

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**İZMİR'DEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI
BİR COĞRAFİ ANALİZ: KADİFEKALE – UZUNDERE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:
Güldane MİRİOĞLU

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Arife KARADAĞ

İzmir – 2013

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum **İzmir'deki Kentsel Dönüşüm Projeleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Coğrafi Analiz: Kadifekale – Uzundere Örneği** adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Güldane MİRİÖĞLU





T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : GÜLDANE MİRİOĞLU
Numarası : 92100005261
Anabilim Dalı : COĞRAFYA
Tez Başlığı (Türkçe) : İZMİR'DEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ ÜZERİNDEN
KARŞILAŞTIRMALI BİR COĞRAFİ ANALİZ: KADİFEKALE – UZUNDERE ÖRNEĞİ
Tez Başlığı (İngilizce) : THE COMPERATIVE GEOGRAPHICAL ANALYSIS ON THE
URBAN TRANSFORMATION PROJECTS IN IZMIR; THE CASE OF KADİFEKALE AND
UZUNDERE

Tez Savunma Tarihi : 03.07.2013

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık: _____

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. ARIFE KARADAĞ (Donörler)
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. SERMIN ATAK
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. GÖRKE EMEKLİ
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒

Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

☒

☐

☐

İÇİNDEKİLER

Şekiller listesi

Çizelgeler listesi

Fotoğraflar listesi

Önsöz

GİRİŞ	1
Amaç ve Yöntem	2
Literatür Özeti	5
1.BÖLÜM: KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR	7
1.1.Kent, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Üzerine	7
1.2. Kentsel Dönüşüm ve Küresel Ölçekte Gelişimi	13
1.2.1.Amerika’da Kentsel Dönüşüm.....	16
1.2.2.Avrupa’da Kentsel Dönüşüm.....	18
2.BÖLÜM: TÜRKİYE’DE VE İZMİR’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM.....	25
2.1. Türkiye’de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm.....	25
2.1.1. Türkiye’de Kentleşme: Etkili Coğrafi Faktörler ve Politikalar	25
2.1.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Politikaları Üzerine	33
2.1.3. Türkiye’de Uygulanan Kentsel Dönüşüm Projeleri.....	39
2.2. İzmir’de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm.....	50
2.2.1.İzmir’in Kentsel Gelişim Süreci ve Gecekondular.....	51
2.2.2. İzmir’de Kentsel Dönüşüm Projeleri’nin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	68
3.BÖLÜM: KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR COĞRAFI ANALİZ: KADİFEKALE-UZUNDERE ÖRNEĞİ.....	80
3.1.İzmir’de Kentsel Dönüşümün Başlangıcı Olarak Kadifekale	81
3.1.1. Kadifekale ve çevresinin coğrafi özellikleri	81
3.1.2. Kadifekale’nin Kentsel Gelişim Süreci	92
3.1.3. Kadifekale ’de Kentsel Dönüşüm Süreci.....	100
3.1.4. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi’nin Sosyal Boyutu	110
3.1.4.1.Kadifekale sakinlerinin demografik profili ve sosyo-ekonomik yapısı.....	111
3.1.4.2.Kadifekale sakinlerinin göç öyküsü ve kentlilik süreci	123
3.1.4.3.Kadifekale sakinlerinin kentsel dönüşüm konusundaki bilgi düzeyi, eğilimleri ve beklentileri	136
3.2. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Süreci’nde Yeni Yerleşim Yeri: Uzundere	148
3.2.1. Uzundere ve çevresinin coğrafi çevre özellikleri ve İzmir’in kentsel gelişimi içindeki yeri	149

3.2.2. Kadifekale kentsel dönüşüm sürecinin Uzundere'ye yansıması.....	152
3.2.3.Uzundere toplu konut alanına Kadifekale 'den gelenler üzerine sosyo-ekonomik değerlendirmeler	155
3.2.3.1. Uzundere toplu konutları'nın yeni sakinleri olarak Kadifekale 'den gelenlerin demografik profil ve sosyo-ekonomik yapısı	156
3.2.3.2.Kadifekale'den gelen ailelerin göç öyküsü ve kentlilik düzeyi	166
3.2.3.3. Kadifekale 'den gelen ailelerin kentsel dönüşüm konusundaki yaklaşımları: beklentiler-sorunlar	179
3.3.Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi Üzerinden Kadifekale-Uzundere Karşılaştırmalı Bir Coğrafi Analiz	192
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	199
KAYNAKLAR	210
FOTOĞRAFLAR	224
Ek 1:	224
Ek 2:	230
Özgeçmiş	
Öz	
Abstract	

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yıllara göre dünya kent ve kırsal nüfusu (1950-2050)	14
Şekil 2: Yıllara göre Türkiye’de kırsal ve kentsel nüfus.....	25
Şekil 3:Türkiye de yıllara göre toplam ve kentsel nüfus artış hızı grafiği	27
Şekil 4: İzmir ili konum haritası.....	51
Şekil 5: 1927-1950 yılları arasında İzmir anakent nüfusu (Sevgi 1988: 29)	55
Şekil 6: 1950-1980 yılları arasında İzmir anakent nüfusu (Sevgi 1988: 29)	57
Şekil 7: İzmir’de yıllara göre kent ve kırsal nüfusunun toplam nüfus içindeki payı.....	67
Şekil 8: İzmir’de 2000’lere kadar gecekondulu alanlarının gelişimi ve toplu konutlar ...	67
Şekil 9: Üst ölçekli plan kararları ile belirlenen sağlıklılaştırma ve yenileme alanları.....	73
Şekil 10: İzmir Büyükşehir Belediyesi kentsel dönüşüm proje alanları	74
Şekil 11: Kadifekale ve Yeşildere Dönüşü alanlarının uydu görüntüsü	75
Şekil 12: Ballıkuyu Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı	76
Şekil 13: Aktepe-Emrez kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı uydu görüntüsü.....	77
Şekil 14: Cennetçeşme ve çevresinin uydu görüntüsü.....	78
Şekil 15: İzmir ili ve çalışma alanı Kadifekale’nin konumu.....	82
Şekil 16: Kadifekale ve çevresinin topoğrafya haritası.....	83
Şekil 17: Kadifekale ve çevresinin jeoloji ve heyelan haritası	84
Şekil 18: Kadifekale ve çevresinin jeolojik yapısı	85
Şekil 19: Yıllık Toplam Yağış Miktarı (1971-1997)	86
Şekil 20: XIV. Yüzyıl başlarında ve XV. Yüzyılda İzmir kent alanı	93
Şekil 21: Kadifekale ve çevresinin 2008 yılı uydu görüntüsü	94
Şekil 22: Kadifekale ve çevresinin 2013 yılı uydu görüntüsü	98
Şekil 23: Kadifekale heyelan alan sınırı ile kentsel dönüşüm proje alan sınırı	100
Şekil 24: İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı içerisinde Kadifekale	101
Şekil 25: İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı (Kadifekale ve çevresi).....	102
Şekil 26: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı rekreasyon planı	106
Şekil 27: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje Alanı.....	107
Şekil 28: Etrafı gecekondularla çevrili olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı	108
Şekil 29: Anket uygulanan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	111
Şekil 30: Anket uygulanan kişilerin eğitim durumu	112
Şekil 31: Kadınların ilk evlenme yaşı	112
Şekil 32: Erkeklerin ilk evlenme yaşı	113
Şekil 33: Hanede yaşayan kişi sayısı	113
Şekil 34: Hane halkı kimlerden oluşmaktadır?	114
Şekil 35: Çocuk sayısı.....	114
Şekil 36: Doğum kontrolü ve aile planlaması konusunda ne biliyorsunuz?	115
Şekil 37: Hanede çalışan kişi sayısı	115
Şekil 38: Meslek grupları	116
Şekil 39: Kaç yıldır bu iş ile uğraşıyorsunuz?	117

Şekil 40: İş karşılığını nasıl alıyorsunuz?	117
Şekil 41: Çalışan kişilerin iş yerlerinin bulunduğu semt	117
Şekil 42: İşyerine ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	118
Şekil 43: Gelir düzeyi.....	118
Şekil 44: Kat sayısı (%).....	119
Şekil 45: Konut büyüklüğü (%)	120
Şekil 46: Eviniz size mi ait? Evet, ise hangi yolla sahip oldunuz?	120
Şekil 47: Eviniz size ait ise bu eve ne zaman sahip oldunuz?	121
Şekil 48: Kira bedeli.....	121
Şekil 49: Anket uygulanan kişilerin doğum yeri (il).....	124
Şekil 50: Anket uygulanan kişilerin doğum yeri (ilçe)	124
Şekil 51: Anket uygulanan kişilerin İzmir'e göç yılları.....	125
Şekil 52: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede oturuyordunuz? (il).....	125
Şekil 53: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede oturuyordunuz? (ilçe %).....	126
Şekil 54: Göç nedeni	127
Şekil 55: İzmir'e geldiğinizde yerleştiğiniz ilk semt hangisidir?.....	127
Şekil 56: İzmir'e göç ile gelenlerin ilk yerleşim yılı ile Kadifekale 'ye yerleşim yılı..	128
Şekil 57: Kadifekale 'ye yerleşme konusundaki öncelikli nedenleriniz nelerdir?	128
Şekil 58: (1) Kente kimlerle beraber geldiniz? (2) Sizden sonra gelen oldu mu?	129
Şekil 59: Memleketinize ne sıklıkla gidip geliyorsunuz?	129
Şekil 60: Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?	130
Şekil 61: Memlekete geri dönmeyi düşünüyorum. Çünkü;	130
Şekil 62: Memlekete geri dönmeyi düşünmüyorum. Çünkü;	131
Şekil 63: Boş zamanlarınızda ne yapıyorsunuz?	132
Şekil 64: Günde kaç saat televizyon izlersiniz?	132
Şekil 65: Sinema ve tiyatro gibi aktivitelere ne sıklıkla katılırsınız?.....	133
Şekil 66: Günlük gazete okuyor musunuz? Evet ise hangi gazeteyi okuyorsunuz?	133
Şekil 67: Düzenli bir tatil alışkanlığınız var mı?	134
Şekil 68: Çocuğunuzun hangi mesleği seçmesini istersiniz? (%).....	134
Şekil 69: Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?	135
Şekil 70: Kentsel Dönüşüm Projeleri hakkında bir fikriniz var mı?	136
Şekil 71: Kentsel dönüşüm nedir?	137
Şekil 72: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda bilginiz var mı?	138
Şekil 73: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda ne biliyorsunuz?	138
Şekil 74: Sizce Kadifekale 'de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?	139
Şekil 75: Yaşadığınız yerin bir heyelan bölgesi olduğunu ve risk taşıdığını biliyor musunuz?	140
Şekil 76: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyor musunuz?	140
Şekil 77: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyorum. Çünkü.....	141
Şekil 78: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarısız buluyorum. Çünkü.....	141

Şekil 79: Proje kapsamında Kadifekale'nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağı söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?	142
Şekil 80:Projesi kapsamında taşınan tanıdıklarınız nereye taşındılar?	142
Şekil 81: Proje kapsamında size yöneltilen teklifler karşısında ne yapmayı düşünüyorsunuz?	143
Şekil 82: Kabul etmeyi düşünüyorum. Çünkü;	143
Şekil 83: Reddetmeyi düşünüyorum. Çünkü;	144
Şekil 84: Uzundere'deki TOKİ evlerine taşınma konusunda ne düşünüyorsunuz?.....	145
Şekil 85: Kadifekale 'den ayrılmakla birlikte hayatınızda neler değişir?	146
Şekil 86: Proje sınırında yaşayan kişilerin eski ve yeni yerleşim yeri	149
Şekil 87: Uzundere Toplu Konut Alanı ve Çevresi Uydu Görüntüsü.....	150
Şekil 88: Uzundere toplu konut alanının jeolojik özellikleri	151
Şekil 89: Uzundere Toplu Konut Alanı'nın 2012/4048 sayılı kararnameye göre riskli olduğu belirlenen alana göre konumu	152
Şekil 90: Uzundere Toplu Konutlarının görünimleri (Mutlu 2009: 95-96)	153
Şekil 91: Uzundere Toplu Konut Alanı Vaziyet Planı.....	154
Şekil 92: Anket uygulanan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	156
Şekil 93: Anket uygulanan kişilerin eğitim düzeyi	157
Şekil 94: Evli olan kişilerin ilk evlenme yaşları	157
Şekil 95: Hane yapısı	158
Şekil 96: Hanede yaşayan kişi sayısı	158
Şekil 97: Çocuk sayısı.....	159
Şekil 98: Doğum kontrolü ve aile planlaması konusunda ne düşünüyorsunuz?	159
Şekil 99: Çalışan kişi sayısı.....	160
Şekil 100: Meslek grupları	160
Şekil 101: Kaç yıldır bu iş ile uğraşıyorsunuz?	161
Şekil 102: Kadifekale 'den ayrılmanın iş hayatına etkisi oldu mu?.....	161
Şekil 103: Kadifekale 'den ayrılmanın iş hayatına etkisi ne oldu?	162
Şekil 104: İş karşılığını nasıl alıyorsunuz?	163
Şekil 105: İş yeri hangi semtte bulunmaktadır?	163
Şekil 106: İşyerine ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?	164
Şekil 107: Aylık gelir	164
Şekil 108: Aylık geliriniz aile geçimini sağlıyor mu?	165
Şekil 109: Anket uygulanan kişilerin memleket bilgisi	166
Şekil 110: Anket uygulanan kişilerin memleket ilçe bilgisi	167
Şekil 111: Doğum yeri	167
Şekil 112: Doğum yeri ilçe	168
Şekil 113: Göç yılı	168
Şekil 114: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede yaşıyordunuz? (il).....	169
Şekil 115: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede yaşıyordunuz? (ilçe)	169

Şekil 116: Göç nedeni	170
Şekil 117: İzmir'e geldiğinizde yerleştiğiniz ilk semt hangisidir?	170
Şekil 118: (1) Göç ile gelenlerin yerleştikleri ilk semte yerleşim yılı (2) Kadifekale 'ye yerleşim yılı.....	171
Şekil 119: Kadifekale 'ye yerleşim sebebi.....	171
Şekil 120: Kadifekale 'den hangi yılda ayrıldınız?	172
Şekil 121: Kadifekale 'de yaşama süresi	172
Şekil 122: (1) Kente kimlerle beraber geldiniz? (2) Sizden sonra gelen oldu mu?	173
Şekil 123: Memleketinize ne sıklıkla gidiyorsunuz?	173
Şekil 124: Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?	174
Şekil 125: Memlekete geri dönmeyi düşünmüyorum. Çünkü... ..	174
Şekil 126: Memlekete geri dönmeyi düşünüyorum. Çünkü... ..	175
Şekil 127: Boş vakitlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?.....	176
Şekil 128: Günde kaç saat televizyon izlersiniz?	176
Şekil 129: Sinema, tiyatro gibi aktivitelere ne sıklıkla katılırsınız?	177
Şekil 130: Günlük gazete okuyor musunuz? Evet, ise hangi gazeteyi okuyorsunuz? ..	177
Şekil 131: Düzenli bir tatil alışkanlığınız var mı?	178
Şekil 132: Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?	178
Şekil 133: Kentsel dönüşüm nedir?	180
Şekil 134: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda ne biliyorsunuz?	181
Şekil 135: Sizce Kadifekale 'de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?	182
Şekil 136: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesin, başarılı buluyor musunuz?	182
Şekil 137: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyorum. Çünkü;.....	183
Şekil 138: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarısız buluyorum. Çünkü;.....	183
Şekil 139: Günlük ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz?	184
Şekil 140: Size yöneltilen teklif ya da teklifler karşısında neden Uzundere Toplu Konutlarına yerleşmeyi tercih ettiniz?	185
Şekil 141: Oturulan eve sahip olma durumu.....	186
Şekil 142: Konut büyüklüğü	186
Şekil 143: Oturduğunuz konuttan memnun musunuz?	187
Şekil 144: Yeni konutunuzun önceki konutunuza göre avantajları nelerdir?	187
Şekil 145: Yeni konutunuzun önceki konutunuza göre dezavantajları nelerdir?.....	188
Şekil 146: Konutunuza taşındıktan sonra değişiklik yaptınız mı?	188
Şekil 147: Konutunuzda ne gibi değişiklikler yaptınız? (İlk üç değişiklik).....	189
Şekil 148: Proje kapsamında Kadifekale'nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağı söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?	190

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Kentsel Dönüşümün Evrimi.....	20
Çizelge 2: Türkiye’de yıllara göre kent nüfusu, kentsel nüfus oranı ve kentsel nüfus artış hızı.....	26
Çizelge 3: Büyüklüklerine göre kentlerin nüfus oranı/ kentli nüfustan aldıkları pay(%)	29
Çizelge 4: Yıllara göre Türkiye’de gecekondulu sayısı, gecekondulu nüfus ve gecekondulu nüfusun kentsel nüfus içindeki oranı (%)	31
Çizelge 5: Yıllara göre İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi	54
Çizelge 6: 1950 öncesi İzmir’de gecekondular	56
Çizelge 7: İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi.....	57
Çizelge 8: 1951-1957 yılları arasında İzmir’de gecekondular	58
Çizelge 9: İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi.....	62
Çizelge 10: Sayım yılları arasında İzmir ilinin net göç miktarları.....	63
Çizelge 11: 2000 yılı ve sonrasında İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi	66
Çizelge 12: Sevgi (1988)’e göre anket uygulanan kişiler arasında Kadifekale gecekondulu bölgesinde yaşayanların kesin göç yılları	95
Çizelge 13: Sevgi (1988)’e göre İzmir Büyük Kent Bütününde Gecekondulu, Kısmen Gecekondulu ve Gecekondulu olmayan mahallelerin nüfusları.....	96
Çizelge 14: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinde adı geçen mahallelerin 2012 yılı nüfus verileri	97
Çizelge 15: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinde adı geçen mahallelerin konut, bina ve işyeri sayıları	99
Çizelge 16: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanında bina, kat, yapı türü, cinsi ve alan envanteri	104

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1: Kadifekale'nin körfeze göre konumu (24.12.2011)	219
Foto 2: Kadifekale'den İzmir körfezi (24.12.2011)	219
Foto 3: 1865 yılında Kadifekale	219
Foto 4: 2010 yılında Kadifekale ve gecekondu (05.03.2010)	219
Foto 5: Kadifekale 'den bir görünüm (24.12.2011)	219
Foto 6: Kadifekale 'den bir görünüm (05.03.2010)	219
Foto 7: Kadifekale'de yaşam (24.12.2011)	220
Foto 8: Kadifekale'de yaşam (24.12.2011)	220
Foto 9: Kadifekale'de yaşam (24.12.2011)	220
Foto 10: Kadifekale'de yaşam (05.03.2010)	220
Foto 11: Kadifekale'de Midyecilik (24.12.2011)	220
Foto 12: Kadifekale'de Midyecilik (24.12.2011)	220
Foto 13: Kadifekale'nin seyyar satıcıları (24.12.2011)	221
Foto 14: Kadifekale'nin seyyar satıcıları (24.12.2011)	221
Foto 15: Kadifekale' de gerçekleştirilen yıkımlar (05.03.2010)	221
Foto 16: Kadifekale' de gerçekleştirilen yıkımlar (24.12.2011)	221
Foto 17: Kadifekale' de gerçekleştirilen yıkımlar (24.12.2011)	221
Foto 18: Kadifekale' de gerçekleştirilen yıkımlar (24.12.2011)	221
Foto 19: Kadifekale'de ağaçlandırılan alanlar (24.12.2011)	222
Foto 20: Kadifekale' de ağaçlandırılan alanlar (24.12.2011)	222
Foto 21: Kadifekale ve çevresinin projeden önceki ve sonraki görünümü	222
Foto 22: Proje'den sonra Kadifekale (24.12.2011)	222
Foto 23: Uzundere toplu konutlarının körfeze göre konumu (05.03.2013)	222
Foto 24: Uzundere Toplu Konutlarından bir görünüm (Nisan 2012)	222
Foto 25: Uzundere toplu konutlarından bir görünüm (05.03.2013)	223
Foto 26: Uzundere Toplu Konut alanındaki seyyar satıcılar (Nisan 2012)	223
Foto 27: Uzundere Toplu Konut alanındaki seyyar satıcılar (Nisan 2012)	223
Foto 28: Uzundere Toplu Konut alanındaki seyyar satıcılar (Nisan 2012)	223
Foto 29: Uzundere toplu konut alanında açılan alışveriş merkezi (05.03.2013)	223
Foto 30: Uzundere toplu konutlarında yaşam (05.03.2013)	223
Foto 31: Uzundere toplu konutlarında yaşam (Nisan 2012)	224
Foto 32: Kadifekale' den Uzundere'ye taşınan yaşam tarzı (Nisan 2012)	224
Foto 33: Kadifekale' den Uzundere'ye taşınan yaşam tarzı (Nisan 2012)	224
Foto 34: Kadifekale' den Uzundere'ye taşınan yaşam tarzı (Nisan 2012)	224

Önsöz

Günümüzde **kentsel dönüşüm** hem dünya hem de Türkiye ölçeğinde kent gündemine oturmuş önemli bir konudur. Geçmişten bu yana hızla devam eden kentleşme hareketleri kentlerde birtakım sorunları da gündeme getirmiş, artan kentleşme hareketlerine paralel olarak kentsel sorunlar da artış göstermiştir. Kentsel sorunların artışı, bu sorunların giderilmesi adına yeni birtakım çözüm arayışlarını gerektirmiş, işte tam da bu nokta da kentsel dönüşüm, kentsel sorunların mevcut çözüm yöntemleri ile çözülemediği gerekçesiyle, alternatif bir çözüm yolu olarak gündemdeki yerini almıştır.

Ülkemizde kentsel sorunların önemli boyutlara ulaştığı ilk kentler de kentleşme hareketlerinin hız kazandığı İstanbul, Ankara, İzmir gibi belli başlı büyük kentlerimizdir. Nitekim adı geçen büyük kentler, ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin ilk uygulandığı alanlardır. Bu bakımdan tezimiz de ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin önem kazandığı İzmir’de uygulanan ilk kentsel dönüşüm proje uygulamalarından biri olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi çok boyutlu yapısıyla irdelenmeye çalışılmıştır.

Burada öncelikle tez çalışmalarımın tüm aşamalarında ilgi ve desteği ile yanımda olan değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Arife KARADAĞ’a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmalarım süresince çalışmalarından faydalandığım tüm araştırmacılara, yardımlarını esirgemeyen Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğretim üyelerine ve Araştırma Görevlisi olduğum Siirt Üniversitesi’ne teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak tez çalışmalarım süresince bana sabırla destek olan, moral veren ailem ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İzmir, 2013

Güldane MİRİOĞLU

GİRİŞ

Kentler, çok sayıda nüfusun barındığı yerleşim birimleri olmakla beraber ülke ekonomisinin planlandığı ve yönetildiği merkezlerdir. Başka bir ifade ile kentler, ekonomik faaliyetlerin organize edildiği, çoğunlukla tarım dışı faaliyetlerin önem kazandığı, mal ve hizmetlerin toplandığı ve dağıtımının yapıldığı yerleşim birimleridir.

Tüm dünyada kent nüfusu geçmişten bu yana artış göstermektedir. Dünya ve Türkiye’de olduğu gibi araştırma alanımız olan İzmir’de de kentsel nüfus geçmişten bu yana hızla artış göstermiştir. Kuşkusuz kentleşme düzeyinin yüksek olması bir gelişmişlik göstergesidir. Ancak burada önem kazanan konu, yalnızca kentleşme düzeyinin yüksek olması değil, kentlerin sağlıklı ve yaşanabilir olmaları, planlı kentsel gelişmenin sürdürülebilirliğidir. Ülkemizde ise kentsel nüfusun hızlı artışı, bu sürecin plansız bir biçimde gerçekleşmesinden dolayı birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Böylece ekonomik, mekânsal ve sosyal gelişmişliğin üst düzeyde temsil edildiği yerleşim birimleri olması gereken kentler, çevresel kapasite fazlası kullanımlar, konut, ulaşım, planlama, işsizlik, suç oranlarının artışı, sosyal kutuplaşma gibi mekânsal ve sosyal bir dizi sorunun merkezi haline gelmişlerdir.

Geçmişte **yeni kentsel alanların planlanması** şeklinde çözülmeye çalışılan kentsel sorunlar, yerleşime açılacak yeni alanların sınırlı olması nedeniyle geçici bir çözüm olmaktan öteye gidememiştir. Bu durum, mevcut fakat sağlıklı ve problemli kentsel alanların birtakım müdahalelerle planlı kentsel alanlara dönüştürülmesi gerekliliğini gündeme taşımış, kentsel sorunların üstesinden gelinebilmesi için ‘**kentsel dönüşüm**’ yeni bir çözüm yolu olarak gündemdeki yerini almıştır.

Kentsel dönüşüm projeleri; amaçları, uygulama biçimleri ve sonuçları bakımından farklılık göstermektedirler. Fakat tümünün ortak özelliği, sorunlu kentsel alanların ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarının iyileştirilmesi ve bu alanların sağlıklı kentsel mekânlar haline dönüştürme amacını taşımalarıdır.

Avrupa ve Amerika’da kentsel yenileme çalışmaları özellikle ikinci dünya savaşının yıkıcı etkilerinin giderilmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde ise başta Marmara depremi ile gündeme gelmiş olsa da, daha çok gecekondular sorununa yönelik projelerin varlığı dikkati çeker. Bu durum, kentlerimizin en önemli

sorunlarından birinin, başta mekânsal gibi görünen fakat çevresel ve sosyal birçok sorunu da bünyesinde barındıran ‘gecekondu sorunu’ olmasından ileri gelir.

Amaç ve Yöntem

Kentsel sorunların çözümüne hizmet eden kentsel dönüşüm projeleri, bu sorunların giderilmesi ve sağlıklı kentsel alanlar oluşturulması amacını taşır. Bu amaç doğrultusunda kentlerin tamamı veya belli parçalarını planlı bir biçimde, bir bakıma yeniden üreten projeler kentsel dönüşüm projeleri adını alırlar.

Yoğun nüfus kitlelerini barındırmaları ve ülke ekonomisinin yönetildiği önemli merkezler olmaları dolayısıyla beşeri yönü ağır basan kentler, sahip oldukları coğrafi koşullar çerçevesinde gelişim gösterirler. Kentleşme hareketleri ve kentlerin gelişimi coğrafi koşullardan bağımsız olmadığı gibi kentsel sorunların çözümünü hedefleyen projelerde de bu alanların coğrafi özelliklerinin dikkate alınması, yararlı projeler üretmek adına bir zorunluluktur. İşte tezimizin temel amacı da Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi’ni gerekliliği, uygulama süreci ve sonuçları bakımından coğrafi bir bakış açısı ile incelemektir.

Tez çalışmamız kapsamında öncelikle birinci bölümde kent ve kentleşme kavramına açıklık getirilerek kentsel dönüşüm ve ilgili kavramlara değinilmiş, kentsel dönüşüm kavramı ilgili diğer kavramlarla birlikte detaylı bir biçimde irdelenmiştir. Ardından küresel ölçekte kentsel dönüşümün ortaya çıkışı ve gelişimine ilişkin bilgilere değinilmiş, Amerika ve Avrupa ülkelerinde kentsel yenilemenin gelişimine yer verilmiştir.

İkinci bölümde Türkiye’de kentleşme süreçleri ve bu süreçlere yön veren faktörlere yer verilmiş, kentsel dönüşümüne ilişkin yasa ve yönetmelikler, plan ve politikalardan bahsedilmiştir. Ardından ülkemizde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinden bahsedilerek bazı proje örneklerine yer verilmiştir. Aynı bölümde İzmir’in kentsel gelişim süreci ele alınmış, özellikle de İzmir’de kentsel dönüşümün temel konularından biri olan gecekondulaşma süreçlerine değinilmiştir. Ardından İzmir’de kentsel dönüşüm projelerinin ortaya çıkış ve gelişimine ilişkin bilgilere yer verilerek kentsel dönüşüm projelerinin ilk örnekleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi’ni coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirmek adına öncelikle Kadifekale ve çevresinin coğrafi özelliklerine

değinilmiş, ardından proje alanına ilişkin önceden yapılmış heyelan etütlerine ve kararlaştırılmış afete maruz bölge kararlarına yer verilmiştir. Hemen ardından Kadifekale'nin kentsel gelişim süreci ile alanın İzmir kenti ve kent tarihi açısından önemine değinilmiştir. Aynı bölümde Kadifekale'nin kentsel dönüşüm süreci mekânsal ve yönetsel boyutlarıyla ele alındıktan sonra projenin sosyal boyutu, Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nde adı geçen mahallerde uygulanan anket sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Kadifekale sakinlerinin demografik profili ve sosyo-ekonomik yapısı, göç öyküleri ve kentlilik süreçleri ile kentsel dönüşüm konusundaki bilgi düzeyleri ve Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesine yaklaşımları belirlenmiştir. Ardından, proje kapsamında Kadifekale 'den taşınan kişilerin yerleştirildiği Uzundere toplu konut alanı başta coğrafi çevre özellikleri itibariyle incelenmiş, daha sonra alanın sosyo-mekânsal donatıları, alt ve üst yapı özellikleri ele alınmış, son olarak da proje kapsamında Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilere uygulanan anket sonuçlarına yer verilmiştir. Böylece projenin Uzundere'deki yansımaları belirlenmeye çalışılmıştır. Yine bu bölümde, son olarak Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi, Kadifekale ve Uzundere üzerinden karşılaştırmalı olarak coğrafi bir bakış açısıyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamız kapsamında öncelikle küresel ölçekte, Türkiye ve İzmir ölçeğinde kentleşme süreçleri ve kentsel dönüşüme götüren süreç konuya ilişkin daha önce yapılmış çalışmalar çerçevesinde incelenmiştir. Daha sonra tez konumuz olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesine ilişkin yönetsel süreç İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda aktarılmıştır. Proje uygulama sürecinin nasıl işlediğine ve proje detaylarına ilişkin bilgilere ulaşabilmek amacıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü ile görüşülmüş, bu süreçte Belediye'den temin edilecek bilgiler için gösterdiğimiz tüm çabalara rağmen gerekli desteği alamadığımızı da burada belirtmek isterim. Kentsel Dönüşüm Projeleri yasal, yönetsel, fiziksel ve sosyal yönü olan çok boyutlu projeler olup proje sürecinin çok boyutlu yapısıyla değerlendirilebilmesi için projenin uygulayıcısı olan Belediye'nin de gerçekleştirilen çalışmalara destek vermesi son derece önemlidir.

Bu süreçte çalışma alanı olan Kadifekale ve Uzundere, coğrafi özellikleri itibariyle ele alınmış, Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi coğrafi bir bakış açısıyla irdelenmiştir. Fiziki coğrafya özelliklerinin yanı sıra beşeri süreç ve özellikleri değerlendirmek amacıyla proje uygulama aşamasında Kadifekale proje alanına sınırları olan mahallerde ve proje kapsamında Kadifekale 'den Uzundere'ye taşınan kişilere birebir görüşme yoluyla toplam 235 anket uygulanmıştır. Kadifekale' de uygulanan 90 anket 2011 yılı Kasım-Aralık aylarında gerçekleştirilmiş olup Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü 3. Sınıf öğrencilerinden oluşan 14 öğrencinin desteği alınmıştır. Ancak uygulanan anketlerin yalnızca Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje 'sinde adı geçen mahallelerde uygulanması gerekliliği dikkate alınarak projede adı geçmeyen çevre mahallelerde uygulanan anketler elenmiş, istenilen sayıya ulaşabilmek amacıyla 2012 yılı Şubat ayında yeniden 32 anket uygulanmıştır.

Uzundere toplu konutlarında uygulanan anketlerin de amaca uygunluğu bakımından yalnızca Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilere uygulanmasına özen gösterilmiş, 2012 yılı Mart-Nisan ayları ile 2013 yılı Mart-Nisan aylarında toplam 113 anket uygulanmış, anketlerin geçerliliği dikkate alınarak belirlenen 110 anket SPSS 15.0 programı ile analiz edilmiştir. Burada belirtmek gerekir ki Kadifekale proje alanı çevresinde anket uygulanan kişiler ile Uzundere toplu konutlarında anket uygulanan kişiler aynı kişiler değildir. Anket uygulamaları farklı iki örneklem grubunu temsil etmektedir. Kadifekale ve Uzundere için ayrı ayrı frekans analizleri yapılmış elde edilen sonuçlar tablo ve grafiklerle görsel hale getirilmiştir. Anket sonuçları alanda gerçekleştirilen gözlem ve görüşmeler de dikkate alınarak yorumlanmış, ardından karşılaştırmalı analize gidilmiştir Böylece farklı iki örneklem grubunun temsil ettiği (110+110) toplam 220 anketin sonuçlarına yer verilmiştir.

Anket uygulamaları sürecinde anket uygulanan kesim ile Türkçe iletişimin zor olması ve anketin bilimsel amaçlı bir uygulama olduğunun açıklanması konusunda birtakım güçlükler yaşanmıştır. Kadifekale proje alanı çevresinde yaşayanlar Belediye tarafından gönderilmiş olduğumuzu düşünerek çekimser davranırken Uzundere toplu konutlarına taşınmış olanların da yaşadıkları sürece ilişkin tepkileri ile karşılaşmıştır. Yanısıra Uzundere'ye 3 vasıta ile gidilebilmesi araştırma sürecini zorlaştıran bir diğer faktör olmuştur.

Literatür Özeti

Akkar (2009) '**Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Süreçler ve Türkiye**' adlı çalışmasında kentsel dönüşümün tanımı, amaçları ve müdahale biçimlerine yer vermiştir. Batı'daki başarılı süreçlerin özelliklerine yer veren Akkar, Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Projelerinde ele alınabilecek konu, ilke ve süreçlere değinmiştir.

Bal (2008) '**İzmir'de Kentsel Dönüşüm Sürecinin İzmir-Cennetçeşme Mahallesi Üzerinden İrdelenmesi**' adlı yüksek lisans tez çalışmasında İzmir'deki kentsel dönüşüm sürecinin kentsel bölge nazım imar planına göre ele almış, çalışma alanı olan Cennetçeşme'yi konum, mekânsal gelişim ve arazi kullanım özellikleri ile sosyo-ekonomik özellikleri bakımından incelemiştir.

Dengiz (2010) '**Belediyeler 'de Kentsel Dönüşüm Projeleri, İzmir Büyük Kent Bütünü İçin Bir Çözümleme**' adlı yüksek lisans tez çalışmasında İzmir'i geçmişten bu yana yaşadığı mekânsal değişim, dönüşüm süreçleri bakımından incelemiş, İzmir'in kentsel dönüşüm sürecini İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı özelinde ele almış, İzmir'de kentsel dönüşüm sürecine ilişkin stratejik bir analiz yapmıştır.

Genç (2008) '**Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü**' adlı çalışmasında ülkemizde kentsel dönüşümle ilişkin yasal süreci incelemiş yanısıra uygulama örneklerine yer vermiştir.

Kocabaş (2006) '**Kentsel Dönüşüm (/Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimleri ve Türkiye'deki Beklentiler**' adlı çalışmasında tarihsel ve güncel uygulamalar ile İngiltere'deki mahalle yenileştirme çalışmalarına yer vermiştir. İngiltere'deki süreci detaylı bir biçimde inceleyen Kocabaş, 2004 yılı Londra Planını ve Londra'da ilçe bazında uygulanan örnek alan çalışmalarını incelemiştir. İngiltere'deki deneyimlerden Türkiye'deki ilçe belediyeleri için çıkarımlarda bulunan Kocabaş, 1999-2006 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de ortaya çıkmakta olan Kentsel Yenileştirme gündemine değinmiş, İstanbul'daki uygulamalara yer vermiştir.

Mutlu (2009) '**Criteria For A "Good" Urban Renewal Project: The Case Of Kadifekale Urban Renewal Project**' adlı yüksek lisans tez çalışmasında

Kadifekale'nin konumu, kentleşme süreçleri ve İzmir kent planındaki yerini incelemiş, yanısıra İzmir'de gerçekleştirilen diğer projelerle karşılaştırmasını yapmıştır. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin amaçları, aşamaları ve proje aktörlerine yer veren Mutlu, projenin yeni yerleşim yeri olarak belirlediği Uzundere toplu konut alanını mekânsal özellikleri bakımından ele almıştır. Yanısıra projeyi fiziksel, sosyal, ekonomik ve ekolojik sonuçları itibariyle değerlendirmiştir. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi ve proje sürecine halkın katılımını incelemiştir.

Özden (2002), ' **Yasal, Yönetmelik Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği** ' adlı doktora tez çalışmasında şehir yenileme kavramına, şehir yenilemenin ortaya çıkışı ve kıtasal gelişim süreçlerine göre şehir yenilemenin gelişimine yer vermiştir. Yanısıra şehir yenilemenin sosyal, ekonomik, yasal-yönetmelik ve planlama-tasarım boyutlarına değinen Özden, şehir yenilemenin genel esas ve hedefleri, geçirdiği evreler, değişimler ve dönüşümleri incelemiş, şehir yenileme yöntemleri, stratejileri ve farklı alanlarda şehir yenileme uygulamalarına yer vermiştir. Ülkemizde dönüşüm ve şehir yenileme gereksiniminin ortaya çıkışı ve gelişimini inceleyen Özden bu çalışmasında Türkiye'de şehir yenilemenin uygulanabilirliğine yönelik olarak gerçekleştirdiği yerel yönetim araştırmasının sonuçlarına yer vermiştir.

Kentsel dönüşüm konulu mevcut çalışmalar genellikle konunun ya sadece yasal ya sadece yönetmelik ya sadece sosyal ya da sadece fiziksel durumunu değerlendiren çalışmalar olmuştur. Bu çalışmada ise, kentsel dönüşüm coğrafi bakış açısından hareketle, hem mekansal hem de sosyoekonomik ve kültürel bir dönüşüm süreci olarak ele alınmış ve tüm bu değerlendirmeler birbiriyle ilişkilendirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak tez çalışmasında kentsel dönüşüm süreci bir bütün olarak ele alınmış, projenin plan aşamasından alanın boşaltılması sürecine oradan kentsel dönüşüm proje alanında yaşayan sakinlerin yeni yerleşim alanlarına geçiş süreci ve sonrasına ait tüm değişim süreci ve parametreleri de çalışmaya dahil edilmiştir.

1.BÖLÜM: KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Sürekli değişim halinde olan kentler günümüzde adeta birer yaşayan organizmaya benzetilmektedir. Bu değişime paralel olarak günümüzde '**kentsel dönüşüm**' kavramı sosyal, siyasal, mekânsal ve ekonomik boyutlarıyla önem kazanan yeni bir konu ve süreç olarak dikkati çekmektedir. Bu sürecin iyi anlaşılabilmesi için, bu bölümde konuya ilişkin temel kavramlardan bahsetmek yerinde olacaktır.

1.1.Kent, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Üzerine

Bir yerleşimi kent yapan özellikler ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Türkiye’de bu konuda; il ve ilçe merkezlerinin kent olarak kabulü, belediye ile yönetilen yerleşmelerin kent olarak kabulü ve nüfusu 10.000’i aşan yerleşmelerin kent olarak kabulü şeklinde üç farklı yaklaşımdan söz edilebilir (Tekeli 2011: 38). Ancak bir yerleşmenin kent olarak kabul edilebilmesi için, nüfus ya da yönetiminin yanı sıra işbölümü, uzmanlaşma, tarım dışı üretim, heterojen yapı gibi birtakım kentsel niteliklere de sahip olması gerekmektedir.

Kentsel standart ve nitelikler dikkate alınarak yapılan tanımlar incelendiğinde kent bilimci Ruşen Keleş’e göre kent; *‘sürekli toplumsal gelişme halinde olan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden çok daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir*(Keleş 1980). Şehir plancısı İlhan Tekeli ise kenti; *‘tarımsal olmayan üretim yapılan ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme türü’* olarak tanımlamaktadır (Tekeli 2011: 20).

Kentleşme; kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artışı anlamına gelir. *“Daha geniş bir ifadeyle; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir”*(Keleş, 2006: 23-24). Diğer bir tanıma göre; *bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde*

tarımsal olmayan üretimin artması ve tüm üretim, denetim ve koordinasyonun yoğunlaşması sonucu, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artması olayıdır” (Tekeli 2011:20).

Kentler iş olanaklarının çok ve çeşitli, alt ve üst yapı yatırımlarının yoğunlaştığı, eğitim, sağlık, ulaşım, eğlence gibi hizmetlerin sunulduğu, yaşam standartları yüksek yerleşim birimleri olarak tanımlanmakta ise de hızlı ve plansız kentleşme süreçlerine paralel olarak pek çok sorunun da yoğunlaştığı merkezler haline gelmişlerdir. Bu hızlı ve denetimsiz büyüme bugün kentlerde kentsel niteliklerden yoksun alanların oluşmasına sebep olmuştur. Bu alanların gün geçtikçe artması kentsel yoksunluk ve kentsel yoksulluk gibi kavramları gündeme getirmiştir.

Kentsel yoksunluk; *“şehrin niteliksiz fiziksel çevrelerinde yaşayan ve ekonomik anlamda zayıf maddi koşullara sahip alt sınıf gruplarının, ait oldukları toplumun faydalandıkları belli hizmet ve olanaklardan aynı oranlarda ve eşit şekilde faydalanamaması ve bunun ortaya çıkarmış olduğu sosyal hoşnutsuzluk olarak ifade edilebilir ”(Özden, 2002: 12).* Bu yoksunluk durumunun kentlerde sosyal ve mekânsal bir dizi soruna kaynaklık etmesi bu sorunların çözümünün önemini ve aciliyetini ortaya koyar.

Kentleşme süreçlerinin hızlı, plansız ve denetimden uzak bir biçimde gerçekleşmesi, kentleşmenin doğal çevre üzerindeki baskısının artması ve bu olumsuz etkilerin insan yaşantısını tehdit eder boyutlara ulaşması, kentsel ekoloji, kentlerin çevresel taşıma kapasiteleri, kentlerin yaşanabilirliği, sürdürülebilir kent gibi kavramları gündeme getirmiştir. Kentsel dönüşüm de bu kavramları takiben, benzer amaçlar çerçevesinde ortaya çıkan bir müdahaledir. Kavramların birbirine benzeyen tanımları da bu ifadeyi desteklemektedir. Nitekim **kentsel ekoloji;** *“kentlerin yeni gelişen alanlarının planlanmasında çevresel duyarlılıkları dikkate alan, kentsel ekonomik kalkınma modeli içinde kentsel verimliliği, üretkenliği, korumayı ve yeniden kullanımı destekleyen yöntem ve uygulamalara öncelik veren bir yaklaşım, mevcut kent alanları içinde sağlıklı ve yaşanabilir yaşam adacıkları yaratma çabalarının bütünüdür”* (Karadağ, 2009: 32).

Kentsel dönüşümün tanımına baktığımızda da örneğin Akkar (2006) kentsel dönüşümü “*çökme ve bozulma olan kentsel mekanın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlüklü yaklaşımlarla iyileştirmeye yönelik uygulanan strateji ve eylemlerin bütünüdür*” şeklinde tanımlamaktadır (Akkar 2006: 29). Başka bir tanıma göre kentsel dönüşüm; “*değişime uğrayan kentsel bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel sorunlarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir bakış (vizyon) ve eylem*” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım 2006: 8). Ülger (2010) kentsel dönüşümü “*çarpık yapılaşmış, köhnemiş, afetlere ve kentsel risklere duyarlı, altyapısı yetersiz ve niteliksiz, yoğun yapılaşmış, yasal ya da imara aykırı yerlerdeki mülkiyetin yeni imar planı verilerine uygun düzenlenmesi*” olarak tanımlamıştır (Ülger 2010:185).

Görüldüğü gibi kentsel dönüşüm gittikçe artan kentsel sorunların çözümüne yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri, sağlıksız veya iyileştirme, koruma gibi gereksinimleri belirlenen kentsel yerleşim alanların planlı müdahalelerle korunması, iyileştirilmesi, yeni fonksiyonlar kazandırılması, sağlıklı yerleşim alanlarına dönüştürülmesi amacını taşır. Bugün kentsel dönüşümüne konu olan alanlar da çoğunlukla yukarıda sözünü ettiğimiz, kentsel niteliklerden yoksun alanlardır.

Kentsel alanlarda meydana gelen sel, heyelan, deprem gibi afetler, savaşlar, hızlı ve plansız kentleşme, aşırı gecekondulaşma, kent merkezlerinin ekonomik canlılığını yitirmesi gibi kentsel sorunların çözümüne yönelik çabalar kentsel dönüşüm kavramını gündeme getirmiştir. Ancak her bir kentte veya kentin herhangi bir bölgesinde dönüşümü gerektiren sebeplerin farklı olmasına, kentlerin nitelik ve potansiyellerinin farklılaşmasına paralel olarak kentsel dönüşüm müdahaleleri de farklılaşmaktadır.

Kentsel dönüşümüne ihtiyaç duyulan alanların gereksinimlerinin değişmesine paralel olarak kentsel yenileme, alansal temizleme, yeniden geliştirme, iyileştirme, sağlıklaştırma, canlandırma gibi farklı müdahale biçimlerinden bahsedilmektedir (Özden 2008:162 – 180). Burada sözünü ettiğimiz kavramlara kısaca değinmek konunun iyi anlaşılabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Kentsel dönüşüm ile aynı anlamda kullanılan **kentsel yenileştirme**; “*toplum tabanlı yenileştirme aracılığı ile en yoksul mahallelerde yaşayan vatandaşların koşullarının*

iyileştirilmesi ve aynı zamanda doğal ve yapılaştırılmış tarihi çevrenin korunması ve kentsel alanların çevresel performanslarının iyileştirilmesine ilişkin ölçüler aracılığı ile kentsel yapılaşmanın/gelişimin olumsuz çevresel etkisini azaltan, kent ve kasabaların ekonomik yarışabilirliğini destekleyen ortak tabanlı eylem programlarını uygulamayı hedefleyen, bütünleştirilmiş ve kamu sektörü öncülüğünde yürütülen bir süreçtir” (Kocabaş, 2006: 10).

Kentsel canlandırma (Urban Revitalization): “ekonomik, sosyal ya da fiziksel açılardan bir çöküntü dönemi yaşayan ya da bu çöküntü dönemi sonucunda terk edilmiş, başboş bırakılmış kent parçalarının, özellikle de kent merkezlerinin, çöküntünün kaynağı olan faktörlerin ortadan kaldırılması ya da değiştirilmesiyle tekrar hayata döndürülmesi anlamına gelmektedir”(Özden 2008: 167). Diğer bir ifade ile canlandırma; “yapıların özgün işlevlerini yitirdikleri, yapı olarak sağlam bulunmalarına karşın, değerlerinin türlü nedenlerle azaldığı durumlarda ortaya çıkan bir gereksinme” olarak ifade edilmektedir (Keleş 2006: 439).

Kentsel Sağlıklaştırma (Urban Rehabilitation): “Bozulmaların, sağlıksız ve niteliksiz gelişmelerin başladığı, ancak özgün niteliğini henüz kaybetmemiş olan kentsel alanın yeniden eski haline kavuşturulmasıdır” (Özden 2008:179).

Sözü edilen müdahale biçimlerinin farkı, Tekeli’nin şu ifadeleri ile daha iyi anlaşılabilir: “ *Eskimiş, performansı düşmüş, altyapıları yetersiz bir çevrenin performansı sınırlı yatırımlarla yeterli hale getirilmeye çalışılıyorsa bu eylem **sağlıklaştırma** olarak adlandırılmaktadır. Alan ayrıca imar bakımından meşru değilse, alanın meşru hale getirilmesi, alanda yaşayanlara güvence verilmesi ve yaşam performanslarının yükseltilmesi söz konusu ise bu tür bir dönüşüm **imar ve ıslah**, ayrıca alandaki ekonomik yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin canlandırılması şeklinde gerçekleşen dönüşümü ise **yeniden canlandırma** olarak adlandırılmak doğru olur” (Tekeli 2011: 276).*

Alansal temizleme (Urban Clearence); “çöküntüye uğrayan bir kentsel alan parçasındaki fiziksel dokunun tümüyle yıkılıp yerine yeni bir doku getirilmesi” olarak tanımlanmaktadır (Özden 2008: 162). Mekânın fiziksel bozukluklarının mevcut haliyle düzeltilemeyeceği durumlarda, belirlenen ölçütler kapsamında, arazinin ve yapıların

kamulaştırılarak yıkıp yeniden inşası anlamına gelen Alansal Temizleme 1900’lü yıllara yaklaşırken uygulanmaya başlayan ancak günümüzde zorunlu haller dışında ele alınmayan, maliyetin yüksek oluşundan dolayı terk edilmiş bir uygulama biçimidir (Bal 2008: 17).

Kentsel Yenileme (Urban Renewal): Var olanın yıkılıp yeniden yapılmasıdır (Tekeli 2011: 275). Tekeli; bir çöküntü alanında rantların çok düşmesi halinde, bir alanda yaşam kalitesi çok düşmüş, özellikle de riskli hale gelmişse veya yasal meşruiyeti olmayan, başkalarının mülkleri üzerinde yapılan yapıların bulunduğu alanlarda yıkım yapılarak yenileme gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir (Tekeli 2011: 276). Diğer bir tanıma göre yenileme *“bir kentin, kentsel parçanın ya da bir yapının belirli bölümlerini, tekniğine uygun şekilde yenileştirerek koruma”* olarak ifade edilmektedir (Hasol 2008: 500).

Keleş’e göre kent yenileme; *“kamu girişimi ya da yardımıyla, yoksul komşulukların temizlenmesi, yapıların iyileştirilmesi, korunması, daha iyi barınma koşulları, tecim ve işleyim olanakları, kamu yapıları sağlanması amacıyla, yerel tasar ve izlenceler uyarınca, kentleri ve kent özeklerinin tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına daha iyi yanıt verebilecek duruma getirmek”* anlamına gelmektedir (Keleş 1980: 74).

Yeniden Geliştirme (redevelopment) kavramı ise; mevcut yapıların yıkılarak elde edilen alanın yeni kullanımlar için kente kazandırılması anlamına gelir (Keleş, 2006: 439). Yine Keleş’in Kentbilim Terimleri Sözlüğündeki ifadesiyle; **yeniden geliştirme**; *“Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek şekilde kötüleşmiş olan yoksul konutların yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde bayındırılması”* olarak tanımlanmaktadır (Keleş 1980: 122). *“Yeniden geliştirme sınırları önceden belirtilen belli alanlarda, hem yapıların hem de bölgelerin bir bütün olarak, yitirmiş bulundukları ekonomik ve toplumsal değerleriyle fiziksel ölçünlerine yeniden kavuşturulması amacını güder”* (Keleş 2006: 439).

Kentlerin artık nüfus ve alan olarak büyümesinin yavaşladığını dikkate alan batılı ölkelerde, 1990’lı yıllardan başlayarak kent özeklerinin daha yoğun kullanılması,

yeniden değerlendirilmesi yönündeki uğraşlar ön plana çıkmıştır. Bu yöndeki uğraşlar kentsel yeniden doğuş (urban renaissance), kentsel yeniden canlanma (urban regeneration) olarak adlandırılmaktadır (Keleş 2006: 439).

Urban Regeneration (Yeniden Üretim): Yok olmuş, bozulmuş, çöküntüye uğramış alanlarda yeni bir dokunun oluşturulması anlamına gelmektedir (Özden 2008: 177). Diğer bir tanıma göre; “*Bir kentin tamamı ya da belirli alanlarına yönelik bilinçli, sistematize edilmiş ve planlanmış eylem*” anlamına gelir (Keleş 2003: 1). Robert and Sykes 2000’e göre “*Değişime konu olan alanın, ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarında kalıcı iyileşmeyi hedefleyen ve kentsel problemlerin çözümüne yönelik kapsamlı ve bütünlüklü vizyon ve eylem*” olarak tanımlanmaktadır (Robert and Sykes 2000: 17).

Burada önem taşıyan diğer bir kavram da “**kentsel koruma**” dır. Koruma; “*Değer taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma*” olarak tanımlanmaktadır (Hasol 2008: 279). Benzer bir diğer tanıma göre; genellikle işlevlerini yerine getirebilmekte olan yapıların, büyük tarihsel, mimari ve kültürel değer taşıyan bölgeler içinde, onlarla birlikte korunmasını sağlamak için plansızlığın denetlenmesi ve aşırı nüfus birikiminin önlenmesidir (Keleş 2006: 439).

Kuşkusuz kentsel alanların dönüşümüne yönelik müdahale biçimleri kentin değişen ihtiyaçlarına göre farklılık gösterir. Nitekim kentsel dönüşüm üzerine Batı’daki süreçleri inceleyen Akkar’a göre; “*1800’lerin ortalarından 1945’lere kadar, kentsel alanlardaki bozulmalara yönelik en önemli müdahale biçimi kentsel yenileme (urban renewal) dir. Savaş sonrası Avrupa kentlerinde oluşan büyük yıkımlar ise kentlerin yeniden inşaatı (urban reconstruction) stratejisini gündeme getirmiş, 1940 ve 50’lerin kentsel politikaları kentlerin yeniden inşaatını öngörmüştür. 1960’lar ve 1970’lerin başları kentsel iyileştirme (urban improvement) ve kentsel yenileme (urban renewal) projelerine öncelik verilen yıllardır. 1980’lerin kentsel dönüşüm projelerinin en önemli özelliği ise bu dönemde kentsel yeniden yapılandırma (urban redevelopment) politikasının yaygın olarak kullanılmasıdır. 1990 sonrasında günümüze kentsel*

dönüşümde kullanılan en yaygın müdahale biçimi, kentsel yenileşme ya da kentsel canlandırma (urban regeneration) dır” (Akkar 2006: 30).

Kentsel alanlarda meydana gelen çökme ve bozulmaların gün geçtikçe artması, mevcut plan ve politikaların kentin artan sorun ve ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalması, planıcı ve yöneticileri konu kapsamında yeni çözüm arayışlarına yöneltmiş ve geçmiş zamanlardan farklı olarak bugün kentsel dönüşüm kentsel sorunların çözümünde kullanılan yeni bir yöntem olarak uygulanmaya başlanmıştır. Böylece kentsel dönüşüm kavramı kent, siyaset, ekonomi, eğitim ve toplum gündeminde kendisinden sıkça bahsettirir hale gelmiştir.

Kentsel dönüşümü gerektiren sebeplerin farklılaşmasına paralel olarak kentsel dönüşüm projeleri, uygulama biçimleri bakımından farklılık gösterir. Fakat tümünün ortak amacı sorunlu kentsel alanları sağlıklı kentsel mekânlara dönüştürmektir. Kentsel dönüşüm uygulama gerekleri ülkeden ülkeye veya bir ülkenin kentleri arasında farklılaşmakta, bunun yanı sıra her bir kentin kendi sınırları içerisindeki kısa mesafelerde de farklılaşarak çeşitlenmektedir. Bu farklılaşmanın sebebi dönüşümü gerekli olan alanların sorun, ihtiyaç ve niteliklerinin birbirinden farklı olmasıdır. Örneğin Avrupa ülkelerinde daha çok İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımların kentsel dönüşümü gerektirdiği dikkati çekerken ülkemizde daha çok deprem, heyelan gibi doğal afetlerin yol açtığı yıkımlar, plansız yerleşme, aşırı gecekondulaşma gibi sorunların kentsel dönüşümü gerektirdiği söylenebilir.

Özetle; kentsel dönüşüm projelerine konu olan alanlar sorun ve ihtiyaçların değişmesine paralel olarak farklılaşmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanları; gecekondu bölgeleri, afet ve savaşların sebep olduğu çöküntü bölgeleri, doğal afet riski taşıyan yerleşim bölgeleri, ekonomik canlılığını yitiren iş alanları, koruma ihtiyacı olan kentsel yapı ve alanlar olarak örneklendirilebilir.

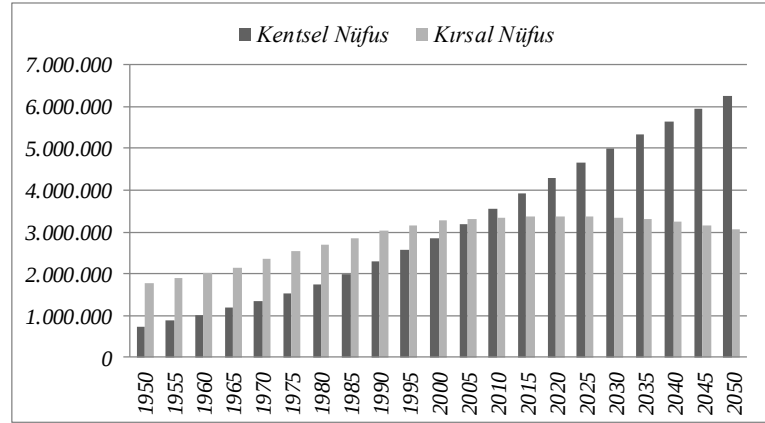
1.2. Kentsel Dönüşüm ve Küresel Ölçekte Gelişimi

Kentsel değişimler ve kentleşme süreçleri farklı mekânlarda farklı zamanlarda ve farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kentsel dönüşümün ortaya çıkışı ve gerekliliği de ülkelere göre hatta bir ülke içerisinde bir kentten diğerine ve her bir kentin kendi içerisindeki kentsel yerleşim bölgelerine göre değişik sebep ve süreçlere

dayanmaktadır. Bu nedenle bu bölümde konu kapsamında ön plana çıkan ülkelerde kentsel dönüşümün ortaya çıkış ve gelişim süreçlerine değinilecektir.

Kentler, nüfus yoğunluğunun yüksek, ekonomik faaliyetler bakımından ticaret, sanayi, hizmetler sektörü gibi ülke ekonomisini doğrudan etkileyen faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerleşim birimleridir. Çok sayıda nüfusu barındırıyor olmaları ve bu nüfusun gün geçtikçe, hızla artış göstermesi kentsel alanlarda birtakım değişimleri de beraberinde getirmektedir. 1950’li yıllardan bu yana dünya genelinde kentleşme hareketleri hız kazanmış ve bugün hala kentlerde yaşayan nüfus miktarı hızla artış göstermekte, gelecekteki yıllarda da artacağı öngörülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Yıllara göre dünya kent ve kırsal nüfusu (1950-2050)



Kaynak: <http://esa.un.org/unpd/wup/CD-ROM/Urban-RuralPopulation.htm> erişim: 04.04.2013

Kuşkusuz kentleşme hareketleri dünyanın her yerinde aynı hızla yaşanmamıştır. “İkinci dünya savaşı sonrasında belli teknolojilere dayalı sanayinin yer seçimi dünya coğrafyasında kentleşme hareketinin yoğunlaştığı alanlar oluşturmuştur. Sanayileşmeyi izleyen kentleşme süreci, daha çok Batı Avrupa, ABD, Kanada gibi ülkelerde görülürken çevre ülkeler olarak adlandırılan az gelişmiş ülkelerde çoğunlukla kentleşme sanayinin önünde bir gelişim sergilemiştir” (Işık ve Kaygalak 2007: 20). Dolayısıyla kentleşme hareketlerinin kentsel mekâna yansımaları da kentlere göre farklılaşmıştır.

Dünya genelinde önemli etkileri olan olayların, kentsel gelişmelere yön verdiği bilinen bir gerçektir. Nitekim kentleşme kavramı “üretim ilişkilerinin mekânsal yansımalarını ifade eden bir süreçtir” (Işık ve Kaygalak 2007, s:18). Sanayi Devriminin

kentleşme hareketleri ve kentsel mekânlar üzerinde yol açtığı değişim de bunun açık bir göstergesidir. İlerleyen yıllarda küreselleşmenin etkisiyle sanayiye dayalı kentleşme sürecinin yerini sanayisizleşme (desantralizasyon) sürecine bırakması kentleşme süreçlerini önemli boyutlarda etkileyen bir diğer gelişme olmuştur.

Tallon (2010), kentlerin geçirdiği dönüşüm süreçlerinin anlaşılmasını sağlayan başlıca 6 süreçten söz etmektedir. Bunlar; üretimden tüketime geçiş ve bilgi sisteminde yansıma bulan post-endüstrileşme, küreselleşme ve beraberinde gelen çoklu boyutlar, eşitsizlik ve dışlanmanın değişen peyzajı, artan sosyal ve kültürel çeşitlilik, yeni kentsel yönetim modellerinin ortaya çıkması ve yeni tip kentsel mekânların gelişmesi olarak sıralanmıştır (Tallon 2010: 80, çev: Dündar 2010).

Özetle dünya ölçeğinde kentlerin gelişimini etkileyen faktörler; küresel ölçekteki savaşlar, ulusal ve uluslararası göçler, sanayi devrimi, büyük teknolojik buluş ve gelişmeler, hız kazanan küreselleşme süreçleri, dünya ekonomisindeki gelişmeler ve bunların etkileri şeklinde çoğaltılabilir. İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımlar, sanayi alanındaki gelişmelerin yol açtığı hızlı ve plansız kentleşme süreçleri, teknolojik gelişmelerin sebep olduğu yeni ekonomik yapılanmalar, desantralizasyon süreçlerinin ekonomik canlılığını yitirmiş kentsel çöküntü alanlarının oluşumuna yol açması, hızlı kentleşme süreçlerinin kentlerde nüfusun konut sorununa yol açması ve plansız yapılaşma, kentsel alanların kapasite fazlası kullanımı ve bunların beraberinde getirdiği bir dizi sorun ortaya çıkmıştır. Ancak daha önce de vurguladığımız gibi bu süreçlerin kentleşme hareketleri ve kentler üzerindeki etkileri farklı şekillerde olmuştur. Bu farklılık kentsel alanlara yönelik müdahale yöntemlerinin de farklılaşmasına yol açmıştır. Kentsel dönüşüm de bu farklılaşmanın bir ürünüdür.

Zaman içinde amaç, hedef ve kapsamında değişiklikler olsa da kentsel dönüşümün ilk ortaya çıkışı plansız ve denetimsiz büyüyen kentlerin yeniden yapılandırılıp biçimlenmesinde, yeni bir planlı eylem olarak görülmesiyle başlamıştır (Görgülü 2009: 769).

Kentsel alanlara yönelik müdahaleler bir kentin sınırları içinde bile farklılaşırken kuşkusuz dünya genelinde de farklı zamanlarda farklı şekillerde olmuştur. Bu nedenle

Türkiye’de kentsel gelişim ve dönüşüm konusuna geçmeden önce bu bölümde Amerika ve Avrupa’da kentsel dönüşüme yönelik gelişmeler hakkındaki bilgilere yer verilecektir.

1.2.1.Amerika’da Kentsel Dönüşüm

Dünya ölçeğinde kentsel yenileme faaliyetlerinin ilk olarak Amerika’da gerçekleştirildiği bilinmektedir. Gibson ve Langstaff (1982) kentsel yenileme deyiminin Amerika kökenli olduğunu ve merkezi iş alanları da dâhil olmak üzere eski kent ve kasabaların iyileştirilmesi ya da yeniden yapılaştırılmasını ifade ettiğini söylemişlerdir (Kocabaş 2006: 3). Konu ile ilgilenen diğer bir araştırmacı Hague (2010) *“Kentsel dönüşüm 1970’lerin sonunda Amerika’da ortaya çıkmış ve 1980’lerde İngiltere tarafından kopya edilerek diğer ülkelere ihraç edilmiştir”* şeklindeki ifadesi ile kentsel dönüşümün yaşandığı ilk kentlerin Amerika kentleri olduğunu belirtmiştir (Hague 2010: 98, çev. Özdemir 2010). Göksu’nun *“Kentsel yenileme literatürü dikkatlice incelendiğinde, Avrupa’dan farklı olarak, bunun bir yeniden geliştirme hareketi biçiminde II. Dünya Savaşı sonrasında Kuzey Amerika kentlerinde programlar halinde ortaya çıktığı rahatlıkla görülecektir”* şeklindeki ifadesi de konu kapsamında Amerika kentlerine dikkati çekmektedir (Göksu 2005: 10).

Amerika’da kentsel gelişim süreçleri incelendiğinde; 20. yüzyıl Amerikan şehirlerini şekillendiren 10 temel olay; yoğun göçün başlaması (1847), çelik yapıli gökdelenlerin inşası-başlangıcı (1885), elektrikli tramvayın icadı (1886), Kolombiyalıların etkisi (1893), ucuz ve yaygın otomobil kullanımına geçiş (1908), New York şehri İmar Kanunun kabulü (1916), borsa krizi (1929), İkinci Dünya savaşı (1940-45), soğuk savaş (1950+) ve ticari jet uçaklarına geçiş (1958) olarak belirlenmiştir (Gerckens 1998).

1950’li yıllarda gerçekleşen hızlı kentleşme ve yoğun göçün sebep olduğu sosyal, mekânsal ve ekonomik sorunlar kentlerde derin çöküntülerin oluşmasına neden olmuş, bu dönemde konut ihtiyacını gidermeye yönelik hızlı konut üretimi, elverişsiz konutlar, ulaşım sorunu, hızla artan yoksul göçmen nüfus, hizmetlerden faydalanamama, toplumsal düzensizlik gibi bir dizi sorun meydana gelmiştir (Özden 2002: 25).

1960'lı yıllara kadar en fazla kentsel büyüme şehrin merkezinde yaşanmakta iken bu tarihten sonra konut ve iş alanlarının merkezlerden banliyölere doğru kayması süreci başlamıştır. Konut ve iş alanlarının merkezden çevreye doğru kayması kent içinde çöküntü alanlarının oluşması şeklinde sonuçlanmıştır. Yalnızca gündüz nüfusun yaşadığı şehir merkezlerinin geceleri boş alanlar haline gelişi bu alanlarda suç oranlarını arttırarak mekânsal sorunlara sosyal sorunları da eklemiştir (Özden 2002: 26). Merkezi iş alanlarının terkedilmesi/banliyöleşme süreçleri 1980 ve 1990'lı yıllarda daha da belirginleşerek sürmüştür. Bu durum kentsel çöküntü alanlarının ve kentsel sorunların artması şeklinde sonuçlanmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi 1800'lü yıllarda başlayan yoğun göç hareketleri Amerika kentlerini değişime uğratan önemli bir olgudur. Yaşanan süreçler ve eklenen diğer faktörlerin de etkisiyle kentsel alanlarda çözülmesi gereken bir dizi sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak Amerika'da kentsel dönüşümün başlangıcının 1930'lu yıllara dayandığı bilinmektedir. 1930'lu yıllardaki çöküntü alanı temizleme ve kamu konutları projeleri Amerika'da kentsel dönüşümün başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1949 yılında yayımlanan Konut Kanunu (Housing Act), standardın altındaki konut alanlarının tasfiyesini ve çöküntü alanlarının temizlenmesini hedefleyerek, konfor koşulları açısından yeterli konut alanlarının oluşmasına yön vermiştir (Uyan 2008: 78).

1949-1962 tarihleri arasında buldozerlerle eski yerleşme dokularının dümdüz edilip yerine modern yerleşmeler kurulması anlayışıyla şehir yenileme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir (Özden 2002: 26). 70'leri takip eden yıllar içerisinde Amerika kentlerinde yeni yatırımların gerçekleştiği mahalle yenileme örnekleri bulunmaktadır. Andersen (2004)'e göre daha yüksek gelire sahip kesimin düşük gelir gruplarının yerini almasıyla gerçekleşen soylulaştırma süreci Amerika kentlerinin dönüşümünde öne çıkan bir kavram halini almıştır (Uyan 2008: 80). 1990'lı yıllar sözü edilen sorunların giderilmesi yönünde, şehirlerin **yeniden canlandırılması**, çağdaş anlamda yenilenmesi için büyük kaynakların ayrıldığı bir dönem olarak kabul edilmektedir (Özden 2002: 26).

Görüldüğü gibi geçmişten bu yana artan kentsel sorunların çözümüne yönelik çabalar birbirini izlemiştir. Ancak bu yöndeki çalışmaların ne derece etkili olduğu,

sorunların çözümünü sağlayıp sağlayamadığı, bu yöndeki müdahalelerin ne şekilde gerçekleştirildiği ve ortaya çıkan sonuçları değerlendirilerek olası olumsuz sonuçların tekrarlanmasını önleme yönünde ders çıkarmak ilgililerin dikkate alması gereken bir konudur. Nitekim Amerika kentlerinde yaşanan süreçler de yaşanan olumsuzluklar nedeniyle eleştirilmiştir.

ABD’de kentsel yenileme ve kentsel dönüşüme yönelik olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin en sık eleştirilen yanı olumsuz sosyal sonuçlara yol açması ile ilgilidir. Örneğin Avrupa kentlerinde yoksul kesim için banliyö alanlarında sosyal konutlar inşa edilirken, Amerika kentlerinde yoksul kesim kent merkezlerindeki terk edilmiş alanlara yerleşmek zorunda kalmıştır (Eğercioğlu 2008: 36). Bu durum kentsel yenileme yönündeki çabaların düşük gelirliyle yüksek gelirli yer değiştirmesi şeklinde sonuçlandığının göstergesidir. Böyle bir sürecin kentsel alanlarda toplumsal dışlanmışlık, mekânsal ayrışma ve bunlara bağlı bir dizi sosyal sorunu da beraberinde getireceği açıktır. Bu nedenle sorunların çözümüne yönelik olarak gerçekleştirilen bu müdahalelerin kentlerde yepyeni sorunlara yol açması veya mevcut sorunları derinleştirmesini önlemek konu kapsamında son derece önem kazanmaktadır.

1.2.2.Avrupa’da Kentsel Dönüşüm

Sanayi Devrimi, 1850’lerde yoğun göçün başlaması, İkinci Dünya Savaşı’nın etkileri, önemli teknolojik gelişmeler Avrupa kentlerini biçimlendiren belli başlı süreçler olarak bilinmektedir. Kentleri yenileme/yeniden yapılanma/dönüşüm kavramlarına götüren süreç de bu şekilde işlemiştir. *“1850’lerde Avrupa kentleri kırsal alanlardan kentlere yoğun bir göç ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bu göç hareketleri ile çeşitli sağlık ve yerleşim sorunları, ekonomik ve sosyal sorunlar kentleri etkisi altına almış, bu durum kentsel mekânlarda ciddi boyutlarda çöküntülere yol açmıştır”* (Özden 2008: 50). Bu durum kentsel alanlara yönelik müdahaleleri gerektirmesi bakımından kentsel yenilemeye ilişkin önemli bir gerekçe olarak gösterilebilir. Konu kapsamında önem kazanan diğer önemli gelişme ise İkinci Dünya Savaşı’dır. *“İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa kentlerinin büyük kısmı harabe haline gelmiştir. Bu dönemde kentlerin yeniden yapılanması, kiracılar, ev sahipleri, mimarlar ve işçilerle birlikte, kent plancılarının, kent yöneticilerinin, bölgesel ve yerel siyasetçilerin o güne*

değin karşılaştıkları en zorlu görev olmuştur. 1956 yılında Leo Grabler, Batı Avrupa'nın bombalanmış kentlerinin yeniden inşası üzerine bir araştırma yayınlamış, aynı yıl Almaya'da Erfurt'ta kent planlamanın tarihçesi ve kentlerin yeniden inşası konulu bir konferans gerçekleştirilmiştir” (Özden 2008: 51-52).

İkinci Dünya Savaşı sonrası, başta İngiltere olmak üzere Batı Avrupa genelinde, 1950'li ve 1960'lı yıllar boyunca savaşın kentsel mekândaki izlerini ortadan kaldırmak ve artan nüfusun ortaya çıkardığı konut açığını gidermek amacına yönelik çalışmalar söz konusudur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1970'lere kadar geçen süre kentlerin yeniden inşasını gerektirmiştir. Başta Londra olmak üzere on dört kentin çevresinde toplam 512,900 hektarlık alanda yeşil kuşaklar yaratılması ve geniş kapsamlı konut yenileme/yeniden geliştirme yönünde çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Özdemir 2010: 2).

1980'li yıllara gelindiğinde konut yenileştirme ve yeniden geliştirme faaliyetlerinin kapsamı genişletilmiştir. Bu dönemde artık yenilemeye yönelik müdahaleler yalnızca mekânsal yenileme şeklinde değil, artık sosyal boyutunun da önem kazandığı bir konu haline gelmiştir.

1990'lı yıllar kentsel yoksulluğun sosyal ve ekonomik boyutlarına yönelik çözüm üretilmesi hedeflerinin, ulusal hükümetler tarafından kabul edildiği bir dönemdir. Bu dönemde sosyal dışlanmayı azaltmayı dikkate alan yaklaşımlar geliştirilmiştir. 1992 Rio zirvesi ile birlikte kentsel alanlarda sürdürülebilirlik boyutu da önem kazanmış, kentsel koruma yönündeki müdahaleler ön plana çıkmıştır (Kocabaş 2006: 6-7).

Roberts P. ve Sykes H. kentsel dönüşümün gelişimini “Kentsel Yeniden Oluşumun Evrimi” adlı tabloda şu şekilde özetlemiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1: Kentsel Dönüşümün Evrimi

	1950’ler Yeniden İnşa	1960’lar Yeniden Canlandırma	1970’ler Yenileme	1980’ler Yeniden Geliştirme	1990’lar Yeniden Canlandırma
Temel strateji ve yönelim	Şehirlerin eski alanlarının çoğunlukla ‘master plan’ temelli yeniden inşası ve genişlemesi; banliyölerin büyümesi	1950’lerin devamı; banliyölerin büyümesi ve periferik büyüme, ilk iyileştirme girişimleri	Yerinde yenileme ve semt planına yoğunlaşma, periferik büyümenin devamı	Birçok temel ve yeniden gelişim projeleri, şehir dışı projeler	Daha kapsamlı yaklaşımlara yönelik, bütünsel iyileştirme yaklaşımları
Temel aktör ve paydaşlar	Merkezi ve Yerel Hükümet, Özel sektör girişimcileri ve müteahhitler	Kamu-özel sektör işbirliğinde denge sağlamaya yönelik yaklaşımlar	Özel sektörün rolünün artışı, yerel yönetimlerde desantralizasyon	Özel sektöre ve uzman birimlere önem verilmesi, artan ortaklıklar	Ortaklık yaklaşımı
Eylemin mekânsal boyutu/ölçeği	Yerel ve Merkezi düzeyin vurgulanışı	Eylemlerde bölgesel düzeyin ortaya çıkışı	Önce bölgesel ve yerel düzey, sonra yerel düzeyin öne çıkışı	1980 başlarında mevzi ölçekte ardından yerel ölçekte yoğunlaşma	Stratejik perspektifin yeniden sunumu, bölgesel eylemlerin gelişimi
Ekonomik Odak	Az miktarda özel sektör yatırımı, genelde kamu sektörü yatırımları	Özel sektörün öneminin artışı	Kamunun zorunlu kaynakları ve özel yatırımlarda artışlar	Seçici kamu fonları ile özel sektörün hakimiyeti	Kamu, özel sektör ve gönüllü fonlar arasında giderek artan denge
Sosyal içerik	Konut ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi	Sosyal koşullar ve refahın geliştirilmesi	Toplumsal temelli eylemler ve artan yetkiler	Devlet desteği ile toplumun kendi işini kendi görmesi	Toplumun rolünün önem kazanması
Fiziksel durum	İç bölgelerin ve yakın çevre gelişiminin yeniden önem kazanması	Mevcut alanların, 1950’lerin iyileştirme eylemleri paralelinde iyileştirilmesi	Çoğunluk köhneleşmiş şehirsiz alanların yenilenmesi	Yeniden geliştirme/yerine geçme ve yeni gelişim projelerinin hazırlanması	1980’lerden daha tutarlı koruma
Çevresel yaklaşım	Peyzaj ve yeşillendirme	Seçici iyileştirmeler	Yeni müdahalelerle yapılan çevresel iyileştirmeler	Daha geniş açılı çevresel yaklaşımlar	Geniş kapsamlı, sürdürülebilir çevre fikrinin sunumu

Kaynak: Roberts P. and Sykes H. 2000: 14, Özden 2002: 23

Özetle Avrupa’da kentsel yenileme ve dönüşüme yönelik müdahalelerin gelişim süreci; **1950’lerde** sefalet yuvalarının temizlenmesi şeklinde başlayan kentsel yenileme faaliyetleri tüm bir kentsel alan parçasının yıkılıp yerine yeni bir kent dokusunun inşa

edilmesi şeklinde gerçekleştirilmekteydi. **1960'larda** konutların rehabilitasyonuna yönelik yatırımlar ön plana çıkmıştır. 1960'ların sonlarında sefalet yuvalarının temizlenmesi şeklinde gerçekleştirilen politikalara karşıt görüşlerin etkisiyle, **1970'lerde** kentsel yenileme politikaları ve uygulamalarında yöre sakinlerinin de katılımını dikkate alan yaklaşımların önem kazanması yönünde bir değişim başlamıştır. **1980'lerde**, savaş sonrasının sosyal konut alanlarında gittikçe artan sorunların ortaya çıkması birçok ülkede kentsel yenilemenin, yenilemeyi hedefe odaklayan bir görev olarak algılamak yerine sürdürülebilirliği olan ve yerleşmelerdeki sosyal ve fiziksel sorunları birlikte çözmeyi hedefleyen bir anlayışla değişiklikler yapılmasını gerektirmiştir (Özden 2008: 52- 53)¹

Kentsel gelişim süreçlerinin ülkelere ve bir ülke içerisindeki bir kentten diğerine farklı şekillerde gerçekleşebileceğini daha önce de belirtmiştik. Başta İngiltere olmak üzere pek çok Kuzey Avrupa ülkesinde kentsel alanlara yönelik müdahaleler yukarıda ifade edildiği gibi başta konut alanı ağırlıklı olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak sanayileşme sürecine İngiltere'den sonra giren ülkelerde, koruma yönündeki müdahaleler, konut alanı ağırlıklı yenileştirme programlarından önce gerçekleştirilmiştir. Örneğin Hollanda kentlerinde 1960 ve 1970'lerde koruma ağırlıklı kentsel yenileşme süreçleri ön planda iken 1980'li yıllara gelindiğinde kötü kaliteli toplu konutlara ilişkin sorunları çözümlmeyi hedefleyen yenileme stratejileri uygulanmış, 1990'lara gelindiğinde sosyal, ekonomik, çevresel ve fiziksel yönleriyle dikkate alınan kapsamlı yenileştirme programları önem kazanmıştır (Kocabaş 2006: 7-8). Sıkça ifade edildiği gibi kentsel gelişim süreçleri ve kentsel alanlara yönelik müdahale biçimleri alanın değişen ihtiyaçlarına göre farklılaşmaktadır. Bu bölümde, kentsel dönüşüme yönelik Avrupa'daki ilk kapsamlı projelerin uygulandığı ülke olması bakımından İngiltere'deki gelişmelere yer verilecektir.

İngiltere Deneyimi

“Kentsel dönüşüm 1970'lerin sonunda Amerika'da ortaya çıkmış ve 1980'lerde İngiltere tarafından kopya edilerek diğer ülkelere ihraç edilmiştir” (Hague, 2010, çev.

¹ Özden (2008) tarafından; Andersen H.S., 1999 Housing Rehabilitation and Urban Renewal in Europe: A Cross-National Analysis of Problems and Policies, in the Housing Renewal in Europe, eds: Andersen H.S. and Leather P., The Policy Press, Great Britain, 241-277 kaynak gösterilerek aktarılmıştır.

Özdemir, 2010: 98). Bu nedenle, Avrupa’da ilk uygulamaların yapıldığı ülke, genellikle hep İngiltere olmuştur (Özdemir 2010: 2). Bu bilgiyi destekleyen bir diğer ifade de Görgülü’ nün “*kentsel dönüşüm, kentli yoksul sınıfların olumsuz barınma koşullarının daha yaşanabilir mekânlara dönüştürülmesi amacıyla İngiltere’deki kentlerde başlayan ve giderek diğer Avrupa ülkelerine yayılan bir müdahale yöntemidir*” şeklindeki ifadesidir (Görgülü 2009: 769).

Konu kapsamında dikkati çeken diğer bir ifade de şu şekildedir; “*İngiltere, 19. yy’dan itibaren ülkenin geliştirmiş olduğu projelerin deneyimleri ve AB’nin konuya getirmiş olduğu açılımların yardımıyla günümüzdeki uygulamaları şekillendiren stratejileri ortaya koyarak bu konuda AB’deki en ileri uygulamalara sahip ülke olmuştur*” (Keskin, Sürat ve Yıldırım 2003: 398). Yazarları tarafından ifade edildiği şekliyle aktarılan bu bilgiler konu kapsamında ilk uygulama örneklerini temsil etmesi bakımından İngiltere’nin önemine işaret etmektedir.

İngiltere kentlerinin dönüşmesinde ve biçimlenmesinde rol oynayan ilk temel süreç post-endüstrileşme olmuştur. Bu süreçte temel sektörler arası dengeler değişim göstermiş, imalat alanında ciddi bir düşüş yaşanırken istihdamın % 75’i hizmet sektöründe toplanmıştır (Tallon 2010, çev: Dündar 2010: 80). Bu durum sanayinin desantralizasyonu ve kentsel nüfusun ayrışması sürecini de beraberinde getirmiş, bu gelişmeler kentsel mekâna da yansımıştır.

Hızlı sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte İngiltere’de kırsal kesimden kentlere hızlı bir göç başlamış, kente göç ile gelenlerin barınma sorunu, özel sektör tarafından sağlıksız ve standartlar açısından düşük konutlarla karşılanmaya çalışılmış, böylece yüksek yoğunluklu ve sağlıksız toplu konutlar ortaya çıkmıştır. 1870’te hükümetin inşaatlar için minimum standartlar getirmesiyle nitelikli konut üretimine başlanmış ancak, 1870 öncesi konutlar, minimum standartlara göre üretilmiş konutlara yerleşmeye gücü yetmeyen kişiler tarafından kullanılmaya başlanmış, bu iki koşulun birleşmesiyle bu bölgeler hızla “**slum**” adı verilen çöküntü alanlarına dönüşmüştür (Keskin, Sürat ve Yıldırım 2003: 398).

Bunun üzerine **1930’lu yıllarda**, 1870’den önce oluşturulan bu sağlıksız konutların tümüyle yıkılarak yerine yenilerinin yapılması şeklinde **yıkıp yeniden**

yapma yönünde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yıkıp yeniden yapma sürecinin planlı bir biçimde gerçekleştirilmesi ise 1950’lerden sonra olmuştur (Kocabaş 2006: 14) .Bu sürecin nasıl işlediğine baktığımızda Kocabaş (2006) bu süreci aynen şu şekilde ifade etmektedir;

“Devlet, yasal olarak belirlenmiş Kapsamlı Yeniden Yapılaşma alanlarındaki tüm araziye ve yapıları sahiplerinden, gerektiğinde kamulaştırma yetkilerini kullanarak satın alıyordu. ‘İnsan yaşamına uygun değil’ diye sınıflandırılan evlerin, üzerine yapıldığı arazinin değeri haricinde hiçbir değerinin olmadığı kabul ediliyordu. Böylece, en düşük standartların da altında bulunan bu sağlıklı yapıların sahiplerine yalnızca en düşük tazminat veriliyordu”(Kocabaş 2006: 15).

Yıkıp yeniden inşa/ kapsamlı yeniden yapılaşma önceleri sağlıklı yapıların yıkılması şeklinde gerçekleştirilirken 1960’ların ortalarından itibaren yıkımların sağlıklı olmayıp yetersiz bakım ve onarım yüzünden standardı düşük evlere kaymasıyla yeniden yapılaşma süreci desteğini yitirerek zorlaşmıştır (Kocabaş 2006: 15).

Yetersiz bakım ve onarım yüzünden gittikçe bozulan alanlar 1960’ların ortalarından itibaren gittikçe daha çok ortaya çıkmış, bu nedenle, 1970’lerden başlayarak bu alanlarda kapsamlı yeniden yapılaşma yerine, konut ıslahı ve yerel çevresel iyileşme odaklı ikinci bir yenileştirme programı başlatılmıştır. 1970’li yıllarda önceki sağlıklı konutların yıkımından daha yüksek nitelikli 19. Yy. konutlarının sahipleri tarafından iyileştirilmesi yönünde bir değişim olmuştur. Bu süreçte üç milyondan fazla konut belediyelerden gelen para yardımıyla, özel mülk sahipleri tarafından iyileştirilmiş, altyapıya yönelik yatırımlarında gerçekleşmesiyle yerel çevre iyileştirilmiştir (Kocabaş 2006: 14-17). Belediyeler ev sahiplerini nakit hibe veya düşük faizli kredi benzeri teşviklerle evlerini iyileştirme konusunda özendirmiş, bu dönüşümle birlikte konut sahipleri yerel yönetimle ortaklık oluşturarak uygulamalarda taraf olmaya başlamıştır (Keskin, Sürat ve Yıldırım 2003: 400).

1980’lere gelindiğinde İngiltere’deki yenileşme uygulamaları değişen ekonomik ve politik çerçeveye bağlı olarak farklılaşmıştır. Yenileşmenin kapsamı ekonomik yenileşmeye doğru kayarak kentsel yenileşmede öncelik kentlerin yarışabilirliğini

arttıracak projelere verilmiş, yine bu dönemde yenileşme projelerinde uygulama görevi yerel yönetimlerden alınarak kamu-özel sektör ortaklığına dayanan Kentsel Gelişme Şirketleri'ne verilmiştir (Keskin, Sürat ve Yıldırım 2003: 401).

1990'lı yıllara gelindiğinde sürdürülebilir Mahalle Yenileştirmesi kapsamında çalışmalar önem kazanmıştır. Bu dönemde yenileştirme kavramı sosyal, ekonomik ve ekolojik koşulları da içerek biçimde genişletilmiştir. Tarihsel çevredeki yapıların korunması konusunda süreklilik sağlanması ve kentsel koruma konuları önem kazanmıştır (Kocabaş 2006: 24).

Özetle 1990'lı yıllara gelindiğinde İngiltere'de kentsel yenileştirme-dönüşüm konusu önemli devlet politikalarından biri haline gelmiş, konuya ilişkin fiziksel, toplumsal ve ekolojik bileşenleri dikkate alan, sürdürülebilir kentsel gelişme sağlamaya yönelik kapsamlı planlar oluşturulmuştur.

Görüldüğü gibi pek çok faktörün etkisi ile şekillenen ve gelişen kentler bu gelişim süreçlerini kimi zaman kendiliğinden kimi zaman bilinçli müdahalelerin etkisiyle sürdürmektedirler. Küresel ölçekte bu gelişmeler içerisinde geçmişte yaşanan savaşların etkisiyle yıkılan kentsel alanların oluşturduğu kentsel çöküntü alanları ve zamanla değişen ekonomik koşulların yön verdiği mekân kullanım özelliklerinin farklılaşmasıyla ortaya çıkan kentsel çöküntü alanları yukarıda değinilen süreçler içerisinde en çok dikkat çeken değişimlerdir. Zamanla bu alanların sağlıklı kentsel alan parçalarına dönüştürülerek kente kazandırılması süreçleri gündeme gelmiş, bu amaçla gerçekleştirilen müdahaleler de yaşanan deneyimler çerçevesinde şekillenmiştir. Bugünün araştırmacı, plancı ve yöneticilerininin dikkate alması gereken konu ise, yeni uygulanacak projelerde bu deneyimleri dikkate alarak olası olumsuzlukların önüne geçmektir.

2. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE VE İZMİR’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Türkiye’de kentsel dönüşüm son zamanların en önemli gündem maddelerinden biridir. Gün geçtikçe artan kentsel sorunların mevcut yöntemlerle çözülemeyecek boyutlara ulaşması kentsel dönüşüm konusunu gündeme getirmiş, kentsel dönüşüm projeleri kentsel alanlarda hızla uygulanmaya başlamıştır. Bugün pek çok kentimizde çok sayıda kentsel dönüşüm projesi uygulanmaktadır. Ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin ilk uygulandığı kentler ise İstanbul, Ankara, İzmir gibi belli başlı büyük kentlerimizdir. Bu nedenle bu bölümde öncelikle Türkiye’de yaşanan sürece yer verilecek, ardından çalışma alanımızın da içinde bulunduğu İzmir’in kentleşme ve kentsel dönüşüm sürecine yer verilecektir.

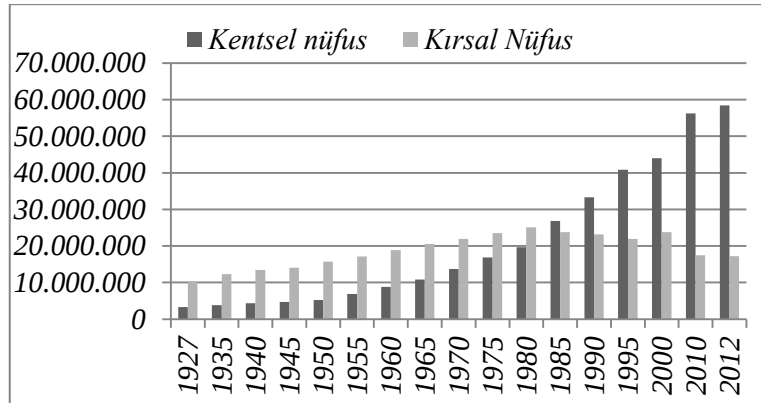
2.1. Türkiye’de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm

Ülkemizde kentsel dönüşümün gerekliliğine yol açan sürecin iyi anlaşılabilmesi için bu bölümde ilk olarak Türkiye’de kentleşmenin evrimi konusundaki bilgilere yer verilecek, daha sonra konuya ilişkin yasal düzenlemelerden bahsedilecek, ardından Türkiye’deki kentsel dönüşüm politikaları konusuna değinilerek ülkemizdeki uygulamalardan örnekler verilecektir.

2.1.1. Türkiye’de Kentleşme: Etkili Coğrafi Faktörler ve Politikalar

Diğer pek çok ülke gibi Türkiye’de de kentleşme hareketleri 1950’lerde önem kazanmıştır. Ülkemizde ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927’den bu yana kentsel nüfus sürekli artış göstermiş, ancak ilk defa 1985 yılında kırsal nüfusu gerisinde bırakarak hızlı artışına devam etmiştir (Şekil 2).

Şekil 2: Yıllara göre Türkiye’de kırsal ve kentsel nüfus



Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel ve Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçları

Şekil 2 ‘den de izlenebileceği gibi ülkemizde son yıllarda artan bir kentleşme eğilimi söz konusudur. Ülke nüfusu içerisinde kırsal nüfusun payı gittikçe azalırken kentsel nüfusun payı hızlı bir şekilde artış göstermektedir(Çizelge 2).

<i>Yıllar</i>	<i>Toplam nüfus</i>	<i>Kentsel nüfus</i>	<i>Kentsel nüfus oranı (%)</i>
1927	13.648.279	3.305.879	24.2
1935	16.158.018	3.802.642	23.5
1940	17.820.950	4.346.249	24.4
1945	18.790.174	4.687.102	24.9
1950	20.947.188	5.244.337	25.0
1955	24.064.763	6.927.343	28.8
1960	227.754.82	8.859.731	31.9
1965	31.391.421	10.805.817	34.4
1970	35.605.176	13.691.101	38.5
1975	40.437.719	16.869.068	41.8
1980	44.736.957	19.645.007	43.9
1985	50.664.458	26.865.757	53.0
1990	56.473.035	33.326.351	59.0
1995	62.865.574	40.882.357	65.0
2000	67.803.927	44.006.274	65.0
2010	73.722.988	56.222.356	76,3
2012	75.627.384	58.448.431	77,3

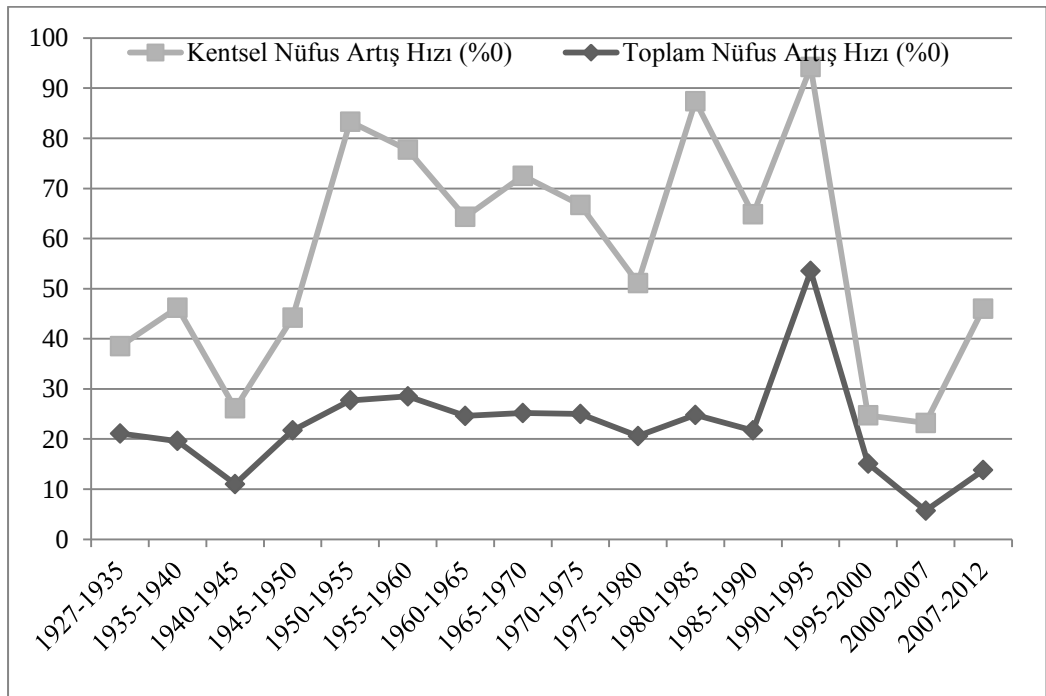
Çizelge 2: Türkiye’de yıllara göre kent nüfusu, kentsel nüfus oranı ve kentsel nüfus artış hızı
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Genel ve Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçları

Çizelge 2’de yer alan bilgiler ülkemizde kentleşme hareketlerinin 1950’den itibaren hız kazandığını göstermektedir. İlk nüfus sayım yılı olan 1927 yılında idari ölçüte göre Türkiye’de toplam nüfusun % 24’ü kentsel alanlarda yaşarken % 76’sı kırsal alanlarda yaşamaktaydı. 1950 yılına gelindiğinde kentsel nüfus oranı % 25 kırsal nüfus oranı % 75 olmuştur. Bu süreçte kentsel nüfus oranının neredeyse hiç değişmemiş olması bu dönemde kentleşme hareketlerinin durağanlığına işaret eder. 1950 yılında % 25 olan kentsel nüfus oranı 1955 yılında % 28.8, 1960 yılında % 31.9, 1965 yılında % 34.4, 1970 yılında % 38.5, 1975 yılında % 41.8, 1980 yılında % 43.9, 1985’de % 53,

1990 yılında % 59, 1995 ve 2000 yılı sayımlarında % 65, 2010 yılında % 76.3, 2012 yılında % 77.3 olmuştur (Çizelge 2).

1950'lerden itibaren kentsel nüfus oranının bu artışında, bu tarihten itibaren tarımda makineleşme ile kırsal kesimde artan işsizliğe karşın kentsel alanlarda sanayi yatırımlarının nüfusu, kentlerde artan iş olanaklarına çekmesi etkili olmuştur. Bununla birlikte 1985 yılı kentsel nüfus oranında bir önceki sayım yılına göre önemli bir artış gerçekleştiği görülmektedir. 1980-1985 yılları arasına dikkat çeken bu artışın Büyükşehir Uygulaması ile ilgili bir gelişme olduğunu söylemekte fayda vardır. Bu uygulamaya göre büyükşehirlerin etrafındaki yerleşmelerin nüfusları idari düzenleme ile belediye sınırlarına dâhil edilmiştir (Işık 2005: 59). Nitekim ülkemizde kentlerde yaşayan nüfus sayısı 1980 yılında 19.645.007 iken 1985 yılında bu rakam 26.865.757'e ulaşmıştır. Sözü edilen yıllarda toplam nüfus artış hızı %0 24,8 iken kentsel nüfus artış hızı %0 62,6 oranında gerçekleşmiştir (Şekil 3).

Şekil 3:Türkiye de yıllara göre toplam ve kentsel nüfus artış hızı grafiği²



Şekil 3'de görüldüğü gibi ülkemizde geçmişten bu yana bazı dalgalanmalarla birlikte kentsel nüfusun artış hızı, toplam nüfus artış hızının çok üstünde olmuştur. Nitekim 2007-2012 yılları itibariyle toplam nüfus artış hızı %0 13,8 iken aynı yıllar için

² TÜİK genel ve adrese dayalı nüfus sayım sonuçları verilerine göre oluşturulmuştur

kentsel nüfus artış hızı %0 32,2 oranında gerçekleşmiştir. Geçmişten bu yana kentsel nüfus artış hızının toplam nüfus artış hızından çok fazla olması, kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelik hızlı göç hareketlerinin açık bir göstergesidir. Bu göç hareketinin hangi nedenlerden kaynaklandığı ve nasıl geliştiğine ilişkin bilgilere kısaca yer verelim.

1950 yılında Türkiye nüfusunun büyük bir kısmı (% 75) kırsal alanlarda yaşamaktaydı. Kırsal alanlarda yaşayan nüfusun temel geçim kaynağının tarım olduğu düşünüldüğünde; tarımda gelirin düşüklüğü, verimin azlığı, toprakların küçük ve parçalı olması, arazilerin dengesiz dağılımı ve mülkiyet sorununun yanısıra tarımda makineleşme ile kırsal alanlarda belirginleşen işsizlik sorunu köylünün kırlardan kopmasını hızlandırmıştır. Aynı süreçte kentlerde hız kazanan sanayileşme süreçleri, artan iş olanakları, burada yer alan sektörlerden elde edilen gelirin nispeten yüksek olması, sunulan hizmet olanaklarının çeşitliliği gibi çekicilikler kentleşme hareketlerinin artışı sağlayan diğer faktörlerdir. Kuşkusuz her ne kadar kırsal alanlar nüfus için itici koşullara sahip, kentsel alanlar da nüfus için çekici fonksiyonlara sahip olsalar da bu iki yerleşim birimi arasında ulaşımı sağlayacak olanaklar olmasaydı kentleşme hareketi de böyle hızlı gerçekleşemezdi. Dolayısıyla ulaşım ve iletişim olanaklarının artması da kentlere ulaşımı kolaylaştıran, kentleşmeyi hızlandıran iletici faktörler olarak kentleşmenin 1950'den itibaren hız kazanmasında etkili olmuştur (Keleş 2006: 67-76).

1927 yılı ilk nüfus sayımından bu yana ülkemizde kentsel nüfus sürekli artış göstermiş, bu artış 1950'li yıllardan itibaren ekonomik ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle hız kazanmış, kentsel nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı her sayım döneminde artış göstermiştir. Bununla birlikte ülkemizde kentsel nüfus artış hızının toplam nüfus artış hızından yüksek olması da ayrıca dikkati çekmektedir. Bu durum ülkemizde kentleşme olgusunun kırlardan kentlere hızlı göç hareketleri halinde gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Kentleşme sürecinin kentsel sorunları da beraberinde getirmesinin temel sebebi ise göç hareketlerinin hızlı, plansız ve denetimden uzak bir biçimde gerçekleşmesidir. Nitekim Özden (2008) *“Ülkemizde göç olgusunun bir sorun olması, göç hareketlerinin en küçük yerleşme biriminden doğrudan büyük kente yerleşmek şeklinde gerçekleştirilmesinden ileri gelir”* şeklindeki ifadesi ile de göç hareketlerinin kentlerdeki olumsuz etkisine dikkati çekmektedir.

Ülkemizde 1950’den sonra artan sanayi yatırımları İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi belli başlı merkezlerde yoğunlaşmıştır. Sanayileşmeye paralel olarak gelişen kentleşme sürecinin yaşandığı ülkemizde sanayi yatırımlarının belli merkezlerde yoğunlaşması nüfusun da belli merkezlerde yığılması sürecini beraberinde getirmiştir. Ülkemizde kentlerde yaşayan nüfusun kent büyüklüklerine göre dağılımına baktığımızda (Çizelge 3) küçük kentlerin gittikçe küçülürken büyük kentlerin gittikçe büyüdüğü bilgisine ulaşmaktayız.

Yıllar	10.000–20.000	20.000–50.000	50.000–100.000	100.000 +
1927	24	28,9	9,3	37,8
1940	33,8	28,7	12,2	35,3
1950	22,9	23,2	10,1	43,8
1960	15,8	21,9	17	45,3
1970	13,1	17,7	10,7	58,5
1980	10,8	15,2	10,7	63,3
1985	10,1	13,6	11,4	64,9
1990	8	12,7	11,9	67,4
2000	6,7	11,7	11,6	70

Çizelge 3: Büyüklüklerine göre kentlerin nüfus oranı/ kentli nüfustan aldıkları pay(%)

Kaynak: Keleş 2006, *Kentleşme Politikası* s; 63

Türkiye’de büyük kentlerin hızla büyümeye devam ettiğini ifade eden diğer bir kaynağa göre; 1980–2007 yılları arasında Türkiye’de metropoliten illerden İstanbul’un kent nüfusu 4.7 milyondan 11.1 milyona, Ankara’nın kent nüfusu 2.8 milyondan 4.1 milyona, İzmir’in kent nüfusu 1.9 milyondan 3 milyona ulaşmıştır. Bu 26 yıllık sürede Türkiye’nin toplam nüfusu 1,6 kat artış gösterirken metropoliten kentlerin nüfusları yaklaşık 2.4 kat artış göstermiştir (Deliktaş 2008: 2).

O halde diyebiliriz ki ülkemizde kentleşme hareketleri belli merkezlerde hız kazanmaktadır. Kentsel nüfusun belli merkezlerde yığılması ise kentsel sorunların da belli merkezlerde yığılması sonucunu beraberinde getirmektedir. Nitekim ülkemizde kent sorunlarının ortaya çıktığı ve önemli boyutlara ulaştığı ilk kentler sözü edilen belli başlı kent merkezleridir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi ülkemizde kentsel nüfus artış hızı toplam nüfus artış hızının üzerindedir. Bu durum ülkemizde kentlere yönelik hızlı bir göç hareketinin

gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu hızlı göç hareketleri kentlerin hızlı ve plansız bir biçimde büyümesine neden olmuştur. Bu hızlı ve kontrolsüz büyüme süreçleri kentlerde, başta mekânsal gibi görünen fakat uzun vadede fiziksel, çevresel ve toplumsal birçok sorunu bünyesinde barındıran gecekondu kavramını gündeme getirmiştir.

Gecekondu *“Bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türüdür”*(Keleş 1980: 48).

20.7.1966 tarih ve 775 sayılı gecekondu kanununa göre gecekondu *“imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar”* olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi gecekondu; dar gelirli kişilerin barınma ihtiyaçlarını kendilerine ait olmayan arsalar üzerinde ve yasalara aykırı bir biçimde karşılamaları ile ortaya çıkan yapılardır. Oluşum sebebi dahi yoksulluk olan bu konutların kentlerde yoksul bölgeleri meydana getirdiği açıktır. Bu alanlarda yaşayan insanların ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan kentli profilinden uzak olmaları da bu sebepten ileri gelmektedir. Ülkemizde özellikle yoksul nüfusun kente göç sürecinde önemli bir yeri olan hemşeri ilişkileri, kentsel mekânda, göç ile gelenlerin bu ilişkiler çerçevesinde belli yerlerde toplanması şeklinde sonuçlanmıştır. Bu durum gecekonduların da belli alanlarda yoğunlaşması ve bu alanlarının aşırı nüfus yığılmalarının gerçekleştiği alanlar olmaları ile de desteklenmektedir.

Ayrıca imar mevzuatı ve yasalara aykırı olarak oluşturulan konutlar olmaları nedeniyle de gecekondu, kentlerde mekânsal ve fiziksel açıdan kentsel bütünlüğü bozan ve sosyal yönden de pek çok sorunun merkezi haline gelen alanları oluştururlar. Görüldüğü gibi gecekondu alanları kent sınırları içerisinde fakat kentsel standartlara aykırı yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Hızlı ve plansız göç hareketlerinin kentlerdeki yansımaları ifade eden gecekondu bölgeleri kente göç ile gelenlerin barınma başta olmak üzere pek çok kentsel hizmetten faydalanamadığı alanlara karşılık gelirler.

Sevgi (1988); “gecekondu relief bakımından son derece elverişsiz yüksek tepe ve dağ eteklerine adeta bir çivi ile tutturulmuş bohçaları andırmaktadır. Bu alanlarda erozyon ve toprak kaymasının tehlikeli boyutlarda olduğu gerçeğini bir yana bırakacak olsak dahi, alt yapı yatırımları (yol, su, elektrik, kanalizasyon) ve sağlık hizmetlerinin gecekonduya götürülmesinin güçlüğü göz ardı etmemek gerekmektedir.” ifadesi ile gecekonduların üzerinde bulunduğu mekânların organizasyonunun en önemli sorunların başında geldiğine dikkati çekmiştir (Sevgi 1988: 80). O halde diyebiliriz ki gecekondu alanları, yerleşime uygunluğu dikkate alınmadan, standartlara uygunluğu denetlenmeden, plansız bir biçimde oluşturulan yerleşim bölgeleridir.

Ülkemizde kentleşme hareketlerinin hız kazandığı 1950’li yılları takiben henüz 1955 yılında gecekondu sayısı 50.000, gecekondu nüfus ise 250.000 kişi olarak belirlenmiştir (Çizelge 4). Bu yönüyle gecekondulaşma, Türkiye kentleşme hareketleri ile adeta özdeşleşmiş bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yıllar	Gecekondu sayısı	Gecekondu nüfus	Gecekondu nüfusun kentsel nüfusa oranı (%)
1955	50.000	250.000	4,7
1960	240.000	1.200.000	16,4
1965	430.000	2.150.000	22,9
1970	600.000	3.000.000	23,6
1980	1.150.000	5.750.000	26,1
1990	1.750.000	8.750.000	33,9
1995	2.000.000	10.000.000	35,0
2002	2.200.000	11.000.000	27,0

Çizelge 4: Yıllara göre Türkiye’de gecekondu sayısı, gecekondu nüfus ve gecekondu nüfusun kentsel nüfus içindeki oranı (%) **Kaynak:** Keleş 2006: 569

Çizelge 4’ten takip edilebileceği gibi 1955 yılında 50.000 olan gecekondu sayısı 5 yıl içinde neredeyse 5 kat artarak 1960 yılında 240.000’e ulaşmıştır. Aynı şekilde 1950 yılında 250.000 olan gecekondu nüfus 1960 yılında 1.200.000 kişiye ulaşmıştır. Bu hızlı artış ileriki yıllarda da devam etmiş 1965 yılında 430.000 olan gecekondu sayısı 1970 yılında 600.000, 1980 yılında 1.150.000, 1990 yılında 1.750.000, 1995 yılında 2.000.000, 2002 yılına gelindiğinde ise 2.200.000 adet olarak belirlenmiştir (Keleş 2006: 569).

Daha önce de belirttiğimiz gibi ülkemizde sanayi yatırımlarının belli kentlerde yoğunlaşmasına paralel olarak kentleşme hareketleri de belli merkezlerde yoğunlaşmıştır. Bu durum gecekonducuların da İstanbul, Ankara, İzmir gibi belli kentlerde yoğunluk göstermesine neden olmuştur. Sevgi (1988)'e göre bu üç büyük kentimizde yaşayan gecekondu nüfusu ülkemizin diğer bütün kentlerinde yaşayan gecekondu nüfusunun % 70'ini oluşturmaktadır. Bu üç kentimizin ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin ilk uygulandığı kentler olması yaşanan sürecin kentsel dönüşüm ile ilgisini ortaya koymaktadır. Nitekim pek çok uygulama sebebi olan kentsel dönüşüm projeleri ülkemizde yoğunlukla gecekondu alanlarına yönelik olarak gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde gecekondu sayıları her geçen yıl artarken, gecekondu alanları da genişlemiştir. Fakat burada bilinmesi gereken bir diğer konu da gecekondulaşma sürecinde gözlenen değişimlerdir. Konuya ilişkin çok sayıda eseri olan Keleş (2006) ülkemizde gecekondulaşma sürecini üç döneme ayırarak şu şekilde özetlemiştir:

1960 öncesi: Gecekondu, yoksul ailelerin “masum” barınma gereksinimlerini kendi güç ve olanaklarıyla, ufak tefek yardımlarla karşılamaya çaba gösterdikleri dönemdir. Bu dönemde gecekonduların kiralanması çok ender rastlanan bir durumdur. Bu dönem, gecekonduların ailelerin salt barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak inşa edildiği dönemdir (Keleş 2006: 580).

1960-1970 arası: Gecekondular yine sahibinin kendi güç ve imkânlarıyla, sahibinin emeğinden yararlanılarak yapılmakta ancak kiraya verilme oranı artmaktadır. Gecekonducular birçok gecekondu yaparak, kendi gereksinimlerinden arta kalanını kiraya vermektedir (Keleş 2006: 580).

1970 ve 1980 'lerden sonraki dönem: Gecekondu yapım süreci tümüyle ticarileşmiş, yoksul kitle için arsa sağlayıp yapı gereçlerini bulan ve gecekondusunu yaparak bunları satışa çıkaran gecekondu firmaları türemiştir (Keleş 2006: 580).

1950'li yıllarda oluşturulan gecekondular kente göç ile gelenlerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere salt barınma amaçlı oluşturulurken 1970'li yıllara gelindiğinde gecekondular, farklı gruplar tarafından inşa edilen ve kullanıcılara satılan bir meta haline dönüşmüş, bu dönemde gecekondu kiralama belirgin bir biçimde artmıştır. Gecekondular artık göç edenin kendi imkânlarıyla üretilip kullandığı değil,

belirli bir birikimi olanların kullanabildiği bir konut haline gelmiştir (Bal 2008: 38). İleriki yıllarda çıkarılan yasaların da etkisiyle gecekondulaşma ticari bir boyut kazanmış, gecekondu alanları genişlemiş, kat sayıları artmıştır.

2.1.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Politikaları Üzerine

Ülkemizde kentsel dönüşüm sürecini, bu süreçte şekil veren yasaları inceleyerek anlamak mümkündür. Bu kapsamda öncelikle ülkemizde kentsel dönüşümün temel konularından biri olan gecekondu sorununa ilişkin yasa ve uygulamalara değinilecek, ardından kentsel dönüşümüne ilişkin yasalardan bahsedilecektir.

Gecekondu ve konut sorununa ilişkin yasalar

Türkiye’de konut sorunu 1940’lı yıllara dayanmaktadır. 1948 yılı **5228 sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu**³, konunun 1940’lı yıllarda yasa ve yönetmeliklere yansıtacak kadar önem kazandığını ortaya koymaktadır. Türkiye’de doğrudan gecekondulaşma sorununa ilişkin ilk yasa yine 1948 tarih 5218 sayılı yasadır (Keleş 2006: 581). Bu yasa Türkiye’de gecekondu sorununun henüz 1948’li yıllarda yasalarda yer alacak kadar önemli bir sorun haline geldiğinin göstergesidir.

1949 yılı 5431 sayılı ‘Ruhsatsız yapıların yıktırılmasına ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 13’ncü maddesinin değiştirilmesine dair Kanunu⁴ ile Belediyelere mevcut gecekondu mülklerine müdahale yetkisi tanınmış, bu tarihten sonra yapılacak olanlar ağır ceza yükümlülükleri ile yasaklanmıştır. **1953 yılı 6188 sayılı Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar Hakkındaki Kanun**⁵; konut sorunun çözümüne yönelik maddeler içermekte, kanunun 28. Maddesi ile de bu tarihten sonra gecekondu yapımı yasaklanmıştır. **1963 yılı 327 sayılı yasa** ile kullanma izni bulunmayan yapılara, bir kez olmak üzere kent hizmetlerinin bağlanması öngörülmüştür (Keleş 2006, s:584). Bu yasa kapsamında gecekondu alanlarına kamu hizmeti götürülmesi ile gecekondu adeta yasal olarak desteklenmiştir. **1966 yılında çıkartılan 775 sayılı Gecekondu Kanunu**⁶nda ilk kez gecekonduyunun tanımı yapılmış, kanunun özellikle 16, 17, 24 ve 31. Maddelerinde gecekondu ıslahına, yanısıra 18.

³ Resmî Gazete ile ilanı: 6. 07. 1948 - Sayı: 6950

⁴ Resmî Gazete ile ilanı: 11. 06. 1949 - Sayı: 7230

⁵ Resmî Gazete ilanı: 29. 07. 1953 - Sayı: 8470

⁶ Resmi Gazete ilanı: 30.07.1966 Sayı: 12362

Maddede gecekondü yapımının engellenmesine yönelik ifadeler dikkati çekmektedir.

1984 yılı 2981 sayılı İmar ve Gecekondü Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun⁷ ile daha önce yapılmış gecekonduların yasal kabulü devam ettirilmiş, gecekondulara ruhsat ve kullanma izninin de verilmesiyle gecekondü sahipleri resmen ödüllendirilmiştir. **1986 yılı 3290 sayılı yasa** ile 2981 sayılı yasanın süre ve kapsamı genişletilerek daha önce konut olarak kullanılıp sonradan işyerine çevrilen gecekondular yasaya dâhil edilmiştir. Böylece 1980’li yıllara kadar yalnızca konutlar af kapsamına alınırken bu yasa ile af kapsamı genişletilerek gecekondü alanları potansiyel kentsel arsa stoğu olarak görülmeye başlanmış ve bu yaklaşım kent arsa ve arazilerinin spekülâtorler tarafından yağmalanmasına neden olmuştur. Yasa ayrıca gecekondü sahiplerine tapu verme işlemlerini de kolaylaştırmıştır (Mutlu, 2007: 59).

1986 Tarih ve 3414 Sayılı, 775 Sayılı Gecekondü Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 1985 Tarih ve 247 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bu KHK’nın İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 1985 Tarih ve 250 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun⁸a göre, önceden 775 sayılı yasanın belediye ve mücavir alan sınırları içinde Toplu Konut İdaresi’ne verilen yetki ve kararlar bu yasa ile belediyelere devredilmiştir. Bu yasa ile kendilerine tapu tahsis edilen gecekondü sahiplerinin borçlanma bedellerinin tümünü ödemesi durumunda konut veya arsasını satma serbestliği getirilerek gecekondulu haklarının yeniden genişletildiğini görmekteyiz.

Özetle, ülkemizde 1948 yılından bu yana gecekondü sorununu çözmeye yönelik ardı ardına çıkarılan yasalar ile o tarihe kadar ki gecekondular affedilmiş, bu yapılara kullanım izni verilmiş hatta kendisine ait olmayan topraklar üzerinde oluşturulmuş olmalarına rağmen gecekondü sahipleri zamanla çıkarılan yasalar sayesinde gecekondularının tapularına sahip olmuşlardır. Her bir yasanın kendisinden önceki gecekonduların varlığını kabul etmesi gecekondü yapımını cesaretlendirmiş, adeta

⁷ Resmî Gazete ile yayımı: 8.3.1984 Sayı: 18335

⁸ Resmi Gazete İlanı: 11.03.1988 Sayı: 19751

gecekonduculuğu teşvik etmiştir. Yaşanan bu süreç kentsel alanlarda kalitesiz konutların yaygınlaşması ve büyük bir nüfus kitlesinin yaşamaya elverişsiz, riskli konutlarda iskân edilmesi ile sonuçlanmıştır.

Ülkemizde planlı döneme geçilmesiyle birlikte 1960'lı yıllardan bu yana her plan döneminde de gecekonduları önlemeye ilişkin tedbirler alınmışsa da bugün gelinen durum bu çabaların istenildiği gibi sonuçlanmadığını göstermektedir⁹. **Birinci Beş Yıllık (1963 – 1967) Kalkınma Planında** gecekonduları, içinde oturanlara konut bulmadan yıkmamak, gecekonduların arsa mülkiyeti problemini çözmek, kamu hizmetlerini tamamlayarak durumlarını düzeltmek, çok kötü olanları, içinde yaşayanların konut ihtiyacını karşılamak suretiyle ortadan kaldırmak şeklinde birtakım ilkeler belirlenmiştir. **İkinci Beş Yıllık (1968 – 1972) Kalkınma Planında** etkili bir denetim yapılmaması nedeniyle ülkede gecekonduculuğun bir kar aracı haline geldiği belirtilerek çeşitli bölgelerde kiralık gecekondu oranının yüzde 30 ile 60 arasında olduğu belirtilmiştir. **Dördüncü Beş Yıllık (1978 – 1983) Planda** gecekondu bölgelerine yol, su, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapılar ve hizmetlerin hızlandırılacağı, gecekondu iyileştirme bölgelerindeki kamu arsalarında barınan yurttaşlara uzun süreli kullanma hakkı tanınacağı belirtilmiştir. **Beşinci Beş Yıllık (1985 – 1989) Kalkınma Planında** *“İmar ve gecekondu mevzuatına aykırı yapılara uygulanacak işlemleri düzenleyen 3981 sayılı Kanunun uygulama prensipleri de dikkate alınarak, mevcut ruhsatsız yapılara ve gecekondu altyapı götürülmesine ve bunların ıslahına öncelik verilecektir ”* ifadesi ile gecekondu bölgelerine altyapı götürüleceği yönünde ilkelerden bahsedilmiştir. Ayrıca *“Şubat 1984 tarihinde yürürlüğe giren İmar Affı Kanununun getirdiği hükümlerin süratli bir şekilde işletilmesi temin edilecek ve aften yararlanan gecekondu bölgelerine altyapı hizmetlerinin öncelikle götürülmesine önem verilecektir”* ifadeleri ile gecekondu alanlarının meşrulaşması, aflarla yasallaştırılması gibi süreçlerin hız kazandığı söylenebilir. **Yedinci Beş Yıllık (1996 – 2000) Kalkınma Planında** gecekondu alanlarına yönelik müdahaleler ve bu kapsamda kentsel yenileme kavramından söz edilmiştir. **Sekizinci Beş Yıllık (2001 – 2005)**

⁹ Beş Yıllık Kalkınma Planlarına ilişkin bilgiler <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp> adresinden ulaşılan planlardan aktarılmıştır. (plan 1-2-3-4-5-6-7-8)

Kalkınma Planında gecekonduların ülke genelinde önemli bir kentsel sorun ve risk oluşturduğuna işaret edilmiştir.

Dokuzuncu Beş Yıllık (2007–2013) Kalkınma Planı DPT Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporunda “*Gecekondulaşma Projeleri hayata geçirilmelidir. Bu projeler bugüne kadar olduğu gibi yalnızca mülkiyeti çözecek projeler olmaktan uzak bir anlayışla ele alınmalı ve kentin önemli bir bölümünde gerçek kentsel dönüşümü ve mimari kaliteyi de sunmalıdır*” şeklindeki ifadelerle hem gecekondulaşma sorunu çözme hem de kentsel kaliteyi artırma yönünde kentsel dönüşümün benimsendiği anlaşılmaktadır.

Kısacası her biri gecekondulaşmayı önleyici pek çok hükmü bulunduran çok sayıda yasaya ve ülkemiz beş yıllık planlarının her birinde alınan önlemlere rağmen ülkemizde gecekondulaşmanın önüne geçilememiş, bu nedenle bugün başta gecekondulaşma sorunu olmak üzere pek çok kentsel sorunun çözümü için kentsel dönüşüm yeni bir çözüm yolu olarak gündemde yerini almış, konu ile ilgili yasal düzenlemeler, plan ve politikalar, uygulama yönetmelikleri belirlenmiş ve pek çok kentimizde kentsel dönüşüm projeleri hayat geçirilmiştir.

Yasal düzenlemelerin ihtiyaçlar çerçevesinde şekillendiği düşünüldüğünde geçmişten bu yana ülkemizde kentsel dönüşümle ilişkin yasal düzenlemelerin varlığı Türkiye’de kentsel dönüşüm konusunun 1980’li yıllarda önem kazandığını ortaya koymaktadır. Başlı başına kentsel dönüşüm adı ile anılmasa da geçmişten bu yana kentsel alanların sorunlarını gidermeye yönelik olarak oluşturulan yasalar kentsel dönüşüm projelerinin başlatılması, uygulama koşulları, yetki dağılımı bakımından oldukça önemlidir.

Kentsel dönüşüm ile ilgili yasalar

Ülkemizde, doğrudan kentsel dönüşüm adı ile anılmasa da 1980’li yıllarda bile dönüşüm ile ilgili ve bu sürece yön veren yasaların var olduğu söylenebilir. Nitekim **1984 yılı 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu¹⁰**nda doğrudan kentsel dönüşüm projelerine ilişkin maddeler mevcuttur. Yanısıra **5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi**

¹⁰ Resmi Gazete İlanı: 17.3.1984 Sayfa: 18344

Kanunu¹¹ Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerine verilen yetkiler¹² kentsel yenileme uygulamaları ile yakından ilgilidir.

Doğrudan kentsel dönüşüm adı ile anılan yasalar ise 2000’li yıllardan bu yana gündemdedir. Nitekim kentsel dönüşüm adı altında çıkarılan ilk yasa **2004 yılı 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu**¹³, dur. Bu kanun ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin uygulama sürecine örnek oluşturması bakımından önem taşımaktadır. Buna ek olarak 2004 yılı 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanununun uygulama usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla 2006 yılında **Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Proje Yönetmeliği**¹⁴ yayınlanmıştır. **2004 yılı 5272 sayılı Belediye Kanunu**¹⁵, nun 73. Maddesi de kentsel dönüşüm projeleri planlama ve uygulanma sürecini yönlendirici olması bakımından önem taşımaktadır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm ile ilgili diğer bir kanun da **2005 yılı, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun**¹⁶, dur. Kanunda yenileme alanlarının belirlenmesinden uygulama süreçlerine kadar pek çok konuya değinilmiştir.

2005 yılı 5393 sayılı Belediye Kanunu¹⁷ nun özellikle 69. Maddesi konu kapsamında önem taşımakta, kanunun ilgili 73. Maddesi ise doğrudan kentsel dönüşüm ile ilgilidir.

Kentsel dönüşüm uygulama yönetmeliğine ilişkin çok sayıda hükmün yer aldığı 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. maddesi, belediye meclislerine dönüşüm alanları saptama ve ilan etme yetkisini vermesi, ancak sınır saptama ve ilan etmenin hangi fiziksel, sosyal, ekonomik ve idari kriterlere göre yapılacağını tanımlamamış olması dolayısıyla eleştirilmektedir. Bu noktada hem en çok deprem riski taşıyan, hem de en kötü sosyo-ekonomik ve çevresel koşullara sahip yerleşim alanlarını / mahalleleri tespit

¹¹ Resmi Gazete İlanı: 23.07.2004 Sayfa: 25531

¹² <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html> erişim 27.04.2013

¹³ Resmi Gazete İlanı: 12.03.2004 sayı: 25400

¹⁴ Resmi Gazete İlanı 14.04.2006 Sayı: 26139

¹⁵ Resmi Gazete İlanı: 24.12.2004 Sayı: 25680

¹⁶ Resmi Gazete İlanı: 05.07.2005 Sayı: 25866

¹⁷ Resmi Gazete İlanı: 13.07.2005 Sayı: 25874

edebilmek için, ulusal göstergelerin oluşturulması ve bilimsel yöntemler kullanılarak coğrafi önceliklerin belirlenmesi önerilmektedir (Kentleşme Şurası 2009: 51).

21.02.2005 tarihinde kararlaştırılan **Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Kanunu Tasarısı** ise 01.03.2005 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulmuştur¹⁸. Ülkemizde kentsel dönüşüm adı ile anılan diğer bir yasal düzenleme de 16.05.2012 tarihli ve **6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun**¹⁹ olup bu kanun uyarınca, riskli yapılar ile riskli alan ve rezerv yapı alanlarının tespitine, riskli yapıların yıktırılmasına, yapılacak planlamaya, dönüştürmeye tabi tutulacak taşınmazların değerinin tespitine, hak sahibi olacaklarla yapılacak anlaşmaya ve yeniden yapılacak yapılara ilişkin hükümlere yer verilmiş, yanı sıra 6306 sayılı Kanun kapsamındaki diğer uygulamalara ilişkin usûl ve esasları belirlemek amacıyla aynı yıl içinde **Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği**²⁰ yayımlanmıştır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm sürecine yönelik çok sayıda yasa bulunmakla birlikte bu yasalar özellikle bütünlükten yoksun olmaları nedeniyle eleştirilmektedir. Örneğin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın yayınladığı Kentleşme Şura'sı (2009) da;

“Önerilen yeni kentsel dönüşüm/yenileşme yetkileri yasal planlama sistemiyle bütünleştirilmediğinden, söz gelimi büyükşehir belediyelerinin stratejik arazi kullanım ve nazım imar planı yapma yetkileri ile ilçelerin yenileme alanı ile ilgili yetkileri arasında uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir”

“Ülkede merkezi hükümet düzeyinde dönüşümü en yoksun ve deprem tehdidi altındaki mahallelerle kentin geri kalanı arasındaki farkların azaltılmasına odaklayan net bir vizyon bulunmamaktadır. En kötü durumda olan mahallelerin öncelik sıralamasını belirleyen ulusal düzeyde bir analiz çalışması yoktur. Bu nedenle ulusal kentsel dönüşüm/yenileşme programı için bir başlangıç noktası olacak mahalle yenileşme ihtiyacının ölçeğine ilişkin bir tahmin bulunmamaktadır” şeklindeki eleştiriler dikkate alınması gereken detaylara işaret etmektedir.

¹⁸ Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Kanunu Tasarısı, erişim:23.04.2013 <http://www.belgeler.com/blg/2t6r/1-09841kentsel-dnm-yasasi>

¹⁹ Resmi Gazete İlanı:31.05.2012 Sayı: 28309

²⁰ Resmi Gazete İlanı:15.12.2012 Sayı:28498

Ülkemizde kentsel dönüşüme ilişkin çok sayıda yasa ve yönetmeliğin varlığı konu kapsamında bütünlükten uzaklaşma yönünde negatif etkileri olsa da yönetimlerin konuyu önemseyişinin göstergesidir. Nitekim ülkemiz Devlet Planlama Teşkilatı'nın Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planında, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Kentleşme Şûrası'nda kentsel dönüşüm konusuna detaylı bir biçimde değinilmiştir.

Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2013 s:9) da *“Kentsel dönüşüm, fiziksel mekânın dönüşümünün yanı sıra, sosyal adalet ve gelişim, sosyal bütünleşme, yerel-ekonomik kalkınma, tarihi ve kültürel mirasın ve doğal çevrenin korunması, zarar azaltma ve risk yönetimi, sürdürülebilirliğinin sağlanması vb. ilkeler çerçevesinde kapsamlı ve bütünleşik bir yaklaşımla ele alınması gereken bir konudur”* denilerek konuya verilen öneme işaret edilmektedir. Aynı zamanda planda konuya ilişkin çok sayıda strateji ve eylem planı belirlenmiştir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 2009 yılı Kentleşme Şûrası Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Komisyonu Raporunda da ülkemizde kentsel dönüşüme yönelik çok sayıda hedefin belirlenmesinin yanısıra ülkemizde kentsel dönüşümün güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditleri belirlenmiştir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şûrası, Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Komisyon Raporu 2009: 56). Başarılı projeler üretmek adına, planlanan projelerde fırsatların değerlendirilerek tehditlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Mevcut durum değerlendirmesinin yapıldığı GZFT analizi dikkate alınarak bugüne dek yapılan projelerin olumsuz yanları göz önünde tutulmalı, yapılan yanlışların tekrar edilmemesine özen gösterilmelidir.

2.1.3. Türkiye’de Uygulanan Kentsel Dönüşüm Projeleri

Konuya ilişkin yasal yönetsel süreçlerden sonra burada öncelikle ilgili yasalar çerçevesinde ülkemizde dönüşüm projelerinin uygulama süreçlerinin nasıl işlediğine değinilecek, ardından Türkiye’deki kentsel dönüşüm uygulama örneklerine yer verilecektir.

Dönüşüm sürecine ilişkin aşamalar Ülger (2010) tarafından şu şekilde özetlenmiştir (Ülger 2010, s:199);

- Dönüşüm alanlarının belirlenmesi ve ilan edilmesi
- Gayrimenkullerin mevcut durumlarının tespiti
- Katılım değerinin tespiti ve hak sahipliğinin belirlenmesi
- Kentsel tasarım projelerinin ve dönüşüm amaçlı imar planının hazırlanması
- Teknik altyapı projesi
- Mimari uygulama projesi
- Dağıtım için proje değerinin, yapılabilirlik analizi için ön belirlemesi
- Projenin yapılabilirlik (fizibilite) analizi
- Dönüşüm amaçlı imar planının kesinleştirilmesi
- Proje-dağıtım değerinin kesinleştirilmesi
- Dağıtım
- Dönüşüm amaçlı imar planının uygulanması
- Onay Meclis/Encümen
- Tapuya tescil
- Yıkım
- Molozların kaldırılması
- Yapım ve İnşaat/Alanın yeniden düzenlenmesi

Ülger (2010)'a göre bu aşamaları kapsadıkları adımlarla şu şekilde açıklamak mümkündür²¹;

Dönüşüm alanlarının belirlenmesi ve ilan edilmesi; alanın belirlenmesi, ilan edilmesi, askıya çıkarılması ve itiraz gibi olası süreçlerden sonra kentsel dönüşüm alan sınırının kesinleştirilmesi ve idare onayı, ardından ölçü krokisinin hazırlanması adımlarını kapsar (Ülger 2010).

Gayrimenkullerin mevcut durumlarının tespiti; mevcut verilerin elde edilmesi, hâlihazır ve kadastro durumun karşılaştırılması, arazi çalışmaları ile mevcut durum tespiti ve yapı adalarına göre dosyalama işlemlerini kapsar. Bu aşamada,

²¹ Bu bölümdeki bilgiler Ülger N.E., Türkiye’de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm, Nobel yay. 2010,s:199-207’den aktarılmıştır.

dönüşüm alanına ait hâlihazır harita, kadastro harita, dönüşüm alan sınırı, tapu kayırları, kat adetleri, imar planları, uydu görüntüleri, hava fotoğrafları, ruhsat ve iskan kayıtları, bina fotoğrafları, numarataj verileri, emlak vergisine esas teşkil eden kayıtlar, istatistik ve anket verileri temin edilir. Mevcut durumu yansıtan halihazır haritalar mevcut değilse üretilir. Dönüşüm alanına ait haritalar farklı koordinat sistemlerinde ise tek bir koordinat sistemine dönüştürülür. Dönüşüm alanının yüzölçümü m² ve hektar olarak ölçülür. Dönüşüm alanındaki hâlihazır durum ile kadastro durum karşılaştırılır. Dönüşüm alanının mülkiyet analizi haritası ile kat adetleri haritası yapılır. Dönüşüm alanındaki binaların kodlanması ve kimlik bilgilerinin tespiti ile rölöve ölçülerinin alınması, kroki ve kesitlerinin çizimi yapıp, binalardaki bağımsız bölümlerin adetleri, bulundukları kat vb. veriler tespit edilerek fotoğrafları çekilir (Ülger 2010).

Katılım değerinin tespiti ve hak sahipliğinin belirlenmesi; bir önceki aşamada analiz edilen tüm verilerin değerlendirme için belirtilmesi, katılım değerinin tespiti için değerlendirme yapılması, değerlendirme formlarının doldurulması, ada bazında dosyalama yapılması, katılım değer listelerinin oluşturulması, katılım değer listelerinin oluşturulması, katılım payı oranlarının belirlenmesi, katılım payı oranlarının ilanı, askıya çıkarılması ve itiraz süreçleri, katılım payı oranlarının kesinleştirilmesi ve idare onayı adımlarını kapsar (Ülger 2010).

Katılım değerlerinin tespitinde konut, arsa, bahçe, fabrika, işyeri gibi bütün taşınmazların değerlemesinde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan 01.05.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren seri: VIII, no:45 numaralı Uluslararası Değerleme Standartları hakkındaki tebliğ hükümlerine uyulması esastır. Katılım değerinin tespitinde tüm proje bölgesi toplam katılım değeri, bir hak sahibine ait parselin katılım değeri ve bir hak sahibine ait katılım payı oranı belirlenir. İdarece kesinleştirilen katılım payı ve oranları idarenin uygun göreceği yerlerde otuz gün süreyle askıya çıkarılır. Kesinleşen katılım değerleri ve katılım payı oranları ilerde mülkiyet yerine geçmesi ve hak sahipliğine konu olması için tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilir (Ülger 2010).

Kentsel tasarım projelerinin ve dönüşüm amaçlı imar planının hazırlanması; sınırlara, doğal yapıya, demografik yapıya, fiziksel yapıya, sosyo-ekonomik yapıya ve yasal duruma ilişkin veriler, altyapı ve ulaşım verileri ile bina

düzeyinde verilerin elde edilmesi, 1/2000 ölçekli mevcut arazi ve kütle maketinin hazırlanması, 1/5000 ve 1/2000 ölçekli sentez çalışma paftalarının hazırlanması, 1/5000 ölçekli dönüşüm amaçlı nazım imar planının hazırlanması, kentsel tasarım proje çalışmaları (1/2000 ölçekli mekânsal kurgu ve yerleşme dokusuna yönelik çalışmalar ve bilgisayar ortamında 3 boyutlu modelleme çalışmaları ile 1/1000 ölçekli kısmi vaziyet planları ve silüetleri, 1/500 ölçekli kısmi vaziyet planları, 1/200 ölçekli konut tipleri avan projeleri) ile 1/1000 ölçekli dönüşüm amaçlı uygulama imar planının üretilmesi aşamalarını kapsar (Ülger 2010).

Teknik altyapı projesi; Mevcut altyapıya ilişkin verilerin elde edilmesi ve değerlendirilmesi ile yol, elektrik, kanalizasyon (atık su), içme suyu, drenaj, doğalgaz, telekomünikasyon vb. altyapı projesinin oluşturulmasını ifade eder.

Mimari uygulama projesi; Mimari proje tip blok uygulama plan kesit görünüşler ile elektrik, tesisat ve peyzaj uygulama projelerini ifade eder (Ülger 2010).

Dağıtım için proje değerinin, yapılabilirlik analizi için ön belirlemesi; tasarım ve dönüşüm amaçlı imar planı yapımı, değerlendirme, teknik altyapı projelendirme ve yapım, mimari uygulama projesi yapımı, yıkım ve molozların kaldırılması maliyeti gibi maliyetler ile toplam inşaat maliyeti hesaplanarak belirlenir (Ülger 2010).

Projenin yapılabilirlik (fizibilite) analizi; çeşitli yatırım analiz yöntemleri ve değer ölçümleri yapılarak projenin uygulanabilirliği belirlenir (Ülger 2010).

Dönüşüm amaçlı imar planının kesinleştirilmesi; dağıtım değeri hesaplanmış, yapılabilirlik analizi yapılmış ve bir kabule varılmış dönüşüm amaçlı imar planları kamuya açıklanmak üzere onaylandıktan sonra imar planına ve tasarıma dayanan tüm projeler de onanır ve kesinleştirilir (Ülger 2010).

Proje-dağıtım değerinin kesinleştirilmesi; onanarak kesinleşen imar planlarına göre proje dağıtım değeri ilan edilerek askıya çıkarılır, itiraz edilebilir, bu olasılığın aşılmasının ardından proje dağıtım değeri kesinleştirilir ve idare tarafından onanır (Ülger 2010).

Dağıtım; dağıtım değeri daha önceden belirlenmiş olan katılım payı ile toplam proje gelirinin belli bir yüzde tutarının katılım payı oranı ile çarpımı sonucu bulunan miktarın toplanması ile bulunur. Dağıtım değeri para karşılığı ya da m² inşaat alanı olarak her katılımcıya tahsis edilen bir büyüklüktür. Dağıtım değeri, taşınmaz mal

sahibinin dönüşümden sonra alacağı bağımsız birime karşılık gelecek değeri tanımlamaktadır. Bir hak sahibinin alacağı konut veya ticaret alanı m² karşılığı, dağıtım değeri / inşaat m² birim maliyetine göre belirlenir (Ülger 2010).

Dönüşüm amaçlı imar planının uygulanması; ada bazında uygulama haritalarının hazırlanması, dönüşüm amaçlı parselasyon planının hazırlanması, dönüşüm amaçlı parselasyon planının ilanı ve askıya çıkarılması, itiraz olur ise giderilmesi, idare onayı, aplikasyon krokilerinin hazırlanması, yeni mülkiyetin araziye uygulanması aşamalarını kapsar (Ülger 2010).

Onay Meclis/Encümen; hazırlanan parselasyon planları ve aplikasyon krokileri encümen tarafından kabul edilir ve meclis tarafından onanır (Ülger 2010).

Tapuya tescil; yeni parselasyon planları tapuya tescil edilir böylece yeni mülkiyetler oluşur (Ülger 2010).

Yıkım ve Molozların kaldırılması aşamalarını takiben belirlenen hedef ve ihtiyaçlar çerçevesinde alan yeniden düzenlenir.

Kentsel dönüşüm projesi adı altında yapılan uygulamaların ilk aşaması alan tespittir. Dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi için ilk adım dönüştürülmesi gereken alanın tespiti ile başlar. Alan tespitinin ardından söz konusu yer için kentsel dönüşümün gerekliliğine yol açan faktörler belirlenir. Dönüşüm projesi uygulanacak olan alanda dönüşümü gerekli kılan faktörlerin belirlenmesi ne tür bir uygulama yöntemi izleneceğinin belirlenmesi bakımından önemlidir. Sürecin ikinci aşaması projeyi yürütecek organizasyon gruplarının belirlenmesidir. Sürece dâhil olacak kişi, kurum ve kuruluşlar belirlendikten sonra projenin başlatılabilmesi için belediye meclis kararı alınır. Bir sonraki aşamada söz konusu alanda hak sahiplerinin ve taşınmazların değer tespiti yapılarak alanın boşaltılması konusunda uzlaşma yoluna gidilir. Uzlaşma sağlanamaz ise mahkeme yoluyla anlaşmaya gidilir. Bu konuda uzlaşma sağlandıktan sonra alandaki arazi ve yapılar kamulaştırılır ve alan boşaltılarak yıkım işlemlerine başlanır. Yıkım sonrasında alan ihtiyaçlar ve hedefler doğrultusunda yenilenir.

Sıklıkla vurguladığımız gibi ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin uygulandığı alanlar çoğunlukla, en belirgin kentsel sorunlardan biri olan gecekondu alanlarıdır. Görgülü'nün "*Kentsel dönüşüm kavramı Türkiye pratiğine özellikle 1999 Marmara depremi ile girmiş olsa da Türkiye'deki kentsel dönüşüm sürecinin temel*

sorunu kaçak yapılaşmış ve ıslah imar planları ile daha sağlıklı hale gelmiş olan kentsel alanlardır” şeklindeki ifadesi de bu bilgiyi desteklemektedir (Görgülü 2009: 771).

Ankara’da Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi, Altındağ, Mamak, Yenimahalle, Geçak, Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği Vadisi kentsel dönüşüm projeleri, İstanbul’da Küçükçekmece Ayazma-Tepeüstü, Zeytinburnu ve Kuştepe Kentsel dönüşüm projeleri, İzmir’de Kadifekale, Cennetçeşme, Gaziemir Aktepe-Emrez mahalleleri, Karşıyaka Yalı mahallesi, Gürçeşme Ferahlı mahallesi ve Karşıyaka Ilıca Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi gibi kentsel dönüşüm projeleri gecekondularına yönelik proje örneklerinin sadece birkaçıdır (Bal 2008, Bayraktar 2006, Dengiz 2010, Genç 2008, Kara 2007, Kocabaş 2006, , Mutlu 2007, Özden 2008, Sekmen 2007, Uslu ve Yetim 2006, Yüksel 2007, ‘ den yararlanılmıştır).

Ülkemizde il merkezleri itibariyle kentsel dönüşüm projelerinin dağılımı ve mevcut niteliğine ilişkin verileri bir araya getiren Göksu ve Bal Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde gecekondularının çokluğuna dikkati çekmektedirler²². Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin çoğunlukla gecekondularına yönelik olarak geliştirilmesi ile birlikte bugüne dek uygulanan proje örneklerine baktığımızda gecekondularının yanı sıra kent merkezlerinin dönüşümü, doğal afet yaşanan ve afet riski olan alanların dönüşümü, ekonomik canlılığını yitiren iş/sanayi alanlarının dönüşümü, tarihi ve doğal değeri olan alanların korunması gibi çeşitli uygulama örneklerinden bahsetmek mümkündür. İzmir örneğine geçmeden önce bu bölümde, farklı uygulama örneklerine değinmek adına Ankara ve İstanbul’da uygulanan bazı proje örneklerine kısaca değinilecektir.

Dikmen Vadisi Projesi (Ankara)

Ankara’nın güney kesimi kentsel gelişim alanında; Çankaya, Dikmen ve Ayracı’nın imarlı kesimleri arasında planlanmıştır. Proje alanı batısında Dikmen bölgesi imarlı kesimleri, kuzeyinde Çetin Emeç Bulvarı, doğusunda Çankaya ve Ayracı’nın imarlı kesimleri ile Turan Güneş Bulvarı, güneyinde TBMM sitesi ile sınırlandırılmaktadır (Mutlu 2007: 93)

²² Detaylı bilgi için bkz: Göksu ve Bal 2010: 268-283 (Özdemir 2010’dan)

Ankara'nın önemli gecekondulu alanlarından biri olan Dikmen Vadisi için 1982'de Ankara Nazım İmar Planı hazırlanmış, plan doğrultusunda dikmen vadisi gibi kentin önemli vadilerini içeren bir yeşil kuşak, rekreasyon alanı olarak önerilmiş, yanı sıra Ankara için hazırlanan 2015 yılı yapısal planında, kentte hava kirliliğini azaltmak amacıyla gerekli hava akımlarını yaratmak adına kentin etrafında 8-10 km'lik yeşil kuşak önerisinin uygulanması amacıyla Büyükşehir Belediye Meclisi 17 Kasım 1986 tarihinde 'Dikmen Vadisi Yeşil Alan Projesi'ni onamıştır (Mutlu 2007: 92-93).

Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 1986 yılında onanan 'Dikmen Vadisi Yeşil Alan Projesi' 1989 yılında gözden geçirilerek 'Dikmen Vadisi Konut Geliştirme Projesi' olarak değiştirilmiş ve uygulamaya konmuştur. Proje'nin amacı bir yandan bölge içindeki gecekondularda yaşayanların konut sorununu çözmek, bir yandan da kentsel niteliklere aykırı gecekondulu alanlarının yerine kentsel yaşam kalitesini arttırmaya yönelik bir yeşil alan oluşturulmasını sağlamaktır (Mutlu 2007: 93).

Kamu-özel sektör işbirliği ile yürütülen projenin finansmanı, belediye tarafından sağlanmış, projeye kaynak oluşturması amacıyla belediyeye ait alanlarda bulunan işyerleri ve konutlar da yap-sat usulüyle inşaat şirketlerine yaptırılmıştır. Proje yükümlüğünü, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin kurduğu Metropol A.Ş. üstlenmiştir. Ancak, ortaklık; şirket ve belediye yöneticileri ile arsa sahiplerinin kooperatifler çatısı altında örgütlenerek, temsilcileri aracılığıyla katıldıkları 'Proje Karar Kurulu' yöntemiyle sağlanmıştır (Mutlu 2007: 94).

Proje, 5 km uzunluğundaki vadide yaklaşık 300 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Esas amaç, vadide rekreasyon alanıyla birlikte bir kültür ve eğlence koridoru yaratmaktır. Bunun için vadi, tüm gecekondulardan arındırılarak, yatırımlara kaynak sağlamak amacıyla vadi tabanındaki yeşil dokunun korunması temel alınarak, planda konut, işyeri ve kültürel tesislerin de yapımına olanak sağlanacağı belirtilerek vadinin bir rekreasyon ve kültür alanına dönüştürülmesi öngörülmüştür (Mutlu 2007: 96, Özdemir 2006: 124-125).

Proje 5 etaptan oluşmaktadır. 1. Etap, hak sahiplerine verilmek üzere tasarlanan, 80 m² büyüklüğünde ve görece düşük kalitede inşa edilmiş, 404 konutu kapsamaktadır. Toplam 180 bin m² den oluşan bu etap 2000 yılında tamamlanarak 330 hak sahibine kura ile konut teslimi gerçekleştirilmiştir. Proje, genelde vadiyi yeşil alan olarak

planlayan ancak hak sahiplerine dağıtılmak üzere oluşturulan konut alanları ile finansmanı sağlamayı amaçlayan lüks konut ve işyerlerinden oluşan kulelerle planlanmış ve hayata geçirilmiştir (Mutlu 2007: 97, Özdemir 2006: 125).

Projenin 2. Etapı da tamamlanmış, 3.Etap Projesi 2005'te kabul edilmiş ve planın adı, "Dikmen Vadisi 3.Etap Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi" şeklinde değiştirilerek 3. Etap çalışmaları Mart 2006 yılında başlamıştır. Yine 2006 yılında 4. ve 5. Etap kentsel dönüşüm projeleri karara bağlanmıştır. Ancak özellikle son etaplar, projenin lüks konut ihtiyacına dönük bir proje olduğu ve rant amacı taşıdığı gerekçeleriyle eleştirilmiştir (Mutlu 2007: 98).

Proje, oluşturulan çevrenin bir yeşil alan değil, yeni gelişme odağı oluşturan bir cazibe merkezi olduğu, alandaki hak sahiplerinin kendilerine verilen dairenin değeri ile mülkiyetlerine biçilen değer arasındaki farkı ödemek suretiyle daire sahibi olabildikleri, bu süreçte evlerinden çıkartılan hak sahiplerinin borçlandırılmış olmaları, proje kapsamında oluşturulan yeni çekim merkezinde ortaya çıkan yeni sosyal yaşam, gecekondular sahipleri ile yeni gelenler arasında uyumsuzluğun ortaya çıkması, projenin soylulaştırma ve rant odaklı yönleri ile eleştirilmiştir (Özdemir 2006: 125).

Yüksek katlı konutlar, çevre sakinleri tarafından manzaraya engel olması sebep gösterilerek eleştirilere maruz kalmıştır. Ayrıca proje, alanda gecekondular yerine inşa edilen blokların oldukça lüks inşa edildiği, daha önceki sakinlerinin aksine yeni bir ekonomik statüyü işaret ettiği, vadi yamaçlarında oturan eski gecekondular sahipleri ile kule yapılarında ve teras evlerde oturan üst gelir grubu arasında büyük bir kopukluğun olması gibi olumsuz sonuçları ile dikkati çekmektedir (Aras ve Alkan 2007).

Oluşturulan yeni çevre nedeniyle gecekondular sahipleri alanı terk etmiş, projeden önce alanda yaşanan sorunların benzerleri kent çeperlerine taşınmaktan öteye gidememiştir. Dolayısıyla projenin düşük gelir gruplarının konut sorununu çözmede bir model olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (Özdemir 2006: 126-127).

Portakal Çiçeği Vadisi Projesi (Ankara)

Portakal Çiçeği Vadisi, Çankaya ve Ayrancı yerleşim bölgeleri içerisinde Cinnah ile Hoşdere Caddeleri arasında kalan 11 ha'lık bir alanı kaplamakta, Ankara vadiler sistemi içinde değerlendirildiğinde Portakal Çiçeği Vadisi, bir başka kentsel

yenileme projesi olan Dikmen, Botanik Parkı ve Seğmenler Parkı arasında yer almaktadır (Uslu ve Yetim 2006: 170, Çelik 1994'den).

Projenin temel amacı gecekondularla istila edilmiş vadi alanını, çağdaş, yeşil bir kent parçasına dönüştürmektir (Uslu ve Yetim 2006: 171). Dikmen Vadisi'ne benzer özellikler taşıyan bu projede de amaç sıradan bir kamulaştırma yapma yerine, bu hakların toplulaştırılıp proje sonunda çıkan rantın hak sahiplerine eşit dağıtımını esas almaktadır (Aras ve Alkan 2007).

Portakal Çiçeği Vadisi de tıpkı Dikmen Vadisi gibi kentin ilk planlarında yeşil alan olarak önerilmiş ancak kentsel gelişim süreçlerinde gecekondular istilalarına maruz kalmış ve bir gecekondular alanına dönüşmüştür. 1990'lı yıllarda Ankara Büyükşehir Belediyesi konuya çözüm getirmek için çalışmalar başlatmış, kamulaştırma yerine kendi kaynağını kendi temin eden bir model benimsemiştir. 26.03.1991 tarih ve 159 sayılı Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı'na istinaden, Haziran 1991 tarihinde, Belediye öncülüğünde, projeye katılan arsa sahipleri ve özel girişimciler ortaklığında PORTAŞ "Portakal Çiçeği Vadisi Proje Geliştirme, İşletme ve Ticaret Anonim Şirketi" kurulmuştur (Uslu ve Yetim 2006: 172).

Planlama alanı 1. ve 2. kısım olarak ikiye ayrılmış, 30.000 m²'lik bir alanı kapsayan birinci kısım alanda yürüme yolları, seyir terasları ve grup oturma alanları tasarlanmış ve birinci kısım planlama alanı 1997 yılında tamamlanmıştır. 50.000 m² olan ikinci kısım planlama alanında ise vadi ve kent seyir terasları, Çankaya, Ayrancı, Dikmen semtleri arasında ulaşımı sağlayan geçişler, gölet ve şelaleler, vadi yapısına uygun vadi girişleri, mini futbol, basketbol ve tenis sahaları ile bu alanların alt kısmında kapalı otoparklara yer verilmiş, ayrıca yeşil alan oluşturulmasına yönelik hedefler planlanmıştır. Ancak başlangıçta tamamı konut alanı olarak ayrılan, sonraki kararlarla %70'lik kısmı yeşil alana dönüştürülen vadi, rant amaçlı, kat yüksekliği arttırılmış konut alanlarının inşasının önüne geçilememiştir (Uslu ve Yetim 2006: 175).

Temel amacı, kente yeşil alan kazandırmak olarak planlanan proje kapsamında kamulaştırma maliyetinin düşürülmesi amacıyla şahıslara rant verilmiş, gecekondular sahiplerine de ucuz arsa sağlanarak alan gecekondudan temizlenmiştir (Aras ve Alkan 2007, İnce 2006'dan). Ancak başlangıçta belirlenen yeşil alan oluşturma amacı tam olarak gerçekleştirilememiş, konut alanları projede daha önemli yer tutmuştur.

Gecekondlu sahiplerine Karapürçek'te gerekli arsalar sağlanmış ve gecekondu halkının bir kısmı bu alana taşınmıştır. Ancak daha önce kent merkezine yakın bir alanda yaşayan bu nüfus, proje kapsamında kent merkezine oldukça uzak başka bir alana taşınmak zorunda kalmıştır (Aras ve Alkan 2007, Uzun 2006'dan).

Öte yandan proje sonucu elde edilen rant karşılığı hisselerin devri ve özel girişimci katkısı ile finansmanı sağlanmış, Belediye kaynak ayırmadan 'kendi kaynağını kendi yaratan' bir proje gerçekleştirmiş, klasik kamulaştırma yerine proje değerinin paylaşımı yöntemi uygulanmıştır (Aras ve Alkan 2007). Bu yönüyle değerlendirildiğinde proje mekânsal ve ekonomik yönleriyle başarılı olarak değerlendirilebilir ise de sürecin toplumsal etkilerinin olumsuz olduğu söylenebilir.

Zeytinburnu Pilot Projesi (İstanbul)

Deprem riski ve gecekondu alanına yönelik olarak oluşturulan bir projedir. Halkın proje sonrasında yine aynı alanda ikamet etmesi ve hak sahiplerine birebir konut verilmesi ilkesi benimsenmiştir (Dayıoğlu 2006: 61). Proje İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Zeytinburnu Belediyesi ortaklığı ile oluşturulmuştur (Kocabaş 2006: 121). İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki (İŞAT) İstanbul Kentçilik Atölyesi tarafından seçilen Zeytinburnu ilçesinde proje çalışmalarının eşgüdümlü sürdürülebilmesi amacıyla (ZEŞAT) Zeytinburnu Kentçilik Atölyesi kurulmuştur. Projenin ilk aşamasında Zeytinburnu Pilot Bölge için Deprem Master Planı, JICA ve İstanbul'un deprem gerçeğini dikkate alan sürdürülebilir mahalle yenileşmesi için Strateji Eylem Planlarının teknik analizi ve irdelenmesine önem gösterilmiştir (Özden 2008: 351-352).

Proje kapsamında öncelikle projeye altlık oluşturacak analiz ve sentez çalışmaları yapılmış ardından bu verileri değerlendirerek dönüşümü yönlendirecek bir tasarım modeli oluşturulmuş, alanda hak sahipliği tespitleri yapılmıştır. Yerel belediye ile dönüşümün öncelikli alanları tespit edilerek seçilen pilot alanda kentsel tasarım projesi ve mimari avan proje hazırlanmıştır (Dayıoğlu 2006: 62).

Kentsel tasarım analiz çalışmaları bünyesinde Zeytinburnu'nun İstanbul kent bütünündeki konum ve kentsel ilişki tanımlaması yapılmış, bölgedeki sosyal, fiziksel ve ekonomik veriler toplanmış, tüm bu verilerin sentezi yapılmıştır. Bu çalışmalar geliştirilecek projelere bilimsel temel oluşturmak adına sentezlenmiş, mekânsal

dönüşüme yönelik kentsel tasarım alanları tespit edilmiş, ardından mekânsal gelişme stratejileri oluşturulmuştur. Bu stratejiler çerçevesinde kentsel dönüşümü tetiklemesi öngörülen ve toplumsal hareketliliği arttıracak düşünülen kuzey-güney doğrultulu bir ticaret aksı önerilmiştir. Kuzeyde merkezi iş alanından başlayıp güneyde çeşitli ulaşım biçimlerinin düğüm noktası olan sahil bandı bölgesine uzanan bu aks çevresinde, kısa-orta-uzun vadede ada bazında kullanımlar ve mekânların oluşturulması öngörülmüş, uygulamaya olanak yaratacak bütünleştirilmiş yapı adası birimleri oluşturulmuş, mahalle-sosyal donatı-yeşil alan ilişkileri kurulmuş ve dönüşüm kapsamında ele alınacak yapı adalarında uygulanmak üzere bir kentsel tasarım modeli geliştirilmiştir (Dayıoğlu 2006: 62).

Oluşturulan bu model ile Zeytinburnu mekânsal gelişme dinamiklerini içeren üst ölçek yönlendirici ve sınırlandırıcılar ile konut/yapı adası bazında dönüşümü içeren alt ölçek çalışmalarının bütünleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma kapsamında mevcut yapı adalarının bütünleştirilmesi ilkesi “bütünleştirilmiş yapı adası içinde kalan binaların temizlenmesi”, “yarı kamusal alanların tanımlanması”, “yapılanma alanları ve ortak mekânların tanımlanması” aşamaları ile oluşturulmuştur (Dayıoğlu 2006: 63).

Alanda deprem riski, sağlıksız yapılaşma, gecekondu ve beraberinde barındırdığı sosyal sorunların çözümünün yanı sıra kentsel dönüşüm vizyonunun farklı potansiyeller içeren (Kuzey’de Maltepe sanayi bölgesi, Güney’de kıyı gelişme bandı, Doğu’da Sur bandı, Batı’da Sümer-Çırpıcı hattı ve ortada konut yerleşim bölgesi olarak tanımlanan) 5 bölgeye gelişim stratejileri sunması ve bu stratejilerin bölgeler arası ilişkiler sistemi çerçevesinde bütünleştirilmesi hedeflenmiştir (Dayıoğlu 2006: 68).

Bu bölgeler dikkate alınarak planlama çerçevesi oluşturulmuş, bu planlama çerçevesinde dönüşecek bölgeler (Kuzey MİA-Sahil bandı), yenilenecek bölgeler (orta konut yerleşim alanı), yoğunlaşma odakları (kuzey ve güney odak-kentsel omurga) ve koruma bantları (çırpıcı bandı-sur bandı) belirlenmiştir (Dayıoğlu 2006: 68-69). Dönüşüm projesinin alanın detaylı analizi ile çok boyutlu değerlendirilmesi ve çok yönlü stratejilerle geliştirilmesi sözü edilen projenin başarılı bir yönü olarak dikkati çekmektedir.

Bu gelişim stratejilerinin uygulanmasına yönelik kısa vadede uygulanması gereken Acil Eylem Planı, orta vadede çözümler öneren Mahalle Yenileme Eylem Planı

ve uzun vadede Zeytinburnu ilçesinin kent bütünündeki önemini arttırıcı çözümler öneren Zeytinburnu Gelişim Eylem Planı geliştirilmiştir. Ortaya konan bu çalışmaların gerçekleşmesi için 2004 yılında Zeytinburnu Dönüşüm Projesi için örgütlenme ve katılım modeli üzerine bir rapor yayınlamıştır. Bu çalışma, dönüşüm projesi ile fiziksel olduğu kadar toplumsal ve ekonomik faaliyetlerin de gerçekleştirilmesi gerektiği ve bunun için ikili bir kurumsal yapılanmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Zeytinburnu projesi kapsamında bu yapılardan ilki kamu ve özel sektör ortaklığının geliştirileceği Zeytinburnu Proje Ortaklığı, ikincisi daha çok ekonomik ve toplumsal dönüşümü dikkate alan Zeytinburnu Gelişim Ortaklığı'dır (Dayıoğlu 2006: 69).

Ayrıca Zeytinburnu için Balamir (2005) tarafından kapsamlı bir dönüşüm modeli öngörülmüş, bu çalışmada gözetilen temel hedef ve ilkeler belirlenmiş, dönüşüm projesinin gerçekleştirilmesi aşamasında makro ve mikro düzeyde atılacak adımlar tanımlanmıştır (Dayıoğlu 2006: 71- 72).

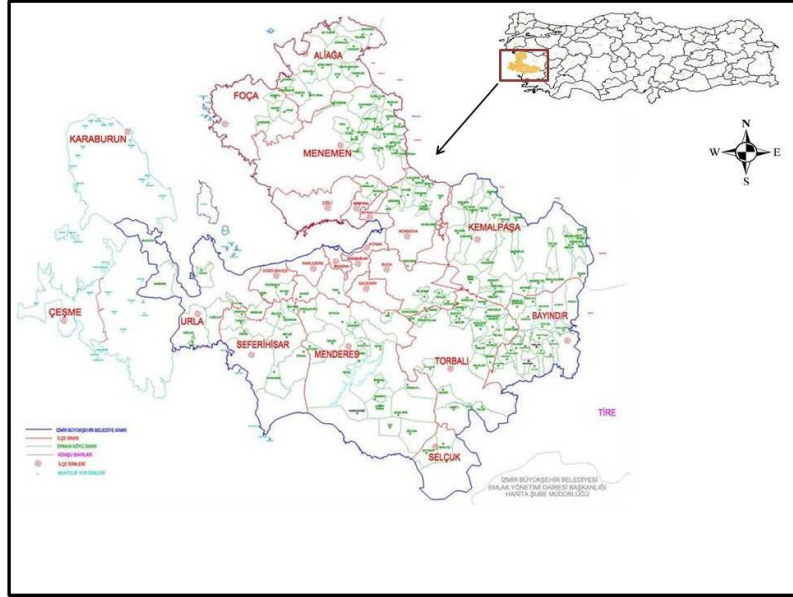
2.2. İzmir’de Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm

Türkiye’de kentleşme hareketlerinin çoğunlukla belli başlı kent merkezlerine yönelik olarak gerçekleştiğini bir önceki bölümde örnekleri ve istatistikleriyle belirtmiştik. Kentleşme hareketlerinin çoğunlukla belli kentlere yönelik olarak gerçekleşmesi kentsel sorunların da daha çok belirli merkezlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Hızlı ve plansız kentleşme hareketleri, kentlerde ilk olarak mekânsal boyutta gecekondular sorununu gündeme getirmiştir. Türkiye’de kentsel dönüşümün en yaygın gerekçesi de gecekondular sorunudur. Çalışma alanımız olan Kadifekale de İzmir’in ilk ve en geniş gecekondular bölgelerinden biri olarak İzmir’de kentsel dönüşüm projesinin ilk uygulandığı alanlardan birini temsil etmektedir. Bu yönüyle çalışma alanımız konu ile ilgili genel görüşü desteklemektedir. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi ve detaylarına geçmeden önce bu bölümde çalışma alanının içinde bulunduğu İzmir’de yaşanan kentleşme ve gecekondulaşma süreçlerine değinilecek, ardından kentte planlanan, tamamlanan ve devam etmekte olan kentsel dönüşüm projelerine yer verilecektir.

2.2.1.İzmir'in Kentsel Gelişim Süreci ve Gecekondular

Çalışma alanımızın içinde bulunduğu İzmir, Türkiye'nin ve Ege bölgesinin batısında 11.973 km² yüzölçümüne sahip bir alandır (Şekil 4).

Şekil 4: İzmir ili konum haritası²³



Türkiye’de sanayileşmeye dayalı kentleşme hareketlerinin hız kazandığı 1950’lerden bu yana sanayi yatırımlarının önem kazandığı kentler göç hareketlerinin de odak noktası olmuşlardır. İzmir’de sözü edilen yatırımların önem kazandığı belli başlı kentlerimizden biridir. Kentleşme hareketleri 1950’lerden sonra hız kazansa da İzmir’in çok eski tarihlere dayanan önemli bir yerleşim yeri olduğu söylenebilir.

Kent M.Ö. 3000 yıllarında, İzmir körfezinin kuzeydoğusunda, Yamanlar Dağı’nın güney eteğinde, bugünkü adı ile Bayraklı-Tepekule mevkiinde kurulmuştur. Daha sonra M.Ö. 628 yılında tamamen yakılıp yıkılmış, halk çevre yerleşmelerde dağınık olarak yaşamaya devam etmiştir. M.Ö. 323 yılına gelindiğinde ise Pagos Dağı eteklerinde (bugünkü Kadifekale) yeniden kurulmuş, körfeze doğru yayılarak hızla genişlemiştir (Karadağ, 2000: 25-27). Bugünkü İzmir’in kuruluş yerinin Kadifekale civarında başlaması, tepenin dört yönde gösterdiği hâkim durum ile

²³ Erişim 27.02.2013 <http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/images/50kmHarita.jpg>

ilişkilendirilmektedir. Kadifekale'nin körfeze yakınlığı da kentin gelişimine katkıda bulunmuş zamanla kale ile liman arası birleşmiştir (Atay, 1978: 7).

Kentin tarihsel gelişimine ilişkin (Kıray 1998: 34)'ın “ *Sanayi ve yoğun dış ticaret öncesi merkezi iş muntakası 17. Yüzyılda küçük bir iç liman etrafında bir rıhtım üzerinde nüvelenmiştir. Bu iç limanın büyük körfeze açıldığı yerin kuzey ucunda bir kale vardır. Bu kale hem rüsum ve vergi almak hem de limanı ve şehri idare ve müdafaa etmek için kullanılıyordu*” şeklindeki ifadeleri de Kadifekale'nin kent tarihi açısından önemine işaret etmektedir.

Hızla gelişen kent, özellikle körfezin kuzeydoğusunda, liman çevresi, Kadifekale sırtları ve yamaçları üzerinde yayılış göstermiş, 19. yüzyılın ortalarından itibaren Kadifekale eteklerindeki alüvyal düzlükler üzerinde ve Alsancak'ın doğusundan kıyı boyunca batıya doğru genişlemiş, alansal olarak hızla genişleyen kentin nüfusu da hızla artış göstermiştir (Karadağ 2000: 46). 19. yüzyıla kadar önemli bir ticaret ve liman kenti olarak gelişen kentte 20. yüzyılın ilk çeyreğinde köklü değişiklikler yaşanmıştır; fiziki mekânda yeni yerleşme ihtiyaçları doğrultusunda mahalli idari yapı oluşmuştur. Bu dönemde İzmir kenti daha önceki yaygın kent dokusu tiplerinin dışında kendi kent modelini oluşturmuştur. 1922 yangını ile kentin koloniyel yapısı ortadan kalkmış, koloniyel yapının ortadan kalkmasıyla kentin idari yapısında sağlanan bütünlük kenti ileride metropolleşmeye götürecek ilk adım olmuştur (Karadağ 2000: 50, Atay 1991). Aynı zamanda Beyru 1973; 19. Yüzyılda İzmir şehrinin gelişme biçimini önemli bir şekilde etkileyen büyük yatırımların başında demiryolları yapımının geldiğini ifade etmiştir (Beyru 1973: 52).

İzmir'in Ortaçağ boyunca önemli bir ticaret kenti olarak gelişimine dikkati çeken Kaygalak (2006) 18. yüzyılda Avrupa ticaret sermayesinin Anadolu topraklarında daha çok yer edinmesiyle bu ticaret faaliyetlerine konu olan malların ihraç edilmesinde en uygun çıkış noktası olan İzmir'in bu dönemde ticaretin konaklama noktalarından biri olmanın ötesine geçerek Anadolu'nun yerli üretimini pazarlayan, dünya ticaret piyasasıyla entegre olan en önemli ihraç limanı konumuna ulaştığını ifade etmiştir (Kaygalak 2006: 37).

İzmir'in tarih boyunca bu denli hızlı büyümesinde etkili olan faktörler çok sayıda ve çeşitliliktedir. Bir kentin gelişmesinde o kentin yerleştiği alanın coğrafi

konumu, ulaşım durumu, potansiyelleri gibi faktörler etkili olur. İzmir; bir liman kenti olması dolayısıyla uluslararası alandaki prestiji, deniz ulaşımına elverişli ve batıya açılan tarihi bir limanın varlığı, verimli tarım alanları ve ard bölgeleri, tarımsal ve doğal kaynaklar bakımından zenginliği, ulaşım olanaklarının gelişmişliği, iklim koşullarının elverişliliği gibi avantajları dolayısıyla tarih boyunca önemli bir merkez olarak ulusal ve uluslararası alandaki önemini korumuştur. Kent, tarih boyunca çok kez istilalara uğramış, çeşitli imparatorlukların hâkimiyetine girmiş, çeşitli yangınlar-felaketler yaşamış olsa da her dönemde varlığını ve önemini koruyabilmiştir (Karadağ, 2000: 46).

Kuruluşundan Cumhuriyet dönemine kadar kentin gelişimine kısaca değindik. Ancak kentsel dönüşüme götüren hızlı kentleşme sürecinin iyi anlaşılabilmesi bakımından burada Cumhuriyet döneminden bu yana yaşanan süreç, özellikle gecekondular ve konut sorununa ağırlık verilerek daha detaylı bir biçimde aktarılacaktır. Bu süreç konu ile ilgili diğer kaynaklarla benzer olarak 1923-1950, 1950-1980, 1980-2000, 2000 ve sonrası şeklinde dönemlere ayrılarak ele alınacaktır.

1923-1950 dönemi: Bu dönemde öncelikle 1922 yangınının olumsuz etkileri dikkati çekerken, kentin yoğun yerleşmeye maruz alanlarında (Eşrafpaşa-Güzelyalı, İki Çeşmelik, Değirmen) su, yol gibi birtakım problemlerin varlığı belediyenin imar sorunun yanı sıra imarı yapılacak alanda yaşayanların nereye ve ne şekilde aktarılacağı gibi birtakım sorunları ortaya çıkmıştır. İmarın çok geniş bir alana yayılması ve çok fazla paraya ihtiyaç duyulması nedeniyle belediye daha küçük onarım işleriyle başlamayı tercih etmiştir (Karadağ 2000: 50). Bu durum İzmir’de planlamanın çok eski dönemlerden beri bir sorun olduğunu göstermektedir. Nitekim bu süreçte Belediye’nin aldığı bir kararla 150 ve daha fazla binası yanmış alanlar tarla kabul edilmiş, sözü edilen alanlar imar çalışmalarına finans sağlamak amacıyla bono karşılığı satışa çıkarılmıştır. Bu süreçte Rene Danger tarafından kent için bir imar planı hazırlanmış ve bu planda sözü edilen alanlar ticaret alanı kabul edilmiştir. Böylece 1925’te Rene Danger tarafından hazırlanan planda ticaret alanı olarak belirlenen alanda kısa sürede fiyatlar artmış, bundan belediye önemli ölçüde kar ederken halkın tamamının bu imkândan yararlanması amacı yerini bulmamıştır (Karadağ 2000: 50). 1900’lü yıllarda İzmir’de yaşanan bu olumsuz deneyim günümüzde uygulanan kentsel dönüşüm proje sonuçlarında da benzer bir biçimde karşımıza çıkmakta, projelerde halkın memnuniyeti

sağlanamamaktadır. Günümüzde yaşanan bu olumsuz sonuçların 1900’lü yıllarda da benzer şekilde yaşanmış olması, geçmişte de uygulanan plan ve projelerde bazı kesimlerin önemsenirken halkın yararının arka planda bırakıldığının göstergesidir.

Cumhuriyetin ilanından sonra kentin yeniden imarı için yapılan ilk plan olan Rene Danger planı, 1925 yılında tamamlanıp belediye tarafından onaylanmasına rağmen belediyenin finansman kaynakları konusundaki sıkıntıları nedeniyle uygulama aşamasında pek çok güçlükle karşılaşmış, planın ciddi anlamda uygulamaya konması 1935 yılını bulmuştur (Karadağ 2000: 51, Baran 1995’den). Bu plan finans sıkıntıları nedeniyle gecikmeli olarak uygulanmış ve ekonomik olmadığı gerekçesiyle eleştiriler almışsa da kentin bugünkü dokusunun oluşmasını sağlaması bakımından önemlidir (Karadağ 2000: 51). Dönemin yerleşim dokusu içinde Kadifekale etekleri ve kıyı arasındaki boş alanlar tamamen konutlarla kaplanırken, yerleşme kıyı boyunca Karataş (bugünkü Konak) – Güzelyalı yönünde ilerlemiştir (Karadağ 2000: 52). İzmir’in imarı için ikinci plan ise 1948 yılında Le Cosbusier tarafından hazırlanmıştır (Karadağ 2000: 55).

Bu dönemde kentin nüfus gelişimine baktığımızda ilk nüfus sayım yılı olan 1927 yılında İzmir ili toplam nüfusu 531.579 olup bunun 277.135’ini kırsal nüfus 254,444’ünü ise kentsel nüfus oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle bu tarihte toplam nüfusun % 52’si kırsal % 48’i kentsel nüfustan oluşmaktadır. Bu dönem İzmir için de ülke geneline benzer şekilde kentleşme hareketleri bakımından durgun bir döneme karşılık gelmektedir. Bu dönem boyunca kırsal ve kentsel nüfus oranlarında önemli bir değişim gerçekleşmemiştir (Çizelge 5).

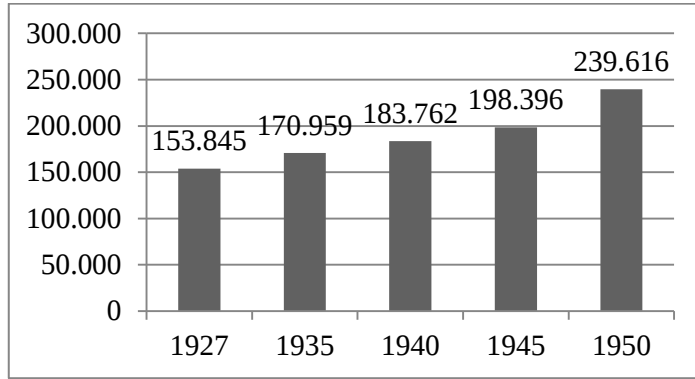
Yıllar	Kırsal N.	%	Kentsel N.	%	Toplam
1927	277,135	52,13	254,444	47,87	531,579
1935	309,555	51,86	287,295	48,14	596,85
1940	356,419	52,56	303,688	47,44	640,107
1945	355,239	52,74	381,342	47,26	673,581
1950	409,039	53,23	359,372	46,77	768,411

Çizelge 5: Yıllara göre İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayım İstatistikleri

Yukarıda İzmir il nüfusunun kırsal ve kentsel nüfus gelişimine bakıldığında bu dönemde önemli sayılabilecek bir değişim gözlenmemektedir. Ancak genel durumu anlayabilmek adına il geneli nüfusun yanı sıra anakent nüfusunun yıllara göre değişimini dikkate almak gerekmektedir. Nitekim sözü edilen dönemde İzmir anakent nüfusu 1927 yılında 153.845, 1935 yılında 170.959, 1940'da 183.762, 1945 yılında 198.396, 1950 yılında ise 239.616 olarak belirlenmiştir (Kaygalak 2007, s:51). Belirgin artışlar söz konusu değilse de nüfusun artış eğiliminde olduğu ve her sayım döneminde belli oranlarda artış gösterdiği söylenebilir (Şekil 5).

Şekil 5: 1927-1950 yılları arasında İzmir anakent nüfusu (Sevgi 1988: 29)



Bu dönemde kentin gelişmesine etki eden önemli bir gelişme Selanik'ten gelenlerin önemli bir kısmının İzmir'e yerleştirilmesi olmuştur. Bu durum kent nüfusunu önemli ölçüde arttırmıştır. Bu dönemde göçle gelen nüfusun kent için planlananın çok üstünde olması, kentte ilk kez iskân sorununa yol açmıştır (Karadağ 2000: 53). Görüldüğü gibi planlama ve iskân, İzmir kenti için 1950 öncesinde başlayan bir sorundur.

Nitekim bu dönem İzmir'de gecekondu gelişiminin de I. Dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde 1928-1935 yılları arasında İzmir'de I. Kadriye, Yeni İstiklal, Zeytinlik, Yeşildere ve Cumhuriyet gecekondu semtleri oluşmaya başlamıştır. 1935-1942 yılları arasında herhangi bir gecekondu gelişimi görülmezken 1942'de II. Kadriye bölgesi ortaya çıkmış, 1944-1950 yılları arasındaki altı yıllık süreçte ise 10 yeni gecekondu bölgesi ortaya çıkmıştır. 1950 öncesinde İzmir'de gelişen gecekondu bölgelerine ilişkin İmar ve İskân Bakanlığı'nın 1965 yılında % 10 örnekleme ile yapmış olduğu bir çalışmanın sonuçlarına yer veren Ayan (1973)'in çalışmanın sonuçlarını aktardığı tablo aşağıda gösterilmiştir (Çizelge 6).

Bölge Adı	Kuruluş tarihi	Gecekondu Sayısı	Nüfusu
I. Kadriye	1928	610	2910
Yeni İstiklal	1930	200	1300
Zeytinlik	1930	650	3290
Yeşildere	1930	670	3380
Ege Mah.	1930	?	845
Cumhuriyet	1931	460	2270
Naldöken	1935	420	2110
II.Kadriye	1942	900	4560
Samantepe	1944	630	3260
Ferahlı	1945	1800	9100
Gürçeşme	1945	1100	5590
İstikbal	1945	1390	7080
Kadifekale	1945	930	4920
Boğaziçi	1947	1350	6830
Gültepe	1948	5010	26080
Ballıkuyu	1948	1280	6520
Çiçek	1950	1190	5180
Aziziye	1950	430	1960
Toplam	1928-1950	19.020 + ?	97.185

Çizelge 6: 1950 öncesi İzmir’de gecekondu (Ayan 1973: 72)

Tabloda gösterilen çalışma sonuçlarına göre 1950 öncesi dönemde İzmir’de 18 gecekondu bölgesi ortaya çıkmış olup gecekondu sayısı 19.020, bu gecekonduarda yaşayan kişi sayısı ise 97.185 olarak belirlenmiştir. İzmir’de gecekondu oluşumunun 1950 öncesine dayanması ve çizelge 8’de aktarılan bilgiler İzmir için gecekonduyun çok eski dönemlere dayanan, dolayısıyla köklü bir sorun olduğunu göstermektedir. Yine bu dönemde bazı gecekondu çok katlı yapıya geçmişlerdir. Bu yapılanmaya Ayan (1973) tarafından Kadifekale gecekonduları örnek gösterilmiştir (Ayan 1973: 87).

1950-1980 dönemi: Türkiye’de kentleşme hareketlerinin hız kazandığı bir dönemdir. Sanayi yatırımlarına dayalı kentleşme hareketlerinin görüldüğü bu dönemde, İzmir de önemli yatırımların ve göç hareketlerinin yoğunlaştığı bir kent olmuştur. Bu dönemde kentin nüfus gelişimine baktığımızda 1950 yılında 359.372 olan kent nüfusu 1955 yılında 441.047, 1960 yılında 548.327, 1965 yılında ise 621.553 olmuştur. Bu süreçte kentsel nüfus oranı da % 46,7’den % 50,3’e yükselmiştir. 1970 yılında 753.041 olan kentsel nüfus 1975 yılında 905.059 olmuş, 1980 yılında ise 1.059.183 kişiye ulaşmıştır (Çizelge 7). 1950-1980 yılları arasındaki dönemde İzmir ilinin toplam nüfus

artış hızı %0 88 oranında gerçekleşirken bu dönemde kentsel nüfus artış hızı %0 98,7 oranında gerçekleşmiştir.

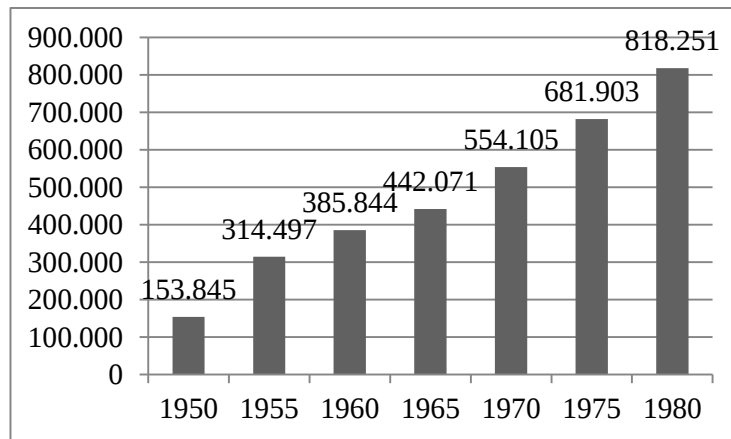
Yıllar	Kırsal N.	%	Kentsel N.	%	Toplam
1950	409,039	53,23	359,372	46,77	768,411
1955	469,449	51,56	441,047	48,44	910,496
1960	515,163	48,44	548,327	51,56	1 063 490
1965	613,114	49,66	621,553	50,34	1 234 667
1970	674,132	47,24	753,041	52,76	1 427 173
1975	768,907	45,93	905,059	54,07	1 673 966
1980	917,580	46,42	1 059 183	53,58	1 976 763

Çizelge 7: İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri

Bu dönemde anakent nüfusunun gelişimine baktığımızda 1950 yılında 153.845 olan anakent nüfusunun dönemin sonuna gelindiğinde 818.251 olması sözü edilen dönemde hızlı kentleşme hareketlerinin göstergesidir (Şekil 6). Anakent nüfusunun bu denli artışı kente yönelik hızlı göç hareketlerinin açık bir göstergesidir. Nitekim doğum yeri ölçütüne göre, İzmir'in iç göç oranı 1950 yılında % 17.1, 1965 yılında % 27, 1980 yılında ise % 37.9'dur (Mutluer 2000: 55, Cerit 1986'dan). 1975-1980 yıllarını kapsayan beş yıllık sayım döneminde İzmir'in aldığı göç 223.009, verdiği göç 83.824, dolayısıyla net göç 139,185 olarak belirlenmiştir. Aynı dönemde İzmir, ikametgâha göre net göç miktarı en yüksek iller arasında ikinci sıradadır. (Işık 2009: 10).

Şekil 6: 1950-1980 yılları arasında İzmir anakent nüfusu (Sevgi 1988: 29)



Bu dönemde artan göç hareketleri ise sanayileşme yönündeki gelişmeler ile açıklanabilir. 1960'lı yıllarda İzmir kenti, planlı kalkınma politikaları kapsamında benimsenen sanayi teşvik sistemi, kamu yatırımları ve yabancı sermaye desteği ile sanayileşme yolunda önemli yol kat etmiştir (Özdemir 2005: 32). Nitekim 1950-1980 yılları arasında İzmir il olarak bölgenin birinci, Türkiye'nin ise üçüncü en önemli sanayi merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde göç ile gelen nüfusun yerleşim alanları ve kent içi ulaşım akslarının sanayinin yer seçimine paralel bir gelişim göstermesi de sanayiye dayalı kentleşme hareketlerinin göstergesidir (Kaygalak 2006: 63). Ancak kentleşme hareketlerinin planlanandan hızlı olması bu dönemde Kadifekale ve çevresi başta olmak üzere İzmir'in pek çok yerinde gecekondu sayısının hızla artmasına neden olmuştur.

İmar ve İskân Bakanlığı'nın 1965 yılında % 10 örneklem ile yapmış olduğu bir çalışmanın sonuçlarına yer veren Ayan (1973)'in çalışmanın 1950 sonrasına ait sonuçlarını aktardığı bilgiler çizelge 8'de gösterilmiştir.

Bölge Adı	Kuruluş tarihi	Gecekondu Sayısı	Nüfusu
Yeşilyurt	1951	2190	10350
Üçkuyular	1951	130	600
İmariye	1952	1260	6690
Çay	1953	470	2380
Cennetoğlu	1956	530	2160
Vezirağa	1957	690	3540
Bozyaka	1957	140	550
Toplam	1951-1957	5.410	26.270

Çizelge 8: 1951-1957 yılları arasında İzmir'de gecekondu (Ayan 1973: 72)

Çizelgeden de izlenebileceği gibi 1951-1957 yıllarını kapsayan yedi yıllık süreçte yedi yeni gecekondu alanı ortaya çıkmış olup, oluşan yeni gecekondu sayısı 5.410, bu yeni oluşan gecekondualarda yaşayan toplam kişi sayısı 26.270 olarak belirlenmiştir. Bu rakamlar 1950 yılı verilerine eklendiğinde 1957 yılında İzmir'de

toplam gecekondu sayısı 24.430, gecekondularda yaşayan kişi sayısı ise 123.350 kişi olarak tespit edilmiştir.

Yine İmar ve İskân Bakanlığı'nın yaptığı bir çalışmaya göre 1965 yılında İzmir'de (oturulmakta olan) gecekondu sayısı 23.972, bu gecekondularda yaşayan kişi sayısı ise 122.610 olarak belirlenmiştir. 1968 yılında ise 38.408 gecekondunun mevcut olduğu belirlenmiştir. Buna göre 1965-1968 yıllarını kapsayan üç yıllık süreçte ise mevcut gecekondulara 14.436 yeni gecekondu eklenmiştir (Ayan 1973: 97).

Bu dönemde gecekonduların alansal dağılımına baktığımızda Kadifekale'nin tüm yönlerdeki eteklerinde Ballıkuyu, İmariye, Vezirağa, Aziziye, I.Kadriye, II. Kadriye, Yeşildere mahalleleri, Yeşildere Vadisi'nin doğu yamaçlarında yer alan Zeytinlik, Ferahlı, Gürçeşme, Samantepe, Gültepe, Yeni İstiklal ve Boğaziçi mahalleleri, Hatay Caddesi'nin güneyi ve Karabağlar aksına doğru Bozyaka, Yeşilyurt, Kestelli, Cennetoğlu, Karabağlar, Koşukarşısı ve Telsizler mahalleleri ile kentin Kuzeydoğusunda körfeze bakan Çay ve Çiçek mahalleleri kentin yoğun gecekondulaşan alanları olarak dikkati çekmektedir. (Özdemir 2005: 34).

Sevgi (1988)'e göre “1950-1960 arası dönemde İzmir'de gecekondulaşma hareketleri Kadifekale'nin yer almış olduğu volkanik kütlenin körfeze bakan kuzey yamaçlarıyla Meles çayı vadisinin batı yamaçları üzerinde vadi tabanından başlayarak Kadifekale sırtlarına kadar tırmanmıştır.” Yine bu dönemde Bayraklı demiryolunun doğu uzantısı ile Altındağ ve Kadifekale kütlesinin arasında kalan, Bornova ovasına bakan tepelik arazide Samantepe, Ferahlı, İstiklal, Boğaziçi, Gültepe ile Meles çayı vadisinin güneye açılan kesiminde Ballıkuyu, Gürçeşme, I. Kadriye, II. Kadriye gibi alanlarda gecekondulaşma hareketi yeni alanlar kazanmaya başlamıştır (Sevgi 1988: 122-123). Nitekim Ayan 1973'e göre ise bu alanlar 1950 öncesinde gecekondulaşmaya başlayan alanlardır (Çizelge 8).

Konu ile ilgili çalışmasında Sevgi 1988; “1960-1975 yıllarını kapsayan 15 yıllık dönemde yeni oluşan gecekondu mahallelerinin bir kısmını Bayraklı ve çevresinde, Yamanlar dağı eteklerinde, doğuda Çay ve Çiçek, kuzeyde M. Erener mahalleleri oluşturmuştur. Aynı dönemde Kadifekale'nin batı-güneybatı yamacı üzerinde İmariye, Yeşilyurt, Cennetoğlu, Vezirağa ve Bozyaka'da yeni gecekondu mahalleleri oluşmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan gecekondu mahallelerinin bazıları da yine Kadifekale

kütlesinin batı-güneybatı yamacı üzerinde kurulmuştur. Bunlar sırasıyla İmariye, Yeşilyurt, Cennetoğlu, Vezirağa ve Bozyaka mahalleleridir. Dönemin sonlarına doğru ise Bornova ovasının güney kesiminde Altındağ eski köy yerleşim merkezinin çevresinde yeni gecekondu mahalleleri oluşmuştur. Aynı dönemde Altındağ gecekondu bölgesinin Bornova ovasına doğru uzanan taban düzlüğünde Çamdibi ve Mersinli gecekondu bölgeleri kendini göstermiştir” ifadeleri ile de bu dönemde gecekonduların kentteki alansal gelişimini ortaya koymuştur (Sevgi 1988:124).

1970’li yıllarda İzmir’de gecekondu sorununun derinliğine işaret eden Ayan, bu sorunu Eski İzmir bölgesi örneğinde *“Bozyaka-Radar arasında Eski İzmir olarak bilinen mevkide gecekondu yapımı bir konut ihtiyacının karşılanması olmaktan çıkmış, bir spekülasyon haline gelmiştir. Bu gecekondu bölgesinde 250 lira aylık taksitle gecekondu satılmaktadır. Su, yol, elektrik gibi hizmetler yoktur ve su sorunu Belediye her gün gönderilen su tankerleri ile karşılanmaktadır”* ifadeleri ile açıkça ortaya koymuştur (Ayan 1973: 99).

İzmir’de gecekondulaşmayı bir sorun olarak ele alan ve bu sorunun planlamadaki önemine değinen ilk kişi ise Albert Bodmer olmuş, ilk defa 1959’da Albert Bodmer, Belediye Riyasetine sunduğu İzmir gecekondularının önemi hakkındaki rapor ile İzmir’deki gecekondu sorununa dikkati çekmiş, 1960 yılında sunduğu İzmir Şehri Planının Muvakkat Raporunda da konunun başlığını *“ KORKUNÇ BİR MESELE (Gecekondular)”* olarak koymuştur (Ayan 1973: 97).

Görüldüğü gibi İzmir’de gecekondu 1950 öncesine dayanan bir sorun olmuş, sorunun çözümüne yönelik farkındalıklar 1960’lı yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Bugün de kentin en önemli sorunlarından birini oluşturan gecekondu sorununu çözmeye yönelik 1950’li yıllardan beri birtakım önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu dönemde İzmir için kent planlama çalışmalarına baktığımızda 1951 yılında Belediye’nin öncülüğünde Dr. Kemal ARU tarafından bir kent planı hazırlanmıştır. Hazırlanan planda Kadifekale yamaçları gecekondu işgalinden korunmak amacıyla yeşil alan olarak planlanmıştır (Karadağ 2000: 60). Çok eski dönemlerde bile bu alanın yeşil alan olarak korunması fikri dikkat çekicidir. Alanın 1950’li yıllarda bile gecekondulardan korunması için yeşil alan olarak planlanması, bir hayli geç kalınmış olmakla birlikte

günümüzde uygulanan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin başarılı bir girişim olduğunu ortaya koymaktadır.

1951 yılında hazırlanan İzmir nazım imar planı kentin nüfusunun planlanan ötesinde bir hızla artmasından dolayı kent ihtiyaçlarını istenildiği ölçüde karşılayamamış, kent planlama çalışmalarının kentin büyüme hızına ayak uyduramaması nedeniyle belediye yeni plan çalışmaları arayışına girmiş, 1958 ve 1963 yılında birer planlama denemesi yapılmıştır (Karadağ 2000: 99).

1959 yılında Luigi Piccinato'nun bakanlığa bir rapor sunmuş, bu raporda İzmir'in ulaşım sorunları için çözüm arayışlarına yer verilirken bu işin bir komisyon gözetiminde yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Nitekim bu raporun ardından bir imar komisyonu bürosu oluşturulmuş, sözü edilen imar bürosunca belediyenin planlama ilkeleri tarihi kent dokusunun korunması, planlanan çalışmaların güncelleştirilmesi, transit ulaşım sağlayacak bir sistemin oluşturulması olarak belirlenmiştir (Karadağ 2000: 100).

1963 yılında İzmir'in metropol kent olma süreci vurgulanarak Bodmer'in katkılarıyla imar komisyonunca 1/20.000 ölçekli bir plan hazırlanmıştır. Bu plan İzmir'i anakent bütünü içinde plana dahil eden ilk somut örnek olmuştur (Karadağ 2000: 100). Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi nüfusun planlanandan çok hızlı artışı nedeniyle gecekondulaşmanın önüne geçilememiştir. Bu dönemde konut sorununu çözmek ve hızlı gecekondulaşmayı önlemek amacıyla birtakım toplu konut çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

İzmir'de konut ihtiyacını gidermeye yönelik olarak ilk defa 1955 yılında Karşıyaka-Bostanlı'da kooperatif evleri, Hatay'da Hakimevleri ve 1960 yılında bugün Basın Sitesi olarak bilinen yerde kurulan site evleri, 1960'lı yıllardan sonra Buca-Şirinyer işçi evleri, 1970'li yıllarda ise Bostanlı'da OYAK toplu konutları ve 1975'den sonra Üçkuyular'da toplu konutlar inşa edilmiştir (Mutluer 2000: 65, Kaygalak 2006: 63). Yine bu dönemde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı gecekondulaşma bölgelerinde birtakım toplu konut uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Söz gelimi Buca'da 1975 yılında başlatılan 550 konutluk uygulama 1977'de tamamlanmıştır. Yanısıra 1970'li yıllarda Bornova'da 200, Büyük Çiğli'de 200, Aliaga'da 350, Gaziemir'de 200 konut

yapılmıştır. Ayrıca 1977 yılında Buca’da 250 konuttan oluşan Afet Evleri Projesi gerçekleştirilmiştir (Mutluer 2000: 65).

1980-2000 dönemi: Türkiye’de kentleşme hareketlerinin, hızı artarak devam ettiği ve kentleşmenin yeni boyutlar kazandığı bir dönemdir. 1950’de başlayan kentleşme hareketlerine bu dönemde daha da hız kazanan yeni süreçler eklenerek kent bu dönemde bir metropole dönüşmüştür. Bu dönemde İzmir ili toplam nüfusunda önemli bir artış gözlenirken bu artışta kentsel nüfusun payının yüksek oluşu dikkat çekici boyuttadır. 1980 yılında 1.976.763 kişi olan İzmir ili toplam nüfusu 2000 yılına gelindiğinde 3.370.866 kişi olmuştur. Dönemin başında kırsal nüfus 917.580 kişi iken dönemin sonunda bu rakam 638.197’ye düşmüştür. Nitekim bu süreçte kentsel nüfus ise 1.059.183’den 1.673.486 kişilik mutlak artışla 2.732.669’a ulaşmıştır (Çizelge 9). 1980-2000 yıllarını kapsayan yirmi yıllık dönemde İzmir’de toplam nüfus artış hızı %52,1 kentsel nüfus artış hızı ise %88,3 oranında gerçekleşmiştir. Kentsel nüfus artış hızının toplam nüfus artış hızından bu denli yüksek oluşu kente yönelik hızlı göç hareketlerinin göstergesidir.

Yıllar	Kırsal N.	%	Kentsel N.	%	Toplam
1980	917,580	46,42	1 059 183	53,58	1 976 763
1985	517,032	22,31	1 800 797	77,69	2 317 829
1990	559,954	20,78	2 134 816	79,22	2 694 770
2000	638,197	18,93	2 732 669	81,07	3 370 866

Çizelge 9: İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayım İstatistikleri

Bu dönemde kent nüfusunun bu denli artışında hızı artan kentleşme hareketlerine ek olarak 1981 yılında çıkartılan 3030 sayılı kanunun etkili olduğunu belirtmekte fayda vardır. Büyükşehir uygulamasına göre İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerimizin çevresindeki yerleşmelerin nüfusları idari düzenlemeyle belediye sınırlarına dâhil edilmiş dolayısıyla bu dönemde büyükşehir olan kentlerin nüfusları önemli ölçüde artış kaydetmiştir (Işık 2005: 59). Büyükşehir uygulamasının yanı sıra İzmir’e yönelik göç hareketlerinin bu dönemde de hızı artarak devam ettiği unutulmamalıdır. Nitekim 1980-2000 yılları arasındaki yirmi yıllık bu dönemde İzmir’in verdiği göç miktarının 428.254 kişiden oluşmasına rağmen aldığı göç 777.010

kişi olmuş ve bu dönemde kentin net güç miktarı toplam 348.254 olarak belirlenmiştir (izelge 10). Ayrıca sözü edilen dönemde İzmir, daimi ikametgâha göre net güç miktarı en yüksek iller arasında hep ikinci sırada yer almıştır (Işık 2009: 10).

Sayım yılları	Aldığı g	Verdiği g	Net g
1975-1980	203.777	83.881	119.896
1980-1985	194.245	112.072	82.173
1985-1990	276.378	130.170	146.208
1995-2000	306.387	186.012	120.375

Çizelge 10: Sayım yılları arasında İzmir ilinin net g miktarları **Kaynak:** Işık 2009 s:10

Bu dönemde ülkemizdeki büyük kentlere yönelik göç hareketlerinin önemli bir nedeni de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaşanan güvenlik sorunu olmuştur. Bu dönemde artan güvenlik sorunları nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden özellikle de büyük kentlerimize yönelik yoğun göç dalgaları gerçekleşmiştir. 1950’lerde başlayıp 1980’lere gelindiğinde artarak devam eden hızlı göç hareketleri bu dönemde de İzmir’de gecekondulaşma hareketlerinin artmasına neden olmuştur.

1975-1985 yılları arasında körfezin kuzeybatısında bulunan Karşıyaka ve Gediz düzlüğünün Yamanlar dağı eteklerine doğru İstanbul-Çanakkale yönünde uzanan Anadolu asfaltının iki tarafında, Güneyde Naldöken olmak üzere, Kuzeyde Soğukkuyu’nun Yamanlar dağı etekleri, Emek, rnekky’n bir bölümü, Cumhuriyet, Yamaç, İmbat, Maltepe, Gümüşpala, Balatçık ve Güzeltepe, Meles ayı’nın yukarı havzasını oluşturan Uzundere kesiminde zgr, Devrim ve Uzundere mahalleleri oluşmuştur. Yine bu dönemde Kadifekale kütlesinin batı-güneybatı yamaçları üzerinde İmariye, Yeşilyurt, Cennetoğlu, Vezirağa ve Bozyaka gibi mahalleler yeni gecekondulaşma alanları olarak ortaya çıkmıştır. Buca bölgesi sınırları içerisinde Ufuk, amlık, Bahçekapı, Adatepe, Kozaga, Gediz, Fırat, Çaldıran gibi gecekondulaşma alanları ile gecekondulaşma hareketlerinin yaygınlaşmaya başladığı bilinmektedir. Tüm bunlara ek olarak Gaziemir yönünde anayol boyunca 9 Eylül ve Irmak, Narlıdere ve çevresinde Çamtepe ve Narlı, Güzelbahçe’de ise şafak ve Yaka gibi gecekondulaşma mahalleleri ortaya çıkmıştır. Farklı bölgelerde ortaya çıkan bu gecekondulaşma hareketlerinin alansal

gelişimini açıklayabilmek için kent bütünündeki sanayi akslarının gelişim doğrultularının saptanması gerekir diyen Sevgi (1988), gecekonduların hızla yaygınlaştığı alanların genellikle bu akslar etrafında bulunduğu işaret etmiştir (Sevgi 1988: 124 - 126).

Bu dönemde kentin mekân organizasyonuna baktığımızda hızlı sanayileşme süreci ile 1980 yılına gelindiğinde kent içinde uygun yer bulamayan sanayi tesisleri kentin ulaşım ağları çevresine kurulmuş, ancak kente yönelik hızlı göç hareketleri nedeniyle mevcut eski sanayi tesisleri kentsel yerleşim alanları içerisinde kalmıştır. Bunun en güzel örneği 1950-1960 yılında oluşan Halkapınar- Bayraklı arasındaki sanayi bölgesidir. İkinci güzel örnek de Mersinli ve Çamdibi'nden başlayıp özellikle İzmir-Ankara karayolu boyunca Işıkkent ve Pınarbaşı'nı içine alan bölgedir (Kaygalak 2006: 66). Sözü edilen alanlar kentin yoğun gecekondulaşmış alanları olmakla birlikte bugün Kentsel Dönüşüm Projesi uygulanması planlanan öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Bu durum ülkemizde kentsel dönüşüme götüren sürecin sanayileşmeye dayalı hızlı kentleşme hareketlerinin yol açtığı gecekondular sorunundan kaynaklandığını çalışma alanımızın içinde bulunduğu İzmir ili örneğinde de doğrulamaktadır.

1980 yıllarını izleyen dönemde, kentteki diğer gecekonduların Çiğli-Menemen arasında kalan yamaçlar, Bornova – Işıkkent – Pınarbaşı ve Kavaklıdere kuşağı ile Gaziemir – Karabağlar arasındaki alanda, İzmir – Aydın karayolunun batı bölümünde yoğunluk kazandığını, son yıllarda ise gecekonduların sanayi faaliyetlerinin pek yoğun olmadığı Buca, Narlıdere ve Güzelbahçe bölgelerine yöneldiğini görmekteyiz. Gecekonduların bu alanlara yönelme eğilimi içinde olmalarının nedeni kentin diğer gecekondular bölgelerinde artan arsa spekülasyonları ile ilişkilendirilmektedir (Karadağ 2000: 69 - 129). Nitekim bu dönemde hızlı kentleşme hareketleri ve artan konut sorununun yanı sıra ülke genelinde 1983-86 yılları arasında yürürlüğe giren (2805, 2981, 3290, 3366, 3414 sayılı) ve kamuoyunda “imar affı” yasaları olarak bilinen yasalar, ülke genelinde kaçak yapıları ve gecekonduları af kapsamına alırken, gecekondululara ve kaçak yapı sahiplerine tapularının yanı sıra yeni imar haklarını da getirmiş ve bu da gecekondulaşmanın yeni bir ivme kazanmasına neden olmuştur (Özdemir 2005: 41).

1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatının gecekondularına yönelik yapmış olduğu bir araştırmanın bulgularına göre İzmir gecekondularında kiracılık oranı % 27.70, tapusu olmayan gecekonduların oranı % 27.8, gecekondusunun arsasını, kamu arazisini kendisi çevirerek elde edenlerin oranı % 31.21, daha önce çeviren birinden satın alanların oranı % 47.58, gecekondusunu kendisi yapanların oranı % 23,36 oranında olduğu belirlenmiştir (Özdemir 2005: 45). Bu bilgiler özellikle 1980’den sonra çıkan imar aflarının kentteki gecekondulaşma sürecine etkisini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Nitekim gecekondusunu kendi yapanların oranının gecekondusunu satın alanlardan daha düşük olması kentte gecekonduluğun barınma gereksiniminin yanı sıra adeta bir ticari araç, bir rant aracı haline geldiğini göstermektedir. Gecekondularda kiracılık oranının da azımsanmayacak ölçüde oluşu bu durumun bir diğer göstergesidir.

Karadağ (2000)’e göre İzmir’de gecekonduların ortaya çıkışından bu yana en hızlı artışın bu dönemde gerçekleştiği söylenebilir (Karadağ 2000: 69). İzmir’de yaşayan gecekondulu nüfusun toplam kent nüfusuna oranına baktığımızda da 1965 yılında bu oran % 29.7, 1970 yılında % 36.7 olarak tespit edilmiştir (Ayan 1973: 97-99). Görüldüğü gibi bu süreçte hem gecekondulu nüfusun toplam nüfus içindeki oranı artmış hem de gecekonduların alansal yayılımı önemli boyutlara ulaşmıştır ve 1960’lı yıllarda ‘İzmir Belediyesi sınırları içinde gecekonduların gelişmesine imkân veren bir arazi parçası kalmamıştır’(Ayan 1973, s:101).

Kentte gecekondularının bu denli hızlı artışı ve konut sorunun çözümüne yönelik olarak 1980’li yıllarda toplu konut uygulamaları kentin yerleşim dokusuna yönelik önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplu konut uygulamalarının temelde konut gereksinimini karşılama amacına ek olarak bir başka önemli amacı da hızla yayılan gecekonduların alanlarını sınırlamak olarak belirlenmiştir. Nitekim bu dönemde belirlenen toplu konut alanlarının hemen hepsi gecekonduların dış sınırına karşılık gelmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen ilk proje belediye ve Ege-Koop işbirliği ile yapılan Çiğli-Egekent I projesidir. Bunu Buca’da Evka I, Çiğli’ de Evka II, Bornova’da Evka III projesi izlemiştir. 1984-1989 yıllarını kapsayan bu ilk toplu konut uygulamaları ile 14.448 aile ev sahibi olmuş, bunu ilerdeki yıllarda Büyük

Çiğli’de Maltepe gecekondı mahallesinin üst bölümünde kurulan Evka II ve Buca’da Evka I yanında oluşturulan İzkent I projesi izlemiştir (Karadağ 2000: 69).

Özetle 1980-2000 döneminde kente yönelik göç hareketleri artarak devam etmiş, bu durum 1950’lerde başlayan gecekondı ve konut sorununun bu dönemde daha da yaygınlaşmasına neden olmuştur. Hemen belirtmek gerekir ki gecekondı sorunu kentte başta mekânsal gibi görünen fakat aynı zamanda eğitim ve gelir düzeyi düşük kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan alanlar olması nedeniyle sosyal yönü de ağır basan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle gecekondı alanları kentte fiziksel ve toplumsal çöküntü alanlarına karşılık gelmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi İzmir’de 1980-2000 döneminde bu çöküntü alanlarının kentin oldukça geniş bir alanına yayıldığını görmekteyiz. İzmir’de 1950’lerde başlayıp 2000’li yıllara kadar devam eden gecekondulaşma sürecini ve alansal gelişimini Şekil 7’yi inceleyerek daha iyi kavramak mümkündür.

2000 yılı ve sonrasında da kente yönelik göç hareketlerinin ve kent nüfusunun hızla artmaya devam ettiğini görmekteyiz. Nitekim 2000 yılında 2.732.669 olan kentsel nüfus 2007 yılında 3.175.133, 2012 yılına gelindiğinde ise 3.661.930 olmuştur. 2000 yılında kentsel nüfus oranı % 81,07 iken 2012 yılında % 91,4’e ulaşmıştır (Çizelge 11).

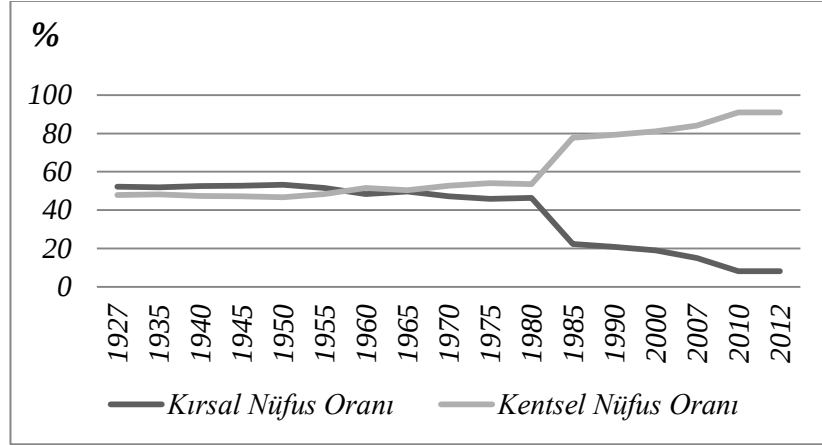
Yıllar	Kırsal N.	%	Kentsel N.	%	Toplam
2000	638,197	18,93	2 732 669	81,07	3 370 866
2007	564.220	15,1	3.175.133	84,9	3.739.353
2010	342,522	8,7	3.606.326	91,3	3.948.848
2012	343,529	8,6	3 661 930	91,4	4.005.459

Çizelge 11: 2000 yılı ve sonrasında İzmir ili kırsal ve kentsel nüfusunun gelişimi

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Resmi Web Adresi www.tuik.gov.tr

Görüldüğü gibi İzmir kuruluşundan bu yana nüfusu hızla artan ve hızla gelişen belli başlı kentlerimizden birdir. Nitekim bugün Türkiye’nin üçüncü, Ege Bölgesinin birinci büyük şehri durumundadır. Geçmişten bu yana İzmir’in toplam nüfusu içerisinde kırsal nüfusun payı azalırken kentsel nüfusun payı hızla artmıştır. Bu artış özellikle 1980’li yıllardan itibaren daha belirgin bir hal almıştır (Şekil 7).

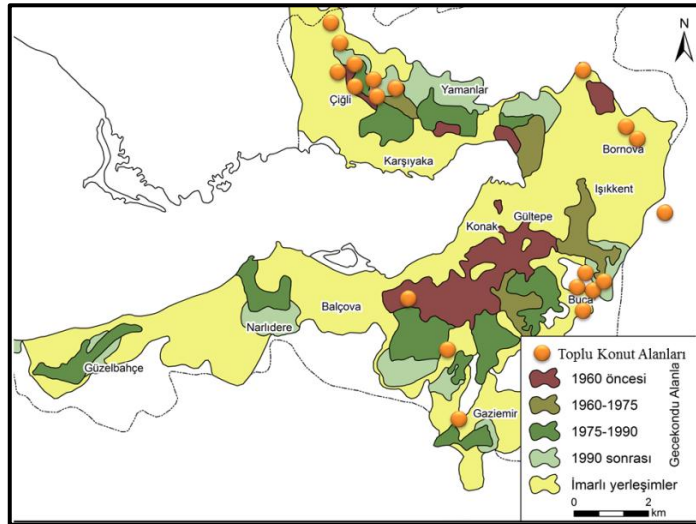
Şekil 7: İzmir’de yıllara göre kent ve kırsal nüfusunun toplam nüfus içindeki payı



Kaynak: DİE 2000 Yılı Genel Nüfus Sayım verilerine TÜİK resmi web sayfasından alınan güncel veriler eklenerek oluşturulmuştur.

Kentleşme hareketlerinin planlanandan hızlı bir biçimde gerçekleşmesi ise kentte ilk etapta konut sorununu gündeme getirmiştir. Konut sorunun yıldan yıla artması aynı zamanda gecekondü alanlarının da hızla genişlemesi kentin en önemli sorunlarından biri haline gelmiş, bu sorunun çözümüne yönelik olarak son yıllarda çok sayıda toplu konut uygulamaları gerçekleştirilmiştir (Şekil 8).

Şekil 8: İzmir’de 2000’li yıllara kadar gecekondü alanlarının gelişimi ve toplu konut alanları



Kaynak: Karadağ 2000: 127 gecekondü haritası altlık olarak kullanılmış, Mutluer 2000 toplu konut haritasından yararlanılarak toplu konutların dağılımı eklenmiştir.

Özellikle 1980'lerden bu yana önem kazanan toplu konut uygulamaları ile bir yandan kentte yaşayanların konut ihtiyacı karşılanmaya çalışılırken bir yandan da toplu konut uygulamalarının yer seçiminde yoğunlukla gecekondu alanlarının hemen ardına, bu alanların gelişimini sınırlamaya yönelik olarak düzenlendikleri dikkati çekmektedir (Şekil 8). Özetle İzmir'de gecekondu ve çarpık yerleşme sorunu 1980'li yıllarda toplu konut uygulamaları ile çözülmeye çalışılmıştır. Bu çabaların ardından bugün kent merkez ve çeperlerindeki gecekondu alanlarının planlı müdahalelerle kente kazandırılmasına yönelik çalışmalar ise İzmir'de 2000'li yıllarda hayata geçirilen Kentsel Dönüşüm Projeleri'dir.

2.2.2. İzmir'de Kentsel Dönüşüm Projeleri'nin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Bir önceki bölümde bahsettiğimiz gibi gecekondu sorununun çözümü için ülke genelinde olduğu gibi İzmir'de de ilk etapta gecekonduların ıslahına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiş, gecekondu yapımını önlemeye yönelik birtakım tedbirler alınmıştır. Ancak kente yönelik hızlı göç hareketleri nedeniyle Türkiye'nin diğer kentlerinde olduğu gibi İzmir'de de kente göç ile gelen nüfus kentin istihdam edebileceği nüfustan daha fazla olmuştur. Kentin sunduğu hizmetler göç ile gelen nüfus kitlesinin ihtiyaçlarını karşılayamadığından kentte başta konut sorunu olmak üzere birbiri ardına pek çok sorun ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bu süreçte hızlı gecekondulaşmanın önüne geçilememiş hatta zaman içerisinde çıkarılan yasaların da etkisiyle gecekondu sorunu farklı boyutlar kazanmış, kat yüksekliği artmış kentteki gecekondu alanları bir yandan artmış bir yandan da yoğunluk kazanmıştır. 1980'li yıllarda önem kazanan Toplu Konut Uygulamaları bu sorunun çözümüne yönelik önemli bir adım olmuştur. Nitekim İzmir'de ilk toplu konut uygulamalarının da belli başlı gecekondu bölgelerinin hemen ardına, gecekondu bölgelerini sınırlandırmak amacına hizmet edecek şekilde düzenledikleri dikkati çekmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde İzmir'deki toplu konut projelerinin çoğu, doğrudan gecekondu alanlarının çevrelerine, bu alanlarının mekânsal olarak daraltılması, sınırlandırılması amacı taşımaktadır. Örneğin İzmir'de gerek belediye gerek özel girişimciler, gerek kooperatifler birliği gerekse özel-belediye işbirliği kapsamında yapılan toplu konut uygulamalarına baktığımızda; Ev-Ka 1 Projesi Buca gecekondu önleme bölgesi olan Tınaztepe'de, Ev-Ka 2 Projesi Yamanlar Dağı

eteklerinde, Ev-Ka 7 Projesi Gaziemir’de ve Ege Serbest Bölgesi’nin hemen arkasında bulunan alanda, Ege-kent 2 Projesi Çiğli-Menemen aksında, Ege-kent 3 Projesi Buca-Tınaztepe’de, Ege-kent 4 Projesi Torbalı-Ayrancılar da gerçekleştirilmiştir (Mutluer, 2000: 66-86).

Toplu Konut Projeleri ile gecekondu alanlarının gelişmesini engelleme yönünde çalışmalar yapılmışsa da kentte hızlı gecekondulaşma sürecinin önüne geçilememiştir. Bugün Türkiye’nin diğer pek çok kentinde olduğu gibi İzmir’de de Kentsel Dönüşüm Projeleri başta gecekondu sorununu gidermeye yönelik yeni bir çözüm yolu olarak uygulanmaktadır. Ancak burada hatırlatmak gerekir ki kentsel dönüşüm projeleri yalnızca gecekondu sorununu çözmeye yönelik müdahaleler ile sınırlı değildir, ülkemizde ve İzmir örneğinde gecekondu sorununun en yaygın kentsel sorun olması ve bugüne dek hayata geçirilen projelerin çoğunlukla gecekondu alanlarına yönelik olmasından dolayı kentsel dönüşüm projelerinin daha çok gecekondu sorununa yönelik örnekleri karşımıza çıkmaktadır.

İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Raporuna (İKBNİPR) göre İzmir’de yapılaşmasını büyük oranda tamamlamış olan 11102,8 hektar kentsel yerleşme alanının 4310 hektarı gecekondu ve imar afları sonucunda gelişmiş düşük nitelikli alanlardır ve bu alanlar merkez kent konut alanlarının %39’unu oluşturmaktadır. Bu kapsamda kentin en önemli sorunu sağlıksız, güvensiz ve standartları düşük yerleşim alanları yani gecekondu sorunu olarak kabul edilmiş, sağlıklaştırma ve yenileme program alanları, bu alanların sağlıklı ve güvenli yerleşim alanlarına dönüştürülmesi amacına yönelik olarak belirlenmiştir (İKBNİPR 2009: 124).

2009 yılında İzmir metropoliten bölgesi için 1/25000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Revizyonu Plan Açıklama Raporu’nda merkez kentte toplam 15 yenileme-sağlıklaştırma program alanı ile yürürlükteki planlarda Altındağ-Çamdibi, Yeni Girne, Yeşildere’de yenileme alanı olarak belirlenmiş alanlar mevcuttur.²⁴ Merkez Kentte belirlenen 15 program alanı 3265 hektar olup, ayrıca yürürlükteki planlarda

²⁴ Bu bölümde Nazım İmar Planına ait bilgiler 2009 yılı 1/25000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Revizyonu Plan Açıklama Raporu’ndan aktarılmıştır.

yenileme alanı olarak belirlenmiş 1063 ha. mevcuttur. Bu kapsamda yenileme - sağlıklaştırma program alanları toplam 4328 hektardır²⁵.

Plan raporunda jeolojik-jeoteknik etütler, alt ve üst yapı donatıları, arazi kullanım durumu, yapı ve çevre kalitesine ilişkin veriler dikkate alınarak alt ölçekli planların hazırlanması öngörülmekte, yenileme alan sınırları, alt ölçekli imar planlarında değiştirilebilir, gerekli görüldüğü takdirde yeni alanlar eklenebilir denilmektedir. Planda belirlenen 15 program alanı Karabağlar, Gaziemir, Bayraklı, Konak, Karşıyaka, Buca, Çiğli, Menemen, Bornova, Narlıdere olmak üzere 10 ilçeyi ilgilendirmektedir.

1-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Karabağlar-Gaziemir):

Cennetçeşme, Salih Omurtak, Bahriye Üçok, Limontepe, Ali Fuat Erden, Umut, Gazi, Özgür, Yüzbaşı Şerafettin, Yurtoğlu, Uzundere, Devrim, Abdi İpekçi, İhsan Alyanak, Peker, Emrez, Aktepe, Kibar, Günaltay, Barış Selvili, Yunus Emre, Aydın mahallelerini kapsamaktadır.

2-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Bayraklı):

Bayraklı, Alparslan, Çiçek, Fuat Edip Baksı, Cengizhan, M.Erener, R.Şevket, İnce ve Çay mahallelerini içeren program alanı 86491 kişilik nüfusu ve kat adetleri 1 ile 7 arasında değişen 16694 binayı ve toplam 315. 8 hektar alanı kapsamaktadır.

3-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Bayraklı):

Emek, Gümüşpala, Yamanlar, Orgeneral Nafiz Gürman ve Onur Mahallelerini içeren program alanı 72.213 kişilik nüfusu, kat sayıları 1 ile 7 arasında değişen 6084 binayı ve 350.7 ha. büyüklüğündeki bir alanı kapsamaktadır.

4-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Konak-Buca):

Aziziye, Duatepe, 1.Kadriye, 2.Kadriye, Hasan Özdemir, 19 Mayıs, Çimentepe, Kocatepe, Zafertepe mahallelerini içeren program alanı 40.064 kişilik nüfusu, kat adetleri 1 ile 7 arasında değişen 11503 bina ve 161.3 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

²⁵ Sözü edilen 1/25000 ölçekli İKBNİPR 2012 yılında iptal edilmiştir. Raporun iptali kuşkusuz planın yasal dayanak niteliğini ortadan kaldırmıştır. Ancak raporun iptali kentsel yenileme-sağlıklaştırma alanlarına ilişkin bir değişikliğe sebep olmamıştır. Bu nedenle bu bölümde sözü edilen rapora ilişkin bilgilerin aktarılmasında bir sakınca görülmemektedir. Ancak buradan kentsel yenileme sağlıklaştırma alanlarının aynen nazım planda belirtildiği gibi hayata geçirildiği anlaşılmamalıdır. Bu nedenle bu bölümde 1/25000 ölçekli İKBNİPR'da belirlenen kentsel yenileme-sağlıklaştırma alanlarına ilişkin bilgilere yer verilecek, ardından İBB güncel plan ve uygulama çalışmaları aktarılacaktır.

5-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Çiğli): Şirintepe, Güzeltepe, Köyiçi mahallelerini içeren alan, 17.031 kişilik nüfusu, kat sayıları 1 ile 7 arasında değişen 4426 binayı ve 255.6 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

6-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Bornova): Mevlana ve Doğanlar mahallelerini içeren alan, 24.559 kişilik nüfusu, kat adetleri 1 ile 7 arasında değişen 5111 binayı ve 245.5 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

7-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Buca): Hürriyet, İnkılap, Osman, Aksuner, Aşık Veysel, Akıncılar, Seyhan, Göksu, İnönü, Binbaşı Reşatbey mahallelerini içeren program alanı 58471 kişilik nüfusu, kat adetleri 1 ile 8 arasında değişen 15391 binayı ve 495,7 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

8-Nolu Sağlıklaştırma Program Alanı (Bayraklı): Adalet ve Mansuroğlu mahallelerini içeren alan 33.399 kişilik nüfusu, kat adetleri 1 ile 7 arasında değişen 2450 binayı ve 106.4 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

9-Nolu Sağlıklaştırma- Dönüşüm Program Alanı (Narlidere): Narlıdere İlçesinde, Atatürk ve 2.İnönü mahalleleri, Mithatpaşa Caddesi ile Narkent-Narbel toplu konut alanları arasında yer alan 23.5 hektar büyüklüğündeki alanı, kat adetleri 1 ile 4 arasında değişen 1301 binayı ve 9862 kişilik nüfusu kapsamaktadır.

10-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Konak): Gültepe, 26 Ağustos, Ulubatlı, Mehmet Akif, Saygı mahallelerini içeren 81.1 hektar büyüklüğündeki alan ile kat adetleri 1 ile 7 arasında değişen 5157 binayı ve 20365 kişilik nüfusu kapsamaktadır.

11-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Menemen): Asarlık mahallesi, Çanakkale yolu doğusunda yaklaşık 95.3 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

12-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Menemen): Menemen ilçesi, Asarlık mahallesi, Çanakkale yolu doğusunda, 11 no.lu program alanı ile yol arasında kalan 52 hektar büyüklüğündeki alandır. 11 no.lu program alanının devamı niteliğindedir.

13-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Menemen): Menemen İlçesi, Asarlık Mahallesi, Çanakkale yolunun doğusu ve Yahşelli yerleşiminin hemen güneyinde yer alan 27 hektar büyüklüğündeki alandır.

14-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Menemen): Menemen İlçesinde, Çanakkale yolunun hemen doğusunda, 22.5 hektar büyüklüğündeki alandır.

15-Nolu Yenileme-Sağlıklaştırma Program Alanı (Menemen): Menemen İlçe merkezindeki düşük nitelikli konutların oluşturduğu 61 hektar büyüklüğündeki alanı kapsamaktadır.

Ayrıca, Altındağ-Çamdibi Yenileme Alanı, Karşıyaka Yeni Girne Batısı-Anadolu Caddesi Çevre Yolu Arası ve Yenişehir-Gürçeşme-Yeşildere Sağlıklaştırma Yenileme Alanı 1990'lı yıllarda yenileme planları yapılan ancak geliştirilemeyen bölge ve program alanlarıdır.

Görüldüğü gibi nazım planda belirlenen yenileme-sağlıklaştırma program alanlarının tümü bir önceki bölümde adı geçen, İzmir'in yoğun gecekondulaşmış alanlarına karşılık gelmektedir. Jeolojik sakıncalı alanlar dışında çoğunlukla mevcut konut alanlarının yerine yenilerinin oluşturulması yönünde yenileme ve sağlıklaştırma müdahaleleri dikkati çekmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi sözü edilen nazım planı birtakım sebeplerle iptal edilmiş, bu durum planın yasal dayanak niteliğini ortadan kaldırmıştır. Ancak bugün uygulanan ve uygulanması planlanan dönüşüm-yenileme-sağlıklaştırma alanlarının plandakinden pek de farklı olmadığını görmekteyiz. Bu nedenle burada İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin güncel uygulama plan ve projelerine yer verilecektir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden alınan bilgilere göre²⁶ Merkez Kentte Kentsel Yenileme-Sağlıklaştırma program alanları olarak 14 bölge tespit edilmiştir. Yapılan analizler ve üst ölçekli plan kararlarına göre tespit edilen bölgeler ile birlikte kentte toplam 4.700 ha. alanın "sağlıklaştırma ve yenilemeye" ihtiyacı olduğu belirlenmiştir (Şekil 9).

Tespit edilen bu alanların 410 Ha.'lık kısmında "Kentsel Dönüşüm" proje çalışmaları başlatılmıştır. Belirlenen projeler arasında *Kadifekale Kentsel Yenileme Projesi*, *Yeşildere Kentsel Dönüşüm Projesi* ve *Gürçeşme Kentsel Yenileme Projesi* (toplam 48 ha.) afete maruz alanlara yönelik kentsel projeler iken *Karşıyaka – Örnekköy*, *Bayraklı*, *Konak – Ege*, *Konak – Ballıkuyu*, *Gaziemir – Aktepe* ve *Emrez*

²⁶ Projelere ilişkin bilgiler 2013 yılı Nisan ayı güncel verileri olup <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pid=56&psid=0> adresinden aktarılarak yorumlanmıştır.

mah., Karabağlar – Uzundere mah., Karabağlar – Cennetçeşme mah., Menemen Ahıdır, Torbalı Çaybaşı, Bayındır Necati Uza-Yenice-Hatay mahalleleri (toplam 362 ha.) yerinde dönüşüm alanları olarak belirlenmiştir. Sözü edilen projelerin tümünün ortak yanı ise gecekondu alanlarına yönelik olmalarıdır.

Şekil 9: Üst ölçekli plan kararları ile belirlenen "Sağlıklaştırma ve Yenileme Alanları"

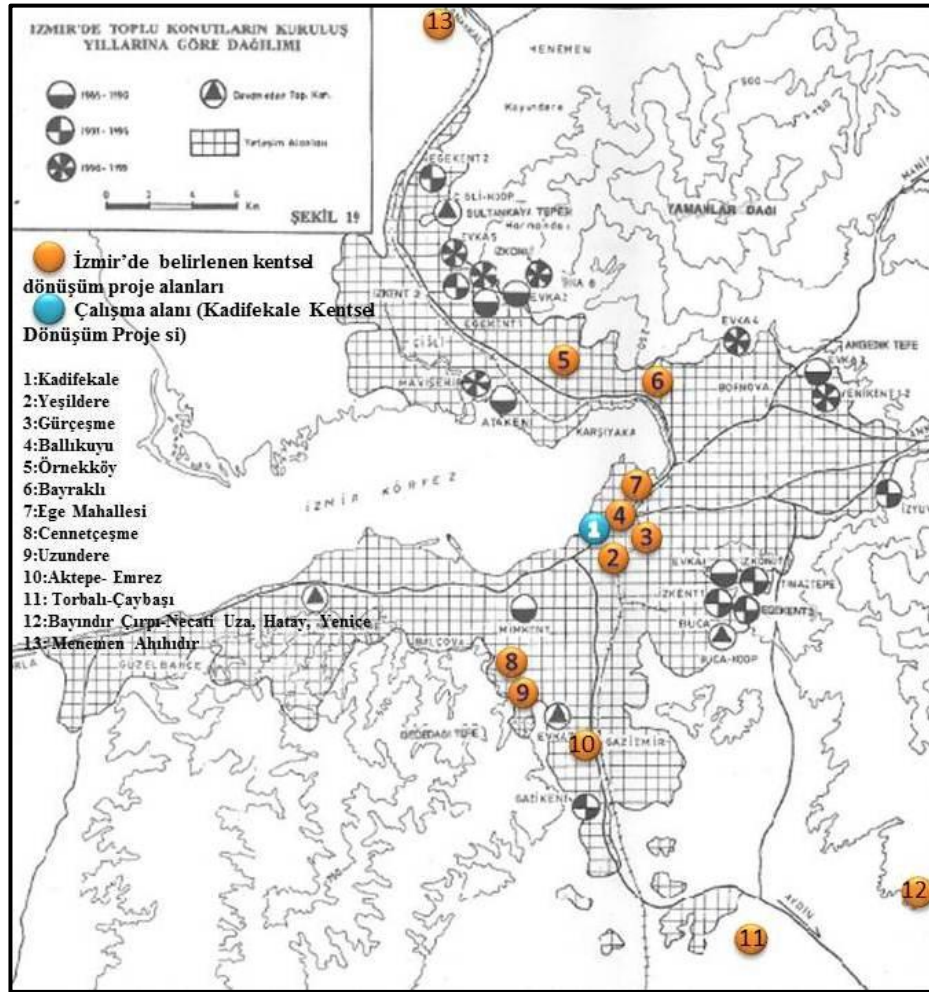


Kaynak: <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim 10.04.2013

Şekil 9 incelendiğinde gerçekten de Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir örneğinde de kentsel dönüşüm projelerinin çoğunlukla gecekondu alanlarına yönelik olarak geliştirildiği bilgisi doğrulanmaktadır. Görüldüğü gibi İzmir’de, hızlı kentleşme süreçleri gecekonduların kent merkezi ve çeperlerinde hızla yayılması ile sonuçlanmış, gecekondu ve konut sorununu çözmeye yönelik olarak da özellikle 1980’li yıllarda toplu konut uygulamaları gerçekleştirilmeye başlamıştır. Toplu konutlar bir yandan kentin konut sorununu çözmeyi hedeflerken bir yandan da gecekondu alanlarının hemen ardına, bu alanların gelişimini sınırlamaya yönelik olarak oluşturulmuşlardır (Şekil 8). Toplu konutların gecekondu alanlarının hemen ardına konumlanmasıyla zaten bir sorun olan gecekondu kentsel çarpıklığın da belirginleşmesi şeklinde sonuçlanmıştır. Nitekim

bugün gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projelerinin tümü gecekondulara yönelik olup etrafındaki toplu konutlar ile de dikkati çekmektedir (Şekil 10).

Şekil 10: İzmir Büyükşehir Belediyesi kentsel dönüşüm proje alanları



Kaynak: Mutluer 2000 Toplu Konut Haritası altlık olarak kullanılarak İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden alınan kentsel dönüşümüne ilişkin bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur.

Çalışmamızın alan araştırması için seçilen Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi Büyükşehir Belediyesi tarafından yukarıda adı geçen dönüşüm projeleri arasında özel bir öneme sahiptir. Ancak bu projeye ilişkin bilgiler bir sonraki bölümde detaylı bir biçimde aktarılacağından burada Kadifekale projesine ait bilgilere yer verilmeyecektir. İkinci önemli proje olan **Yeşildere** heyelan bölgesinin tasfiyesi Yeşildere heyelan bölgesinde can ve mal güvenliği sağlanması amacıyla planlanmış ve hayata geçirilmiştir. Kadifekale ve Yeşildere projeleri tamamlanan ilk iki proje olup hem

birbirine yakın konumu hem de niteliği bakımından (afete maruz alanlara yönelik) birbirinin devamı/tamamlayıcısı gibidir (Şekil 11).

Şekil 11: Kadifekale ve Yeşildere Dönüşü alanlarının uydu görüntüsü



Her iki proje de doğal coğrafi çevre özellikleri nedeniyle heyelan riski olan ve yerleşime uygun olmayan fakat aynı zamanda yoğun gecekondulaşmış alanlara karşılık gelmektedir. Bu bakımdan bir yandan kentte afete maruz alanların öncelikli proje alanı olarak belirlenmesi bir yandan da tamamlanan ilk iki proje olmaları bakımından İzmir'deki ilk uygulamaların başarılı yanına işaret etmektedir.

Çalışmaları devam eden projelere baktığımızda **Bayraklı Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi** Fuat Edip Baksı, Cengizhan ve Alparslan Mahallelerinin bir kısmını içeren yaklaşık 60 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Bayraklı da İzmir'in yoğun gecekondulaşmış semtlerinden biridir. Nitekim proje, İzmir'de bütünüyle bir gecekondu semti olarak gelişen bu alanın gecekondulardan arındırılarak sağlıklı bir yerleşim alanına dönüştürülmesi amacıyla planlanmıştır. Proje alınının kıyıdan başlayarak Fuat Edip Baksı, Alparslan ve Cengizhan mahallelerini ilgilendirmesi ilçede uygulanan projenin yer seçimine ilişkin başarılı bir girişim olarak değerlendirilebilir. Nitekim sözü edilen alanda gecekondu mahallelerin bitişiğinde yer alan 75. Yıl toplu konutları yer almaktadır. Toplu konutlar ve gecekonduların yan yana bulunduğu çarpık kentleşme modelinin çok belirgin olduğunu bu alanın gecekondulardan arındırılması, halkın sağlıklı konutlara kavuşturulması ve kentsel gelişimin bütünlüğü bakımından önemli bir adımdır.

Uzundere Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi; alanı Karabağlar İlçesi, Uzundere ve Yurtoğlu Mahalleleri sınırları içerisinde yer alan; batısında Yurtoğlu

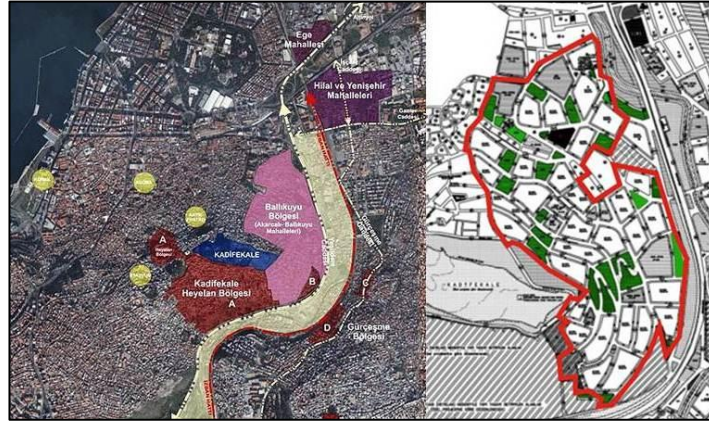
Mahallesi ve Uzundere Rekreasyon Alanı, güneyinde Aydın – Çeşme Otoyolu, doğusunda Eski İzmir caddesi ve bu yolu otoyola bağlayan bağlantı yolu ile kuzeyinde Yüzbaşı Şerafettin – Yurtoğlu Mahalleleri sınırı ile belirlenmiş olan bölgedir.

Uzundere Mahallesi de İzmir'in gecekondularla oluşmuş mahallelerinden biri olup diğer örneklerde olduğu gibi yanı başındaki Uzundere Toplu Konutları ile belirgin bir çarpıklık oluşturmaktadır. Diğer proje örnekleri gibi Uzundere Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi de alanın gecekondulardan arındırılmasına hizmet edecek bir projedir.

Karşıyaka – Örnekköy Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje alanı Karşıyaka İlçesi, Örnekköy Mahallesi'ndeki "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı", Anadolu Caddesi, İzmir- Çanakkale Otoyolu ve Girne Caddesi arasında yer alan 18 hektarlık alanı kapsamaktadır.

Ballıkuyu Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi de gecekondular alanlarına yönelik projelerden bir diğeridir. Nitekim Ballıkuyu da İzmir'in ilk gecekondular mahallelerinden biri olup yoğun gecekondulaşmış bir alanı temsil eder. Alanın gecekondulardan temizlenmesi amacıyla planlanan proje, Kadifekale, Yeşildere ve Gürçeşme proje alanlarına yakınlığı bakımından da ayrıca önem taşır (Şekil 12).

Şekil 12: Ballıkuyu Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı Uydu Görüntüsü _ Alan Sınır Krokisi



Kaynak: <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim: 11.05.2013

Kadifekale, Yeşildere ve Gürçeşme heyelan bölgelerindeki gecekonduların tasfiyesinden sonra bu alanın yanı başındaki gecekondular mahallerinin gecekondulardan arındırılması uygulanan ve uygulanması planlanan dönüşüm projelerinin sonuçta oldukça geniş bir alanı sağlıklı bir kentsel alan haline dönüştürerek kente

kazandıracağıının işaretidir. Projelerin yer seçiminde yerleşime sakıncalı alanların öncelikli alanlar olarak belirlenmesinden sonra gecekondulu mahallelerinin birbiri ardına gecekondulardan arındırılması başarılı bir yaklaşım olarak düşünülebilir. Aksi halde İzmir gibi yoğun gecekondulu mahallelerinin birbiri ardına geliştiği bir kentte bir mahallenin gecekondulardan arındırılıp diğerinin bırakılması pek de anlamlı olmaz. Gecekondulu alanlarının bütünüyle gecekondulardan temizlenmesi gerekmektedir.

Aktepe - Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje alanı, Çeşme-Aydın otoyolu üzerinde bulunması, Yeni Fuar alanı ve Uzundere Rekreasyon alanlarının da içinde bulunduğu "Uzundere Vadisi Kuşağı'nın" içinde yer alması, kentsel dönüşüm projesi ile söz konusu aks üzerindeki uygulamaları tamamlayıcı nitelik taşıması, çevrede daha önce gerçekleştirilmiş uygulamaların varlığı buranın öncelikli proje uygulama alanlarından biri olarak belirlenmesinde etkili olmuştur (Şekil 13).

Şekil 13: Aktepe-Emrez kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı uydu görüntüsü



Kaynak: <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim: 11.05.2013

Cennetçeşme Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi²⁷; 6306 sayılı yasa kapsamında 'Riskli Alan' olarak ilan edilen 540 hektarlık bir bölgeyi kapsayan bu projenin uygulama alanı olan Cennetçeşme Mahallesi, Olimpiyat Evleri, Uzundere Toplu Konutları, Yurtoğlu Mahallesi (Kon-Kent Toplu Konut Alanı) gibi yeni konut

²⁷ 5393 Sayılı Belediye Kanunun 5998 S.K. ile Değişik 73. Maddesi Kapsamında Bakanlar Kurulu Onayı Bekleyen Projeler 'den biridir.

alanları arasında kalan Çeşme-Aydın Otoyolu kenarında plansız gelişmiş bir gecekondu bölgesidir. Alanda yürütülecek "Kentsel Dönüşüm" faaliyetleri yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndadır.

Tıpkı diğer proje örneklerine konu olan alanlar gibi Cennetçeşme 'de İzmir'in yoğun gecekondular alanlarından birini temsil etmektedir. Yoğun gecekondulaşmış bir alan olmasının yanı sıra yerleşime uygun olmayan bu bölgenin dönüşüm projesi alanı olarak seçilmesi önemlidir. Bununla birlikte alanın Uzundere kentsel dönüşüm proje alanına, Uzundere ve Yurtoğlu Toplu Konutları ile Olimpiyat evlerine yakınlığı nedeniyle de hızla gecekondulardan arındırılarak sağlıklı bir kentsel alana dönüştürülmesi bulunduğu alanın bütünlüğü bakımından da önemlidir (Şekil 14). Böylelikle proje bir yandan yerleşime uygun olmayan bu alanda yaşayanların güvenliği, bir yandan gecekondu bölgesi olan bu alanın gecekondulardan arındırılması, bir yandan da sağlıklı kentsel alan bütünlüğüne hizmet etmesi bakımından son derece önemlidir.

Şekil 14: Cennetçeşme ve çevresinin uydu görüntüsü



Alanda 2009 yılından beri faaliyette olan bir kentli merkezi kurulmuş, böylece halkın beklenti ve talepleri alınarak planlama ve projelendirme sürecinde halkın görüş ve beklentilerinin de dikkate alınmasına önem gösterileceği belirtilmiştir. Bu bakımdan kentsel dönüşüm projelerinin sosyal yönünü de önemseyen, halkın katılımını dikkate alan bir proje olması projenin olumlu yönüne işaret etmektedir.

Ege Mahallesi Kentsel Dönüşüm Proje alanı İzmir'in kaçak ve sağlıklı yapılaşmış alanlarından biri olup yaklaşık 6 hektarlık bir alanı kapsamakta, ayrıca İzmir'in turizm kapısı Alsancak Limanı'nın yakınında yer almaktadır. İzmir'in ilk ve önemli gecekondu alanlarından biri olan Ege Mahallesi bir yandan kentsel donatılardan yoksun, düşük sosyo-ekonomik koşullar ve sağlıklı yapılaşma gibi önemli fiziksel, sosyal ve çevresel sorunların yaşandığı bir alan bir yandan da kentin önemli prestij alanlarında biri olan Alsancak limanına yakın konumu nedeniyle ayrıca önem taşımaktadır.

Bayındır ilçesindeki Necati Uza - Çırpı, Yenice ve Hatay mahallelerini ilgilendiren **Bayındır Çırpı - Necati Uza / Hatay / Yenice Kentsel Dönüşüm Proje** uygulama yetkisi ilçe belediyesine devredilmiştir. Benzer şekilde 5,70 hektarlık bir alan ve yaklaşık 300 yapının bulunduğu bir alanı kapsayan **Torbalı Çaybaşı Kentsel Dönüşüm Projesinin** uygulama yetkisi ilçe belediyesine devredilmiştir. 8 hektar alanda yaklaşık 515 yapının bulunduğu **Menemen - Ahıhıdır Kentsel Dönüşüm Projesi**²⁸ için ise Bakanlar Kurulu kararı beklenmektedir.

Adı geçen projeler arasında Kadifekale, Yeşildere ve Gürçeşme projeleri öncelikle afete maruz fakat aynı zamanda yoğun gecekondulaşmış alanlar olmakla birlikte projelerin ortak yanı gecekondulaşmış alanlarına yönelik olmalarıdır. Proje alanlarının belirlenmesinde afete maruz bölgelere öncelik verilmesi başarılı bir yaklaşımdır. Bununla birlikte Kadifekale-Gürçeşme-Yeşildere-Ballıkuyu ile Cennetçeşme-Uzundere-Aktepe-Emrez örneklerinde olduğu gibi proje alanlarının birbirine yakınlığı, bir bütünlük oluşturması ve genişleyen sağlıklı kentsel alanlar oluşturması projelerin başarılı yönleri olarak değerlendirilebilir.

²⁸ 5393 Sayılı Belediye Kanunun 5998 S.K. ile Değişik 73. Maddesi Kapsamında Bakanlar Kurulu Onayı Bekleyen Projeler 'den bir diğeridir.

3.BÖLÜM: KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR COĞRAFI ANALİZ: KADİFEKALE-UZUNDERE ÖRNEĞİ

M.Ö. 4.Yüzyıl'da kurulan Kadifekale; Helen, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait kalıntılarla görülmeye değer arkeolojik öneme sahip eserlerin bulunduğu 186 m yükseklikte bir tepe üzerine kurulmuş, İzmir'in hemen her yerinden görünebilen özel bir noktasında konumlanmıştır (Akdağ 2009: 759). Ancak Kadifekale, bu özel konumuna rağmen, İzmir'in hızlı gecekondulaşma ve çarpık kentleşme sürecinden üzerine düşen payı almış, gün geçtikçe artan gecekondularıyla tipik bir gecekondu semtine dönüşmüştür. İzmir'deki diğer gecekondu alanları gibi yoğun ve plansız yapılaşmış olup kapasitesinin üzerinde bir nüfusu barındırmakta olan bu semtin diğer gecekondu alanlarından farkı ise, riskli yapıların yanı sıra afet riski dolayısıyla yapılaşma yasağı olan bir bölge olmasıdır.

Afete Maruz Bölge olarak çeşitli yapı yasakları ile yerleşimi sınırlandırılmaya çalışılan Kadifekale, bu bölümde çeşitli jeolojik, jeomorfolojik, hidrografik ve klimatolojik özellikleri dikkate alınarak coğrafi açıdan değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ardından Kadifekale'nin kentsel gelişim ve kentsel dönüşüm süreçlerine yer verilerek proje süreci sosyal boyutuyla irdelenecektir. Bu kapsamda Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje uygulama sürecinde semt sakinlerine uygulamış olduğumuz anket analizlerine yer verilecektir.

Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında önem kazanan bir diğer konu, boşaltılan konutlarda yaşayan ailelerin yeni yerleşim yeri ile ilgilidir. Proje alanı afete maruz bir bölge olup yeniden yerleşime uygun bir alan değildir. Bu nedenle buradaki hak sahipleri ile uzlaşma sürecinde, isteyenlere Uzundere Toplu Konutları'nda yer gösterilmiş, Uzundere'ye gitmek istemeyenler kamulaştırma bedellerini nakit olarak almışlardır. Bu süreçte, proje alanında kiracı olanlara da Uzundere toplu konutlarında kiracı olarak devam edecek şekilde yer gösterilmiştir. Özetle proje kapsamında Kadifekale 'den taşınanların yeni yerleşim yeri, İzmir'in Karabağlar ilçesindeki Uzundere toplu konut alanı olmuştur. Bu nedenle yine bu bölümünde Uzundere toplu konut alanının coğrafi çevre özellikleri ile Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin Uzundere'ye yansımaları mekânsal ve sosyal yönüyle değerlendirilecektir. Son olarak

Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin başlangıç yeri olarak Kadifekale ve yeni yerleşim yeri olan Uzundere birbirleri ile ilişkilendirilerek karşılaştırmalı analizlere yer verilecek, proje süreci bir bütün olarak değerlendirilecektir.

3.1.İzmir’de Kentsel Dönüşümün Başlangıcı Olarak Kadifekale

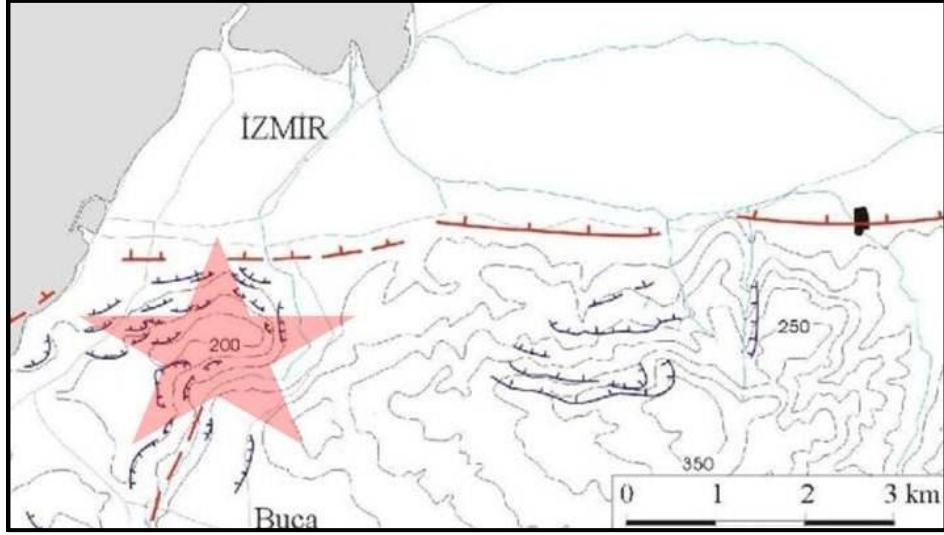
Kadifekale, İzmir’in ilk kuruluş yerlerinden biri olmakla birlikte kentin her yerinden görülebilen özel konumu, tarihi su kemeri, stadyumu, tiyatrosu, agorası ve arkeolojik kalıntılarıyla pek çok tarihi ve kültürel değere sahip önemli bir bölgeyi temsil eder. Bununla birlikte Kadifekale ve çevresi bir yandan heyelan riski nedeniyle yerleşime uygun olmayan bir alan, öte yandan yoğun olarak gecekondulaşmaya maruz kalmış, kalabalık bir gecekondulu nüfusunun barındığı bir bölgedir.

Kadifekale’nin İzmir’in öncelikli kentsel dönüşüm alanlarından biri olarak belirlenmesinde öncelikli etken, heyelan nedeniyle afete maruz bir bölge olmasıdır. Ancak bu süreçte alanın coğrafi konumu ve kent prestiji bakımından öneminin de payı büyüktür. Ayrıca, tarihi kalesi, tiyatrosu, agora ile bağlantıları, stadyumu, arkeolojik değerleri gibi kent turizminin geliştirilmesinde sahip olduğu fırsatlar yine bu süreci destekleyen diğer etkenlerdir. Şüphesiz tüm bu faktörlere alanın bütünüyle gecekondulaşmış olmasını da eklemek yanlış olmaz. Tüm bu nedenlere bağlı olarak Kadifekale, İzmir’de kentsel dönüşüm için öncelikli proje uygulama alanlarından biri olarak belirlenmiştir. Bu bölümde, öncelikle Kadifekale ve çevresinin coğrafi özellikleri ve bunların projeye etkisi üzerinde durulacak, ardından Kadifekale’nin kentsel gelişim ve dönüşüm süreçlerine yer verilecek, son olarak da proje süreci mekânsal, yönetsel ve sosyal boyutuyla ele alınacaktır.

3.1.1. Kadifekale ve çevresinin coğrafi özellikleri

Kadifekale İzmir’in ilk kuruluş yerlerinden biri olmakla birlikte yerleştiği alan bakımından körfeze hâkim bir konumda yer almaktadır (Şekil 18). Çok sayıda nüfusun gecekondularını inşa etmesiyle plansız bir kentsel gelişim süreci yaşayan Kadifekale ve çevresi yerleşime uygun olmayan aktif bir heyelan alanıdır. Heyelan kelimesinin tanımına baktığımızda Terzaghi (1950)’ ye göre heyelan, “*doğal kaya, zemin, yapay dolgu ve bunların karışımından oluşan, şev oluşturan malzemelerin, aşağı ve dışa doğru hareket etmesi*” olarak tanımlanır (Avşar 2009: 66). Bir alanda heyelan oluşumu, alanın

Şekil 16: Kadifekale ve çevresinin topoğrafya haritası



Kaynak³¹: İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı 2000

Alanın topoğrafik özellikleri (eğim ve yükseltinin fazla, arazinin engebeli olması), başta yüksek eğim değerleri nedeniyle heyelanı etkileyen önemli bir faktör iken bir yandan da birbirine bitişik evler ile konutlar arasında dar sokak ve merdivenlerin yaygın olmasına neden olmuştur. Bu yönüyle hâkim topoğrafyanın yerleşim dokusunu da etkilediğini söylemek mümkündür.

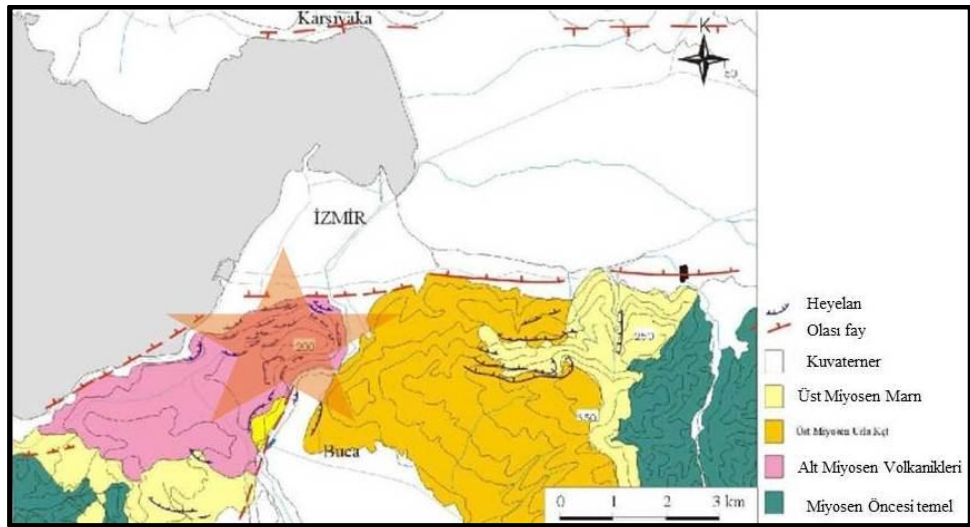
Kadifekale ve çevresinin jeolojik yapısı ile ilgili olarak bu alanın alt miyosen yaşlı volkanik bir birim üzerinde yer aldığını belirtmiştik. Bu birim andezit, aglomera, dasit, basaltik andezit, bazalt, volkanik çakıl, riyodasit, riyolitik lav ignimbirit, tuf ve piroklastiklerden oluşur. Heyelanların ana sebebini bu bol çeşitli volkanik birimin içinde yer alan birimlerin karmaşık yapısı ve özellikle tüfler oluşturlar (İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı 2000).

Alanın jeolojik yapısı incelendiğinde, İzmir ve çevresini, kumtaşı ve şeyl'lerin ardalanmasından oluşan Üst Kretase – Paleosen yaşlı Bornova melanji oluşturur. Bu temel ve çevresinde konglomera, kireç taşı, mafik volkanikler, radyolarit, olistholit kireçtaşı ve serpantinler bulunmaktadır. Sözü edilen temelin üzerinde, bu temeli

³¹ <http://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/s292.jpg> erişim: 16.05.2013

uyumsuz bir biçimde örten çakıl taşı, kumtaşı, kireçtaşı, kil taşı ve marn ardalanmasından oluşan, kalınlıkları yer yer değişen neojen gölsel tortul kayalar yer alır. Bu kayalar gevşek bir çimento ile zayıf bir biçimde birleşmişlerdir. Sözü edilen neojen tortul kayaların üzerini de birden çok volkanik aktivite ile oluşmuş volkanik kayalar uyumsuz bir biçimde örtmektedir. Yanı sıra tüm İzmir metropoliten alanı ve çevresinde kuvaterner alüvyonları yer almaktadır (G.Tarcan, M.Y.Koca 2001: 290).

Şekil 17: Kadifekale ve çevresinin jeoloji ve heyelan haritası



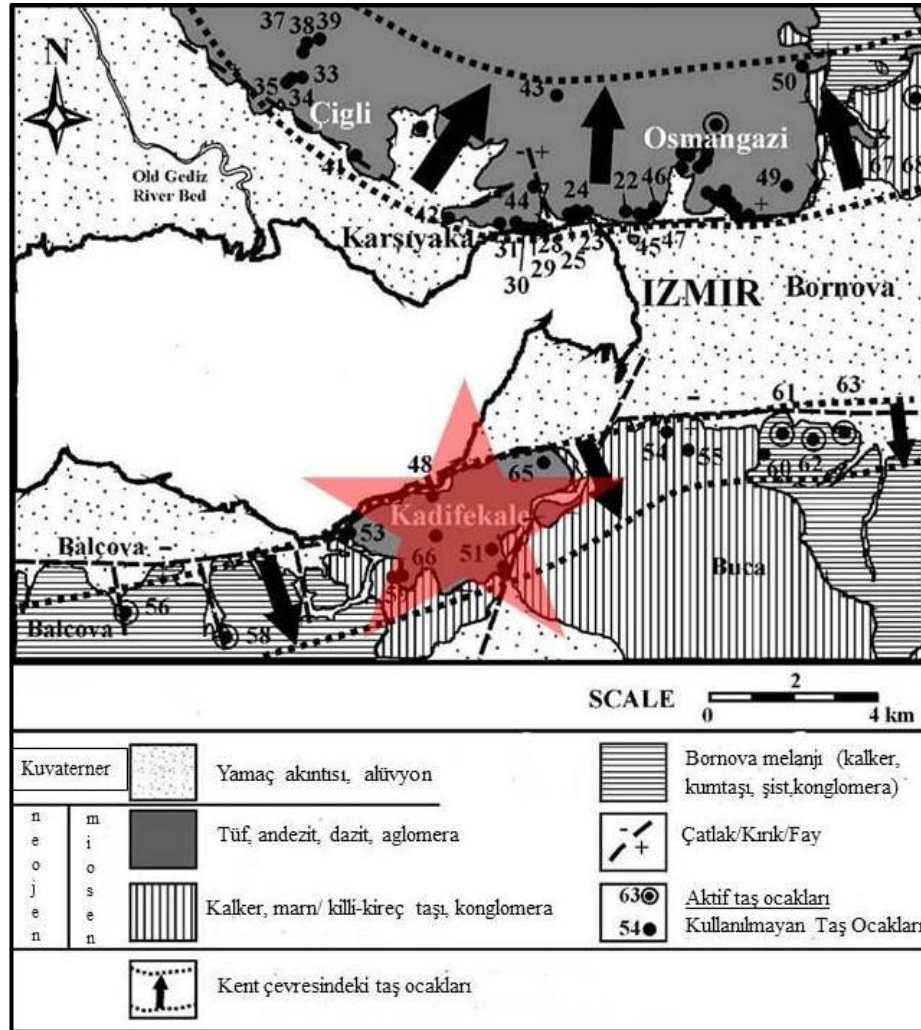
Kaynak³² : İzmir Deprem Senaryosu ve Deprem Master Planı 2000

Kadifekale'nin temelinde de yukarıda sözü edilen neojen tortulların killi ve marnlı seviyeleri bulunmaktadır. Killi ve marnlı tortul kayaların üzerini Kadifekale volkanikleri olarak bilinen Neojen andezitik volkanikleri örter. Bu volkanikler genellikle temelde tüf olup, aglomera ve andezitik lavlarla devam eder. Kadifekale volkanikleri çoğunlukla çatlaklıdır, permabiliteleri (geçirgenlikleri) çatlaklarla birlikte artış gösterir. Buna karşılık Kadifekale volkaniklerinin aşağısında yer alan neojen kil ve marn formu nispeten geçirimsizdir (G.Tarcan, M.Y.Koca 2001: 290).

Şekil 17'de Alt Miyosen volkanikleri olarak belirlenen jeolojik birimin Kadifekale ve çevresinde tüf, andezit, dasit ve aglomera gibi volkanik birimlerden oluştuğunu görmekteyiz (Şekil 18).

³² <http://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/s291.jpg> erişim: 16.05.2013

Şekil 18: Kadifekale ve çevresinin jeolojik yapısı



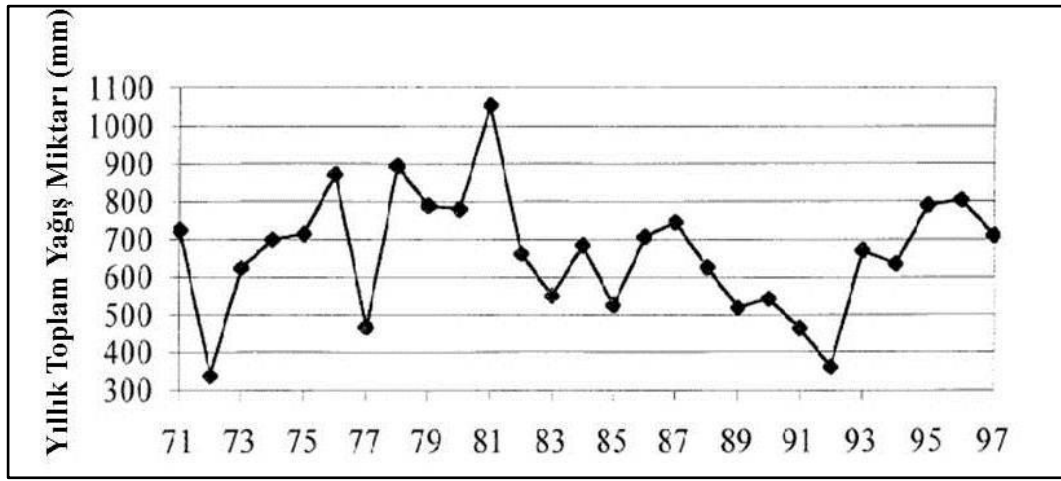
Kaynak: Koca M.Y.-Kıncal C. (2004: 50)'den alınıp tarafımızca Türkçe 'ye çevrilerek kullanılmıştır.

Heyelana etki eden önemli coğrafi özelliklerden yağış ve drenaj özellikleri 'de konu kapsamında son derece önemlidir. Jeolojik yapı özellikleri heyelan konusunda yağış özellikleri ile anlam kazanmaktadır. Sözü edilen alanda yağışlar düzenli değildir, yağış miktar ve yoğunluğunun arttığı dönemlerde heyelan olasılığı da artmaktadır. G.Tarcan, M.Y.Koca 2001'e göre alanda gerçekleştirilen bazı ölçümler, ani ve şiddetli yağışlardan sonra, artan yağışa nazaran alanın dışına su deşarjında önemli bir artış olmadığını göstermektedir. Bu ise alanda yağmur suyunun hızla emildiğinin ve hızlı yeraltı suyu hareketlerinin göstergesidir (G.Tarcan, M.Y.Koca 2001: 290). Düşen

yağmur suyunun drene edilmeyip emilerek tutulması heyelan süreçlerini tetikleyen önemli bir faktördür.

Kadifekale ve çevresinde en etkili heyelanların 1978, 1979, 1980, 1981, 1984, 1995, 1996, 1998 ve 1999 yıllarında meydana geldiği bilinmektedir. İzmir Meteoroloji İstasyonundan alınan 1971-1997 yıllarına ait yağış verileri de burada gerçekleşen heyelanlarla yağış miktarı arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Şekil 22, G.Tarcan, M.Y.Koca 2001: 290).

Şekil 19: Yıllık Toplam Yağış Miktarı (1971-1997)



Kaynak: G.Tarcan, M.Y.Koca 2001: 293

Su drenajındaki değişim miktarı yalnızca yağmur suyunun hızla emilmesi ile ilgili olmayıp ana su şebekesindeki sızıntı ve aşırı su kullanımı ile de ilişkilendirilmektedir. Çatlak kaya akiferlerine sızan yağış ve atık sular temeldeki killi ve marnlı tabakaların/katmanların özelliklerini değiştirmekte ve gözeneklerde yüksek oranda su basıncı oluşturmakta, bu da heyelanların meydana gelmesine yol açmaktadır (G.Tarcan, M.Y.Koca 2001: 295).

Yüzer ve diğ., (1995)'e göre bu alanda meydana gelen heyelan, kaya düşmesi, moloz kaya akması gibi kütle hareketlerinin çoğu çatlaklı andezit, ayrılmış aglomera, tüf gibi volkanik kayaların içinde oluşmaktadır. Yine aynı çalışmaya göre, bu alanda yer alan heyelanların hareket hızlarında yağışın, kanalizasyon sızıntılarının ve çarpık yerleşmenin önemli rol oynadığı belirtilmiş ve kuvvetli yersarsıntılarının bu heyelan

hareketlerinde önemli rol oynayacağı vurgulanmıştır (İzmir Deprem Senaryosu ve Master Planı 2000).

Kadifekale Heyelanları: Etütler, Raporlar, Kararlar: İzmir'in ilk yerleşim yerlerinden biri olarak kurulan Kadifekale, kentin hızlı kentleşme sürecinden üstüne düşen payı almış ve İzmir metropoliten alanının diğer pek çok yerinde olduğu gibi hızlı ve yoğun yapılaşma alanlarından biri olmuştur. Burada önem kazanan asıl konu ise; kent nüfusunun önemli bir kısmının üzerinde yerleştiği bu alanın yerleşime uygun olmadığıdır. Nitekim geçmiş yıllarda çok sayıda heyelanın gerçekleştiği Kadifekale ve çevresinde çeşitli etüt çalışmaları gerçekleştirilmiş, alınan kararlarla alan '**Afete Maruz Bölge**' ilan edilmiştir.

Bu süreç ile ilgili olarak İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden elde edilen bilgilere göre; 1950 – 1962 yılları arasında üç ayrı şehircilik etüdü düzenlenerek heyelan riski olan sahalar belirlenmiş ve yapılaşma yasakları önerilmiş, ancak buna rağmen alan hızla gecekondulaşmıştır. 29.01.1977 tarihli etüt raporuna göre bu alan, 31.03.1978 gün, 15319 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 26.05.1981 tarihli rapora göre 16.11.1981 gün 3864 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "**Afete Maruz Bölge**" ilan edilmiştir³³. 25.04.1981 tarihine kadar yörede yürütülen hasar tespit çalışmaları sonucu mevcut konutların 1599'u sağlam iken, 313'ünün az hasarlı, 134'ünün orta hasarlı, 1116'sının ise yıkık veya ağır hasarlı olduğu belirlenmiştir. Bahsi geçen konutlarla ilgili olarak 1983 yılı itibariyle 7269/1051 Sayılı Afet Kanunu ve bağlı yönetmeliklere göre 728 aile hak sahibi kabul edilerek bunların 382'sine yeni konut teslim edilmiş kalanların durumu 2805 sayılı yasaya göre incelenmiş ve 197 aile hak sahibi kabul edilmiştir. 1986 yılına kadar bölgedeki hasar tespit çalışmaları sürdürülerek 3377 konut ve işyerinin nakli önerilmiştir. Bu kapsamda Konak, Buca ve Çiğli'nin çeşitli yerlerinde toplam 882 aileye kalıcı konut yapılarak iskân etmeleri sağlanmıştır (İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, erişim: Kasım 2011).

28.10.1995 tarihli Jeolojik Etüt Raporlarına göre 04.05.1998 gün 11100 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile daha önce yapı ve ikamete yasaklanmış alanlara ek olarak 30.12.1983 tarihli Şehircilik Etüt Raporunda belirtilen alanlar için de "Afete Maruz

³³ Geçmiş yıllarda Kadifekale ve çevresine ilişkin olarak hazırlanan etüt raporları ve bakanlar kurulu kararlarına ilişkin bilgiler İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden 2011 yılı Kasım ayında temin edilmiştir.

Bölge” kararı alınmıştır (İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, erişim: Kasım 2011).

05.03.2003 tarihli etüt raporuna göre daha önce 31.03.1978 tarih ve 7/15319 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Afete Maruz Bölge” olarak belirlenen alan, 18.06.2003 tarih 5817 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Yeşildere yolunu da içine alacak şekilde genişletilmiştir (İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, erişim: Kasım 2011).

Özetle bugüne dek Kadifekale ve çevresi ile ilgili bir dizi heyelan etüt çalışmaları gerçekleştirilmiş, afete maruz bölge sınırları belirlenmiştir. Kadifekale ve çevresine ilişkin ilk etüt çalışmalarının 1950’li yıllarda başlayarak ilk etüt raporu Erwin Lahan’ın 16.05.1950 tarihli raporu olup bunu, Mehmet Taşdemiroğlu’nun 21.12.1959 tarih ve 05.11.1962 tarihli raporları izlemektedir. Bu raporlarda Kadifekale ve Gürçeşme bölgesinde yer alan heyelanlı sahalar belirlenmiş, bu alanların olası ve aktif heyelana maruz olduğundan bahsedilerek yapılaşmaya yasaklanmaları önerilmiştir. Bu çalışmaları 29.01.1977 tarihli etüt raporu izlemektedir. İzmir ili merkez ilçesi Yeşildere-Kadifekale semti Vezirağa, 19 Mayıs, İmariye, Altay ve Kosova mahallelerinde meydana gelen heyelan olayı hakkında düzenlenen 29.01.1977 tarihli etüt raporunun³⁴ tavsiyeler bölümünde sınırları belirlenen sahadaki binaların tamamının nakli önerilmiştir. Aynı öneride evleri oturulamayacak derecede tehlikeli olan Vezirağa mahallesinde 107, İmariye mahallesinde 25, Kosova mahallesinde 7, Altay mahallesinde 35 hane tespit edilmiş, toplam 174 binanın acilen tahliye gerekliliği vurgulanmıştır. Altay mahallesinin kuzeyinin ise (998, 1016, 989 sokaklar ile Rakım El Kutlu caddesi) kontrole alınması önerilmiştir. Bu rapor doğrultusunda 31.03.1978 gün ve 15319 sayılı “afete maruz bölge” kararı ile 23.02.1977 gün ve 5142 sayılı etkililik oluru alınmış, afetzedeler için 24.03.1977 günlü protokol ile BUCA GECEKONDU ÖNLEME BÖLGESİ yeni yerleşme yeri olarak seçilmiş, bu yer için 19.09.1977 gün ve 14135 sayılı 16. madde oluru alınmıştır (İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, Etütler – Raporlar, erişim: Kasım 2011).

31.03.1978 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi şu şekildedir: *‘İzmir ilinin merkez ilçesine bağlı Yeşildere semtinin Vezirağa, 19 Mayıs, İmariye, Kosova ve Altay*

³⁴ Etüdü yapan; Gez S. ve Özküçük H.

mahallelerinde yapıları yer kayması afetine maruz kişilerin muhtemel can ve mal kayıplarını önlemek amacıyla, krokide sınırları belirlenen yerlerin afete maruz bölge olarak tespiti; İmar ve İskân Bakanlığı'nın 7.12.1977, 2.3.1978 tarihli ve L-04-02 M/35-1/39005, 04783 sayılı yazıları üzerine, 15.5.1959 tarihli ve 7269 sayılı kanunun değişik ikinci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 31.3.1978 tarihinde kararlaştırılmıştır'(İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, Etütler - Raporlar erişim: Kasım 2011).

Alana yönelik diğer bir çalışma 25.01.1980 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 25.01.1980 tarihinde İmariye Mahallesi ve Kadifekale civarında gerçekleştirilen tetkik çalışmalarının 30.03.1980 tarihli raporunda aktif heyelan sahasında ağır hasarlı ve acilen nakledilmesi gereken binalar belirlenmiştir. Sözü edilen raporda İmariye mahallesinin batısı, güneybatıdan 993-1, kuzeydoğudan 730 no'lu sokak ile Altay mahallesindeki eski muhtemel heyelan bölgesi ile Şehitlikle sınırlandırılan alan afete maruz saha olarak tespit edilmiştir. Raporunda ayrıca ağır hasarlı binalar belirlenerek bunların acilen nakli önerilmiştir³⁵(İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, Etütler - Raporlar erişim: Kasım 2011).

25.01.1980 tarihli tetkik çalışmasının ardından yine 1980 yılında altıncı etüt çalışması gerçekleştirilerek 05.05.1980 tarihli rapor düzenlenmiştir. Kadifekale 'deki yedinci etüt 17.04.1981 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu heyelan etüdünün 26.05.1981 tarihli raporunda 29.1.1977 tarihli etüt ile belirlenen heyelanın aktivitesini kaybetmediği, hatta genişleyerek etrafındaki bazı sokakları da etkisi altına aldığı tespit edilmiştir. Yeni eklenen sokaklarla birlikte genişleyen heyelan sahasında bazıları ağır bazıları orta hasarlı konutlar belirlenmiş ve alanda saha kontrol ve hasar tespit çalışmalarının sürdürülerek riskli konutların boşaltılması, yıkılan konutların yerinin ağaçlandırılması önerilmiştir³⁶. Ayrıca sözü edilen raporun ekinde Yeşildere mahallesinde 2, 19 Mayıs mahallesinde 3, İmariye mahallesinde ise 28 ağır hasarlı bina belirlenmiş ve bunların acilen tahliyesi önerilmiştir. Nitekim bu etüt raporunun ardından 16.11.1981 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Kadifekale mahallesinde bulunan ve

³⁵ Tetkiki yapan; Ur Z. Şahin S. ve Özküçük H.

³⁶ Etüdü yapan; Ur Z. ve Özküçük H.

sınırları ek krokilerde belirlenen alanlar afete maruz bölge olarak belirlenmiştir(İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, Etütler - Raporlar erişim: Kasım 2011).

28.12.1983 tarihinde gerçekleştirilen sekizinci etütte aktif ve muhtemel heyelan nedeniyle imara kapatılan alanın sınırları yeniden belirlenmiştir. 27.01.1988 tarihinde ise dokuzuncu etüt gerçekleştirilmiştir. Sonraki etüt çalışması ise 10.10.1995 tarihinde İmariye, Vezirağa, Yeşildere, Kadriye, Altay, Yeşiltepe, Kosova, 19 Mayıs, Ferahlı, Gürçeşme, İstikbal ve Zeytinlik mahallelerinde gerçekleştirilen jeolojik etüttür. Bu etüdün 28.10.1995 tarihli raporunda yine afete maruz alan sınırları önerilmiştir. Kadifekale ve çevresindeki alanda gerçekleştirilen diğer bir etüt çalışması 16.11.1996 tarihli olup rapor tarihi 19.12.1996'dır. İmariye, Vezirağa ve Yeşildere mahallelerinin belirli kesimlerinde gerçekleştirilen etüt çalışmaları gerçekleştirilmiş, afete maruz alanın sınırları belirlenmiştir³⁷. Bahsedilen etüt raporlarını takiben 04.05.1998 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile ek liste ve haritalarda sınırları belirlenen alanlar 'afete maruz bölge' ilan edilmiştir (İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, Etütler - Raporlar erişim: Kasım 2011).

2000'li yıllara gelindiğinde Vezirağa mahallesinde gerçekleşen heyelan olayının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen 05.03.2003 tarihli etüdün 11.03.2003 tarihli raporunda yer alan ifadeler aynen şu şekildedir³⁸:

“1950 yılından bu yana Kadifekale ve çevresinde heyelan alanlarına yönelik etüdü çalışmaları düzenlenmiş, heyelan alan sınırları belirlenmiş, Afete Maruz Bölge Kararları alınmış, belirlenen konut sahiplerine afet konutları verilmiş, 7269 sayılı Afet kanununun 13. ve 14. Maddeleri gereği yerel belediye tarafından gerekli önlemlerin alınması istenmiştir. Ancak ilgili belediyenin ihmali ile Afet kanunun 13. ve 14. Maddeleri³⁹ işletilmemiş, kaçak yapılaşma çok yoğun bir biçimde devam etmiştir. Ayrıca yerel belediye tarafından mahalleye getirilen kanalizasyon, su gibi altyapı hizmetleri gerçekleşen heyelanlar nedeniyle deformasyona uğramış, zemine önemli miktarda su boşalmasına neden olmuştur. Kaçak yapılaşmanın heyelanlı alana getirdiği ek yük ve altyapı hizmetlerinin deformasyonundan kaynaklanan su kaçakları ve son

³⁷ Etüdü yapan; Demirbaş E. Kızıltuğ A.

³⁸ Etüdü yapan; Aslan S., Aktan M.

³⁹ 7269 sayılı Afet kanununun 13. ve 14. Maddeleri;

zamanda yağan şiddetli yağış faktörleri bir araya gelerek heyelan aktivitesinin hızla artmasına, aktivite alanının Yeşildere yolunu da içine alacak şekilde genişlemesine neden olmuştur. Ek haritada sınırları belirlenen alanların acilen boşaltılması gerekmektedir.”

“Heyelanın topuk kısmı Yeşildere yoludur. Tarihi su kemerinin bulunduğu alanda Yeşildere yolunun kenarında bulunan tretuvarlarda çatlaklar ve yol üzerinde yaklaşık 0,5-1 metreye varan deformasyon gözlenmiştir. 31.03.1978 gün ve 7/15319 sayılı ‘Afete Maruz Bölge’ sınırının ek haritada gösterildiği şekilde Yeşildere yolunu da içine alarak dereye kadar genişletilmesi gerekmektedir. Belirlenen saha içinde kalan alandaki konutların ilgili Belediyesince acilen boşaltılması gerekmektedir.” Nitekim alana yönelik diğer ‘Afete Maruz Bölge’ ilanı 18.06.2003 tarihinde Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır.

Görüldüğü gibi Kadifekale ve çevresinde heyelana ilişkin etüt çalışmaları 1950’li yıllarda başlamış, birçok defa yerleşime sakıncalı alanlar belirlenmiş, hatta yerleşime sakıncalı alanlara, etüt sonuçlarına göre sürekli yenileri eklenmiştir. Yerleşime sakıncalı olduğu belirlenen alanların acilen boşaltılması önerilmiş, çeşitli kararlar doğrultusunda binaların nakledilmesi ve alanın yeşil saha olarak muhafazası önerilmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi heyelandan hasar gören konutların boşaltılmasına ilişkin birtakım uygulamalarla burada yaşayanlar gecekondü önleme bölgesindeki konutlara yerleştirilmişlerdir. Ancak sözü edilen müdahaleler ancak heyelandan zarar gören konutlara yönelik olmuş, yerleşime sakıncalı bu alanın tamamıyla boşaltılması ise tezimize konu olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi ile gündeme gelmiştir. Burada belirtmek gerekir ki proje kapsamında Kadifekale ’den Uzundere Toplu Konutları’na taşınan kişilerle yapılan görüşmelerde “*Bizim yaşadığımız alan heyelan bölgesiydi ama bizi kentsel dönüşüme dâhil ettiler*” diyerek aslında geçmiş yıllarda heyelandan zarar gören konutların hak sahiplerine verildiği gibi kendilerine de gecekondü önleme bölgesinde konut verilmesi gerektiği ancak Belediye’nin bunu yapmayarak konutlarından Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında çıkarılmalarının kendilerine yapılmış bir haksızlık olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşü ifade eden kişilerin öncelikle kentsel dönüşüm projelerinin yalnızca gecekondü alanlarına yönelik olarak gerçekleştirilen projeler olduğunu düşündükleri, kentsel dönüşüm projeleri

hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, afet bölgelerine yönelik kentsel dönüşüm projelerinin geçerliliğine ikna olmadıkları, afet bölgesinde yaşadıkları için Belediye'nin kendilerine doğrudan eve karşılık ev vermesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Nitekim bu kişiler en çok bu süreçte borçlandırılmış olmalarından yakınmaktadırlar. Anket analizlerine ilişkin detaylı bilgilere ilerleyen bölümlerde yer verilecektir.

Bir önceki bölümde bölgede heyelana sebep olan fiziki coğrafya özelliklerine değinmiştik. Ancak bölgede gözlenen heyelan olaylarının sebepleri yalnızca eğim, jeolojik yapı, yağış, hidrografik koşullar ve bunlarla ilgi drenaj özellikleri ile ilgili olmayıp bunlara bir de alanın çevresel kullanımı, plansız yapılaşma ve sık iskân faktörleri de eklenmelidir. Nitekim sözü edilen alan İzmir'in ilk ve en yoğun gecekondur alanlarından biri olup yoğun ve plansız yerleşimi, aşırı yapılaşma ve çevresel kapasite fazlası kullanımlar zaten yerleşime sakıncalı bu alanın afet riskini arttırmıştır. Bu nedenle kentsel dönüşüme götüren sürecin de iyi anlaşılabilmesi için burada Kadifekale ve çevresinin kentsel gelişim sürecinden bahsetmek yerinde olacaktır.

3.1.2. Kadifekale'nin Kentsel Gelişim Süreci

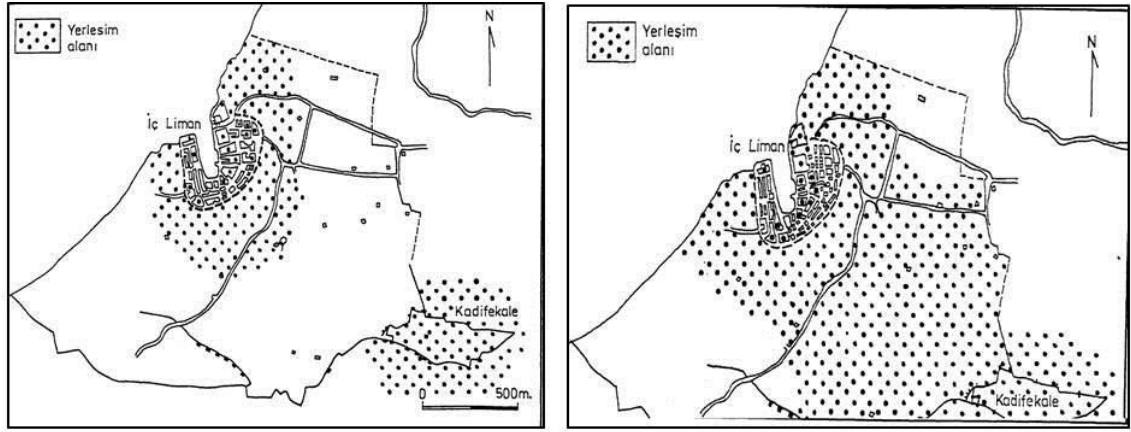
Kadifekale'nin çevresine göre yüksek bir tepe üzerinde konumlandığını daha önce de belirtmiştik. Nitekim günümüzde Kadifekale olarak anılan tepenin antik kaynaklarda kullanılan adı Grekçe 'de tepe anlamına gelen Pagos'tur. Bilindiği gibi ilk ve ortaçağ kentlerinde kale, kentin kurulması ve korunması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kadifekale de deniz ve kara güvenliği bakımından İzmir kenti için önemli bir kuruluş yeri olarak kabul edilmiş ve kent ilk kuruluş yeri olan Smyrna'dan Pagos Tepesi yamaçlarına taşınmıştır. Bu alan Helenistik, Roma, Bizans dönemlerinde ve Ortaçağda kentin önemli bir kimlik kazanmasını sağlamış, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren tarihin her döneminde güçlü bir liman kenti olan İzmir'in merkezi olarak ön plana çıkmıştır (H. Baran, Ü. Çiçek 2006: 3).

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından 11. Yüzyılın sonlarına kadar Bizans egemenliği altında olan Pagos ve İzmir Ortaçağda Çaka Bey'in İzmir'i ele geçirmesiyle ilk kez Türklerle tanışmış, daha sonra tekrar Bizans egemenliğine geçen kent, bir ticaret ve kültür merkezi haline gelmiştir. Aydınoğlu Umur Bey'in 14.

Yüzyılda kaleyi ele geçirmesiyle bugüne kadar süren Türk egemenliği başlamıştır (H. Baran, Ü. Çiçek 2006:3-4).

Kadifekale'nin gerek tarihi değeri gerekse konumu nedeniyle kent bakımından önemi başta İzmir'in ilk kuruluş yerlerinden biri olmasından ileri gelir. Atay'a göre bugünkü İzmir'in kuruluş yerinin Kadifekale civarında başlaması, tepenin dört yönde gösterdiği hâkim durum ile ilişkilendirilmektedir. Kadifekale'nin körfeze yakınlığı da kentin gelişimine katkıda bulunmuş zamanla kale ile liman arası birleşmiştir (Atay, 1978: 7, Şekil 23). Bu bakımdan Kadifekale, kentin ilk yerleşim yerlerinden biri ve kentsel gelişime etkisi bakımından da ayrıca önem taşımaktadır.

Şekil 20: XIV. Yüzyıl başlarında ve XV. Yüzyılda İzmir kent alanı



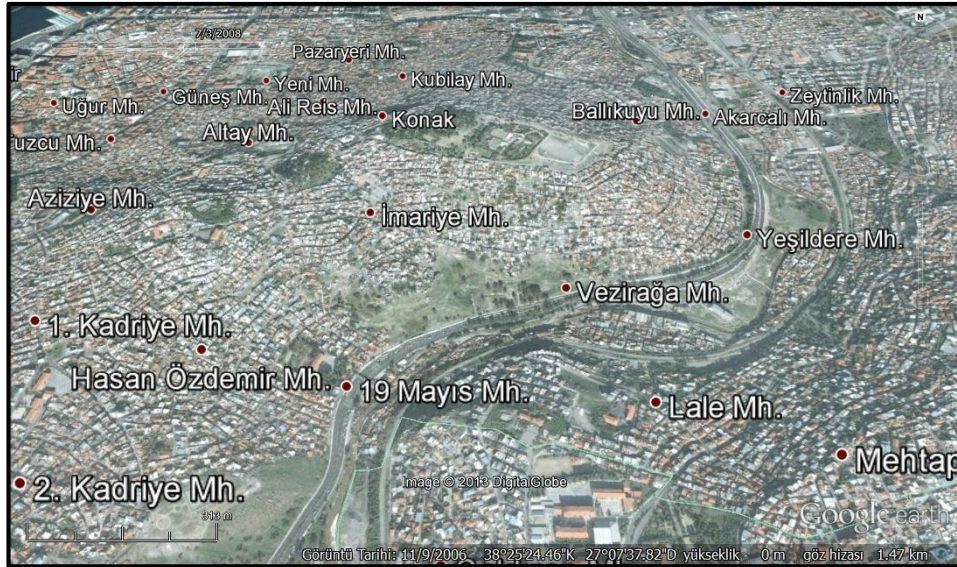
Kaynak: Karadağ 2000: 48-51 (Tanyeli, U. 1987'den)

Kadifekale'nin Hellen, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemine ait arkeolojik kalıntılar, Kemeraltı, Agora bağlantıları, cami, sarnıç, tarihi su kemeri ve tiyatrosu ile kent tarihi ve turizmi bakımından da son derece önemli bir yeri vardır. Yüksekliği 20-25 metreyi bulan duvarları olan Kale'nin içerisinde saldırı sırasında halkın kullanması için yapılan tavanı direklerle desteklenen sarnıçlar hala mevcuttur. Ancak 18. yüzyıla kadar yerleşim yeri olarak kullanılmayan Kadifekale zamanla harabeye dönüşmüş, 18. yüzyıldan itibaren kalenin taşları yamaçlardaki kentleşmede kullanılmış, agora, stadyum gibi yapılar bu kullanımdan zarar görmüştür (Karayığit 2005: 4-6). Binlerce yıl önce Kadifekale 'ye yer altından dehlizler ile bağlanmış olan agora kentin oldukça önemli değerlerinden biridir. Roma dönemine ait kalıntıların bulunduğu agora İzmir'in önemli

arkeolojik tarihsel değerlerinden biri olmakla birlikte, İzmir Agora'sının bugüne kadar bilinen en büyük agora olduğu ortaya çıkarılmıştır (Karayığit 2005: 4-6).

Agora'nın Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi bakımından önemine projeye ilişkin bilgiler bölümünde daha detaylı bir biçimde yeniden değinilecektir. Burada öncelikle önem kazanan konu, son derece önemli bir tarihi değere sahip olan bu alanın, kentin aşırı göç ve hızlı gecekondulaşma sürecinden payını alarak bütünüyle gecekondulaşmış bir alan haline gelmiş olmasıdır. Ancak burada belirtmek gerekir ki, Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje sınırlarına kimi kısmen kimi tamamen dâhil edilen mahalleler, sınırları afete maruz bölge sınırlarına göre belirlenen İmariye, Vezirağa, Yeşildere, Kosova, Kadifekale, Altay, 1. Kadriye, Hasan Özdemir ve 19 Mayıs mahalleleridir (Şekil 24). Bu nedenle burada daha çok bu mahallelere ilişkin detaylar üzerinde durulacaktır.

Şekil 21: Kadifekale ve çevresinin 2008 yılı uydu görüntüsü



Şekil 24'den de izlenebileceği gibi Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesine dâhil edilen alanlar birazdan detaylı bilgilerine de yer verilecek olan İzmir'in belli başlı ilk gecekondulaşmış mahalleleridir. Nitekim İzmir gecekondularına ilişkin çalışmasında Ayan (1973) İmar ve İskân Bakanlığı'nın % 10 örneklem ile yapılan bir araştırmasına dayanarak İzmir'deki ilk gecekondulaşmış mahallelerinin listesine yer vermiştir (Ayan 1973: 72). Bu listede ilk sırada yer alan gecekondulaşmış mahallesi Kadifekale olarak bilinen

bölgede yer alan I. Kadriye mahallesidir. Aynı araştırmaya göre, kuruluşu 1928 yılına dayanan I. Kadriye mahallesinde 1965’li yıllardaki gecekondulu sayısı 610, gecekondulu nüfusu ise 2910 olarak tespit edilmiştir. Kuruluş tarihlerine göre I. Kadriye mahallesini sırasıyla Yeşildere (1930), 2. Kadriye (1942), Kadifekale (1945), Ballıkuyu (1948), Aziziye (1950) İmariye (1952) ve Vezirağa (1957) mahalleleri izlemiş ve herbiri birer gecekondulu mahallesi olarak kent alanına eklenmiştir. Bu mahallelerde aynı yıllardaki toplam gecekondulu sayısı 6.770, gecekondulu nüfus ise 34.480 olarak kaydedilmiştir. Yine bu dönemde, Kosova, 19 Mayıs, Hasan Özdemir ve Altay mahalleleri de adı geçen mahallelere eklenerek yoğun bir gecekondulu bölgesi oluşturmuşlardır. Nitekim Sevgi (1988)’in bir çalışmasında, Kadifekale ve çevresinde 1920’li yıllara dayanan gecekondulaşmanın 1940’lı yıllarda artış gösterdiği, 1970 ve 1980’li yıllarda da artarak devam ettiği ifade edilmiştir. (Çizelge 12).

Göç Yılları	Kişi	Göç Yılları	Kişi
1920-1925	1	1956-1960	25
1926-1930	1	1961-1965	28
1931-1935	1	1966-1970	56
1936-1940	2	1971-1975	76
1941-1945	2	1976-1980	150
1946-1950	16	1981-1983	135
1950-1955	13	1920-1983	506

Çizelge 12: Sevgi (1988)’e göre anket uygulanan kişiler arasında Kadifekale gecekondulu bölgesinde yaşayanların kesin göç yılları (Sevgi 1988: 16)⁴⁰

Daha önce de belirttiğimiz gibi Kadifekale ve çevresi bütünüyle gecekondulaştığından çalışmanın bu bölümünden sonra kullanılacak **“Kadifekale ve Çevresi”** ifadesi, çalışmanın ilgili bölümüne göre genişletebilen farklı sınırları içerecektir. Ancak tezimize konu olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi, Kadifekale ve çevresinde (kimi kısmen kimi tamamen) afete maruz mahaller olan İmariye, Vezirağa, Yeşildere, Kosova, Kadifekale, Altay, 1. Kadriye, Hasan Özdemir ve 19

⁴⁰ Sevgi (1988)’in Kentleşme Sürecinde İzmir ve Gecekondular adlı eserinde yer verdiği anket sonuçlarıdır.

Mayıs mahallelerini kapsadığından burada daha çok adı geçen mahallelere ilişkin bilgilere yer verilecektir.

Kadifekale kentsel dönüşüm projesinde adı geçen mahallelerin toplam nüfusu Sevgi (1988)'e göre 65.448 olarak belirlenmiştir (Çizelge 13).⁴¹ Bu nüfusun yarıdan fazlası (% 54) tamamen gecekondulu, % 17'si kısmen gecekondulu ve yalnızca % 29'u gecekondulu olmayan nüfusu temsil etmektedir.

Mahalle	Nüfus Sayısı			
	Gecekondulu	Kısmen Gecekondulu	Gecekondulu Olmayan	Toplam
Altay	-	-	3.100	3.100
İmariye	-	3.920	5.936	9.856
Kadifekale	11.418	-	-	11.418
1.Kadriye	10.354	-	-	10.354
Kosova	8.000	-	-	8.000
19 Mayıs	5.000	-	-	5.000
Vezirağa	620	-	-	620
Yeşildere	-	7.200	9.900	17.100
Toplam	35.392	11.120	18.936	65.448

Çizelge 13: Sevgi (1988)'e göre İzmir Büyük Kent Bütününde Gecekondulu, Kısmen Gecekondulu ve Gecekondulu olmayan mahallelerin nüfusları (Sevgi 1988: 59-62)⁴²

Adı geçen mahallelere çevrelerinde yer alan ve tümüyle gecekondulu nüfustan oluşan Aziziye (12.150), 2.Kadriye (7.386) ve Ballıkuyu (6.500) mahalleleri de eklendiğinde 91.484 olarak belirlenen toplam nüfusun % 67'si tamamen gecekondulu, % 12'si kısmen gecekondulu ve yalnızca % 21'i gecekondulu olmayan nüfusa karşılık gelir. Bu bilgiler proje uygulanacak alanın İzmir'in yoğun gecekondulaşmış

⁴¹ Projeye dâhil edilen Hasan Özdemir mahallesine ilişkin bilgiler yararlanılan kaynakta bulunmadığından burada da yer almamaktadır. Adı geçen mahalleye ilişkin bilgilere güncel verilerin gösterildiği çizelge 17 ve 18'de yer verilecektir.

⁴² Sevgi (1988)'den Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesine konu olan mahalleler seçilerek oluşturulmuştur. Sözü edilen çalışmada Hasan Özdemir mahallesine ilişkin bilgiler yer almadığından burada da bu mahalleye ilişkin bilgiler yer almamaktadır.

bölgelerinden biri olduğunu göstermekle birlikte, projenin uygulanacağı alanın çevresinin de gecekondulardan arındırılmasına yönelik müdahalelerin gerekliliğine işaret etmektedir. Burada hemen ifade etmek gerekir ki, çevredeki gecekondulu mahalleleri sadece adı geçenlerle sınırlı değildir. Akarcalı, Ali Reis, Süvari, Dolaplıkuyu, Kubilay mahalleleri gibi örneklerle kolayca çoğaltılabilir.

Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinde adı geçen mahallelerin güncel nüfus verilerine baktığımızda afet riski taşıyan bu alan, bugün büyük ölçüde boşaltılmıştır. Nitekim Sevgi (1988)'in çalışmasında İmariye mahallesinin toplam 9.856 olarak belirlenen nüfusu güncel verilere göre 463 kişiye gerilemiştir. (Çizelge 14).

Mahalle	Nüfus (2012)
19 Mayıs	3.494
1.Kadriye	7.847
Altay	1.289
Hasan Özdemir	3.574
İmariye	463
Kadifekale	6.549
Kosova	2.798
Vezirağa	278
Yeşildere	2.591
Toplam	28.883

Çizelge 14: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinde adı geçen mahallelerin 2012 yılı nüfus verilerin **Kaynak:** <http://www.konak.bel.tr/mahalleler.php?isl=109> (erişim 19.05.2013)

Yine Sevgi (1988)'e göre adı geçen mahallelerin ortalama hane büyüklüğü; Altay 5.17, İmariye 4.38, Kadifekale 5.66, 1.Kadriye 5.18, Kosova 5.33, 19 Mayıs 5.00, Vezirağa 4.43 ve Yeşildere 6.66 olarak belirlenmiştir (Sevgi 1988: 59-62). Ayrıca İzmir Ticaret Odası'nın 2005 tarihli bir raporunda bölgede hane başına düşen ortalama nüfus 4.1 olarak belirtilmiş, sözü edilen çalışmada 2000 yılı nüfus sayımına göre Türkiye'de yıllık nüfus artış hızı ‰ 18.28 iken Kadifekale olarak bilinen bölgede nüfusun ‰ 10

gibi yüksek bir hızla arttığı belirtilmiştir (Karayığit 2005: 8)⁴³. 2005 tarihli bu rapora göre Kadifekale Mahallesinin nüfusu 7.347, İmariye Mahallesinin nüfusu 9.658, Kosova Mahallesinin nüfusu 3.600, Altay mahallesinin nüfusu 2.119 olarak belirlenmiştir. Güncel nüfus verilerini gösteren çizelge 18’den de izleneceği gibi, Kadifekale mahallesinin nüfusu gerçekleştirilen dönüşüm projesi sonucunda 6.549’a gerilemiştir. Aynı şekilde, İmariye mahallesinin nüfusu 9.195’ten 463’e, Kosova mahallesi 3600’den 2.798’e, Altay mahallesi ise 2.119’dan 1.289’a düşmüştür. Yeşildere, Vezirağa, 1.Kadriye, 19 Mayıs ve Hasan Özdemir mahallelerinde de benzer düşüşlerin olduğu gözlenmektedir. Nitekim Proje alanının 2013 yılı uydu görüntüsünün yer aldığı şekil 22, alanın tamamıyla boşaltıldığını açıkça göstermektedir.

Şekil 22: Kadifekale ve çevresinin 2013 yılı uydu görüntüsü



Şekil 22, Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanının etrafının yoğun yerleşilmiş gecekondü mahallelerinden oluştuğunu göstermesi bakımından da ayrıca anlamlıdır. Güncel konut, bina ve işyeri sayıları çizelge 15’de detaylı bir biçimde gösterilmiştir.

Bölgede kira bedelleri oldukça düşüktür. Kira bedelleri 50 ile 200 TL, konut fiyatları da 5.000 ile 40.000 TL arasında değişmektedir (Karayığit 2005: 8-10). Bölgede

⁴³ Sözü edilen çalışmada Kadifekale bölgesinde yer alan mahalleler arasında Kadifekale, Ali Reis, İmariye, Kosova, Altay ve Yeni Mahalle ele alınmıştır.

yaşayanların çoğu Doğu ve Güneydoğu'dan özellikle de Mardin'den göç ile gelen kişilerden oluştuğu, göç ile gelen bu kişilerin hemşerilik ilişkilerine dayanan süreçlerle kendi gecekondularını kurdukları bilinmektedir.

Özetle Kadifekale ve çevresi İzmir'e göç ile gelenlerin ilk yerleşim yerlerinden biri olmuş, bunun bir sonucu olarak da nüfusuna paralel olarak gecekondu sayısı da artan göçle beraber artış göstermiştir. İzmir'in ilk yerleşim yerlerinden biri olan Kadifekale 'de göç ile gelen nüfusun barınma ihtiyaçları gecekondular ile karşılanmış, eklenen yeni gecekondu mahalleriyle alan tümüyle bir gecekondu semtine dönüşmüştür.

Mahalle	Konut	Bina	İşyeri
19 Mayıs	1.276	758	78
1.Kadriye	2.656	222	1.488
Altay	657	40	410
Hasan Özdemir	1.095	51	613
İmariye	2.350	223	1370
Kadifekale	2.261	154	1.094
Kosova	1.199	43	609
Vezirağa	194	8	149
Yeşildere	1.305	109	791
Toplam	12.993	1.608	6.602

Çizelge 15: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinde adı geçen mahallelerin konut, bina ve işyeri sayıları **Kaynak:** <http://www.konak.bel.tr/mahalleler.php?isl=109> (erişim 19.05.2013)

Ancak burada daha da önem kazana konu yukarıda da değinildiği gibi bu alanın heyelan riski taşıyan ve yapılaşma yasağı olan bir alan olmasıdır. Geçmişte yaşanan önemli heyelan olayları ve devam eden aktif heyelanlara rağmen çok sayıda nüfusun barındığı bu alan, İzmir'de öncelikli proje uygulama alanlarından biri olarak belirlenmiş ve hayata geçirilmiştir.

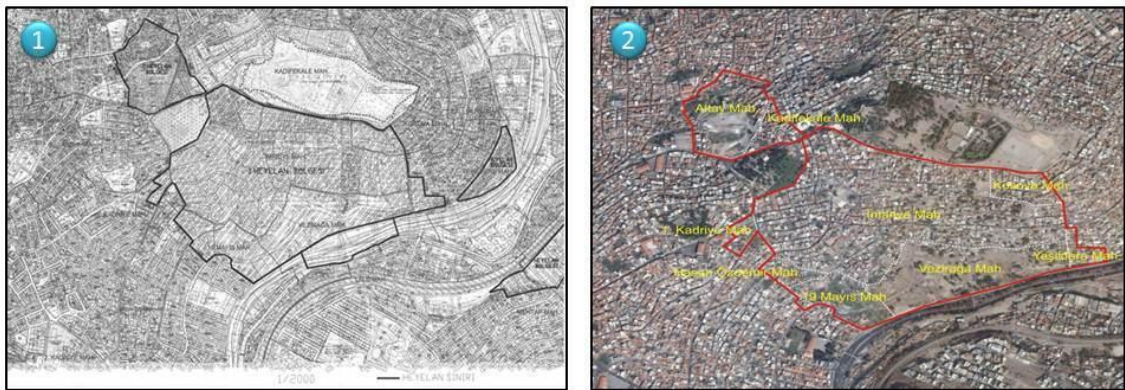
3. 1. 3. Kadifekale 'de Kentsel Dönüşüm Süreci

Kadifekale, İzmir'in ilk kuruluş yerlerinden biri olmakla birlikte İzmir'in her yerinden görülebilen özel bir yerinde konumlanmış olması, tarihi su kemeri, stadyumu, tiyatrosu, agorası ve arkeolojik kalıntılarıyla pek çok tarihi ve kültürel değere sahip önemli bir bölgeyi temsil eder (Foto 1,2 ve 3). Bununla birlikte Kadifekale ve çevresi bir yandan heyelan riski nedeniyle yerleşime uygun olmayan bir alan, fakat öte yandan yoğun gecekondulaşmaya maruz, çok sayıda nüfusun barındığı bir bölgedir.

Kadifekale'nin İzmir'in öncelikli kentsel dönüşüm alanlarından biri olarak belirlenmesinde ise başta heyelan nedeniyle afete maruz bir bölge olması etkili olmuştur. Geçmiş yıllarda çok sayıda heyelanın gerçekleştiği Kadifekale semti ve çevresinde çeşitli etüt çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kentsel Dönüşüm Projesi için seçilen bu alan 31.03.1978 gün, 15319 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, 16.11.1981 gün 3864 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, 04.05.1998 gün 1100 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ve 18.06.2003 tarih 5817 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile '**Afete Maruz Bölge**' ilan edilmiştir (Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu, erişim: Kasım 2011).

Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin temel gerekçesi afete maruz olduğu defalarca kararlaştırılan fakat yine de yoğun yerleşilen bu alanın boşaltılma gerekliliğidir. Şekil 23'de gösterilen heyelan alan sınırı ile Kadifekale kentsel dönüşüm proje alan sınırları da bu bilgiyi desteklemektedir.

Şekil 23: (1) Kadifekale heyelan alan sınırı (2)Kadifekale kentsel dönüşüm proje alan sınırı



Kaynak: 1-İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (Kasım 2011)

2-<http://www.izmir.bel.tr/kentseldonusum/index.html> (erişim 20.05.2013)

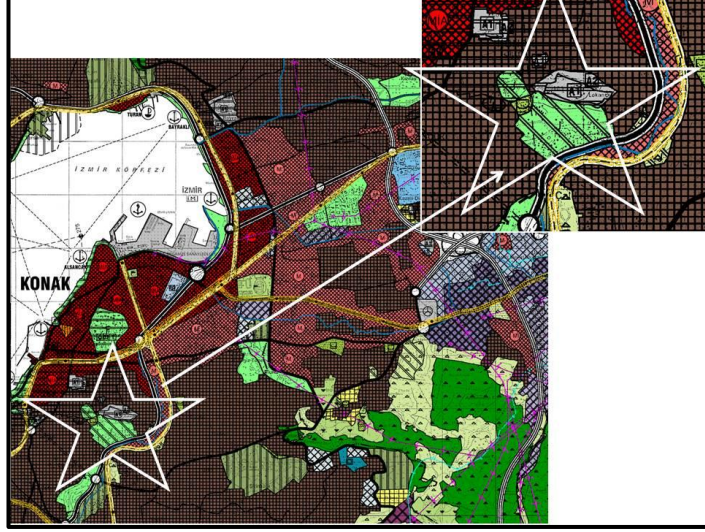
Bakanlar Kurulu'nun Kadifekale Heyelan Bölgesi'ne ilişkin 1978, 1981, 1998 ve 2003 tarihli Afete Maruz Bölge ilanlarının ardından 20.07.2006 tarihinde alana ilişkin kamulaştırma kararı alınmıştır (Savcı 2009: 251, Akdağ 2009: 760). Nitekim 16.03.2007 tarihinde onaylanan 01.315'lu 1/25.000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar planında Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı rekreasyon alanı, çevresi de kentsel yenileme alanı olarak planlanmıştır (Mutlu 2009, 73) (Şekil 24).

Şekil 24: İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı içerisinde Kadifekale (Mutlu 2009: 73)



Güncel çevre düzeni planında da Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanının yeşil alan olarak planlandığını görmekteyiz (Şekil 25).

Şekil 25: İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı (Kadifekale ve çevresi)



Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi 2013 (Ölçek 1/25.000)

Proje alanı İzmir Büyükşehir Belediyesi Konak ilçe sınırları içerisinde, 42 ha.lık bir alanı kaplamaktadır. 42 ha. büyüklüğündeki proje alanında 1968 adet yapı ve 20.000 kişi bulunmaktadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü, Mart 2013).

Proje kapsamında ilk aşamada Protokol, Yönetmelik ve Kamulaştırma işlemlerine ilişkin yasal dayanak oluşturma konusu önem kazanmaktadır. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi için ilk olarak T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, T.C. İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı ve T.C. Konak Belediyesi Başkanlığı arasında 2985 sayılı Toplu Konut Yasası ile 12.05.2004 tarih ve 25460 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5162 sayılı yasa uyarınca; İzmir – Konak Kentsel Yenileme Projesine İlişkin **Protokol**, **04.02.2005** tarihinde imzalanmıştır (Savcı 2009: 250, Akdağ 2009: 760 ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü, Mart 2013).

04.02.2005 tarihinde yapılan ilk protokolde yer alan “Konak Kentsel Yenileme Alanı’nın” mahsuplaşma⁴⁴ işlemlerine konu edilemeyecek olması gerekçesiyle, protokol revize edilerek 21.05.2008 tarihinde ikinci bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol ile boşaltılacak heyelan bölgesinin TOKİ’ye devri iptal edilerek, Uzundere’de yapılacak ve

⁴⁴ Üyelerin, bir piyasadaki doğan alacaklarını talimatları doğrultusunda, diğer bir piyasa işleminden doğan borçlarını ödemediğinde kullanabilmeleridir (<http://muhassebeturk.org/ecopedia/396-m/3139-mahsup-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html> erişim 20.05.2013).

Büyükşehir Belediyesine teslim edilecek konutlar karşılığı mahsuplaşma esasları belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle Büyükşehir Belediyesi Uzundere’de yaptırılan konutları bedeli karşılığı satın almıştır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasasının 7. Maddesinin (e) fıkrası ve 5393 sayılı Belediye Yasasının 69. maddesinin 3. Fıkrasına dayanılarak; İzmir İli Afete Maruz Bölgelerde Kalan Taşınmazların Tasfiyesi ve Konut Satışına Dair **Yönetmelik** ise Meclisin **17.02.2006** tarih ve 02–146 sayılı kararıyla kabul edilmiştir (Savcı 2009: 250, Akdağ 2009: 760). Proje kapsamında uzlaşma sağlanamayan hak sahiplerinin taşınmazlarının kamulaştırılması için gerekli Encümen Kararı 20.07.2006 tarih ve 264 sayılı karar ile alınmıştır (İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü, Mart 2013).

Afete Maruz Bölgelerde yapılacak kamulaştırma işlemlerinin Belediyenin 5 yıllık imar programına ek olarak alınması, 5216 Sayılı Yasanın 7/9 maddesi kapsamında 10.10.2005 tarih ve 05–888 sayılı Belediye Meclis kararıyla uygun görülerek, Başkanlık Makamınca onanmıştır. Afete Maruz Bölgelerdeki kamulaştırmalara esas olmak üzere **Kamulaştırma** Kararı Meclisin 20.07.2006 tarih ve 01–264 sayılı kararıyla alınmıştır (Savcı 2009: 251, Akdağ 2009: 760).

Projenin uygulama sürecine baktığımızda ilk etapta 2006 yılında mevcut durum tespiti ve yapılan tespitler sonucunda zemin üstü durumu tespit edilmiştir. Çalışmalara ilk olarak Konak Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi işbirliğinde Harita Müdürlüğünden edinilen haritalara yapıların tek tek tespiti, ölçümü yapılırken bunun yanında da adres, ada, parsel, bina sahibi, binanın yapım şekli, kat adedi, kullanım amacı, bağımsız bölüm sayısı, ölçülendirme, toplam inşaat alanı, ağaç, müstemilat vb. bilgileri işlenmiş, arazide binaların değişen kısımları tespit edilerek bu değişiklikler ölçekli sayısal fotogrametrik harita çıktılarına işlenerek mevcut bütün detaylar belirlenmiş, Tespit Formunda yer alan; adres, telefon, malik bilgileri, bina fotoğrafları vb. sözel veriler ise bilgisayar ortamında kayıt altına alınarak arşivlenmiştir (Savcı 2009: 251, Akdağ 2009: 760-761).

Bina	Adet	Alan	Yapı	Adet	Alan
1 katlı	822	63.873	İşyeri	217	8.358

2 katlı	774	85.323	Depo	-	2.918
3 katlı	325	58.201	Kömürlük	-	12.414
4 katlı	41	26.754	Mutfak	-	557
5 katlı	5	7.428	Tuvalet	-	704
6 katlı	1	2.844	Harabe	53	-
Toplam	1986	244.423	Garaj	-	74
Betonarme bina	748		Cami	2	201
Yığma bina	1213		Trafo	2	56
Kâgir bina	7		Tarihi bina	4	448
Arsa	162		Mescit	1	370
Toplam	1986		Sağlık ocağı	1	-

Çizelge 16: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanında bina, kat, yapı türü, cinsi ve alan envanteri (Akdağ 2009: 761)

42 ha. olan proje alanında büyüklükleri 14 m² ile 15.500 m² arasında değişen toplam 648 adet parselin bulunduğu tespit edilmiştir. Mülkiyetin % 65'inin özel mülkiyet olduğu belirlenmiştir. 1968 adet yapının yer aldığı proje alanında yapıların % 80'i 1 ve 2 katlı olup betonarme yapı sayısı % 62 oranındadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü, Mart 2013).

Tespit çalışmalarının ardından 19.06.2006 tarihinde “Kadifekale İrtibat Bürosu” hizmete açılmıştır (İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü, Mart 2013).

Bu büronun görevleri; Afete Maruz Bölge’de yaşayan vatandaşların Kentsel Dönüşüm Projesi ve Uzundere’de yapılan konutlar hakkında bilgilendirilmesi, hak sahipliği için gerekli olan belgelerin toplanması, Uzundere konutlarına tanıtım gezileri düzenlenmesi, heyelan bölgesinde yaşayan yurttaşların spekülasyonlardan uzaklaştırılıp, sağlıklı ve doğru bilgiye ulaşmaları, böylelikle akıllarına takılan her türlü soruyu çekinmeden sorabileceklerine inanmaları, vatandaşlar eğer hak sahibiyse, evlerinin bedelini alacaklarını ve yeni yapılan konutların sadece kendilerine maliyetine sunulacağı konusunda bilgilendirilmeleri, tasfiye sonucunda Kadifekale’ de rant amaçlı bir proje yapılmayacağını, dönüşüm alanının rekreasyon alanı olarak düzenleneceği konusunda bilgilendirilmeleri olarak belirlenmiştir (Savcı 2009: 251, Akdağ 2009: 760).

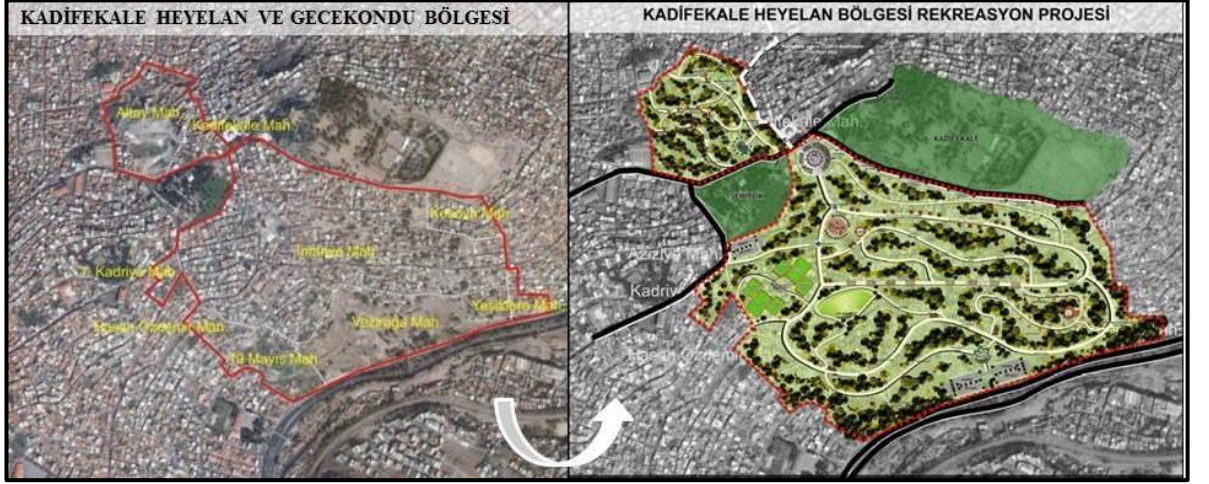
Afet bölgesi sınırları içerisinde kalan taşınmazların bedelinin tespiti ve bu taşınmazlarda kimlerin hak sahibi olduğunun belirlenmesi amacıyla “Kıymet Takdir Komisyonu” ve “Hak Sahipliği Komisyonu” oluşturulmuştur. Bu komisyon 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 11. maddesine dayanarak; Heyelan Bölgesi sınırları içerisinde bulunan tüm taşınmazların (arsa, arazi, bina, bahçe, ağaç vb.) kıymet takdirlerini yaparak gerekli raporlar hazırlamıştır (Savcı 2009: 252, Akdağ 2009: 762). Eş zamanlı yürütülen çalışmalarla kamulaştırmaya esas değerlendirme çalışmaları ile hak sahipliği belirleme çalışmaları 2007 yılında tamamlanarak uzlaşma görüşmelerine başlanabilecek duruma gelinmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü, Mart 2013).

Uzlaşma sürecine baktığımızda, Uzlaşma ve Konut Tahsis Komisyonu; Kıymet Takdir Komisyonu ve Hak Sahipliği Komisyonu’nun yapmış olduğu çalışmalar sonucunda vatandaşlarla birebir görüşmeler yapmakta; Uzundere’deki konutlardan faydalanmak isteyenlere çeşitli ödeme planları sunarak, Uzundere’de konut istemeyenlere komisyonun belirlediği ücreti ileterek uzlaşmayı sağlamakta, uzlaşılamayan durumlarda ise Kamulaştırma Kanunu gereğince kurum adına dosyayı yapı ve/veya arsa bedelinin yeniden tespiti için mahkemeye iletmektedir (Savcı 2009: 252, Akdağ 2009: 762). 05.07.2007 tarihinde başlanan uzlaşma görüşmeleri sonucu alandaki tüm hak sahipleri ile görüşülmüştür. Bu görüşmeler sonrası hak sahiplerine, ilgili yönetmelik esasları gereği konut veya kamulaştırma bedelleri teklif edilerek uzlaşma sağlanan hak sahipleri ile sözleşmeler imzalanmış, uzlaşma sağlanamayan hak sahipleri için “Kamulaştırma Kanunu” gereği hukuksal süreç başlatılmıştır. 2953 hak sahibinin yaklaşık 6000 muhatabı ile görüşülmüş, konut talebinde bulunanlara Uzundere toplu konutlarında yer gösterilmiş, konut talebinde bulunmayanlar ise kamulaştırma bedellerini nakit olarak almıştır. Konut tahsis süreçlerinde hak sahiplerinin sahip oldukları gayrimenkul değeri üzerinden yeni aldıkları konut için kalan borçları maliyet fiyatlarıyla⁴⁵ 15 yıl geri ödemeli, 1080 konut tahsis edilmiştir.

⁴⁵ İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin Kentsel Dönüşüm Projelerine ilişkin resmi web sitesinde de (<http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?plD=56&psID=0> erişim 20.05.2013) hak sahiplerine Uzundere’de konut tahsis etme işlemlerinin maliyet fiyatlarıyla 15 yıl geri ödemeli olarak gerçekleştirildiği belirtilmiş ancak alan çalışmalarımız sırasında Uzundere konutlarına taşınanlarla yapılan görüşmelerde bunun

gecekondularla kaplı bu alanın yeşil alan olarak düzenlenmesi, sağlıklı kentsel alanlar oluşturma adına başarılı bir planlama olmuştur (Şekil 27).

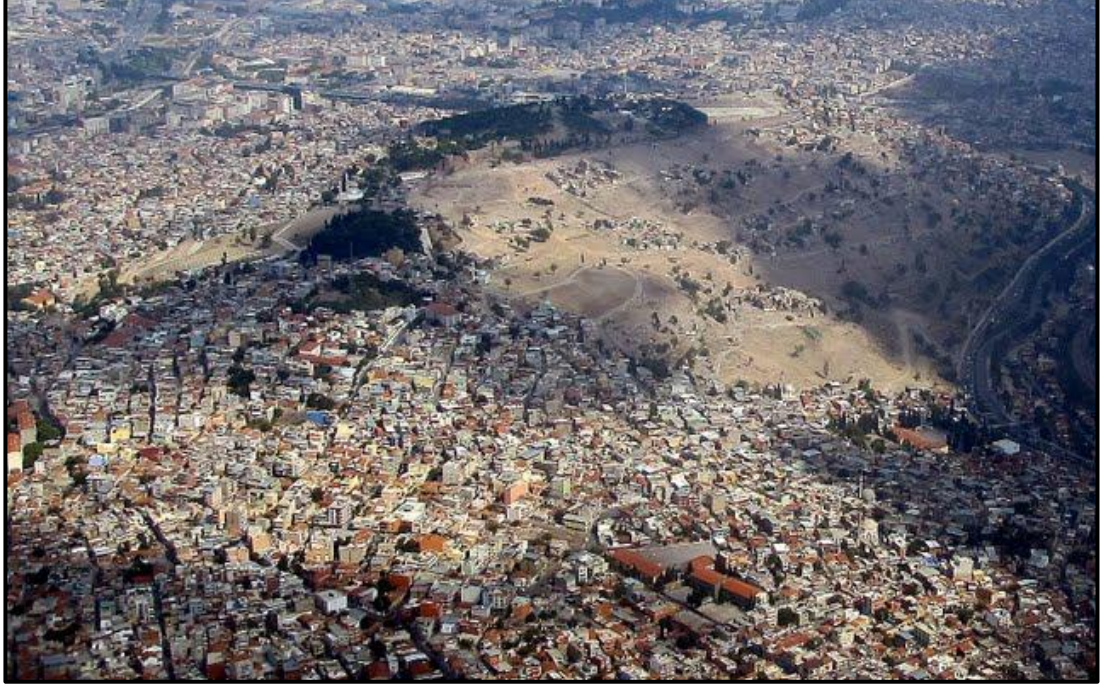
Şekil 27: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje Alanı



Özetle, Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi, bir yandan heyelan riski taşıyan, bu nedenle yerleşime uygun olmayan Kadifekale yerleşim alanının bütünüyle boşaltılması, gecekondulardan arındırılması anlamı taşırken, diğer yandan kentin tarihi ve arkeolojik değere sahip kalıntılarının gün yüzüne çıkarılması ve alanın kent kültür turizmine kazandırılması açısından büyük değer taşımaktadır.

İzmir kent bütününde kentsel dönüşüm proje uygulamalarının öncelikle afet riski taşıyan alanlara yönelik olarak gerçekleştirilmesi oldukça başarılı bir yaklaşımdır. Bununla birlikte afet riski taşıyan bu alan ve çevresinin bütünüyle gecekondulaşmış bir alan olduğu düşünüldüğünde, afete maruz alanın boşaltılmasının ardından çevre yerleşmelerin de gecekondulardan arındırılmasına yönelik çalışmaların devam ettirilmesine özen gösterilmelidir (Şekil 28). Proje alan sınırları içerisindeki tüm yapıların yıkımı ve ağaçlandırma faaliyetleri Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin mekânsal boyutuyla başarılı bir biçimde tamamlandığını gösterse de alanın etrafının bütünüyle gecekondularla çevrili olduğu düşünüldüğünde çevredeki gecekondular alanlarının da ilerleyen aşamalarda sağlıklı kentsel alanlara dönüştürülmesi bütünlüğün sağlanması bakımından önemlidir.

Şekil 28: Etrafı gecekonduyla çevrili olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı



Kaynak: <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?p=84708691&langid=6> (20.05.2013)

Belirtmek gerekir ki öncelikli proje uygulamalarının heyelan riski olan bu alan ile başlatılması doğru bir yaklaşımdır. Ancak dönüşüm yönündeki çalışmalar bu alan ile sınırlı kalmamalı, çevredeki gecekondu alanları da bir kentsel bütünlüğe hizmet edecek şekilde birbiri ardına dönüşüme dâhil edilmeli, alanın bütünüyle sağlıklı bir kentsel görünüme kavuşturulması sağlanmalıdır. Bu bakımdan İzmir kent bütününde tamamlanan ve devam eden Yeşildere, Gürçeşme ve Ballıkuyu kentsel dönüşüm projeleri bu yaklaşımı destekleyen başarılı girişimler olarak değerlendirilebilir.

Son olarak belirtmek istediğimiz bir başka konu da, Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinin, günümüzde bütünüyle gecekondulaşmış bir bölge durumundaki Kadifekale ve çevresinin tarihi ve kültürel değerleri açısından koruma amaçlı müdahale fırsatı da veriyor olmasıdır.

İzmir kentinin ilk kuruluş yerlerinden biri olarak, kentin geçmişine tanıklık etmiş sayısız tarihi ve kültürel değere ev sahipliği yapmış olması açısından özel bir öneme sahip Kadifekale ve çevresinin arkeolojik sit alanı olarak korunması ve düzenlenmesine ilişkin olarak çeşitli tarihlerde Kültür Bakanlığı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat

Varlıklarını Koruma Kurulunca bazı önemli kararlar alınmıştır. Bunların ilki, 28.11.1991 tarih 3234 sayılı karar olup, bu karar uyarınca Kadifekale 1. derece Arkeolojik Sit, çevresindeki alan ise Koruma Alanı olarak onaylanmıştır. Aynı kurul tarafından 27.09.2001 tarih 9513 sayılı kararda Kadifekale ve çevresi daha önce alınan kararlarda “*koruma alanı*” olarak tespit edilen yerler “2. derece Arkeolojik Sit” olarak tescil edilmiş, 1. derece Arkeolojik Sit alanı ise aynı statüde korunmuştur. Bu kararda ayrıca 1. ve 2. derece arkeolojik sit alanı içinde kalan yapıların tespit edilerek temizlenmesi kararlaştırılmıştır. Üçüncü düzenleme, 04.11.2004 tarih 152 nolu kararla yapılmış ve bu kararla 1. ve 2. derece arkeolojik sit alanları yeni tespitler ışığında yeniden tescil edilmiştir (Çetin 2010: 147). Benzer bir düzenleme de Kadifekale’nin korunması ve Antik Tiyatronun gün yüzüne çıkarılması için İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıkları Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve İzmir 1 No’lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanan 1/1000 ölçekli Kadifekale-Tiyatro ve Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı’dır. 1/1000 Ölçekli Kadifekale-Tiyatro ve Çevresi Koruma Amaçlı İmar Planı İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 07.02.2008 tarih ve 2958 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi’nin 15.02.2008 tarih ve 01.684 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Adı geçen bu plan ile kentin gecekondulu alanları arasında sıkışıp kalan Kadifekale – Antik Roma Tiyatrosu ve çevresinin korunması, geliştirilmesi ve yaşatılmasının sağlanması amaçlanmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlatılan “**Kadifekale Sur Duvarları Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri**” İzmir 1 No.’lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmış, Kadifekale sur duvarlarının restorasyon uygulama çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca Kadifekale Surları içinde kalan sarnıç ve şapelin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlandığı ifade edilmektedir⁴⁷.

Özetle Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi, bir yandan heyelan riski taşıyan, bu nedenle yerleşime uygun olmayan Kadifekale yerleşim alanının bütünüyle boşaltılması, gecekondulardan arındırılması anlamı taşımaktadır. Diğer yandan kentin tarihi ve arkeolojik değere sahip kalıntılarının gün yüzüne çıkarılması ve alanın kent kültür turizmine kazandırılması açısından da büyük değer taşımaktadır.

⁴⁷ Erişim 28.04.2013 <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pid=59&psid=0>

3.1.4. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin Sosyal Boyutu

Kentsel dönüşüm projeleri yasal, yönetsel, mekânsal ve sosyal yönden çok boyutlu süreçleri ifade etmektedir. Buraya kadar Kadifekale Kentsel Dönüşüm projesinin çoğunlukla yasal, yönetsel ve mekânsal boyutlarına değindik. Ancak önemle üzerinde durulması gereken diğer konu da projenin sosyal boyutudur. Bu önemi dikkate alarak tez çalışmamız kapsamında hem Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve çevresinde hem de Kadifekale 'den ayrılarak Uzundere Toplu Konutlarına Yerleşen kişilere birebir görüşme yoluyla (110+110) toplam 220 anket uygulanmıştır. Bu bölümde öncelikle Kadifekale Kentsel Proje alanı ve çevresinde uygulanan 110 anketin sonuçlarına yer verilecektir.

Anket uygulamaları Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje sınırlarına giren İmariye, Vezirağa, Yeşildere, Kosova, Kadifekale, Altay, 1. Kadriye, Hasan Özdemir ve 19 Mayıs mahallelerinde gerçekleştirilmiştir. Anket formları yöre halkının demografik profili, sosyo-ekonomik yapısı, göç süreçleri ve kentsel dönüşüm konusundaki görüşlerini belirlemek üzere 3 ana tema çerçevesinde hazırlanmıştır (Ek 1).

İlk olarak semtte yaşayanların yaş, eğitim durumu, meslek, medeni durum, evlenme yaşı gibi demografik profili belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir, daha sonra; doğum yeri, göç ile gelenlerin İzmir'e göç yılları, göç sebepleri, İzmir'e gelmeden önceki yerleşim yeri, İzmir'de ilk yerleştikleri semt ve Kadifekale 'ye yerleşim süreçlerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Nüfus hareketliliği ve göç bilgilerinin ardından semt sakinlerinin gelir durumu, yaşam standartları gibi sosyo-ekonomik yapı ve kentsel entegrasyonu belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiş, sonrasında kentsel dönüşümün ne demek olduğu sorusu sorularak burada yaşayanların konuya ilişkin bilgi düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından semtte yaşayanların Kadifekale kentsel dönüşüm projesi hakkında bilgileri olup olmadığı, var ise bu proje hakkında ne bildikleri, projeye neden ihtiyaç duyulduğu konusundaki düşünceleri, proje hakkındaki bilgi ve proje sürecine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Böylece proje alanında yaşayanların sosyo-ekonomik profili, göç öyküleri, kentsel yaşama entegrasyonları, kentsel dönüşüm projeleri konusundaki bilgi düzeyleri, eğilimleri, görüş ve beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır.

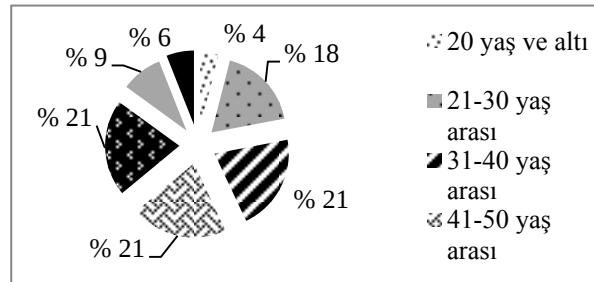
Anket sonucunda elde edilen bilgiler SPSS 15.0 programı ile analiz edilmiş, analizler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar tablo ve grafiklerle görsel hale getirilmiştir. Alan çalışmalarımızın sonuçları ilgili başlıklar altında aşağıdaki gibidir.

3.1.4.1.Kadifekale sakinlerinin demografik profili ve sosyo-ekonomik yapısı

Demografik profil

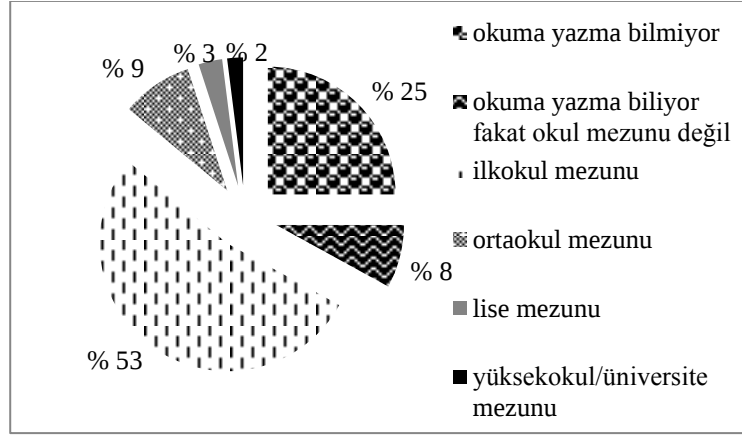
Çalışmamız kapsamında anket uygulanan kişilerin cinsiyet oranının birbirine yakın olması ve her yaş grubundan kişilere anket uygulanması konusuna özen gösterilmiş 55 erkek ve 55 kadın katılımcıya ulaşılmış, aynı zamanda her yaş grubundan katılımcı ile görüşülmüştür. Nitekim anket uygulanan kişilerin % 4' ü 20 yaşından küçük, % 18'i 21-30 yaş arası, % 21'i 31-40 yaş arası, % 21'i 41-50 yaş arası, % 21'i 51-60 yaş arası, % 9'u 61-70 yaş arası ve % 6' sı 71 yaş ve üstü olmak üzere her yaş grubundan kişiler ile görüşme yapılmıştır (Şekil 29).

Şekil 29: Anket uygulanan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı



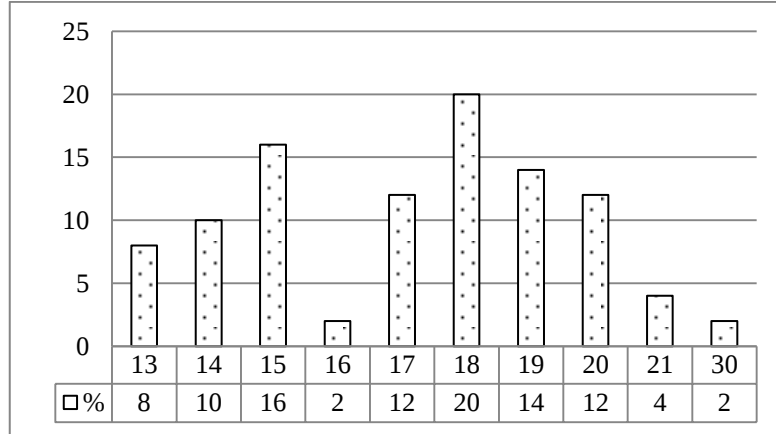
Anket uygulanan kişilerin çoğunluğu genç nüfustan oluşmasına rağmen katılımcıların % 25'i okuma yazma bilmiyor, % 8'i okuma yazma biliyor fakat herhangi bir okul mezunu değil, % 53'ü ilkokul mezunu ve sadece % 9'u ortaokul, % 3'ü lise % 2'si yüksekokul/üniversite mezunudur (Şekil 30). Kısacası ulaşılan sonuç, araştırma alanında yaşayan kişilerin eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 30: Anket uygulanan kişilerin eğitim durumu



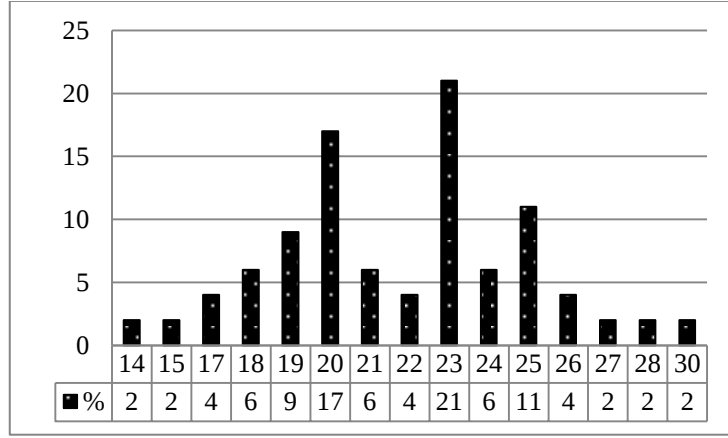
Anket uygulanan kişilerin % 84'ü evli olup % 4'ü dul, % 12'si bekârdır. Evlilik yapmış katılımcılara ilk evlenme yaşları sorulduğunda aldığımız yanıtlar ise evlenme yaşının hem kadınlar hem de erkeler için oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim kadınların evlenme yaşının 13, erkelerin ilk evlenme yaşlarının da 14 'den başladığını göstermektedir (Şekil 34-35). Evlenme yaşının çocuk denebilecek yaşlara düşmesi semt sakinlerinin eğitim düzeyinin düşük olması ile ilişkilendirilebilir.

Şekil 31: Kadınların ilk evlenme yaşı



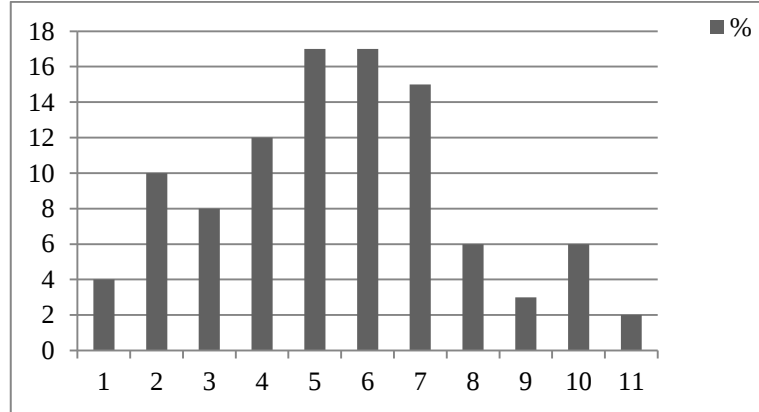
Evli kadınlar arasında evlenme yaşı oldukça düşük olanların oranı % 34 (13: % 8, 14: % 10 ve 15: % 16) olarak belirlenmiştir. Erkelerde az da olsa 14 ve 15 yaş evliliklerin varlığı evlilik yaşının oldukça küçük yaşlarda başlaması bakımından dikkat çekicidir.

Şekil 32: Erkeklerin ilk evlenme yaşı



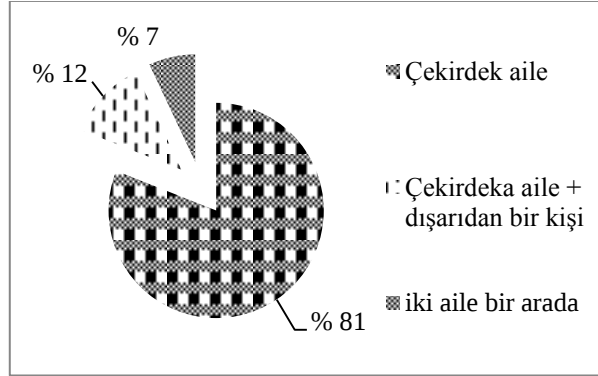
Ayrıca evli olan kişilerin yarısından fazlasının (% 52) eşleri ile aralarında tanıdık veya akrabalık bağının bulunuyor olması erken yaşta evliliklere ek olarak anlamlı bir sonuçtur. Konu kapsamında önem taşıyan bir konu da hanede yaşayan kişi sayısı/hane büyüklüğüdür. Ulaştığımız sonuçlara göre; hanede 5 ya da 6 kişinin bir arada yaşadığı aileler çoğunlukta olup 7, 8 hatta 10 ve 11 kişinin bir arada yaşadığı aileler de mevcuttur (Şekil 33).

Şekil 33: Hanede yaşayan kişi sayısı



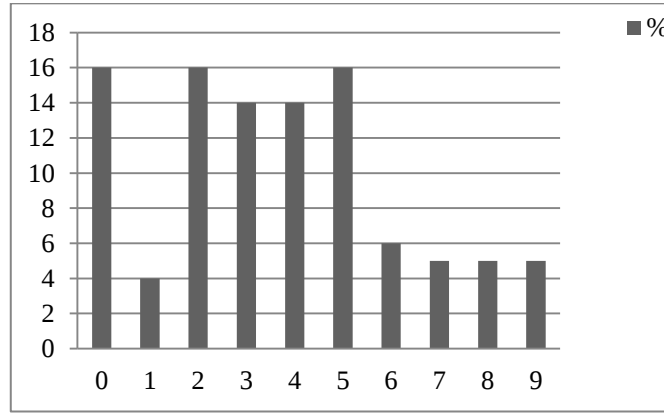
5, 6 ve 7 kişiden oluşan ailelerin çoğunlukta ve 8, 9, 10 ve 11 kişiden oluşan ailelerin de azımsanmayacak oranda (% 17) olmasına rağmen hane halkının çoğunlukla (% 81) çekirdek ailelerden oluşması çok çocuklu ailelerin varlığına işaret etmektedir (Şekil 34).

Şekil 34: Hane halkı kimlerden oluşmaktadır?



Katılımcılar arasında 7,8 ve 9 çocuklu ailelerin varlığı da hane büyüklüğü bakımından ulaşılan sonucu desteklemektedir (Şekil 35).

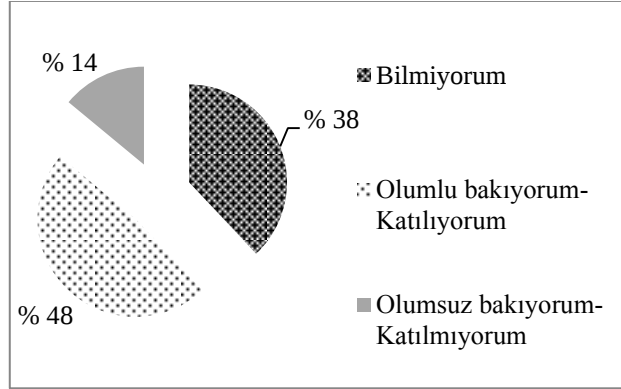
Şekil 35: Çocuk sayısı



Sosyal ve Ekonomik Yapı

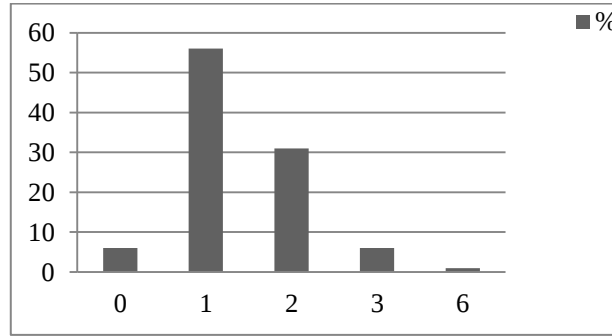
Doğum kontrolü ve aile planlaması konusunda ne düşünüyorsunuz sorusuna, katılımcıların % 38'i “bilmiyorum” yanıtını verirken, % 14’ü “olumsuz bakıyorum/katılmıyorum” , % 48’i ise “olumlu bakıyorum/katılıyorum” yanıtını vermiştir (Şekil 36). Doğum kontrol ve aile planlama konusunda herhangi bir bilgisi olmadığını belirten ve aile planlaması konusuna olumsuz bakan kişilerin örneklem grubunun yarsından fazlasını oluşturması, yanı sıra çok çocuklu ailelerin varlığı, bölgede aile planlama ve doğum kontrolü konusunda bilinçsizliğin ve/veya çok sayıda çocuk sahibi olma yönündeki eğilimin bir göstergesidir.

Şekil 36: Doğum kontrolü ve aile planlaması konusunda ne biliyorsunuz?



Hane büyüklüğü bakımından 5, 6, 7 hatta 8, 9, 10 ve 11 kişinin bir arada yaşadığı hanelere rağmen çalışan kişi sayısı **genellikle** hane başına bir kişidir. Bununla birlikte ailede çalışan kimsenin olmadığı haneler de mevcuttur (Şekil 37).

Şekil 37: Hanede çalışan kişi sayısı



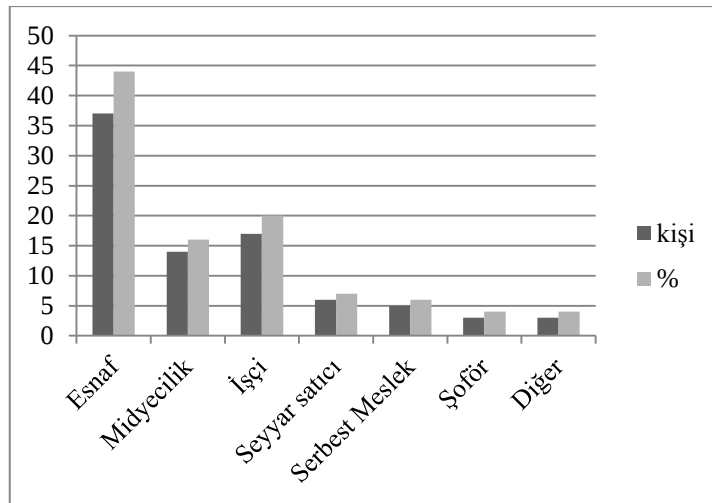
Anket uygulanan kişilerin % 17'si emekli olup % 6'sı ise işsizdir⁴⁸. Çalışanların meslek gruplarına göre dağılımına baktığımızda ise en fazla orana sahip meslek grubunun esnaf olduğu dikkati çekmektedir. Bununla birlikte semtte midyecilik, terzi ve seyyar satıcılık gibi mesleklerin ön plana çıktığını görmekteyiz (Şekil 38).

Meslek grupları arasında en çok (% 44) paya sahip esnaf grubu içerisinde de sırasıyla en çok bakkal, lokanta işletmecisi, kahve/çay ocağı işletmecisi, fırın işletmecisi, mağaza işletmecisi, balıkçı, tekeli büfe işletmecisi, mağaza işletmecisi, tuhafiyeciler gibi uğraşlar ön plana çıkmaktadır. Esnaf grubunu takiben işçi sayısının fazla olduğu dikkati çekmektedir (%20). İşçi kategorisinde yer alanlar arasında ise 11 kişi ile temsil edilen terzi işçiliği oldukça yaygındır. Çalışanların işyeri sıralamasında da terzi olanların genellikle aynı semtte çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu durumun aynı zamanda

⁴⁸ Çalışanlara ilişkin % hesaplamalarında emekli ve işsiz olanlar çıkartılarak yeniden oranlama yapılmıştır.

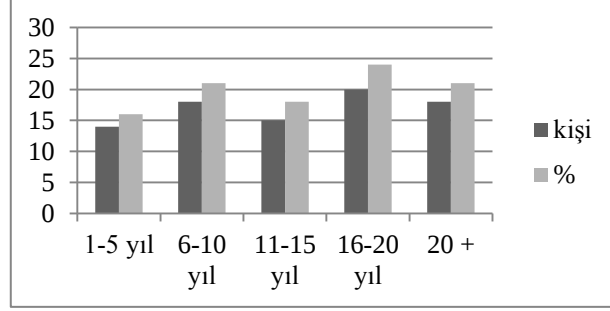
yöre sakinlerinin hemşeri/tanidik ilişkilerine dayanan dayanışma ilişkilerini göstermektedir. % 16 ile temsil edilen midyecilik ise semtin en yaygın ekonomik faaliyeti olmakla birlikte anketimizde yalnızca % 16 ile temsil edilmesi, midye faaliyetinin gerçekleştirildiği midye atölyelerinin (çoğunlukla bu iş ile uğraşanların ev veya ev eklentileri) proje kapsamında boşaltılmış olması ile açıklanabilir. Bu durum aynı zamanda projenin semt sakinlerinin ekonomik hayatını da etkilediğinin göstergesi sayılabilir. Bununla birlikte semtte % 7 ile temsil edilen seyyar satıcılık, % 6 ile temsil edilen serbest meslek ve % 4 ile temsil edilen şoförlük mesleği yaygındır. Özetle semt sakinlerinin çoğunlukla esnaf, terzi ve midye ile uğraşanlardan oluştuğu, yanı sıra uzmanlık gerektirmeyen iş kollarında istihdam edildiği söylenebilir.

Şekil 38: Meslek grupları



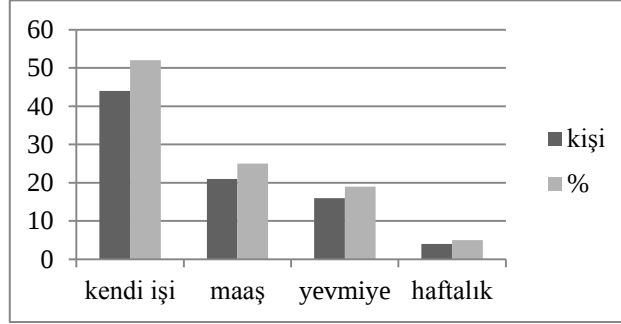
Hemşeri ilişkilerini belirlemeye yönelik “İş bulmada size yardımcı olan oldu mu?” sorusuna “evet” yanıtını verenler çoğunlukla hemşeri/tanidik veya 1. derece yakınlarının iş bulmada kendilerine yardımcı olduğunu söylemişlerdir. Bununla birlikte iş bulmada cemaatin kendilerine yardımcı olduğunu söyleyenler de olmuştur. Nitekim “iş ve istihdam olanaklarının varlığı” kente göç ile gelenlerin göç sebepleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Çalışanların çalışma yılları da bu kişilerin uzun süredir aynı iş ile uğraştıklarını göstermektedir (Şekil 39).

Şekil 39: Kaç yıldır bu iş ile uğraşıyorsunuz?



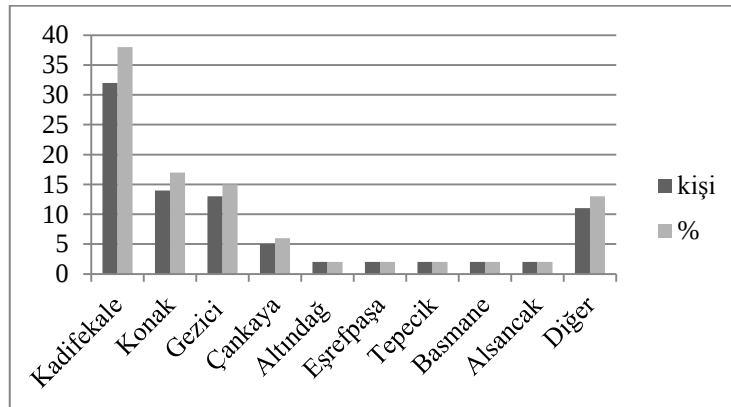
Ayrıca çalışan kişilerin yarıya yakını kendi işi ile uğraşırken geriye kalanlar çoğunlukla yevmiye ve maaş karşılığı çalışmaktadır (Şekil 40).

Şekil 40: İş karşılığını nasıl alıyorsunuz?



Çalışan kişilerin işyerlerinin bulunduğu semtlerin çoğunlukla Kadifekale ve Konak olarak belirlenmiştir (Şekil 41).

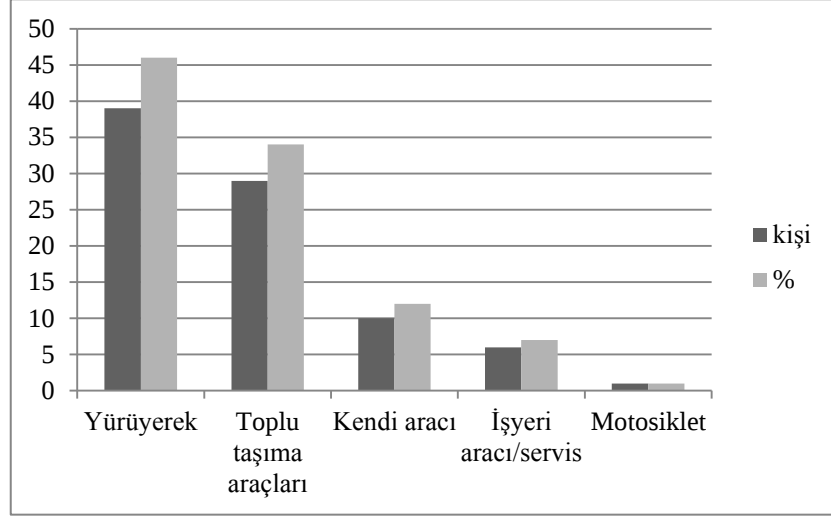
Şekil 41: Çalışan kişilerin iş yerlerinin bulunduğu semt



İşyerlerinin çoğunlukla Kadifekale ve Konak'ta bulunuyor olması çalışan kişilerin yarıya yakınının (% 46) işyerlerine ulaşımını yürüyerek sağlamaları ile de

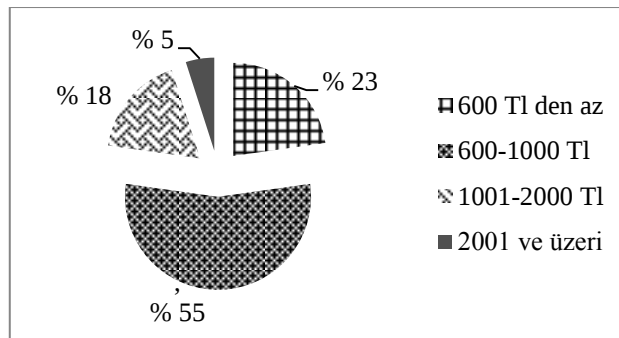
desteklenmektedir (Şekil 42). Dolayısıyla proje kapsamında Uzundere’ye taşınması planlanan bu kişilerin iş durumu ve işyerine ulaşımalarının projeden etkilenmesi kaçınılmaz bir sonuç olarak dikkati çekmektedir.

Şekil 42: İşyerine ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?



Anket uygulanan kişilerin yarısından fazlasının aylık gelirlerinin asgari geçim sınırı civarında (600-1000 TL arası) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte aylık geliri 600 TL’den az olanların da varlığı semtte yaşayanların gelir düzeyinin düşük, ekonomik koşulların zorlayıcı olduğunu ortaya koymaktadır (Şekil 43).

Şekil 43: Gelir düzeyi



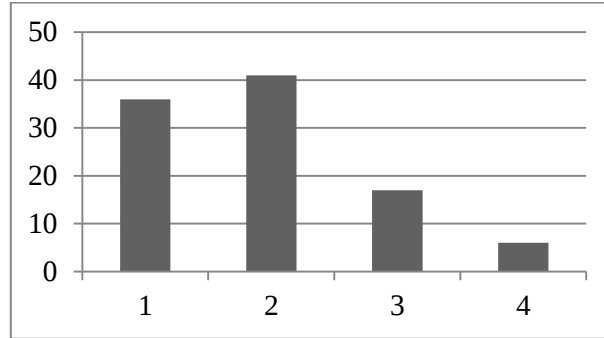
Gelir düzeyleri oldukça düşük olmasına rağmen anket uygulanan kişilerin % 55’i, “*aylık geliriniz aile geçimini sağlıyor mu?*” sorusuna ‘evet’ yanıtını vermişlerdir. Bu durum semt sakinlerinin düşük gelirlerine rağmen geçimlerini sağlayabildiklerini göstermekte ve bir bakıma yöre sakinleri arasındaki dayanışmaya, ayrıca semtte

yaşamın ucuz olduğuna işaret etmektedir. Bu soruya hayır yanıtını verenler ise geçim sorununu genellikle, yakınlarından borç alarak ve/veya kredi çekerek çözdüklerini belirtmişleridir. Tasarruf edebilen % 10'luk kesim ise tasarruflarını daha çok yastık altı biriktirerek, yanısıra altın, banka faizi ve/veya gayrimenkul olarak değerlendirdiklerini söylemişlerdir.

Sosyo-mekansal özellikler

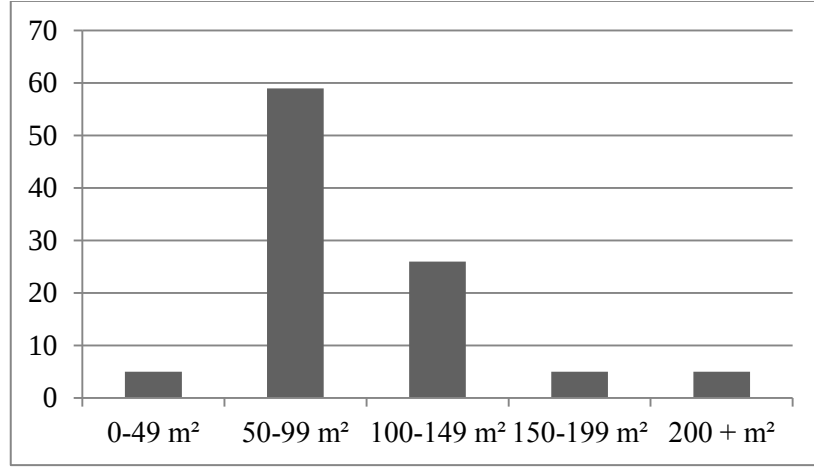
Anket uygulanan kişilerin konut türü % 61 oranında gecekond/betonarme/yığma, % 34'ü müstakil imarlı, % 5'i ise çok katlı imarlıdır. Çoğunlukla yasalara aykırı ve plansız bir şekilde yapılmış olup zamanla çıkarılan imar afları ile yasallık kazanan gecekonduların yaygın olduğu semtte, gecekonduların çok katlılığı, ülkemizde çıkarılan yeni af ve yasalar ile gecekonduların zamanla katlarının da artışı şeklinde gelişen sürecin bir örneği niteliğindedir (Şekil 44).

Şekil 44: Kat sayısı (%)



Yoğun bir gecekond bölgesi olan Kadifekale bölgesinde yaşayanlara yaşadıkları konutun kaç m² olduğu sorusunu sorduk ve 50-100 m² büyüklüğündeki evlerin çoğunlukta olduğu sonucuna ulaştık (Şekil 45). Bununla birlikte 50 m² den küçük evlerin de varlığı dikkat çekicidir. Hane büyüklüğü ile konut büyüklüğü karşılaştırıldığında 28 m²'lik evde 10 kişinin yaşadığı, 50 m²'lik evde 8 kişinin yaşadığı haneler mevcuttur. Bu durum sağlıklı yaşam koşullarına işaret etmekte, dolayısıyla semtte kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğunu düşündürmektedir.

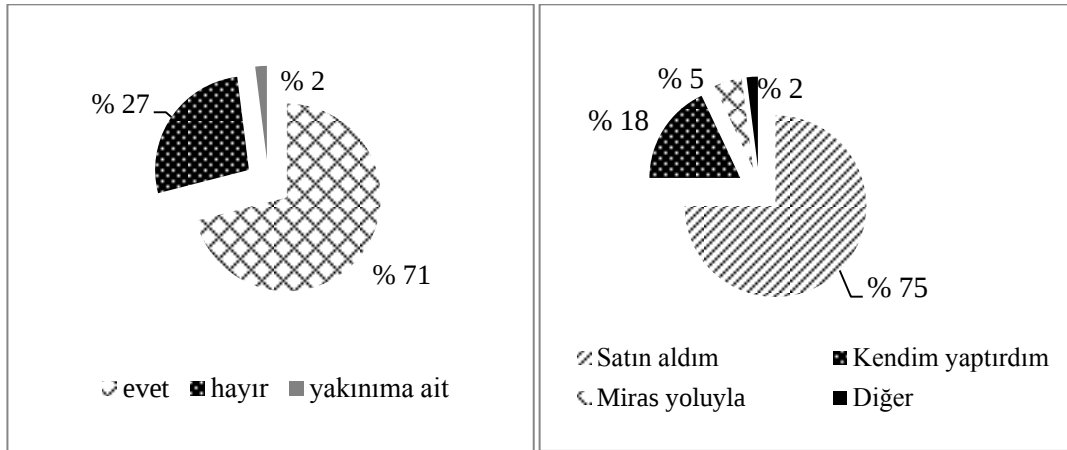
Şekil 45: Konut büyüklüğü (%)



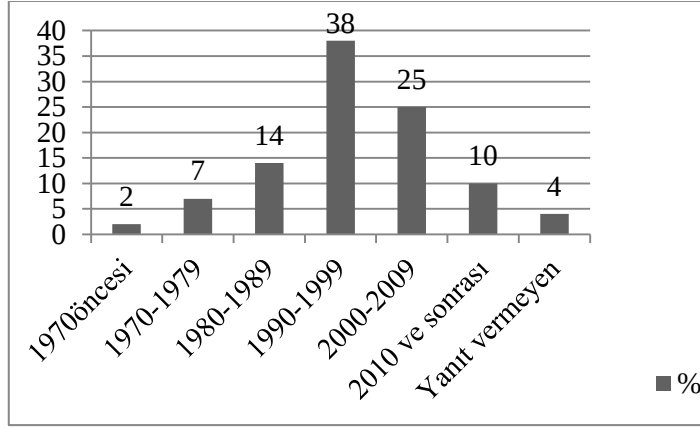
Anket uygulanan kişilerin % 30'unun ev eklentisi olup bunların % 44'ü küçük bahçe/ev önü, % 25'i iş amaçlı, % 19'u midye yapımında kullanılmakta, % 12'si ise boş/kullanılmamaktadır. İş amaçlı kullananlar bakkal/çay ocağı gibi kullanımlardan söz etmiş olup, eklentisini küçük bahçe olarak belirtenlerin de bahçelerinde midye işi ile ilgilendiklerini de belirtmek yanlış olmayacaktır.

Anket uygulanan 110 kişiden 78'inin evi kendisine ait olmakla birlikte 30 kişi kiracı, 2'si ise yakının evinde oturmaktadır. Ev sahibi olanların % 75'i evi satın almış, % 18'i kendi yaptırmış, % 5'i miras yoluyla sahip olmuştur (Şekil 46). Oturdıkları evin sahibi olanların % 38'i 1990-1999 yılları arasında % 25'i de 2000-2009 yılları arasında bu eve sahip olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 47).

Şekil 46: Eviniz size mi ait? Evet, ise hangi yolla sahip oldunuz?

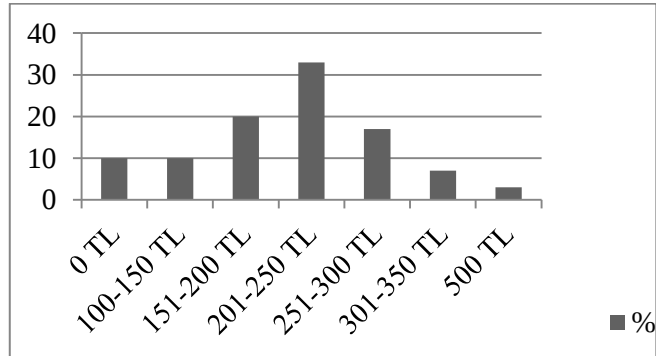


Şekil 47: Eviniz size ait ise bu eve ne zaman sahip oldunuz?



Tümüyle bir gecekondü semti olan Kadifekale 'de 110 kişiden oluşan örneklem grubumuzun % 27'si kiracıdır. Kiracıların bulundukları konuta yerleşim yılının ise çoğunlukla 2000 yılı ve sonrası olması bakımından dikkat çekicidir. Kiracılar arasında en fazla oranı, 2000-2009 yılları arasında yerleşenler (% 50) ile 2010 yılı ve sonrasında yerleşenler (% 27) oluşturmaktadır. Bu durum özellikle proje sınırlarında yer alan konutların boşaltılmasıyla, burada yaşayanların, çevreden konut kiralama eğilimine işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Semtte çoğunlukla kira bedellerinin nispeten düşük olduğunu söylemek mümkündür (Şekil 48).

Şekil 48: Kira bedeli



Ayrıca anket uygulanan kişiler arasında 3 kişinin oturdukları konuta herhangi bir kira ödemiyor olmaları semt sakinleri arasındaki dayanışmanın bir diğer göstergesi olarak burada da karşımıza çıkmaktadır. Kadifekale 'ye yerleşim sebepleri sorulduğunda da anket uygulanan kişiler arsaların, ev ve kiralara ucuz ve kolay erişilebilirliğine dikkat çekmişlerdir. Bu bakımdan ulaşılan sonuç, bu ifadeleri destekler

niteliktedir. Ancak özellikle proje kapsamında boşaltılan konutlarda yaşayanların Kadifekale'yi terk etmek istememeleri nedeniyle çevrelerinde yer alan konutlarda konut kiralama eğilimlerinin, semtte kiraların artmasına sebep olabileceğini söylemek mümkündür. Nitekim 2012 yılında kiracı olarak yerleşen 1 kişinin oturduğu konut için ödediği kira bedelinin diğer kira oranlarından oldukça yüksek (500 TL) olması bunun bir göstergesi sayılabilir.

Anket uygulanan kişilerin % 77'si yaşadıkları konuttan memnun iken, konutlarından memnun olmayan % 23'lük kesim ise buna gerekçe olarak çevresinin kötü/çöp içinde olması, küçük ve eski olması, plansız olması, evin yapısının kötü ve rutubetli olması, pencerelerin küçük olması ve kirasının yüksek olması gibi hoşnutsuzluklarını ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik yapıyı temsilen son olarak katılımcılara herhangi bir araca sahip olup olmadıkları sorusu sorulmuş, anket uygulanan kişilerin % 24'ünün özel aracı var iken % 76'sının herhangi bir aracının olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Kendi aracı olmayan kişiler ulaşım ihtiyaçlarını çoğunlukla dolmuş/otobüs gibi toplu taşıma araçları ile karşıladıklarını ifade ederken bir kısmı da herhangi bir ulaşım aracı kullanmadığını, tüm ihtiyaçlarını yürüme mesafesindeki yakın çevresinden karşılayabildiklerini yürüme mesafesi dışında bir yere gitmediklerini belirtmişlerdir. Bu ise bir yandan Kadifekale'nin kent merkezine yakınlığı ve bunun burada yaşayanlara sağladığı avantajları, aynı zamanda proje kapsamında şehir merkezinden oldukça uzak bir yer olan Uzundere'ye taşınan Kadifekaleliler'in ulaşım konusundaki haklı şikâyetlerine işaret etmekte, bir yandan da yürüme mesafesi dışında hiçbir yere gitmeyen bu kişilerin hayatlarının Kadifekale 'den ibaret olduğu, dolayısıyla kent hayatına katılmadıklarını göstermektedir. Çoğunlukla göç ile şekillenen bir semt olan Kadifekale 'de yaşayanların kentsel yaşama katılım ve kentlilik sürecine ilişkin bulgulara ise semt sakinlerinin göç öyküsünden sonra yer verilecektir.

Özetle cinsiyet oranı bakımından eşit bir dağılıma sahip ve her yaş grubundan kişilerin bulunduğu örneklem grubumuzun büyük çoğunluğu yalnızca ilköğretim mezunu olup okuma yazma bilen fakat herhangi bir okul mezunu olmayan ve okuma yazma bilmeyenler de önemli bir paya sahip olduğu, dolayısıyla proje alanında yaşayanların eğitim düzeyi düşük kişilerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Hem kadın hem de

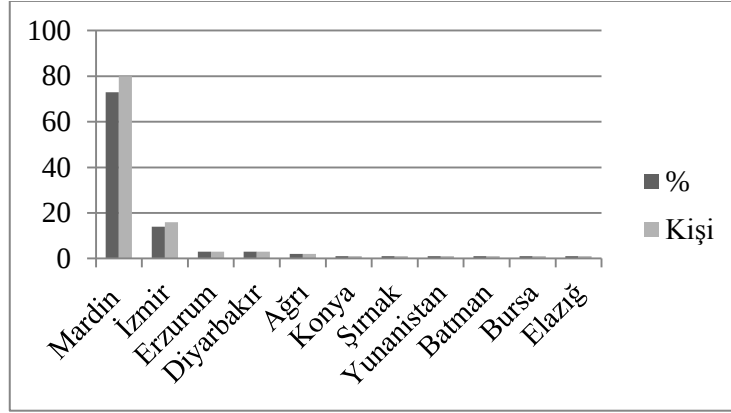
erkeklerin evlenme yaşının çocuk denilebilecek yaşlarda başladığı ve çok sayıda çocuk sahibi olma eğiliminin olduğu belirlenmiştir. Çocuk ve hanede yaşayan kişi sayısının büyüklüğüne rağmen hanede çalışan kişi sayısı ise genellikle 1 kişidir ve çalışanların çoğu esnaftır. Bununla birlikte midyecilik, terzi işçiliği ve seyyar satıcılık yaygın meslek türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışan kişilerin işyerinin bulunduğu semt % 38 oranında Kadifekale'dir. İşyerinin çoğunlukla Kadifekale ve Konak'ta bulunuyor olması çalışan kişilerin yarıya yakınının işyerine ulaşımı yürüyerek sağlıyor olmaları ile de desteklenmektedir. Zaten gelir düzeyi düşük olan bu kişilerin proje kapsamında Kadifekale 'den taşınmalarının iş durumlarını da etkilemesi kaçınılmazdır.

Sosyo-mekânsal özellikleri itibariyle de değerlendirildiğinde alanın yoğun bir gecekondu bölgesi olduğu, konut büyüklüğünün çoğunlukla 50-100 m² arasında değiştiği belirlenmiştir. Yanısıra semtte kira bedelleri düşüktür. Zaten afete maruz bir bölgeyi temsil eden bu alanda konut türü ve özellikleri bakımından da sağlıklı yaşam koşullarının hâkim olduğu söylenebilir.

3.1.4.2.Kadifekale sakinlerinin göç öyküsü ve kentlilik süreci

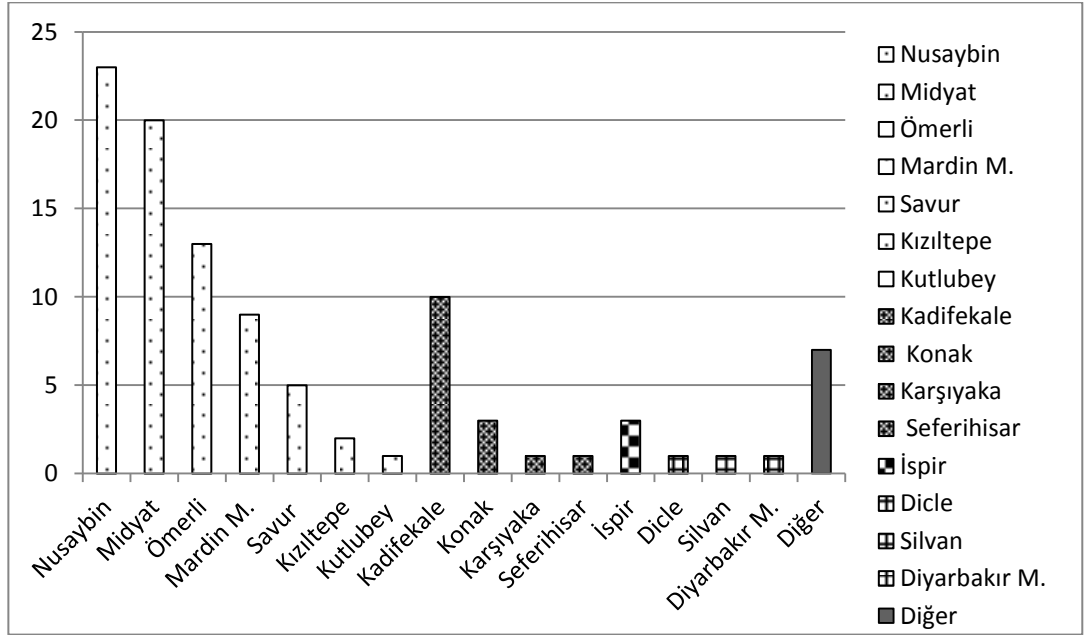
Kadifekale'nin İzmir'e göç ile gelenlerin ilk yerleşim yerlerinden biri olduğunu daha önce de belirtmiştik. Anket uygulanan kişiler arasında İzmir doğumlu olanların (% 14) da diğer illerden göç ederek İzmir'e yerleşmiş kişilerin neslinin devamı olması, semtin tamamının göç ederek İzmir'e gelen kişilerden oluştuğu bilgisini doğrulamaktadır. Nitekim anket uygulanan kişilerin doğum yerlerinin ilçelere göre dağılımına baktığımızda da İzmir ili doğumluların çoğu, İzmir'in Konak ilçesinin Kadifekale semtinde doğduklarını ifade etmiş, ayrıca bu kişilerin ailelerin de İzmir'e göç ile gelen kişiler oldukları not edilmiştir. Anket uygulanan kişilerin doğum yerlerine göre dağılımında dikkati çeken diğer önemli bir nokta ise % 70'den fazlasının Mardin doğumlu olmasıdır (Şekil 49).

Şekil 49: Anket uygulanan kişilerin doğum yeri (il)



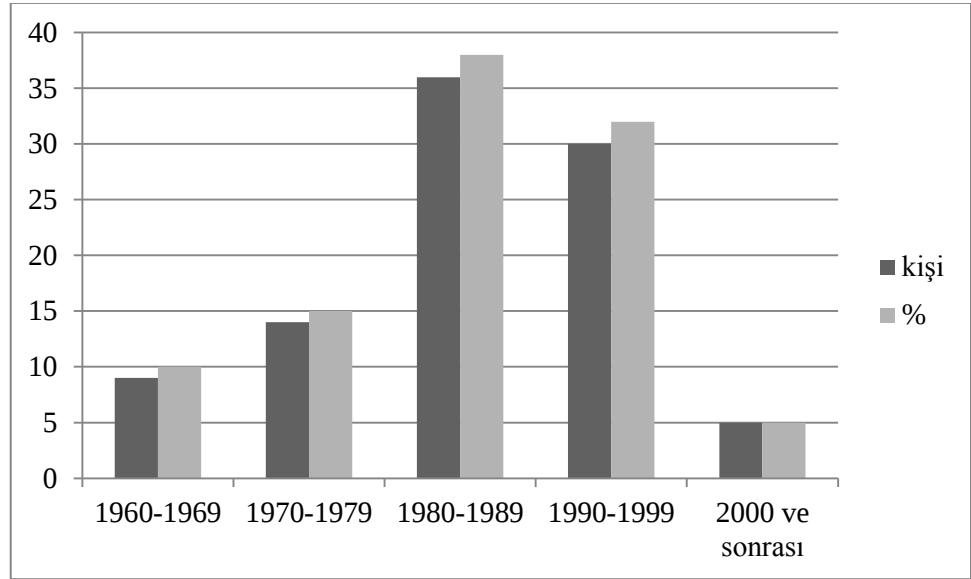
Doğum yerinin ilçelere göre dağılımına baktığımızda da çoğunlukla Nusaybin, Midyat, Ömerli gibi belli ilçelerin ön plana çıktığını söyleyebiliriz (Şekil 50).

Şekil 50: Anket uygulanan kişilerin doğum yeri (ilçe)



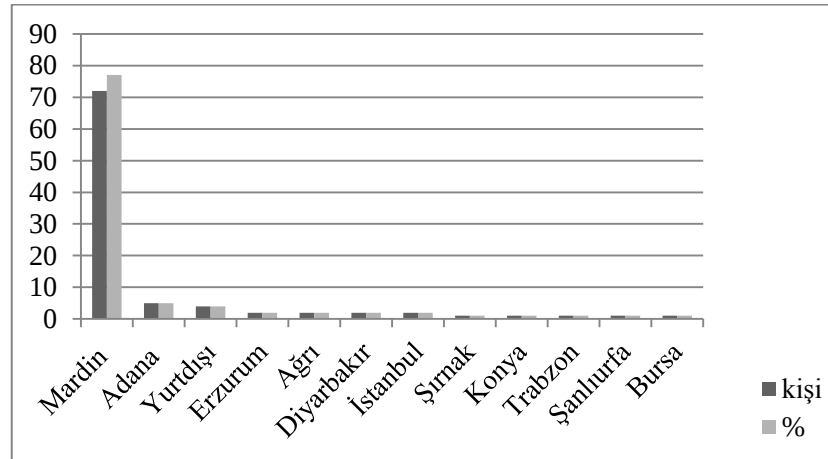
Anket uygulanan kişilerin göç yıllarına göre Kadifekale, geçmişten bu yana göç ile gelenlerin yerleştiği bir alan olup, semte yönelik en fazla göçün özellikle 1980'li ve 90'lı yıllarda gerçekleştiği söylenebilir (Şekil 51).

Şekil 51:Anket uygulanan kişilerin İzmir'e göç yılları



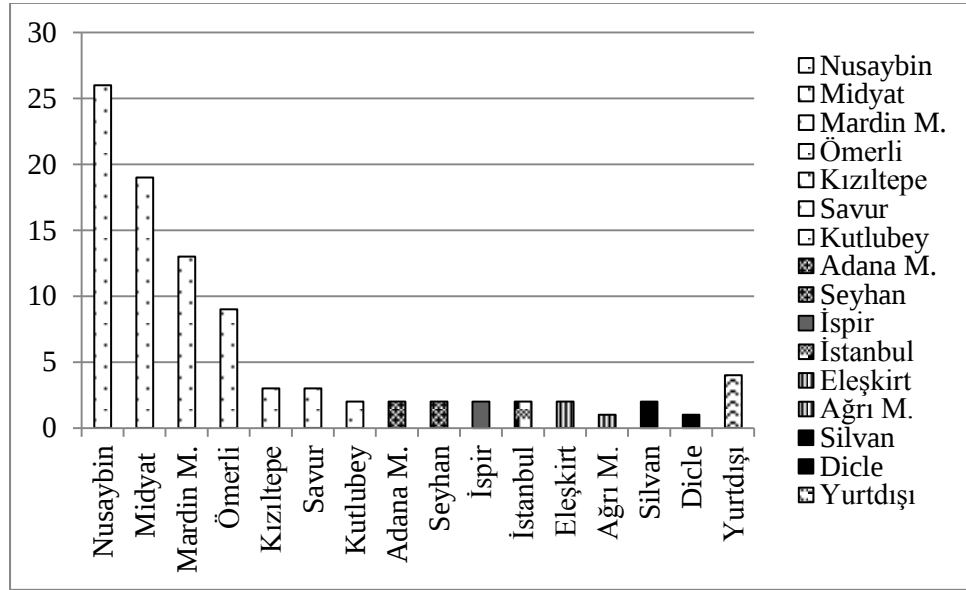
İzmir'e göç ile gelenlerin İzmir'e göç etmeden önce yaşadıkları yerlerin doğum yerleri ile nerdeyse aynı olması, bu göç hareketinin doğrudan İzmir'e yönelik olarak gerçekleştirildiğini göstermektedir. Doğrudan doğum yerinden İzmir'e göç etmeyenlerin göç sürecinde ortaya çıkan diğer iller Adana, İstanbul, Trabzon ve Şanlıurfa olmuştur (Şekil 52).

Şekil 52: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede oturuyordunuz? (il)



İzmir doğumlu olmayanların İzmir'e gelmeden önce ikamet ettikleri ilçelere göre dağılımları da doğum yeri kriterine göre ilçelere dağılım grafiği ile büyük ölçüde denklik göstermektedir (Şekil 53).

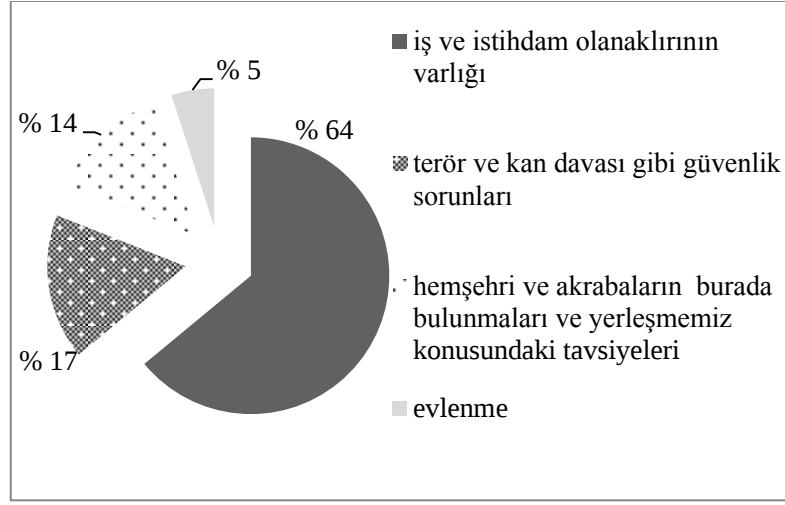
Şekil 53: İzmir’e göç etmeden önce en son nerede oturuyordunuz? (ilçe %)



Farklı iki kriter için hazırlanan çizelge ve grafiklerin ortaya koyduğu bilgilerin benzerlik göstermesi, başka bir ifade ile, anket uygulanan kişilerin İzmir’e göç etmeden önce bulundukları yer ile doğum yeri bilgisinin birbiri ile benzerliği, herhangi bir il veya ilçenin bu göç hareketine kademe olmadığını, göç hareketlerinin doğrudan İzmir’e yönelik olarak gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. İllerin yanısıra ilçelerin de büyük ölçüde benzerliği hemşeri ilişkilerine dayanan göç hareketlerinin açık bir göstergesidir.

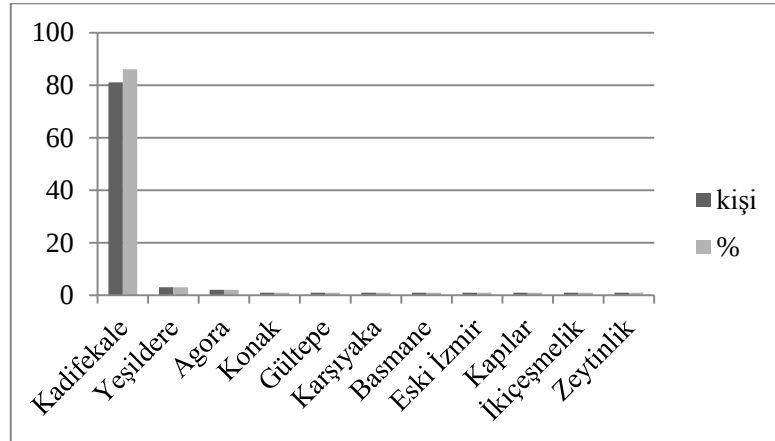
Göç ile gelerek semte yerleşen kişilerin göç nedeni ise çoğunlukla (% 64) **iş ve istihdam olanakları** olarak belirlenmiştir. Terör ve kan davası gibi güvenlik sorunları ise ikinci önemli göç nedeni (% 17) olarak ön plana çıkmaktadır. Nitekim göç yılları da ülkede terör olaylarının önem kazandığı 1980’li ve 1990’lı yıllarda belirgindir (Şekil 55). Diğer önemli göç sebepleri ise hemşeri ve akrabaların varlığı ve yerleşme konusundaki tavsiyeleri (% 14) ile evlenme (% 5) olarak belirlenmiştir (Şekil 54).

Şekil 54: Göç nedeni



Anket uygulanan kişiler arasında İzmir'e göç ile gelen nüfusun % 86'sının İzmir'de ilk yerleşim yeri Kadifekale semti iken % 14'ü İzmir'in diğer semtlerine yerleşmişlerdir (Şekil 55). Buna dayanarak Kadifekale'nin İzmir'e göç ile gelenlerin ilk varış noktalarından biri olduğunu söylemek mümkündür. İzmir'e göç ile gelenlerin doğrudan yerleştikleri bir semt olan Kadifekale, hızlı göç süreci ile Türkiye'nin ve İzmir'in diğer sorunlu kent alanları gibi hızlı ve plansız gelişen bir semt olmuştur.

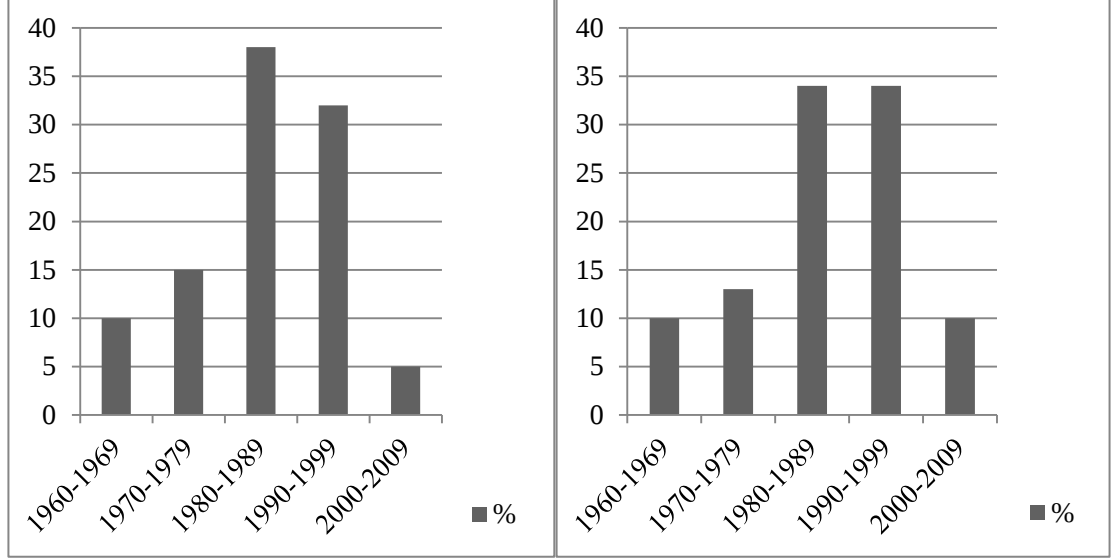
Şekil 55: İzmir'e geldiğinizde yerleştiğiniz ilk semt hangisidir?



Anket uygulanan kişiler arasında İzmir'e göç ile gelenlerin İzmir'de ilk yerleştikleri semt yılı/göç yılları ile Kadifekale semtine yerleşim yılları da birbiri ile büyük ölçüde örtüşmektedir (Şekil 56). Bununla birlikte az sayıda da olsa İzmir'in Yeşildere, Gültepe, Agora, İkiçeşmelik, Basmane, Eski İzmir, Kapılar, Zeytinlik gibi

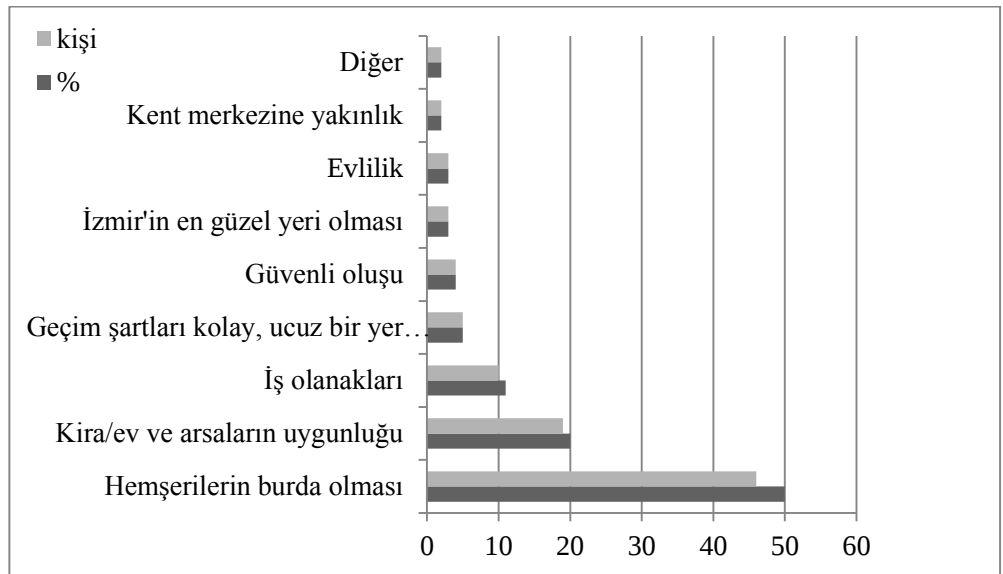
diğer semtlerine yerleşip sonradan Kadifekale'ye gelenler mevcuttur. İlk semt ve Kadifekale'ye yerleşim yılı arasındaki nisbi farklılık da buna dayanmaktadır.

Şekil 56: İzmir'e göç ile gelenlerin ilk yerleşim yılı (1) ile Kadifekale 'ye yerleşim yılı (2)



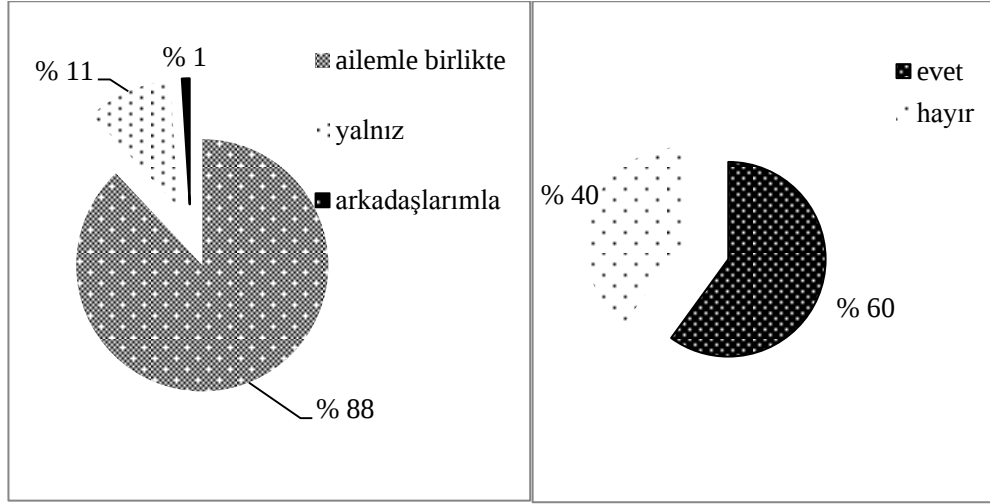
Anket uygulanan kişilerin Kadifekale 'ye yerleşim sebepleri çoğunlukla (% 50) hemşeri ilişkilerine dayanmakta, ikinci önemli neden olarak (%20) kira, ev ve arsaların uygunluğu ön plana çıkmaktadır. Yanısıra iş olanakları (% 11) ve geçim şartlarının kolay/ucuz olması, Kadifekale'nin yerleşim yeri olarak tercih edilmesinde önem kazanan nedenlerdir (Şekil 57).

Şekil 57: Kadifekale 'ye yerleşme konusundaki öncelikli nedenleriniz nelerdir?



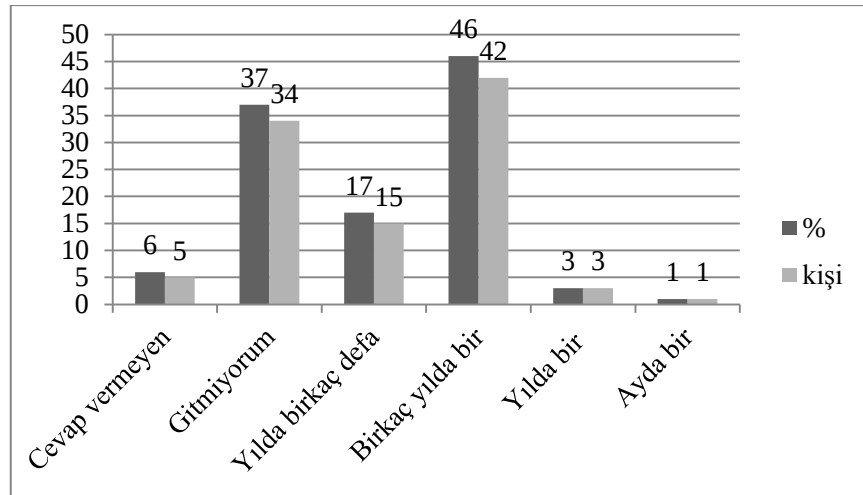
Kente göç ile gelenler çoğunlukla (% 88) aileleri ile birlikte göç etmiş olup bir kısmı da (% 11) yalnız gelmişlerdir (Şekil 58). Göç ile gelenlerin büyük çoğunluğu bu göç hareketini ailesi ile birlikte gerçekleştirmiş olmasına rağmen “Sizden sonra gelen oldu mu?” sorusuna katılımcıların yarısından fazlası 1.derece ve 2. derece yakınları ile köydekilerin kendilerinden sonra Kadifekale ‘ye göç ile geldiklerini söyleyerek “evet” yanıtını vermişlerdir.

Şekil 58: (1) Kente kimlerle beraber geldiniz? (2) Sizden sonra gelen oldu mu?



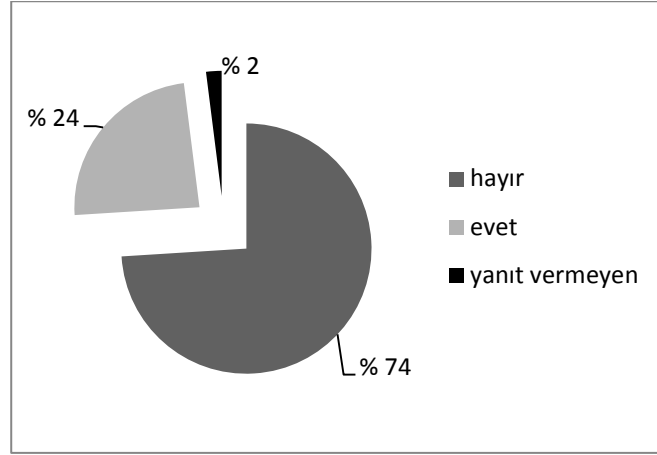
Anket uygulanan kişilerin % 46’sı memleketlerine birkaç yılda bir giderken % 37’si memleketlerine gitmediklerini söylemişlerdir. Gidenler de çoğunlukla taziye, düğün benzeri sebeplere bağlı olarak birkaç yılda bir gittiklerini ifade etmişleridir (Şekil 59).

Şekil 59: Memleketinize ne sıklıkla gidip geliyorsunuz?



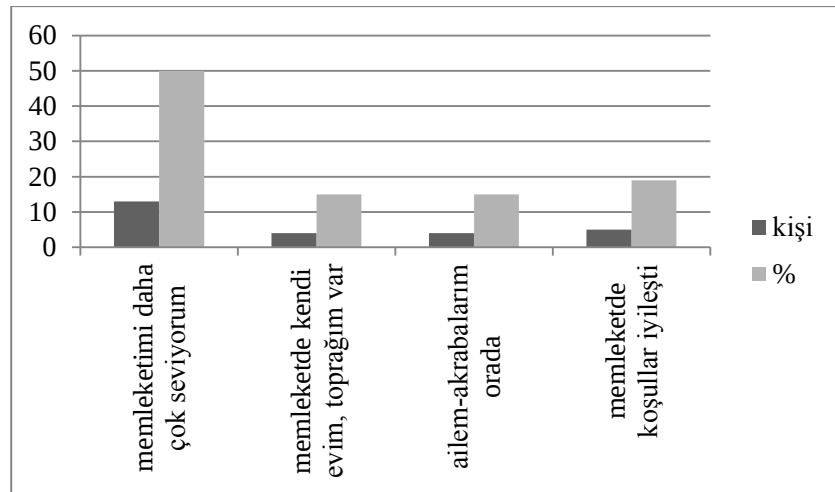
Bu bakımdan değerlendirildiğinde, göç ile gelen bu kişilerin memleketleri ile bağlarının büyük ölçüde koptuğunu söylemek mümkündür. Nitekim anket uygulanan kişilere “*Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?*” sorusu sorulmuş, bu soruya, anket uygulanan kişilerin % 74’ü “*hayır*” cevabını vermiştir.% 24’ü “*evet geri dönmek istiyorum*” cevabını verirken % 2’si bu soruya herhangi bir yanıt vermemiştir (Şekil 60).

Şekil 60: Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?



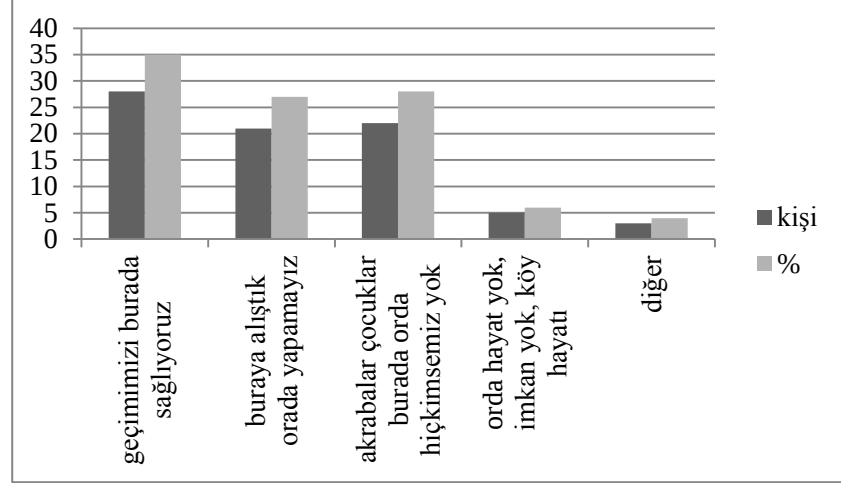
Memleketlerine geri dönmek isteyenler (% 24), memleketlerini daha çok sevdikleri, memlekette kendi toprakları olduğu, akrabalarının orada olduğu ve memleketlerinde koşulların iyileştiği gerekçeleriyle memleketlerine geri dönmek istediklerini belirtmişlerdir (Şekil 61).

Şekil 61: Memlekete geri dönmeyi düşünüyorum. Çünkü;



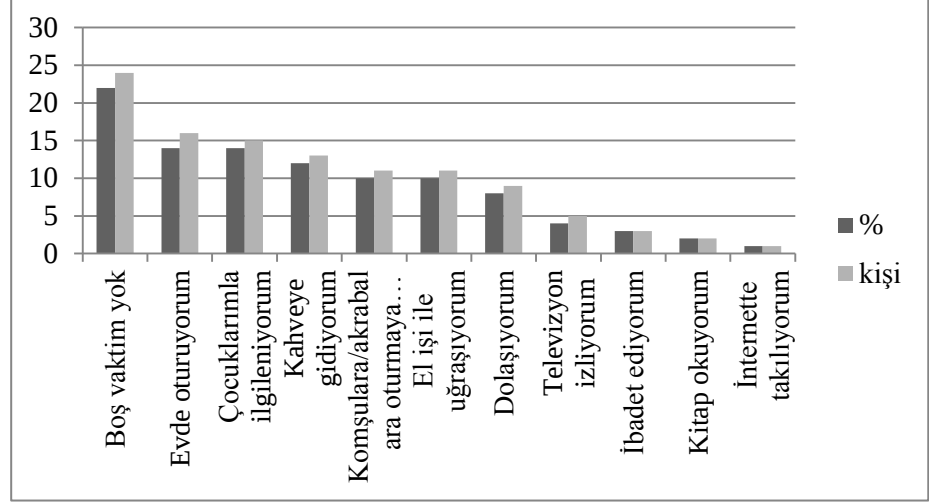
Memleketlerine geri dönmek istemeyenler (%74) ise, geçimlerini burada sağladıkları (% 35), buraya alıştıkları (% 27), memlekette kimseleri kalmadığı (% 28) ve memleketlerine yaşam koşulları kötü/imkânlar kısıtlı olduğu (% 6) için memleketlerine geri dönmeyi düşünmediklerini söylemişlerdir (Şekil 62).

Şekil 62: Memlekete geri dönmeyi düşünmüyorum. Çünkü;



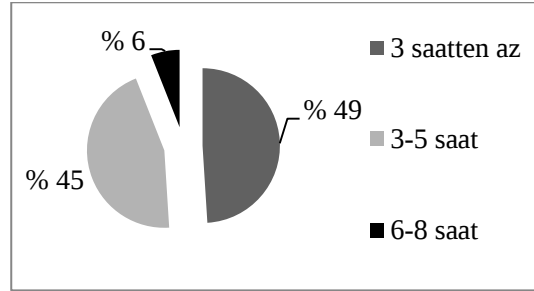
Anket uygulanan kişilerin çoğunun memleketlerine dönmeyi istememeleri, bulundukları kentten memnun olduklarını göstermektedir. Ancak burada önem kazanan bir diğer konu da göç ile gelen bu kişilerin kentsel yaşama katılım ve kentlilik düzeyi ile ilgilidir. Nitekim anket çalışmalarımız süresince yaptığımız gözlem ve görüşmeler, burada yaşayanların kent yaşamına katılmadıkları, başka bir ifade ile kentsel yaşam standartlarına sahip olmadıklarını göstermektedir. Örneğin anket uygulanan kişilerin boş zaman aktiviteleri evde oturmak, kahveye gitmek, akrabalara/komşulara oturmaya gitmek, el işi ile uğraşmak, televizyon izlemek, çocuklarla ilgilenmek, dolaşmak, ibadet etmek, kitap okumak ve internette takılmak olarak belirlenmiştir (Şekil 63).

Şekil 63: Boş zamanlarınızda ne yapıyorsunuz?

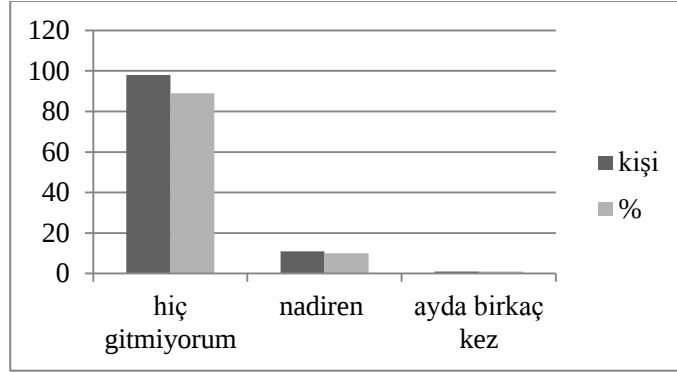


Anket uygulanan kişilerin çoğu günde 3 saatten az televizyon izlediklerini belirtmişlerdir (Şekil 64). İzlenen televizyon programları arasında da en çok haberlerin takip edildiği belirlenmekle birlikte, sırasıyla “*Fatmagül’ün suçu ne?*”, “*Arka sokaklar*”, “*Evlendirme programları*”, “*Dini programlar*”, “*Hayat devam ediyor*” ve “*Roj tv*” yer almaktadır. Yanısıra anket uygulanan kişilerin % 89’u sinema ve tiyatro gibi sosyal aktivitelere hiç gitmediklerini belirtmişlerdir (Şekil 65).

Şekil 64: Günde kaç saat televizyon izlersiniz?

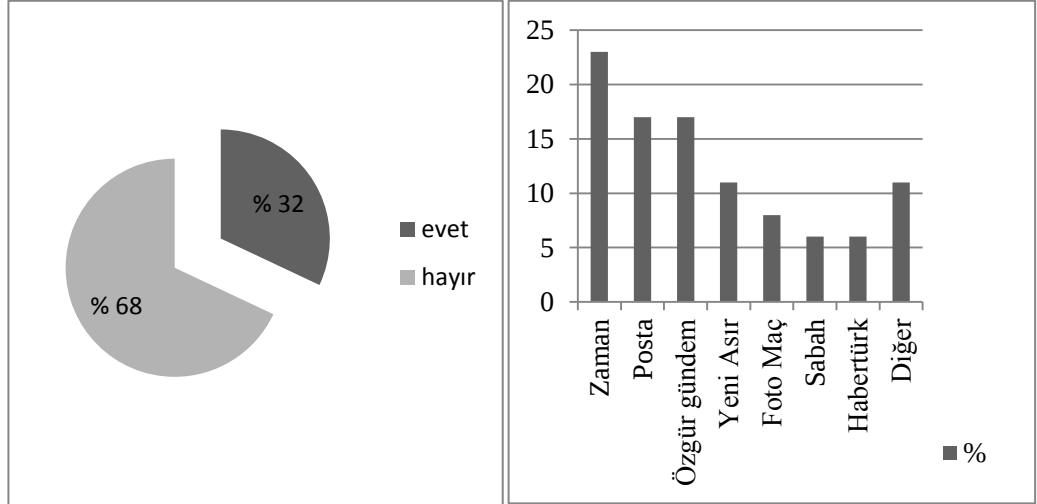


Şekil 65: Sinema ve tiyatro gibi aktivitelere ne sıklıkla katılırsınız?



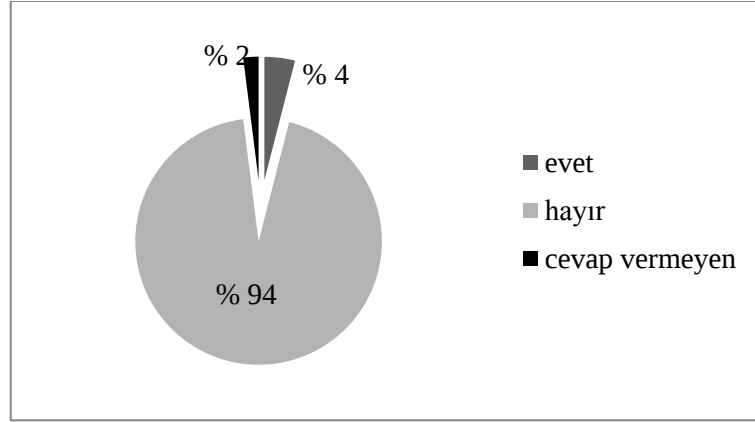
Ayrıca anket uygulanan kişilerin % 68'i gazete okumadıklarını belirtirken, gazete okuyan kişilerin (% 32) okudukları gazeteler arasında “Zaman”, “Posta”, “Özgür Gündem”, “Yeni Asır”, “Foto Maç” “Sabah” ve “Haber Türk” gazeteleri ön plana çıkmaktadır (Şekil 66).

Şekil 66: (1) Günlük gazete okuyor musunuz? (2) Evet ise hangi gazeteyi okuyorsunuz?



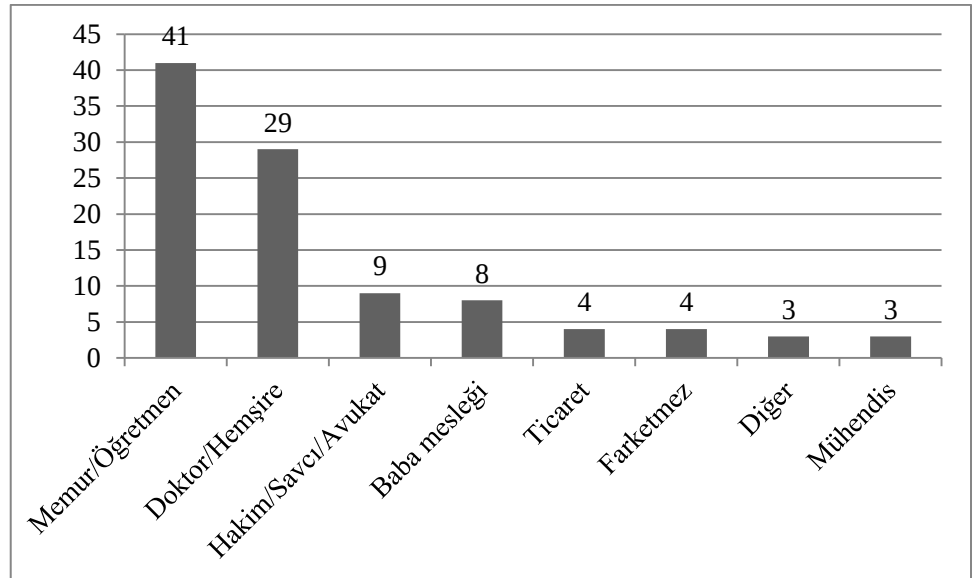
Düzenli bir tatil alışkanlıklarının olup olmadığı sorusuna da anket uygulanan kişilerin % 95'i “hayır” yanıtını vermişlerdir (Şekil 67). Az sayıda olmakla birlikte düzenli bir tatil alışkanlığının olduğunu söyleyenler de bunu, yılda en az bir kez memlekete gitme olarak gerçekleştirdiklerini söylemişlerdir.

Şekil 67: Düzenli bir tatil alışkanlığınız var mı?



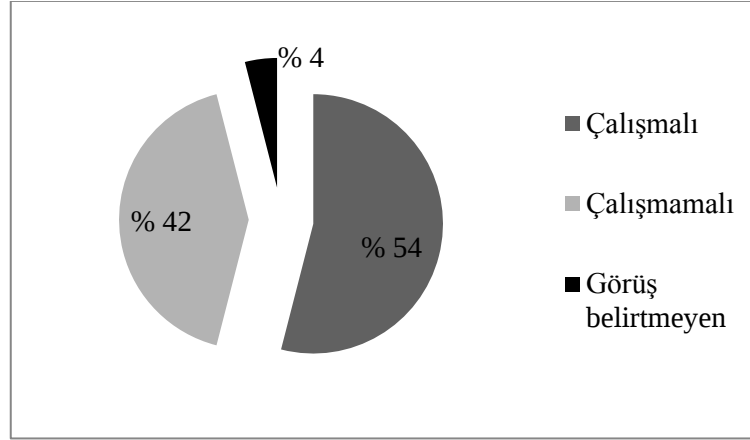
Çocuklarının hangi mesleğe sahip olmalarını istedikleri sorusuna da anket uygulanan kişilerin % 31'i herhangi bir yanıt vermemiş, bu konuda görüş belirtenlerin % 41'i memur/öğretmen, % 29'u doktor/hemşire, % 9'u da hâkim/savcı/avukat cevabını vermiştir (Şekil 68).

Şekil 68: Çocuğunuzun hangi mesleği seçmesini istersiniz? (%)



Anket uygulanan kişilerin % 54'ü kadınların çalışmasını desteklerken, % 42'si kadınların çalışmaması gerektiğini düşünmekte, % 4'ü ise bu konuda herhangi bir fikir belirtmemiştir (Şekil 69).

Şekil 69: Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?

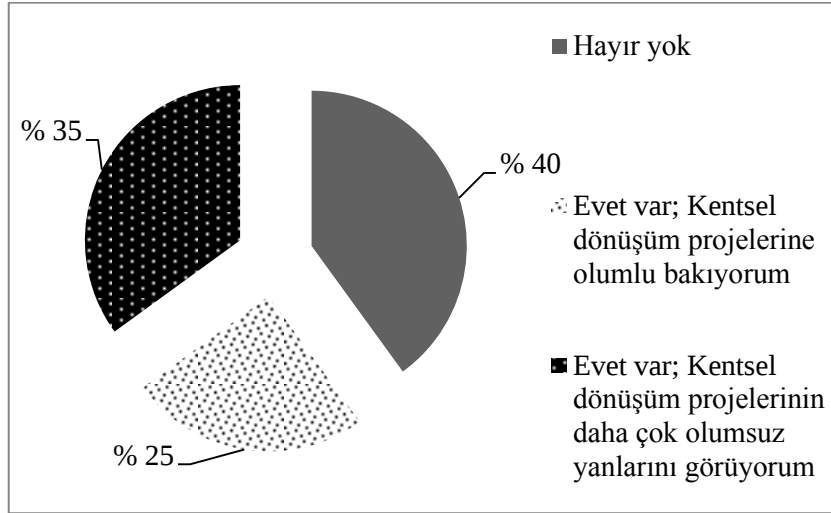


Özetle, çalışma alanımız olan Kadifekale'nin neredeyse tamamının kente göç ile gelen kişilerden oluştuğu, alanın göç sürçleri ile şekillendiği söylenebilir. Ayrıca Kadifekale'nin kente göç ile gelenlerin ilk yerleşim yerlerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çoğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizden göç ederek gelen kişilerden oluşan semt sakinlerinin doğum yeri çoğunlukla Mardin olup doğum yerinin ilçelere göre dağılımında da Mardin'in Nusaybin, Midyat, Ömerli gibi belli bazı ilçeleri ön plana çıkmaktadır. Göç ile gelen kişilerin doğum yeri ile İzmir'e göç etmeden önce yaşadıkları il ve ilçelere göre dağılımları da büyük ölçüde örtüşmekte, bu ise herhangi bir il veya ilçenin bu göç hareketine kademe olmadığını, göç hareketinin doğrudan İzmir'e yönelik olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Çoğu iş ve istihdam olanakları nedenine dayanan bu göç hareketleri hemşeri ilişkileri ile de yakından ilgilidir. Kente göç ile gelen semt sakinlerinin geldikleri yerde de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdürdükleri, sanki memleketlerindeymiş gibi yaşamaya devam ettikleri gözlenmiştir. Nitekim Kadifekale 'de kendilerini memleketlerinde gibi hissettiklerini söyleyen bu kişilerin büyük kısmı da memleketlerine dönmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Kadifekale 'de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdüren bu kişilerin kent yaşamına da gerektiği ölçüde katılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle alanın sosyal boyutu ile de sağlıklı bir kentsel alana işaret ettiği söylenebilir.

3.1.4.3.Kadifekale sakinlerinin kentsel dönüşüm konusundaki bilgi düzeyi, eğilimleri ve beklentileri

Kentsel dönüşüm projelerinin uygulama sürecinde en az düzeyde engel ile karşılaşılması ve başarılı projeler üretmek adına alanın mekânsal gerekliliklerinin yanı sıra proje alanında yaşayan kişilerin konu hakkında bilgilendirilmesi, bu kişilerin de sürece katılımı, desteğinin sağlanması ve işbirliğine gidilmesi kentsel dönüşüm proje uygulama süreçlerinin son derece önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Bu önemi dikkate alarak Kadifekale Kentsel Dönüşüm projesini çok boyutlu yapısı ile bir bütün olarak değerlendirebilmek için anketimizde semt sakinlerinin kentsel dönüşüm konusundaki bilgi ve eğilimlerini ölçmeye ve bu sürece ilişkin görüşlerini almaya yönelik sorulara da yer verilmiştir. Bu kapsamda anket uygulanan kişilerin öncelikle kentsel dönüşüm konusuna nasıl baktıkları belirlenmeye çalışılmış, anket uygulanan kişilerin % 40'ı kentsel dönüşüm projelerine ilişkin herhangi bir fikirleri olmadığını söylerken, % 35'i kentsel dönüşüm projelerine olumsuz baktıklarını ve yalnızca % 25'i kentsel dönüşüm projelerine ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını söylemişlerdir (Şekil 70).

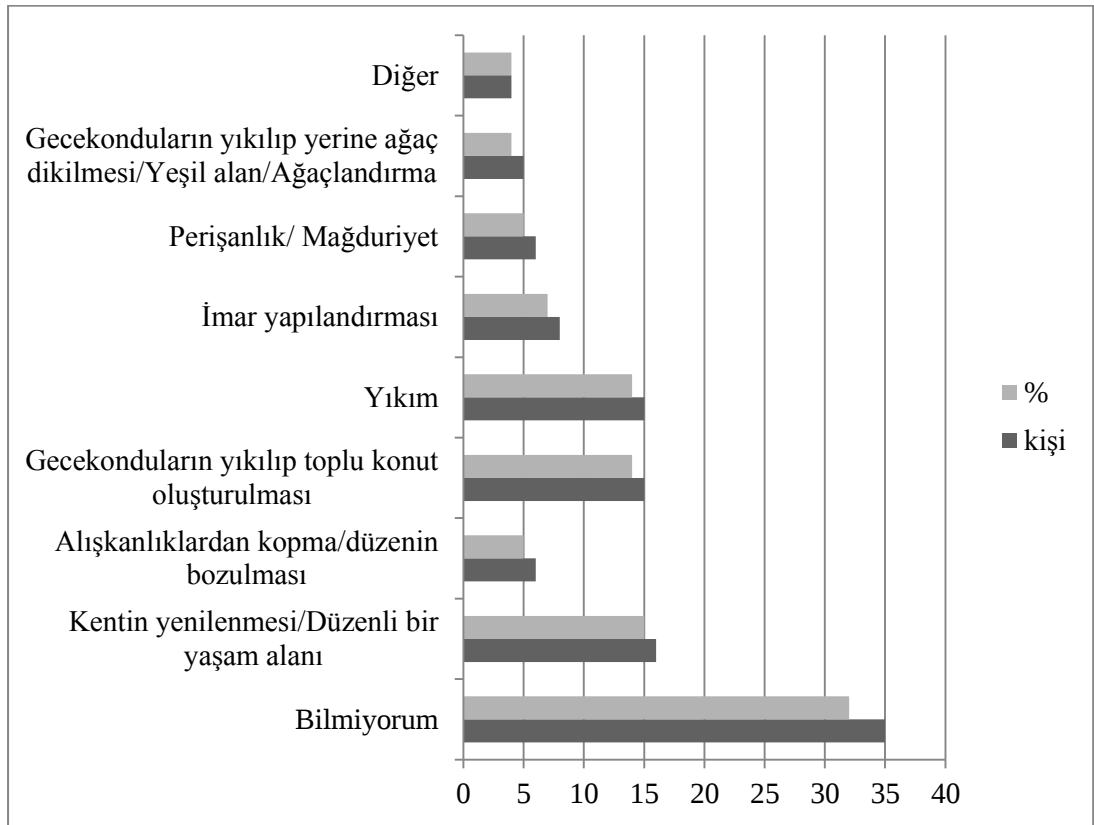
Şekil 70: Kentsel Dönüşüm Projeleri hakkında bir fikriniz var mı?



“Kentsel dönüşüm ne demektir?” sorusuna karşılık anket uygulanan kişilerin % 32’si kentsel dönüşümün ne demek olduğunu bilmediklerini söylerken, yapılan kentsel dönüşüm tanımları arasında “kent’in yenilenmesi/düzenli bir yaşam alanı” (% 15), “gecekonduların yıkılıp toplu konuta geçilmesi” (% 14), “yıkım/evlerin yıkılması” (%

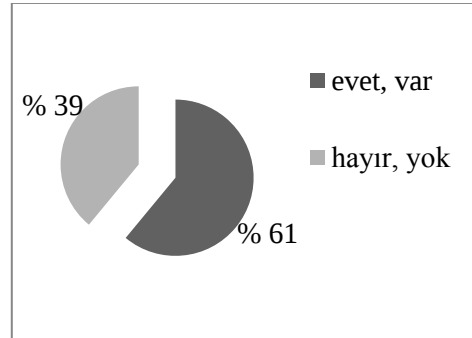
14) ve “imar yapılandırması” (% 7) yanıtları ön plana çıkmıştır (Şekil 71). Bununla birlikte kentsel dönüşümü “perişanlık/mağduriyet”, “alışkanlıklardan kopma/düzenin bozulması” şeklinde yanıtlayanlar (%10) kentsel dönüşüme kesin olumsuz bakış açılarını ortaya koyarken “yıkım/evlerin yıkılması”, “gecekonduların yıkılıp toplu konuta geçilmesi” ifadeleri de konuya ilişkin daha çok olumsuz bakış açılarını bünyesinde barındırmaktadır. Ek olarak kentsel dönüşümü “gecekonduların yıkılıp yerine ağaç dikilmesi”, “yeşil alan”, “heyelan”, “yetkililerin verdiği kararların uygulanması” şeklinde tanımlayanlar da olmuştur.

Şekil 71: Kentsel dönüşüm nedir?



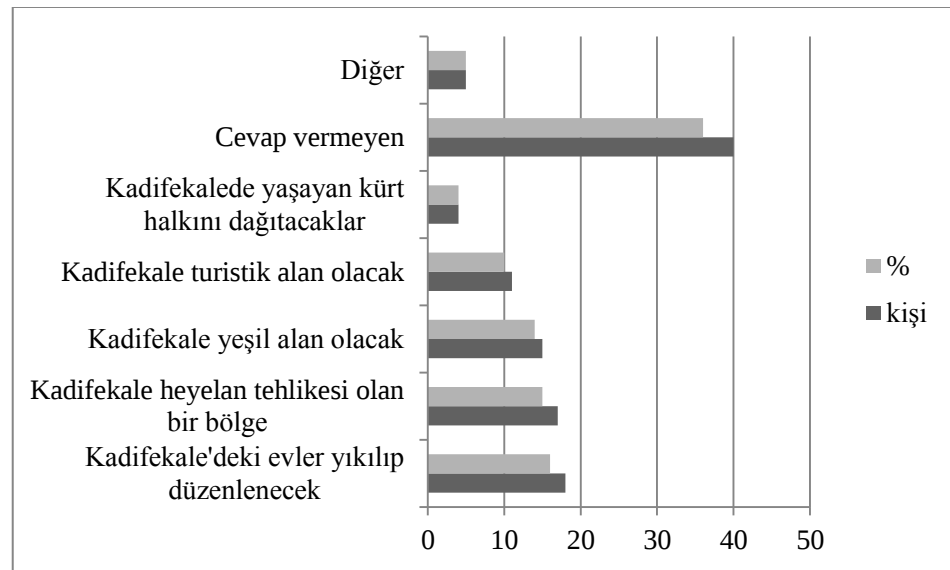
Anket çalışmalarımız projeye dâhil mahallerde, projenin uygulama aşamasında ve proje kapsamında Kadifekale 'de yıkımların gerçekleştirildiği sırada uygulanmasına rağmen katılımcı grubun % 39'u Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda bir bilgiye sahip olmadıklarını söylemişlerdir (Şekil 72).

Şekil 72: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda bilginiz var mı?



Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda ne bildikleri sorusuna karşılık ise anket uygulanan kişilerin % 40'ı herhangi bir yanıt vermemiş, verilen yanıtlar arasında ise “Kadifekale ’deki evler yıkılıp düzenlenecek” (% 16), “Kadifekale heyelan tehlikesi olan bir bölge” (% 15), “Kadifekale yeşil alan olacak” (% 14) ve “Kadifekale turistik alan olacak” (% 10) yanıtları ön plana çıkmıştır (Şekil 76).

Şekil 73: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda ne biliyorsunuz?

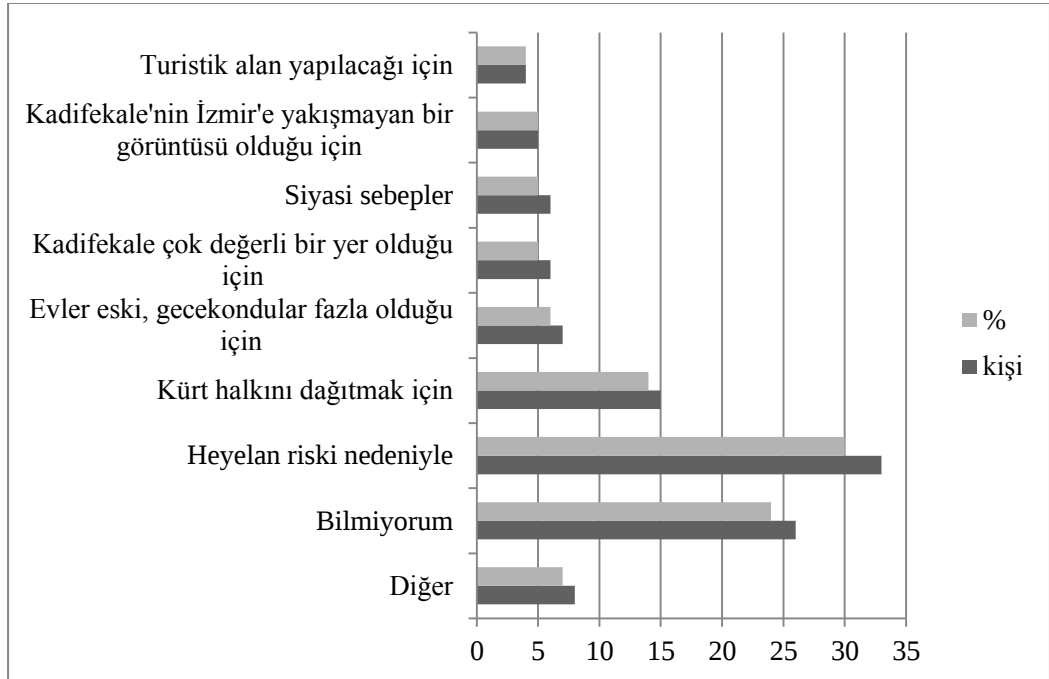


Alınan bu yanıtlar projeye ilişkin bilgisi olan kişilerin proje hakkında doğru fakat sınırlı bilgiye sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bu yanıtlara ek olarak “Evler yıkılıp tarihi sit alanı oluşturulacak”, “Tiyatro alanı ortaya çıkarılıp müze yapılacaktır”, “Kadifekale ’de yaşayan insanları Uzundere toplu konutlarına gönderecekler”, “İnsanları yerinden yurdundan edip borçlandırıyorlar”, “Heyelan bahane, bu toprakları değerlendirecekler”, “Kadifekale ’de yaşayan Kürt halkını dağıtacaklar”,

“Evler yıkılıp yüksek binalar yapılacak” ifadeleri de bu soruya alınan yanıtlar arasındadır.

Bu sorunun hemen ardından sorulan “Sizce Kadifekale ‘de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?” sorusuna katılımcıların % 30’u “*heyelan nedeniyle*” yanıtını vermiş, böylece bu kişilerin projenin temel gerekçesi konusunda doğru bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak katılımcıların % 24’ü de bu soruya “*bilmiyorum*” yanıtını vermiş, % 14’ü ise bu soruyu “*Kürt halkını dağıtmak için*” ifadesi ile yanıtlamıştır (Şekil 74). Semtte yaşayanların bir kısmının projeyi, etnik yapılarına kasıtlı bir girişim olarak görmelerinin, proje sürecine halkın katılım ve desteğinin sağlanması konusunda önemli bir engel olduğu söylenebilir. Buna ek olarak “*Siyasi sebepler*”, “*Evler eski, gecekondular fazla olduğu için*”, “*Kadifekale’nin İzmir’e yakışmayan bir görüntüsü olduğu için*”, “*Kadifekale çok değerli, bir yer olduğu için, Kadifekaleyi değerlendirmek için*” ve “*Kadifekale turistik alan olacağı için*” şeklinde ifade edilen görüşler söz konusudur.

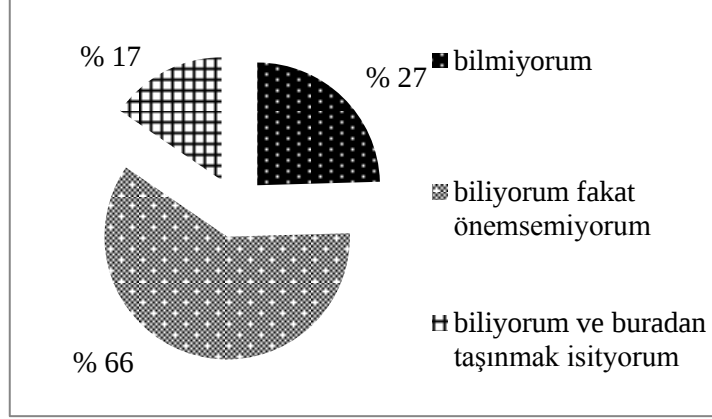
Şekil 74: Sizce Kadifekale ’de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?



Ayrıca anket uygulanan kişilerin % 27’si yaşadıkları alanın bir heyelan bölgesi olduğunu bilmediğini söylerken % 66’sı “*biliyorum, fakat önemsemiyorum*” yanıtını

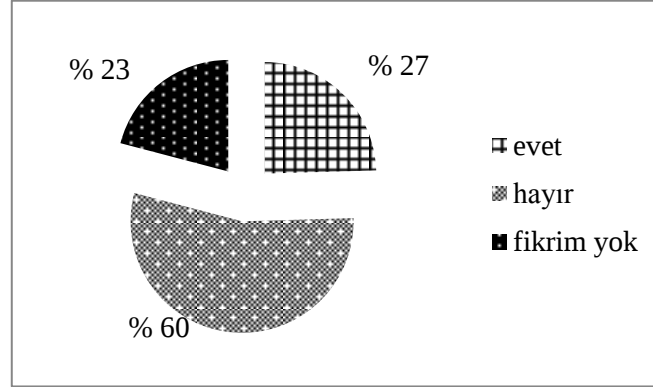
vermiş, geriye kalan yalnızca % 17'lik kesim ise “*biliyorum ve buradan taşınmak istiyorum*” yanıtını vermiştir (Şekil 75).

Şekil 75: Yaşadığınız yerin bir heyelan bölgesi olduğunu ve risk taşıdığını biliyor musunuz?



“*Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyor musunuz?*” sorusuna da katılımcıların % 23’ü fikrim yok cevabı ile bu konuda çekimser davranırken % 60’ı da bu projeyi başarısız bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yalnızca % 27’si Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı bir proje olarak görmektedir (Şekil 76).

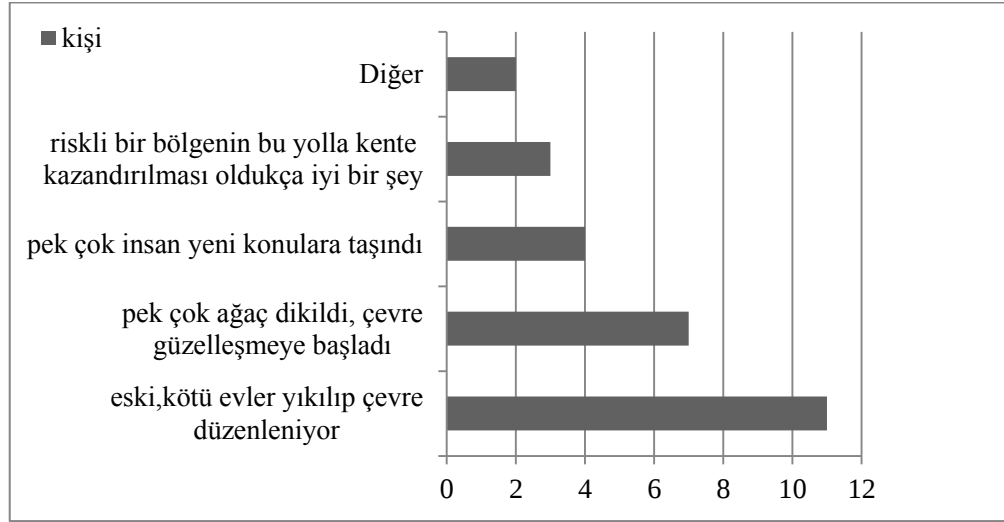
Şekil 76: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyor musunuz?



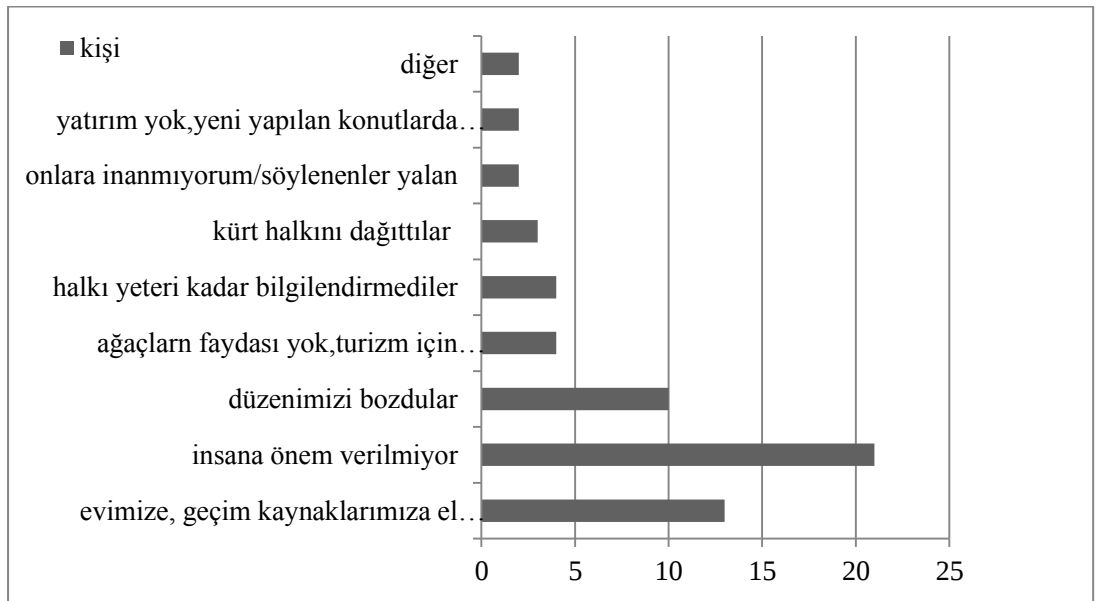
Projenin **başarılı** olduğunu düşünenler buna gerekçe olarak eski/kötü evlerin yıkılıp çevrenin düzenlenmesi, pek çok ağaç dikilerek çevrenin güzelleşmeye başlaması, pek çok insanın yeni konutlara taşınması, riskli olan bir bölgenin bu yolla kente kazandırılması gibi olumlu görüşlerini ifade etmişlerdir (Şekil 77). Projenin **başarısız** olduğunu düşünenler ise projeye ilişkin olumsuz görüşlerini en çok “*insan önem verilmiyor*” ifadesi ile vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra evlerine/geçim kaynaklarına el

konulması, düzenlerinin bozulması, ağaçların kimseye bir faydasının olmadığını ve turizm için insanların yerlerinden edildiğini düşünmeleri, halkın yeteri kadar bilgilendirilmediği görüşünü ön plana çıkan diğer olumsuz değerlendirmeler arasındadır(Şekil 78).Yanısıra Kürt halkını dağıtma amacıyla gerçekleştirilen bir proje olduğunu düşünmeleri, yeterli yatırımın yapılmadığı ve oluşturulan yeni yerleşim alanında da benzer sorunların olduğu görüşleri ile söylenenlere inanmadıklarını belirterek projeyi başarısız bulduklarını söyleyenler de mevcuttur.

Şekil 77: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyorum. Çünkü

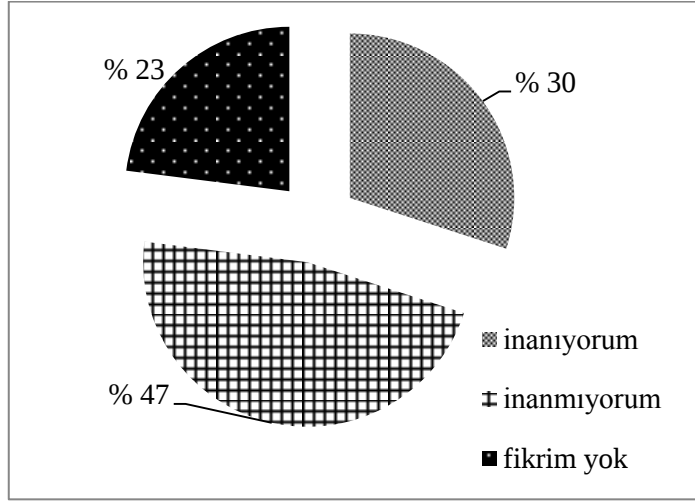


Şekil 78: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarısız buluyorum. Çünkü



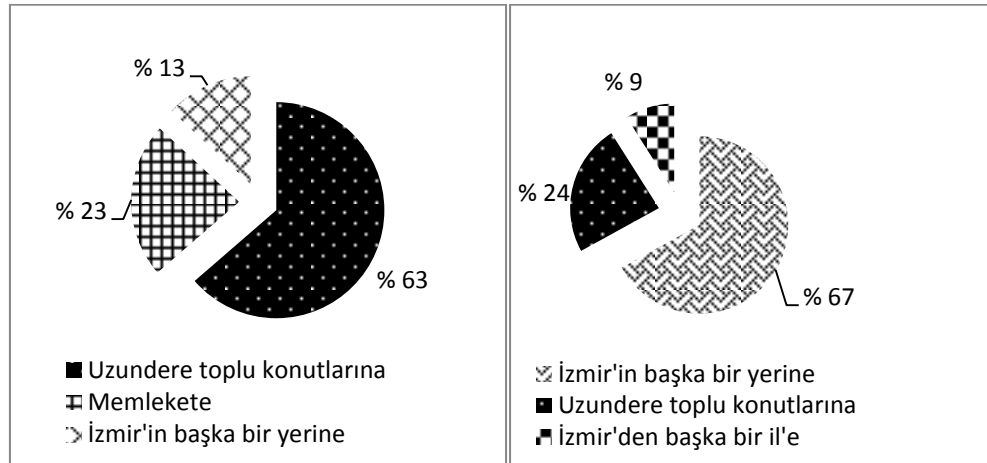
Ayrıca anket uygulanan kişilerin % 47'si proje kapsamında Kadifekale'nin yeşil alan ve rekreasyon alanı olarak düzenleneceğine inanmadıklarını belirtirken % 23'ü bu konuda bir fikri olmadığını, % 30'u ise buna inandıklarını söylemişlerdir(Şekil 79). Bu konuda hâkim görüş ise daha çok üst gelire konut yapılacağı yönündedir

Şekil 79: Proje kapsamında Kadifekale'nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağı söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?



Katılımcıların çoğu Kadifekale kentsel dönüşüm projesi kapsamında çevrelerinden taşınan tanıdıklarının çoğunlukla Uzundere toplu konutlarına taşındıklarını belirtmişlerdir (Şekil 80). Bu bakımdan ulaştığımız sonuç, boşaltılan proje alan sınırları içerisinde yaşayan kişilerin yeni yerleşim yerinin daha çok Uzundere toplu konutları olduğu bilgisini de doğrulamaktadır.

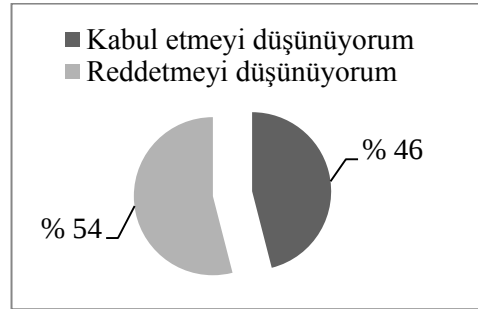
Şekil 80:Projesi kapsamında taşınan tanıdıklarınız nereye taşındılar?



Ayrıca proje kapsamında evlerinden çıkartılan bu kişilerin bir kısmının memleketlerine döndüğü, bir kısmının İzmir'in (Kadifekale ve Uzundere dışında) başka bir yerine taşındığı, bir kısmının da İzmir'den başka bir İl'e göç ettikleri belirlenmiştir.

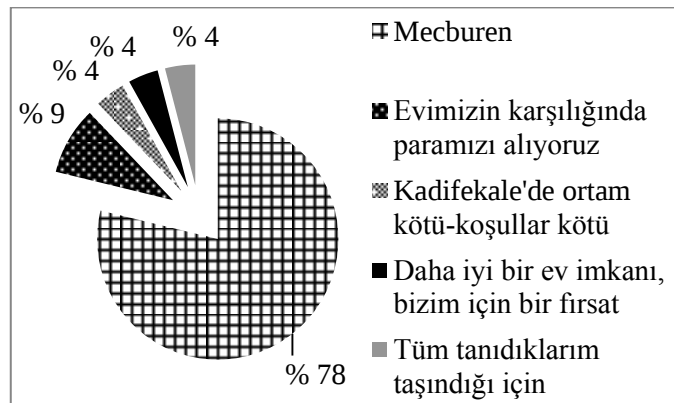
Kadifekale projesi kapsamında gayrimenkullerinin kamulaştırılması amacıyla kendilerine herhangi bir teklif sunulup sunulmadığını sorduğumuzda katılımcıların % 55'i herhangi bir teklif almadıklarını belirtirken teklif alan kişilere (% 45), “Kadifekale'deki gayrimenkullarının kamulaştırma bedelini nakit almaları” veya “Hak sahibinin Kadifekale'deki gayrimenkul değeri üzerinden kalan borçları 15 yıl geri ödemeli olarak uzundere toplu konutlarından ev tahsisi” olmak üzere iki seçeneğin sunulduğu belirlenmiştir. Proje kapsamında teklif alan kişilerin % 46'sı bu teklifi kabul etmeyi düşünürken % 54'ü reddetmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir (Şekil 81).

Şekil 81: Proje kapsamında size yöneltilen teklifler karşısında ne yapmayı düşünüyorsunuz?



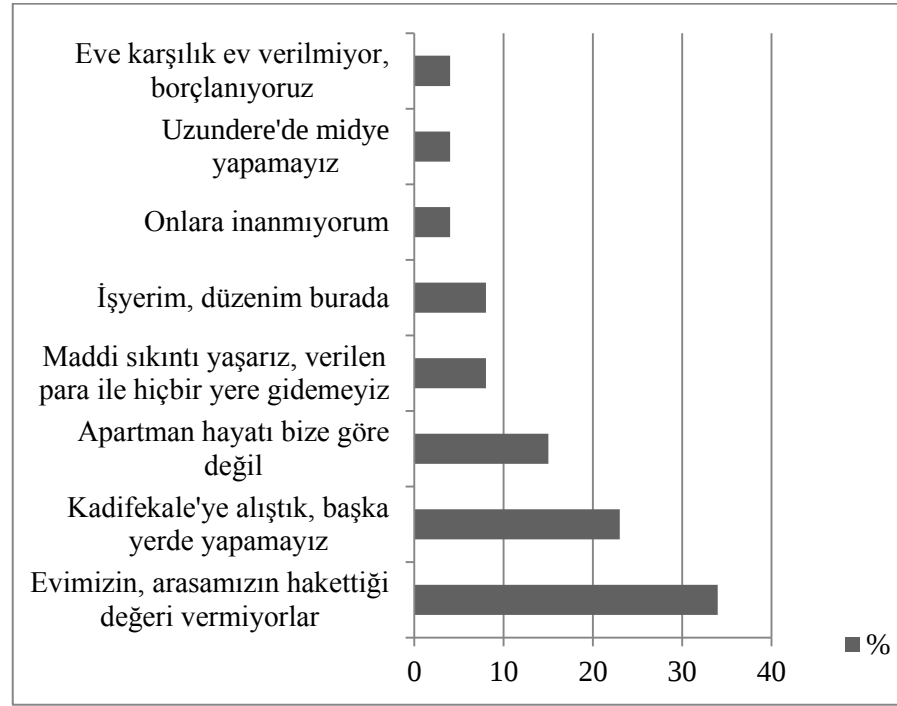
Ayrıca aldıkları teklifi kabul etmeyi düşünenlerin de büyük kısmı mecburen, başka şansları olmadığı için kabul edeceklerini belirtmişlerdir (Şekil 82).

Şekil 82: Kabul etmeyi düşünüyorum. Çünkü;



Aldıkları teklifleri reddetmeyi düşünenler ise başta ev ve arsalarının gerçek değerinin verilmediği gerekçesi ile reddetmeyi düşündüklerini söylerken Kadifekale'ye alıştıkları ve başka yerde yaşayamayacakları düşüncesi, yanı sıra apartman hayatının alışkanlıklarına ters düştüğü, verilen para ile hiçbir yere gidemeyecekleri, maddi sıkıntı yaşayacakları, işyeri ve düzenlerinin Kadifekale' de olması, Uzundere'de midye yapamayacakları, eve karşılık ev verilmediği, borçlandıkları ve güven duymadıkları gerekçeleri ile kendilerine yöneltilen teklifleri reddetmeyi düşündüklerini söylemişlerdir (Şekil 83).

Şekil 83: Reddetmeyi düşünüyorum. Çünkü;

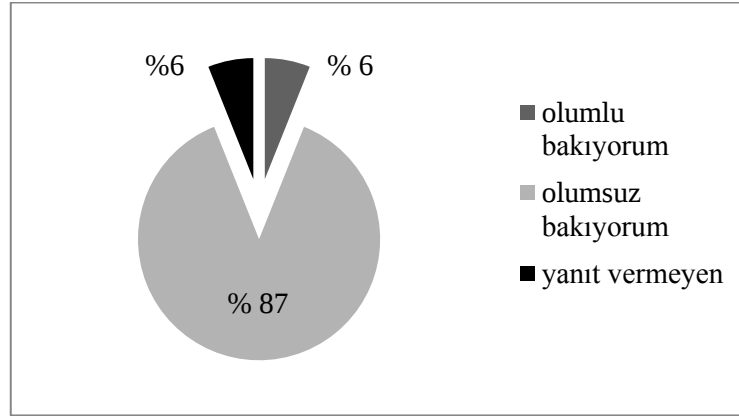


Henüz gayrimenkullerinin kamulaştırılmasına yönelik herhangi bir teklif almayanlara da kendilerine benzer tekliflerin sunulmasının halinde ne yapmayı tercih edecekleri sorusu sorulmuş, elde edilen sonuçlar büyük ölçüde (% 41) bu kamulaştırma teklifini kabul edeceklerini göstermiş, ancak katılımcıların % 31'i de konuya ilişkin herhangi bir fikir beyanında bulunmamışlardır. Proje kapsamında konutlarının kamulaştırılması halinde ne yapmayı düşündükleri sorusuna ise katılımcıların verdikleri yanıtlar önem sırasına göre “İzmir’in Kadifekale’ye benzeyen başka bir yerine giderim”, “Bu para ile TOKİ’den ev almaktan başka bir şey yapamayız”, “Mahekemye

başvururuz, hakkımızı verene kadar kabul etmeyiz”, “Apartman hayatı bize göre değil, bize verilen paraya ekleyerek başka bir yerden ev alırız”, “Memlekete gideriz” ve “Kadifekale’nin başka bir yerine yerleşiriz” şeklindedir.

Anket uygulanan kişilere Uzundere toplu konutları hakkında ne düşündükleri sorulmuş ve bu kişilerin % 87’sinin Uzundere toplu konutlarına olumsuz baktıkları % 6’sının herhangi bir fikir belirtmediği ve yalnızca % 6’sının Uzundere toplu konutlarına taşınma fikrine olumlu baktıkları sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 84).

Şekil 84: Uzundere’deki TOKİ evlerine taşınma konusunda ne düşünüyorsunuz?

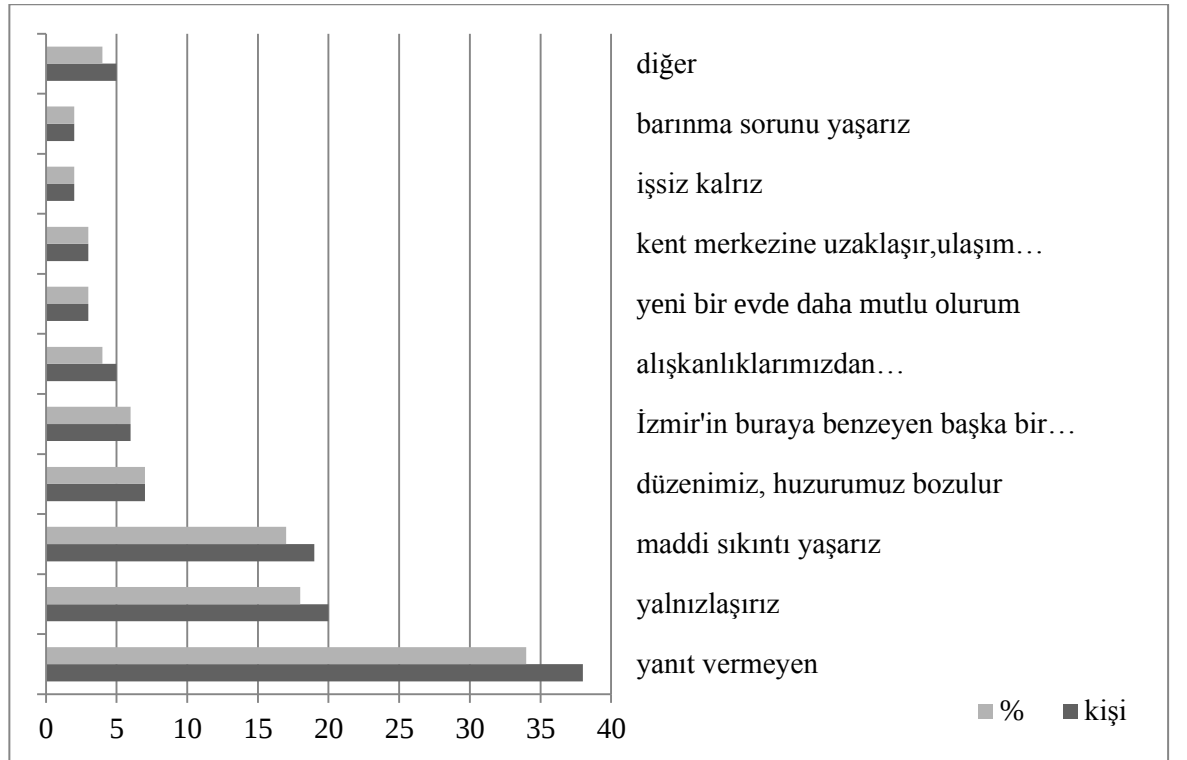


Uzundere toplu konutlarına taşınma fikrine sıcak bakmayanların öncelikli gerekçesi “*apartman hayatı bize göre değil*” ifadesi ile apartman hayatının alışkanlıklarına uymamasıdır. İkinci önemli gerekçe ise bu alanın “*her yere uzak*” olması ile ilişkilendirilmektedir. Üçüncü önemli gerekçe; eve karşılık ev verilmemesi, bu süreçte borçlandırılacakları nedenine dayanmaktadır. Ardından sırasıyla bu alanın işyerine uzak olması, maddi sıkıntı yaşayacakları düşüncesi, kimsenin memnun olmaması, gidenlerin geri gelmesi, düzen ve alışkanlıklarından kopamayacakları, orda midye yapamayacakları, verilen evler küçük olması ve evlerin dayanıklı olmaması gibi gerekçeler öne çıkmıştır. Uzundere toplu konutlarına taşınma fikrine olumlu bakan % 6’lık kesim ise yeni ev imkanı ile temiz, sağlıklı, daha iyi bir yaşam alanının kendileri için bir fırsat olduğunu belirtmişlerdir.

Kadifekaleden ayrılmakla birlikte hayatınızda neler değişir sorusuna ise en fazla yanıt “*yalnızlaşırız*” ve “*maddi sıkıntı yaşarız*” olmuştur (Şekil 85). Alınan yanıtlar projenin maddi manevi etkilerini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu soruya

verilen ikinci ve üçüncü yanıtlarda ise en çok vurgulanan yanıt “alışkanlıklarımızdan koparız/kültürümüze yabancılaşırız” olmuştur. Bu soruya verilen ikinci ve üçüncü yanıtlarda öne çıkan diğer ifadeler ise sırasıyla “kent merkezine/iş yerine uzaklaşırız”, “maddi sıkıntı yaşarız”, “psikolojik olumsuzluklar yaşarız/huzurumuz bozulur”, “düzenimiz bozulur”, “işsiz kalırız/midye yapamayız”, “yabancılık çekeriz/yalnızlaşırız” şeklindedir.

Şekil 85: Kadifekale ’den ayrılmakla birlikte hayatınızda neler değişir?



Özetle Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve onun çok yakın çevresinde yaşıyor olmalarına rağmen anket uygulanan kişilerin % 40'ı kentsel dönüşüm konusunda herhangi bir fikirleri olmadığını belirtirken % 35'i kentsel dönüşüm projelerine olumsuz baktıklarını ve yalnızca % 25'i kentsel dönüşüm konusunda olumlu bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Nitekim örneklem grubunun % 32'si de “Kentsel dönüşüm ne demektir?” sorusuna “bilmiyorum” yanıtını vermiştir. Anket çalışmalarımız proje alanı ve çok yakın çevresinde ve proje kapsamında yıkımların gerçekleştirildiği uygulama aşamasında gerçekleştirilmesine rağmen katılımcıların % 39'u Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda bir bilgiye sahip olmadıklarını

belirtmişlerdir. “*Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi hakkında ne biliyorsunuz?*” sorusuna da katılımcıların önemli bir kısmı yanıt vermezken Kadifekale’nin heyelan tehlikesi olan bir bölge olduğu, Kadifekale ’deki evlerin yıkılıp düzenleneceği, Kadifekale’nin yeşil alan ve turistik alan olacağı yanıtları alınmıştır. “*Sizce Kadifekale ’de bir kentsel dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?*” sorusuna da katılımcıların önemli bir kısmı “*bilmiyorum*” yanıtını vermiştir. Ayrıca katılımcıların % 30’u projenin heyelan nedeniyle gerçekleştirildiğini bilmelerine rağmen “*Yaşadığınız yerin bir heyelan bölgesi olduğunu ve risk taşıdığını biliyor musunuz?*” Sorusuna % 66 oranında “*biliorum fakat önemsemiorum*” yanıtı alınmıştır. Yanısıra katılımcıların % 60’ı Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesini başarısız bulduklarını belirtmişlerdir. Özetle anket sonuçlarımız kentsel dönüşüm konusunda halkın yeteri kadar bilgilendirilmediği ve katılımcılar arasında kentsel dönüşüme yönelik olumsuz bir bakışın hâkim olduğu belirlenmiştir. Projeyi başarısız bir proje olarak değerlendirenler de başta insana önem verilmediği, yanısıra evlerine, geçim kaynaklarına el konulduğu, düzenlerinin bozulduğu, halkın yeteri kadar bilgilendirilmediği, Kürt halkının dağıtıldığı, yeni yapılan konutlarda da benzer sorunların olduğu ve onlara inanmadıkları/güvenmedikleri gerekçeleriyle projenin başarısız yönlerine dikkati çekmişlerdir. Katılımcıların yarıya yakınının proje kapsamında Kadifekale’nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağına inanmadıkları belirlenmiş, elde edilen bu sonuç da proje sürecinde halkın güveninin sağlanamadığını göstermektedir. Ek olarak katılımcıların % 87’si proje kapsamında taşınmaları öngörülen Uzundere’deki TOKİ evlerine taşınma konusuna olumsuz baktıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcı grup içinde Kadifekale ’den ayrılmakla birlikte yalnızlaşacakları, maddi sıkıntı yaşayacakları, düzen ve huzurlarının bozulacağı şeklinde negatif öngörüler yaygındır.

Tüm bunlara ek olarak “*Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesinden ne bekliyorsunuz? Proje sonucunda kendiniz ve ailenizin yaşamında meydana gelecek olası değişimler sizce nelerdir?*” sorusuna alınan yanıtlar ise;

Düzenimiz bozulacak, olumsuz olacak, maddi manevi zorluk yaşayacağız, tanıdıklardan uzaklaşacağız, umutsuzluk var, yeni eve taşınınca bir lokma ekmek yiyemeyeceğiz, kültürümüze yabancılaşacağız, apartman hayatı bize göre değil, hiçbir

şey beklemiyorum, hiçbir şey değişmez, Uzundere'den ev alsam da orya gitmem, merkezden uzaklaşamayız, ulaşım sorunu yaşarız, yerimizden memnunuz, bize dokunmasınlar, buradan ayrılmayız, işyerine uzaklaşacağız, midye yapamayacağız, perişan haldeyiz ne yapacağımızı bilmiyoruz, geçim kaynaklarımıza el konuluyor şeklindeki ifadelerle projeye ilişkin olumsuz bakış açılarını ortaya koyan katılımcılar daha önce de belirttiğimiz gibi göç ile taşıdıkları hayatlarını sürdürdükleri Kadifekale'den ayrılmak istemediklerini belirten, alışkanlıklarını devam ettirebileceğim bir yere giderim, evim yıkılırsa memlekete dönerim, göç ederiz gibi ifadelerle projeyi istemediklerini belirtmişlerdir. Yanısıra yol, sağlık ocağı gibi hizmet eksiklikleri giderilsin, kiracılara yardımcı olsunlar, insanlar için ne gerekiyorsa onu yapsınlar, hakkımızı versinler, eve karşılık ev verilsin borçlandırmassınlar, müstakil ev versinler apartman dairesinde yapamayız şeklinde ifade edilen beklentiler dikkati çekmektedir.

3.2. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Süreci'nde Yeni Yerleşim Yeri: Uzundere

Proje uygulama sürecinde önem kazanan bir diğer konu, proje kapsamında boşaltılan bu alanda yaşayan kişilerin yerleştirildikleri yeni alan ile ilgilidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında boşaltılan alan, afet riski nedeniyle yeniden yerleşime açılması uygun bir alan değildir. Bu nedenle buradaki hak sahipleri ile uzlaşma sürecinde isteyenlere Uzundere Toplu Konutlarında yer gösterilmiş, bu kişilere, Uzundere'deki yeni konutları, sahip oldukları gayrimenkul değeri üzerinden kalan borçları 15 yıl geri ödemeli olarak tahsis edilmiş, Uzundere'ye gitmek istemeyenler kamulaştırma bedellerini nakit olarak almışlardır. Bu süreçte, proje alanında kiracı olanlara da Uzundere Toplu Konutlarında kiracı olarak devam edecek şekilde yer gösterilmiştir. Bu süreçte 1095 hak sahibinin Uzundere konutlarından faydalanacağı belirtilmiştir⁴⁹. Özetle Kadifekale Kentsel Dönüşüm proje alanında yaşayanların yeni yerleşim yeri çoğunlukla Uzundere Toplu Konut alanı olmuştur⁵⁰ (Foto 23, 24, 25).

⁴⁹ <http://www.izmir.bel.tr/Details.asp?textID=7854> (erişim 20.04.2013)

⁵⁰ Proje alanı ve çevresinde yaptığımız görüşmelere göre proje alan sınırlarında yaşayanların çoğu Uzundere toplu konutlarına yerleşmiş, ancak bu alana yerleşmek istemeyen ailelerin bir kısmı Kadifekale'nin başka bir yerine yerleşmiş, bir kısmı da İzmir'in diğer gecekondulu alanlarından olan ve

3.2.1. Uzundere ve çevresinin coğrafi çevre özellikleri ve İzmir'in kentsel gelişimi içindeki yeri

Uzundere Toplu Konut alanı İzmir'in Karabağlar ilçesinde, Aydın-Çeşme Otoyolunun Limonteppe ile Uzundere Sapakları arasında, otoyolun güneyinde bulunmaktadır (Savcı 2009: 252, Akdağ 2009: 763). Öncelikle konumu bakımından değerlendirildiğinde önceden kent merkezine oldukça yakın bir alanda yaşayan Kadifekale sakinlerinin yeni yerleşim yerinin kent merkezine oldukça uzak bir alana taşınmak zorunda bırakıldığı söylenebilir (Şekil 86).

Şekil 86: Proje sınırında yaşayan kişilerin eski ve yeni yerleşim yeri



Uzundere toplu konut alanının yakın çevresinde Konak Belediyesi tarafından projesi hazırlanan 'Uzundere Rekreasyon Alanı', 'Uzundere Kent Yenileme Bölgesi', 'Cennetçeşme Mahallesi Kentsel Dönüşüm Proje Alanı', 'İzmir Yeni Fuar Alanı' ve 'Olimpiyat Köyü' gibi önemli kentsel gelişim alanları bulunmaktadır (Şekil 87).

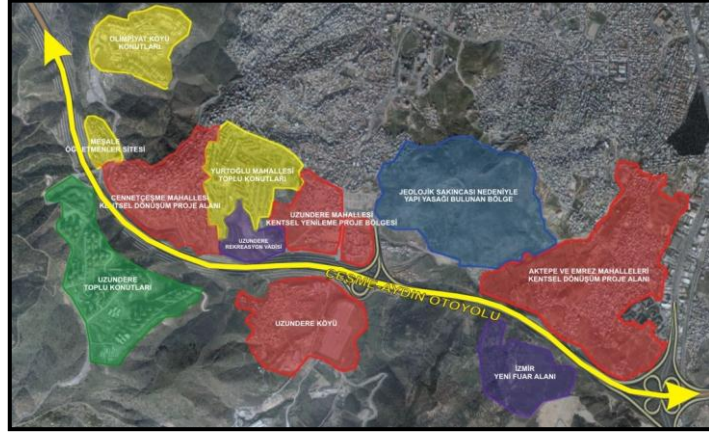
Kadifekale 'den gelen yeni sakinleri tarafından kent merkezine uzaklığı ve ulaşım sıkıntısı nedeniyle eleştirilse de çevreyolu üzerinde yer alması ve havalimanına yakınlığı Uzundere Toplu Konut alanının ulaşım konusundaki avantajlı yönünü oluşturmaktadır.

Engebeli bir topoğrafya alanında yer alan Uzundere Toplu Konut Alanı'nın genel topoğrafik eğimi yer yer % 35–40'lara kadar çıkmaktadır (TOKİ ÇED Raporu 2005: 3). Hâkim jeolojik ortamı, İzmir-Ankara Zonu'na ait Üst Kretase yaşlı kumtaşı-şeyl birimi oluşturur. Bölgede kumtaşlarını, Neojen yaşlı kaya birimleri açısıl

sosyal, ekonomik, mekânsal pek çok yönüyle Kadifekale'ye benzeyen (Eşrefpaşa, Tepecik vb.) semtlere yerleşmişlerdir.

uyumsuzlukla örter. Bu birimin üzerinde ise geçişli olarak Pliyo-kuvaterner yaşlı birimler yer almaktadır. Bütün bu birimler, köşeli kırıntılı yamaç molozları ve ince kırıntılı akarsu çökelleri ile örtülüdür. Alüvyonlar ile yamaç molozları yanal yönde grifttirler. Alüvyon düzlüklerde ve dere yataklarında, yamaç molozu ise belirgin yükseltilerin yamaçlarında ve tektonik hatların önlerinde yayılım göstermiştir (Sumet Yer Bilimleri Raporu, erişim: 06.05. 2013)⁵¹.

Şekil 87: Uzundere Toplu Konut Alanı ve Çevresi Uydu Görüntüsü

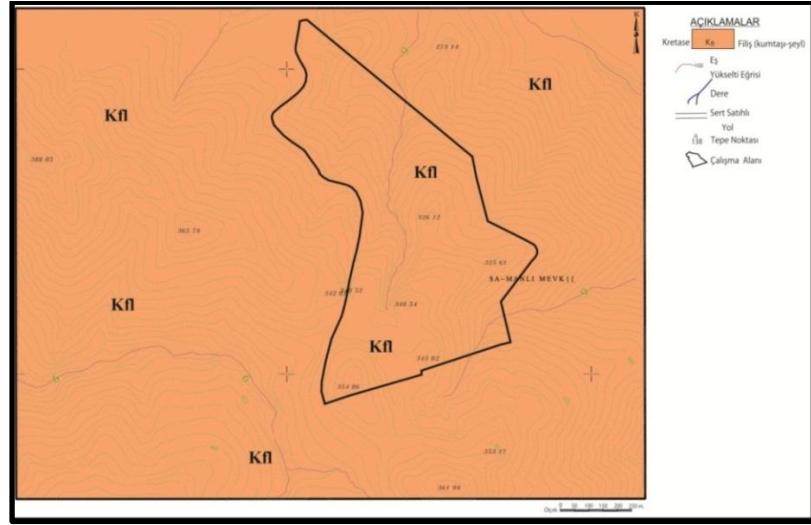


Kaynak: <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim: 11.05.2013

Hâkim jeolojik yapı kumtaşı-şeyl ardalanmasından ibarettir (Şekil 88). İzmir-Ankara Zonu'na ait kumtaşı birimi derin denizel çökellerdir. Üst kretase yaşlı bu birim bol çatlaklı ve kırıklıdır. Baskın litolojinin kumtaşı olduğu alanlarda kumtaşları sık aralıklı süreksizliklerle kesilmiş çok kırıklı, çatlaklı bir yapı göstermektedir. Şeyle göre daha dayanımlı olmaları nedeniyle kumtaşları, daha az aşınmış olup blok çıkıntıları şeklinde bir görünüme sahiptir. Şeyller ise belirgin ince tabakalı olup çoğunlukla laminalıdır. İçerisinde bol miktarda kumtaşı parçaları bulundurmaktadır. Bol kıvrımlı olup zayıf kenetlenmiş lamina yüzeyleri boyunca ayrılabilen ve elle parçalanabilen zayıflıktadır. Genellikle tabaka yüzeyi belirgin olmayan kumtaşları ise tane destekli olup bileşeninde daha çok kuvars, az oranda feldspat bulundurur (Sumet Yer Bilimleri Raporu, erişim: 06.05. 2013).

⁵¹ Bu bölümde yer alan, Uzundere toplu konut alanının jeolojisi, yağış özellikleri ve hidrojeolojisine ilişkin bilgiler Sumet Yer Bilimleri'nin Uzundere toplu konut alanının bir bölümünü kapsayan yaklaşık 40 dönümlük arazinin yeraltı suyu olanaklarını araştırdığı raporundan alınarak aktarılmıştır.

Şekil 88: Uzundere toplu konut alanının jeolojik özellikleri



Kaynak: Sumet Yer Bilimleri (06.05.2013)

Sumet Yer Bilimleri Araştırma raporu hazırlayanlar tarafından İzmir Devlet Meteoroloji Gözlemevinden alınan yağış ve buharlaşma özellikleri verilerine göre Uzundere toplu konut alanında ortalama bölgesel yağış 691,2 mm/yıl'dır. Penman yöntemine göre hesaplanan yıllık potansiyel buharlaşma 834.05 mm su/yıl'dır. Aynı yönteme göre hesaplanan yıllık gerçek buharlaşma ise 205.98 mm su/yıl dır. Bölgedeki potansiyel buharlaşma yağıştan yüksektir. Gerçek buharlaşmaya göre ise; 691.2 mm/yıl lık uzun yıllar ortalamasının 205.98 mm/yıl lık bölümü, yani yağışın % 30 u gerçek buharlaşma sonucu yeniden atmosfere dönmektedir. Böylece, yağışın geriye kalan 485.22 mm su/yıl'ını oluşturan % 70 i akışa geçmektedir (Sumet Yer Bilimleri Raporu, erişim: 06.05. 2013). Burada belirtmek gerekir ki alanda yer alan kumtaşı ağırlıklı, kıvrımlı ve kırıklı bir yapıya sahip kumtaşı-şeyl ardalı düzenli tabakalı, çok kıvrımlı ve kırıklıdır. Şeyl tabakaları, kil içermeleri veya ayrışarak kile dönüşmeleri nedeniyle suların hareketini engelleyerek permabilitenin düşük olmasını sağlamaktadır (Sumet Yer Bilimleri 06.05. 2013). Ancak yine de hâkim jeolojik ortamın yumuşak ve geçirimli malzemelerden oluştuğu bir alanda düşen yağışın % 70'i akışa geçmekte ve bu alanda eğim değerleri % 35-40 civarında ise, taşıdığı coğrafi özellikler itibariyle alanın yerleşime uygunluğu düşündürücüdür. Yanısıra 2012 yılı 4048 sayılı kararnameye⁵²

⁵² Bakanlar Kurulu 7.12.2012 tarih ve 2012/4048 sayılı kararı. Resmi Gazete İlanı: 31.12.2012 sayı: 28514

göre “riskli alan” olduğu belirlenen Karabağlar ilçesi; Limonteppe, Salih Omurtak, Umut, Gazi, Özgür, Yüzbaşı Şerafettin, Cennetçeşme, Bahriye Üçok, Ali Fuat Erdem mahallerinin tamamını, Abdi İpekçi ve Uzundere mahallelerinin ise bir bölümünü kapsayan⁵³ 540 ha. arazi de afet riski nedeniyle Kadifekale ’den taşınan kişilerin yerleştirildiği Uzundere toplu konut alanından yalnızca bir çevre yolu ile ayrılmaktadır (Şekil 89).

Şekil 89: Uzundere Toplu Konut Alanı’nın 2012/4048 sayılı kararnameye göre riskli olduğu belirlenen alana göre konumu



Özetle afet riski nedeniyle öncelikli kentsel dönüşüm proje alanı ilan edilen Kadifekale ‘den taşınan kişilerin yeni yerleşim yeri olan Uzundere Toplu Konut alanının yerleşime uygunluğu tartışılması gereken bir konudur.

3.2.2. Kadifekale kentsel dönüşüm sürecinin Uzundere’ye yansması

Kadifekale Kentsel Dönüşüm projesi kapsamında boşaltılan proje alan sınırlarında yaşayan hak sahiplerine “gayrimenkullerinin karşılığının nakit olarak verilmesi” veya “gayrimenkul değeri üzerinden kalan borçları 15 yıl geri ödemeli olarak Uzundere Toplu Konut alanında konut tahsis edilmesi” şeklinde belirlenen iki seçenek sunulmuştur, başka bir deyişle proje kapsamında boşaltılan bu alanda yaşayan

⁵³ Yeni Ekonomi Gazetesi 01.01.2013;

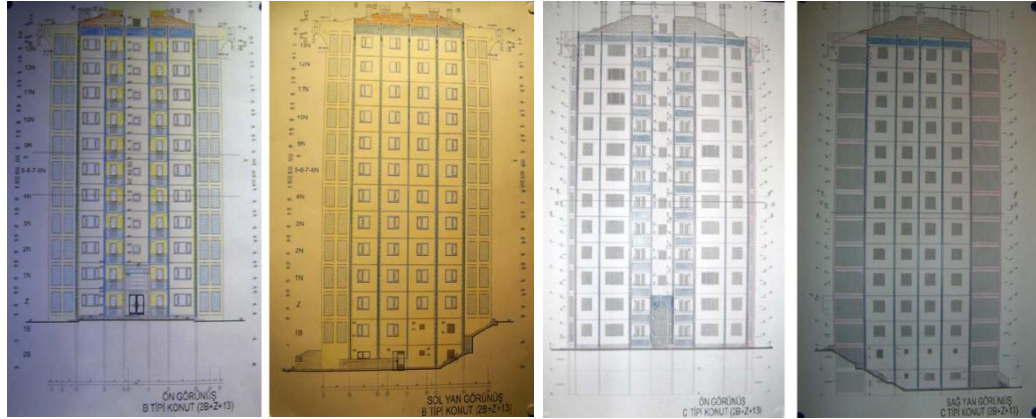
http://yeniekonogazetesi.com.tr/haberler_karabaglarda_540_hektar_alan_quotriskliquot_ilan_edildi-l-1-sayfa_id-666-id-138441 erişim 28.04.2013

kişilerin yeni yerleşim yeri Uzundere Toplu Konut alanı olarak planlanmıştır. Burada yer alan konutlar “C” Tipi (Zemin+12 Kat, Katta 4 Daire), “B” tipi (Zemin+12 Kat, Katta 4 Daire) ve “F” tipi (Zemin +7 Kat, Katta 2 Daire) olup toplam 3080 adettir (TOKİ ÇED raporu 2005: 4). Konut planları ve görünüşler Akdağ (2009) tarafından şu şekilde aktarılmıştır (Çizelge 21).

Tip	Oda sayısı	m ²	Adet
B Tipi	2Oda+1Salon	75.06 m ²	560
B2 Tipi	2Oda+1Salon	94.91 m ²	840
C Tipi	3 Oda+1Salon	120.18 m ²	644
F Tipi	2 Oda+1Salon	94.60 m ²	112

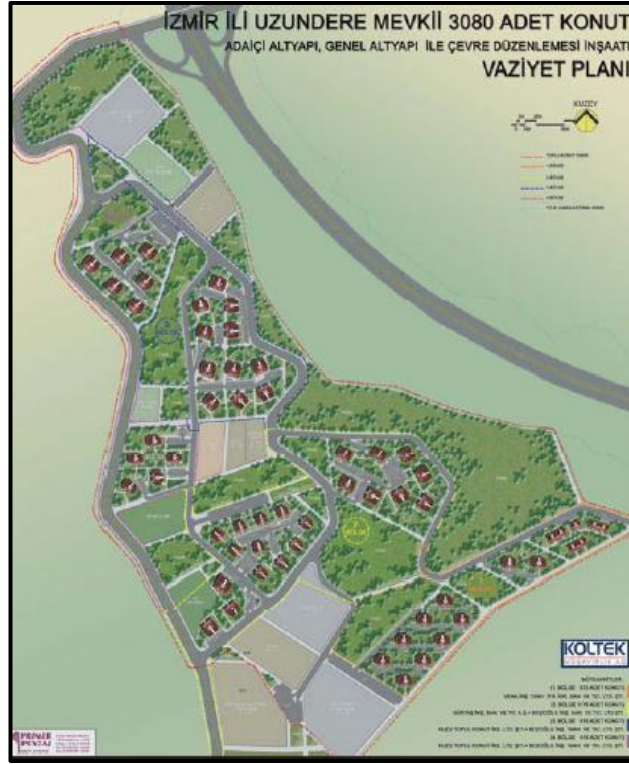
Çizelge 21: Uzundere toplu konut alanında yer alan konut planları (Akdağ 2009: 764)

Şekil 90: Uzundere Toplu Konutlarının görünüşleri (Mutlu 2009: 95-96)



Uzundere Toplu Konut Alanı’nda 8 katlı Hastane, Açık Pazar Alanı, Telekom ve Karakol, Semt Merkezi, Dini Tesis Alanı, Ticaret Merkezi, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları, Spor Alanı ve Çok Amaçlı Salon gibi sosyal tesislerin yapımı sürmektedir (Akdağ 2009: 764).

Şekil 91: Uzundere Toplu Konut Alanı Vaziyet Planı



Kaynak: <http://www.izmir.bel.tr/kentseldonusum/vaziyetreklamsiz.jpg> (21.05.2013)

Sözü edilen donatıların bir kısmı tamamlanmış olmakla birlikte bir sonraki bölümde yer vereceğimiz anket sonuçlarında daha detaylı bir biçimde belirtileceği gibi Kadifekale ‘den gelerek Uzundere Toplu Konut alanına yerleşenler ilk geldikleri dönemde ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir marketin dahi bulunmadığını, ilk zamanlarda bu ihtiyaçlarını seyyar bakkallardan karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bu bakımdan hizmet sunumu konusunda geç kalındığını söylemek mümkündür. Alan çalışmalarımızın başladığı 2012 yılı ocak-şubat aylarında Uzundere toplu konut alanı, yalnızca dini tesis ve evlerin etrafındaki parkların kullanıma hazır, ancak sosyal donatılardan büyük ölçüde yoksun bir alan iken alan çalışmalarımızın son bulduğu 2013 yılı nisan-mayıs aylarında sağlık ocağı, eczane, market, kafeterya gibi çok sayıda hizmetin sunulduğu büyük ölçüde kendine yetebilen bir alan haline getirildiği gözlenmiştir.

3.2.3.Uzundere toplu konut alanına Kadifekale 'den gelenler üzerine sosyo-ekonomik değerlendirmeler

Kentsel dönüşüm projelerinin yasal, yönetsel, mekânsal ve sosyal yönden çok boyutlu süreçleri ifade ettiğini daha önce de belirtmiştik. Bu nedenle Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nin ikinci ayağı olarak Uzundere toplu konut alanının mekânsal özelliklerine yer verdikten sonra burada projenin Uzundere'ye yansıyan sosyal boyutuna da değinmek yerinde olacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi tez çalışmamız kapsamında hem Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve çevresinde hem de Kadifekale 'den ayrılarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilere birebir görüşme yoluyla (110+110) toplam 220 anket uygulanmıştır. Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve çevresinde uygulanan anket sonuçlarına ilgili bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde ise Kadifekale 'den gelerek Uzundere Toplu Konutlarına yerleşenlere uygulanan 110 anketin sonuçlarına yer verilecektir.

Proje kapsamında Kadifekale 'den taşınarak Uzundere Toplu Konutlarına yerleşen Kadifekalelilere uygulanan anket formları demografik profil ve sosyo-ekonomik yapı, göç süreçleri ve kentsel dönüşüm konusundaki görüşlerini belirlemek üzere 3 ana başlık çerçevesinde hazırlanmıştır (Ek 2).

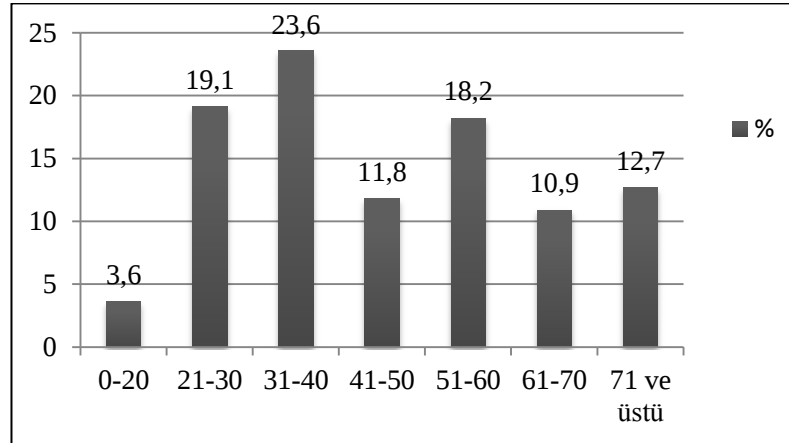
İlk olarak semtte yaşayanların yaş, eğitim durumu, meslek, medeni durum, evlenme yaşı gibi demografik profili belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir, daha sonra; doğum yeri, göç ile gelenlerin İzmir'e göç yılları, göç sebepleri, İzmir'e gelmeden önceki yerleşim yeri, İzmir'de ilk yerleştikleri semt ve Kadifekale 'ye yerleşim süreçlerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Nüfus hareketliliği ve göç bilgilerinin ardından semt sakinlerinin gelir durumu, yaşam standartları gibi sosyo-ekonomik yapı ve kentsel entegrasyonu belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiş, sonrasında kentsel dönüşümün ne demek olduğu sorusu sorularak burada yaşayanların konuya ilişkin bilgi düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından semtte yaşayanların proje sürecine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Böylece proje alanında yaşayanların sosyo-ekonomik profili, göç öyküleri, kentsel yaşama entegrasyonları, kentsel dönüşüm projeleri konusundaki bilgi düzeyleri, eğilimleri, görüş ve beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anket sonucunda elde edilen bilgiler SPSS 15.0 programı ile analiz edilmiş, analizler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar tablo ve grafiklere dönüştürülerek görsel hale getirilmiştir. Alan çalışmalarımızın sonuçları ilgili başlıklar altında aşağıdaki gibidir.

3.2.3.1. Uzundere toplu konutları'nın yeni sakinleri olarak Kadifekale 'den gelenlerin demografik profil ve sosyo-ekonomik yapısı

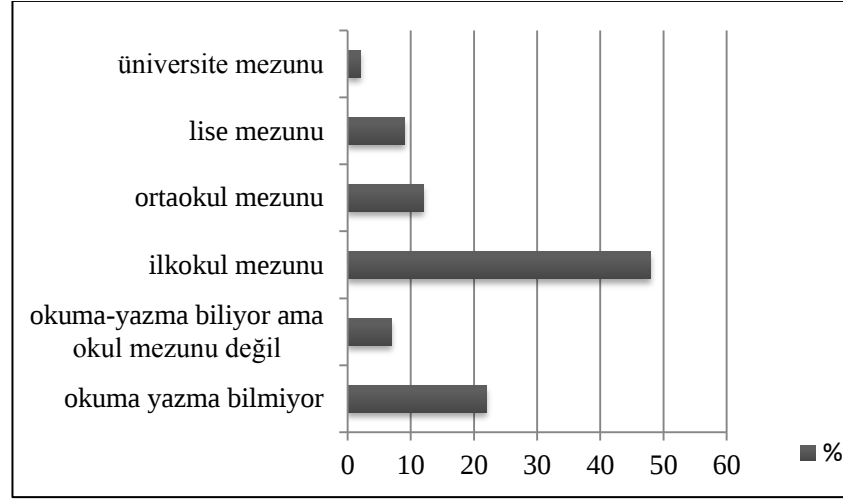
Anket uygulamaları sırasında yaş ve cinsiyet gibi demografik değişkenler konusunda eşit bir dağılım dikkate alınmışsa da anket uygulamalarının iş saatlerine denk gelmesinden dolayı daha çok (% 79) kadın katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımına baktığımızda ise tüm yaş gruplarından bireylere ulaşılmıştır (Şekil 92).

Şekil 92: Anket uygulanan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı



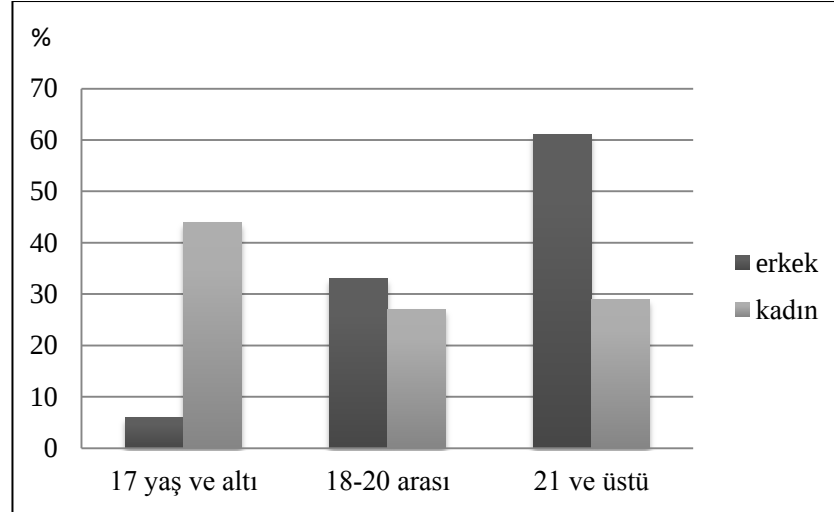
Anket uygulanan kişilerin % 22'si okuma-yazma bilmediğini, % 7'si okuma yazma bildiğini fakat herhangi bir okul mezunu olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 48'i ilkokul mezunu, % 12'si ortaokul mezunu % 9'u lise ve yalnızca % 2'si üniversite mezunudur. Buradan hareketle anket uygulanan kişilerin eğitim düzeyinin düşük olduğunu söylemek mümkündür (Şekil 93).

Şekil 93: Anket uygulanan kişilerin eğitim düzeyi



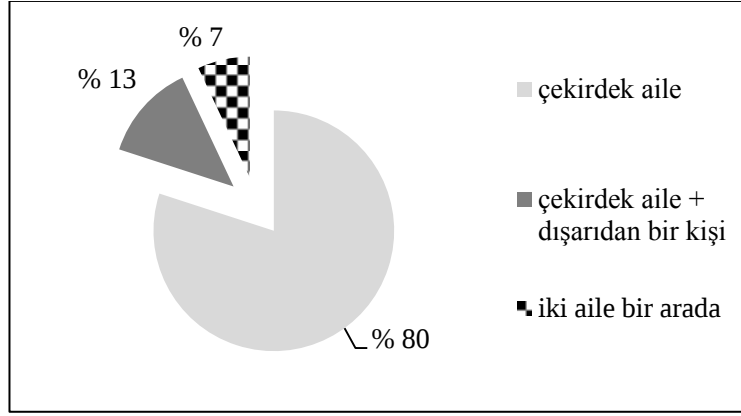
Anket uygulanan kişiler çoğunlukla evli olup (% 74) , % 3'ü boşanmış , % 8'i bekâr, % 15'i ise dul/eşi ölmüş kişilerden oluşmaktadır. Evlenen kişilerin ilk evlenme yaşı, kadınlarda 13'e, erkeklerde ise 16'ya kadar düşmektedir (Şekil 94). İlk evlenme yaşının çocuk denilebilecek yaşlara düşmesi eğitim düzeyinin düşüklüğü ile ilişkilendirilebilir.

Şekil 94: Evli olan kişilerin ilk evlenme yaşları



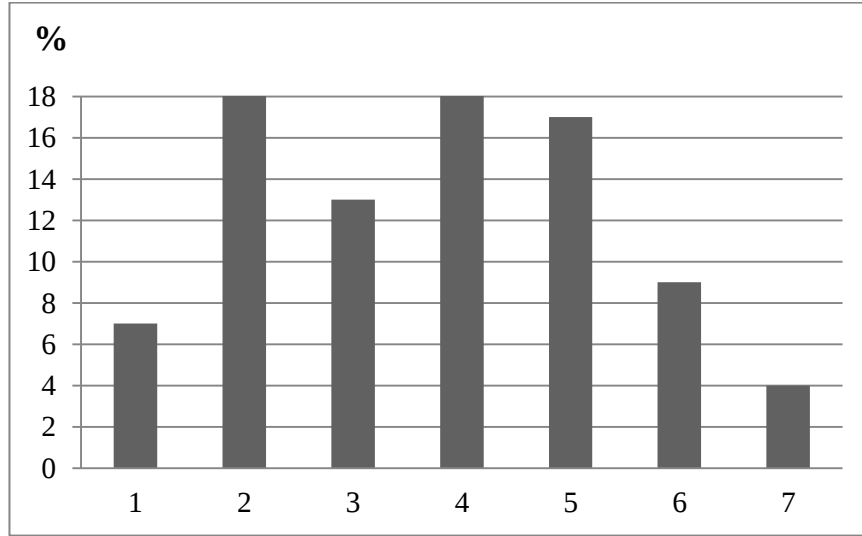
Hane halkını oluşturan bireyler çoğunlukla çekirdek aile olup, dışarıdan bir kişinin çekirdek aileyle beraber yaşadığı ve az da olsa iki ailenin bir arada yaşadığı haneler mevcuttur (Şekil 95).

Şekil 95: Hane yapısı



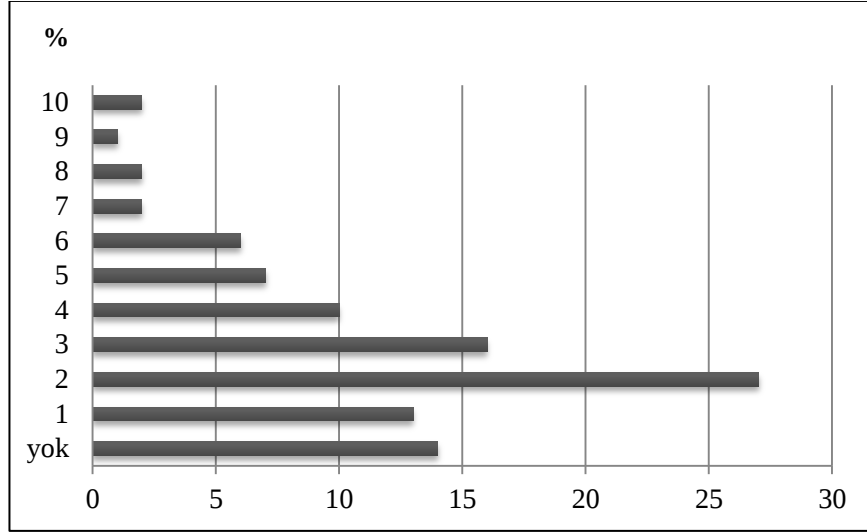
Hane, büyüklüğü bakımından değerlendirildiğinde ise 4 kişiden oluşan ailelerin çoğunlukta olduğu, en büyük hanenin ise 7 kişiden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 96).

Şekil 96: Hanede yaşayan kişi sayısı



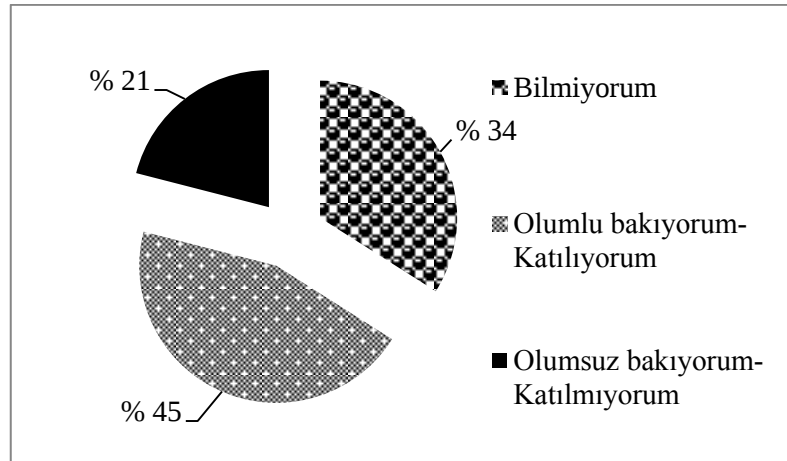
Katılımcılardan alınan yanıtlara göre 2 ve 3 çocuklu aileler çoğunlukta olup 8, 9 hatta 10 çocuğu olan aileler mevcuttur (Şekil 97). Çocuk sayısının çokluğuna rağmen hane büyüklüğünün 7'yi geçmemesi, Kadifekale 'den taşınma sürecinde, miras bölünmesi ile aile bireylerinin ayrı konutlara yerleşmeleri ile ilişkilendirilebilir.

Şekil 97: Çocuk sayısı



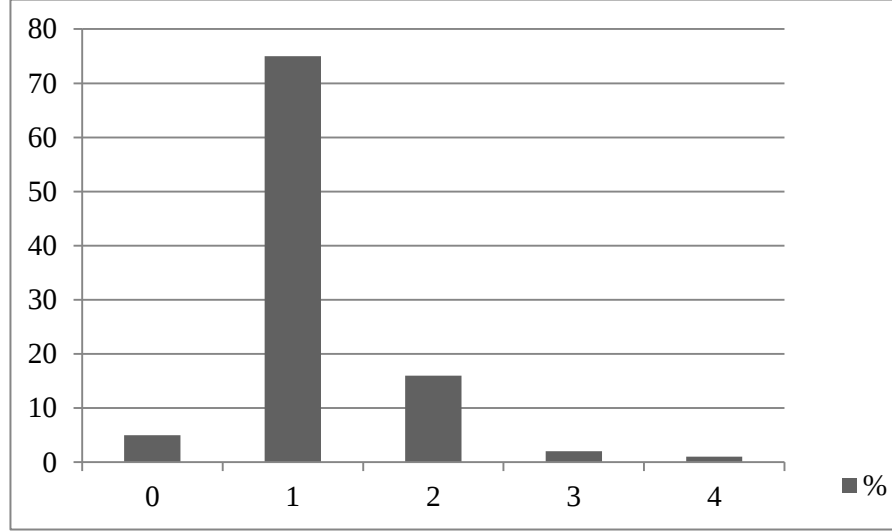
Katılımcıların % 45'i doğum kontrolü ve aile planlaması konusuna olumlu bakarken % 34'ü konuya ilişkin bilgilerinin olmadığını söylemiş % 21'i de olumsuz baktıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 98). Buna ek olarak çok çocuklu ailelerin varlığı, çok sayıda çocuk sahibi olma yönündeki eğilimin göstergesidir.

Şekil 98: Doğum kontrolü ve aile planlaması konusunda ne düşünüyorsunuz?



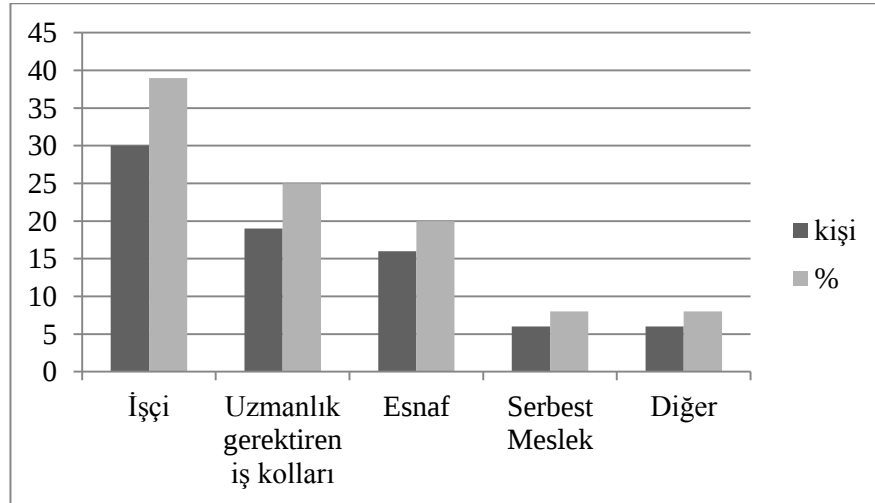
Hane büyüklüğü bakımından 5-6 ve 7 kişiden oluşan hanelere rağmen hanede çalışan kişi sayısı genellikle tek kişi olup hiç kimsenin çalışmadığı haneler de mevcuttur (Şekil 99)⁵⁴.

Şekil 99: Çalışan kişi sayısı



Anket uygulanan kişilerin % 25'i emekli, % 5'i de işsizdir. Çalışan kişiler kendi arasında gruplandırıldığında ise meslek grupları arasında işçiler % 39 ile ilk sırada yer almaktadır (Şekil 100).

Şekil 100: Meslek grupları



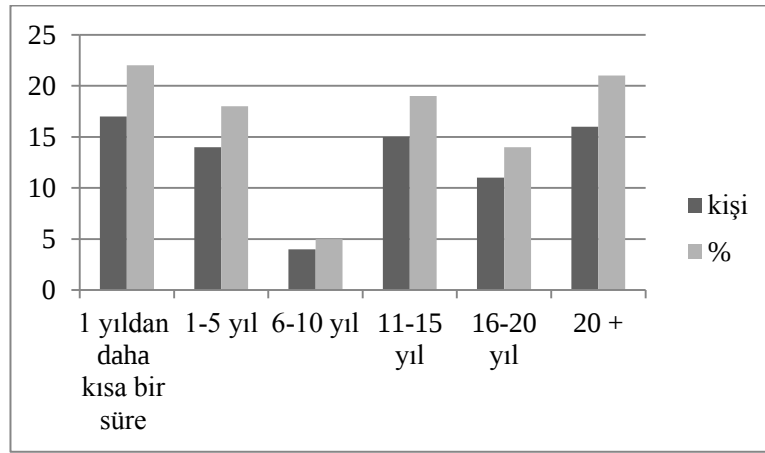
İşçi olarak çalışanların büyük kısmı terzi/tekstil gibi işlerde işçi olarak çalışırken, inşaat ve temizlik gibi işlerde çalışanlar da bu grup içerisinde ön plana

⁵⁴ Emekli olan kişiler de haneye gelir sağladığından çalışan kişi olarak kabul edilmiştir.

çıkanlar arasındadır. Ön plana çıkan diğer meslek grupları arasında veteriner, memur, döşemeci, tanıtım pazarlama gibi mesleki uzmanlık gerektiren işlerde çalışanlar ikinci sırayı almaktadır. Üçüncü sırada ise esnaf grubu yer almakta, yanı sıra serbest meslek, şoför ve midye işi ile ilgilenenler de vardır.

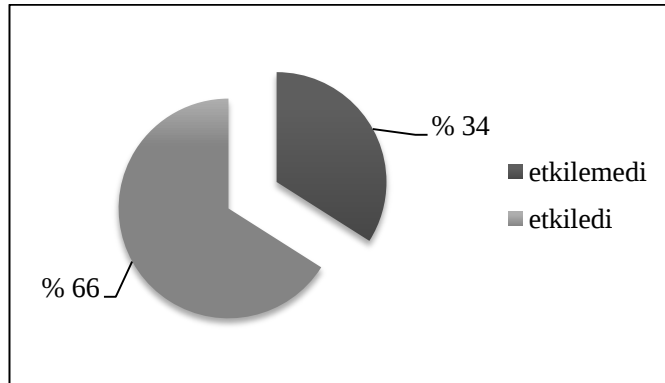
Çalışan kişilerin ne kadar süredir bu iş ile uğraştıkları sorusuna alınan yanıtlara göre **1 yıldan daha kısa** bir süreye işaret eden cevapların payı (% 22) önemli ve anlamlıdır (Şekil 101).

Şekil 101: Kaç yıldır bu iş ile uğraşıyorsunuz?



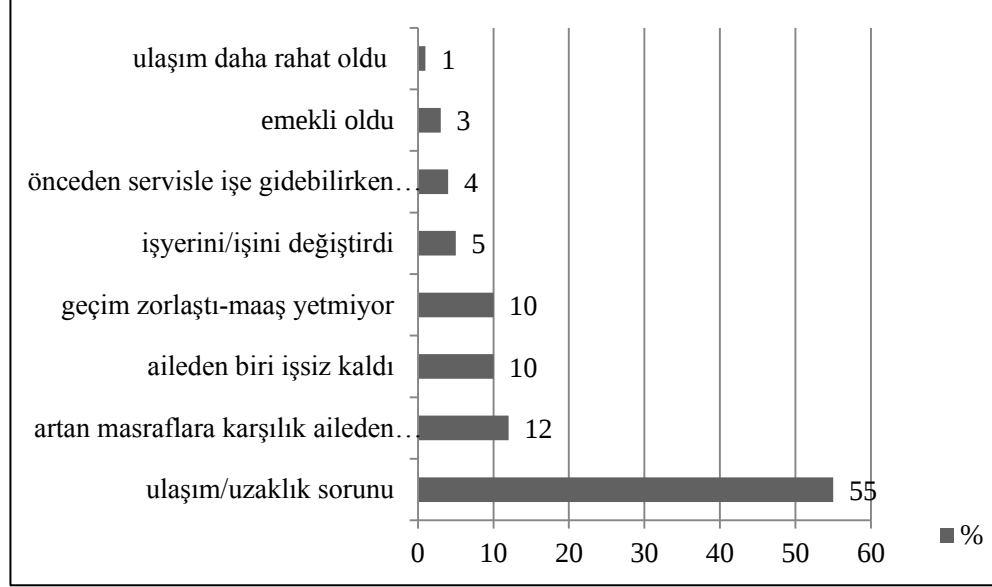
Şu anda uğraştıkları iş ile uğraşma süresi 1 yıldan daha kısa bir olanların payının azımsanamayacak oranda (% 22) olması bu kişilerin Kadifekale 'den taşınmalarının iş hayatına etkisine işaret etmektedir. Çalışma süresi 1-5 yıl olarak belirlenenlerin bir kısmı da buna eklendiğinde bu oranın anlamı daha da artacaktır. Nitekim anket uygulanan kişilerin % 66'sı Kadifekale 'den taşınmanın iş hayatını etkilediğini söylemiştir (Şekil 102).

Şekil 102: Kadifekale 'den ayrılmanın iş hayatına etkisi oldu mu?



Kadifekale ‘den ayrılmanın iş hayatına en büyük etkisi ise ulaşım sorununa ilişkin olarak belirlenmiştir (Şekil 103).

Şekil 103: Kadifekale ‘den ayrılmanın iş hayatına etkisi ne oldu?

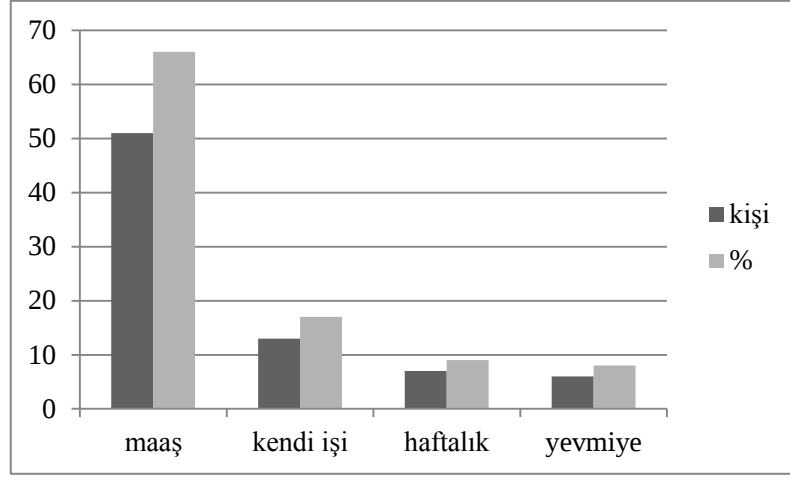


Kadifekale ‘den taşınmanın iş hayatını etkilediğini söyleyenlerin % 55’i bunun ulaşım-uzaklık sorunu olduğunu ifade etmişlerdir. Anket uygulamaları sırasında farklı bireyler tarafından tekrarlanan “*ulaşım hem maddi hem de manevi sıkıntı olmaya başladı, işyerine gidebilmek için 2-3 vesait değiştiriyoruz, daha erken uyanıp daha geç dönüyoruz, geç saatte dönecek araç bulamıyoruz*” şeklindeki ifadeler ulaşımın Uzundere TOKİ sakinleri için önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak emekli olmayı düşünmeyen ama iş yerine uzaklaşınca emekli olmaya karar veren kişilerin varlığı, önceden servisle işe gidebilirken artık otobüse de binmeleri gerektiği, bunun hem ekstra masraf hem de yorgunluk ve zaman kaybı gibi maliyetleriyle iş yaşamını zorlaştırdığı ifadeleri de % 55 oranındaki ulaşım sorununa eklendiğinde ulaşım sorununun boyutu daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, işyerini ve/veya işini değiştirenler de bunun ulaşım sıkıntısından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ulaşım sorununa ek olarak artan masrafların geçim sıkıntısını arttırdığı, hatta artan masraflar nedeniyle aileden birinin yeni bir işe başlaması kentsel dönüşüm projesinin (Kadifekale ‘den taşınmanın) bu kişiler üzerindeki diğer etkileridir. Tüm bunlara ek olarak, midye ile uğraşıyor olması, ulaşım sorunu ve/veya işyerinin

Kadifekale 'de olması nedeniyle işini bırakmak zorunda kalanların varlığı proje sürecinin diğer olumsuz etkileridir.

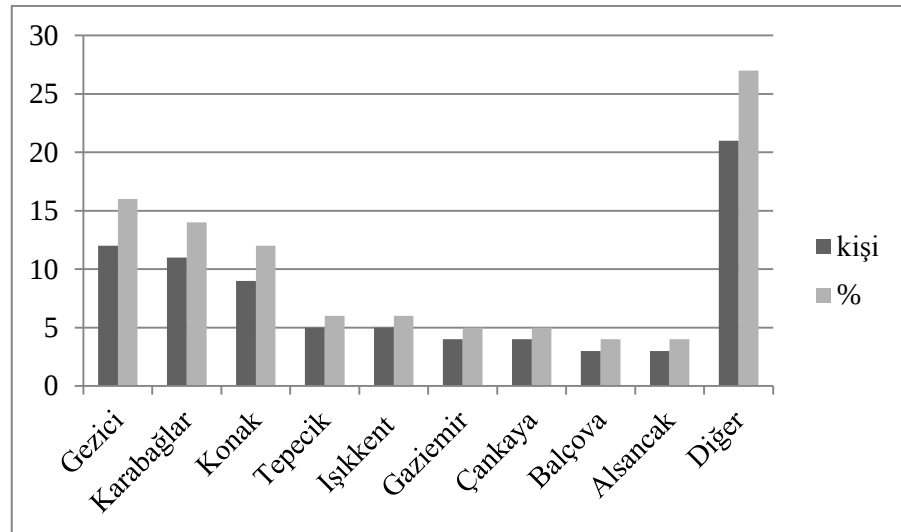
Çalışan kişilerin yarıya yakını kendi işi ile uğraşırken geriye kalanlar çoğunlukla yevmiye ve maaş karşılığı çalışmaktadır (Şekil 104).

Şekil 104: İş karşılığını nasıl alıyorsunuz?



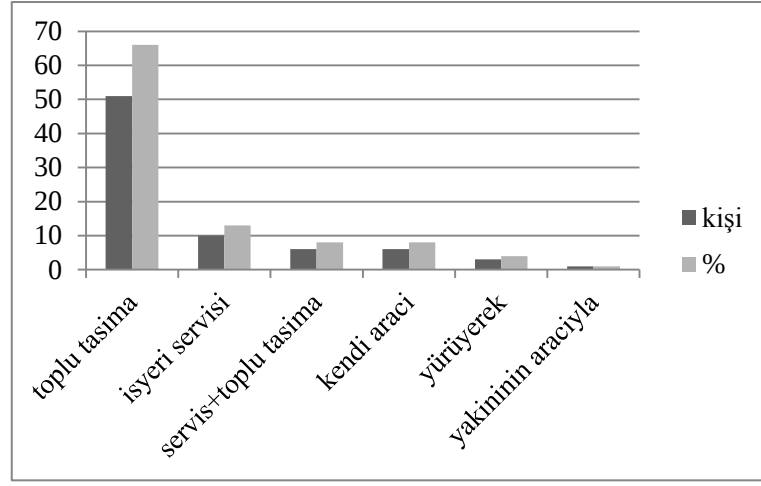
Çalışan kişilerin işyerlerinin bulunduğu semtler ise çoğunlukla sabit olmayıp, sabit bir işyeri olanlar arasında ilk sırada bu kişilerin yeni yerleşim yeri olan Karabağlar ilçesi yer almaktadır (Şekil 105). Elde edilen bu bulgu da yerleşim yeri değişikliğinin iş hayatını etkilediğini destekleyen bulgular arasındadır.

Şekil 105: İş yeri hangi semtte bulunmaktadır?



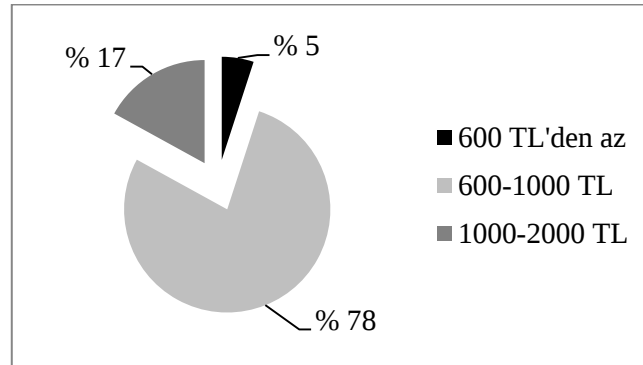
Çalışan kişilerin % 66'sı işyerine toplu taşıma araçları ile giderken % 13'ü işyeri servisi, % 8'i hem toplu taşıma araçları hem de servis ile birkaç vesait kullanarak % 8'i de kendi aracı, diğerleri de yürüyerek ve yakının aracıyla gittiklerini belirtmişlerdir. Çok az sayıda olsa da işyerine yürüyerek gidenlerin varlığı, bu kişilerin yeni yerleşim yerlerinde iş imkânı bulduklarını göstermektedir (Şekil 106).

Şekil 106: İşyerine ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?



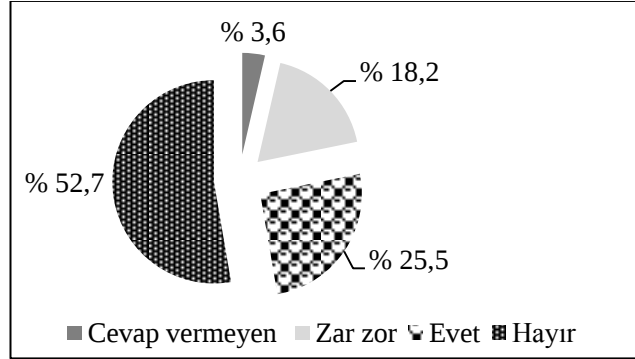
Anket uygulanan kişilerin aylık gelirleri çoğunlukla 600-1000 TL arasında olup alt gelir grubunu temsil etmektedir (Şekil 107).

Şekil 107: Aylık gelir



Anket uygulanan kişilerin % 53'ü aylık gelirlerinin aile geçimini sağlamadığı, geçim sıkıntısı çektiklerini ifade ederken, % 18'i de kıt kanaat geçinerek yaşamlarını sürdürebildiklerini söylemişlerdir. Buradan hareketle katılımcıların % 71'inin geçim sıkıntısı çektiği söylenebilir. Katılımcıların % 25'i ise gelirlerinin geçimini sağladığını söylemiş, % 4'ü ise bu soruya herhangi bir yanıt vermemişlerdir (Şekil 108).

Şekil 108: Aylık geliriniz aile geçimini sağlıyor mu?



Geçim sıkıntısı sorununu nasıl çözüyorsunuz sorusuna katılımcıların 52'si yanıt vermezken 31'i yakınlarından borç aldığını, 21'i kredi çektiğini, 2 kişi ise birikimlerini bozdurduklarını söylemişlerdir. Tasarruf edebiliyor musunuz sorusuna ise katılımcıların yalnızca 4'ü evet tasarruf edebiliyorum cevabını verirken 106 kişi tasarruf edemediklerini belirtmişlerdir. Tasarruf edebilen 4 kişi de bu tasarruflarını yastık altı (2), banka faizi (1) ve altın (1) olarak değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

Ayrıca katılımcıların 15'i araba sahibi iken 95'i herhangi bir araç sahibi değildir ve ulaşım ihtiyaçlarını daha çok toplu taşıma araçları ile karşılamaktadırlar. Bu durum bir yandan özel araç sahipliğinin azlığı şeklinde belirlenen ekonomik bir gösterge iken bir yandan da proje kapsamında şehir merkezinden uzaklaşan Kadifekaleliler'in ulaşım konusundaki yakınmalarının haklılığına işaret etmektedir.

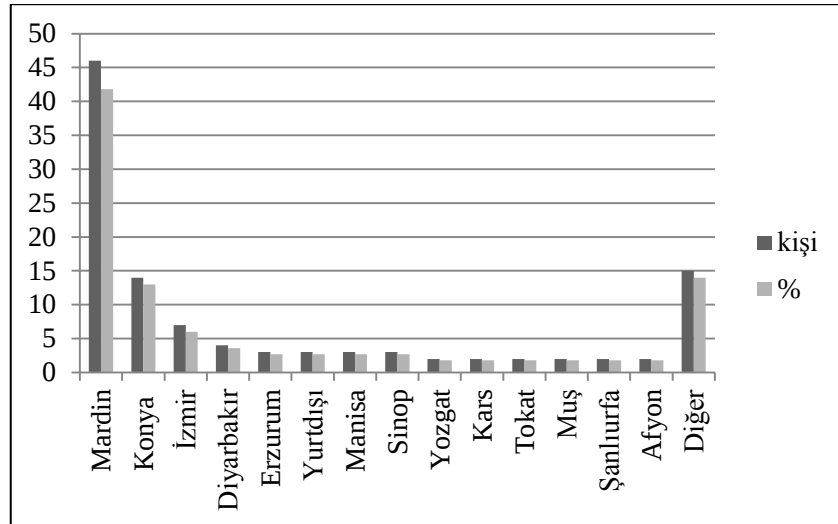
Özetle anket uygulanan kişilerin eğitim ve gelir düzeyi düşüktür. Hane yapısı genellikle çekirdek aileden oluşmakla birlikte çocuk sayısının çok olmasına rağmen hanede yaşayan kişi sayısı en fazla 7 olarak belirlenmiştir. Bu durum proje sürecindeki mülkiyet bölünmeleri ve aile bireylerinin ayrı konutlara yerleşmesi ile ilgilidir. Hanede çalışan kişi sayısı genellikle 1 kişi olup meslek grupları arasında işçi grubunun en fazla paya sahip olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte % 25 oranında emekli olanların da önemli bir paya sahip olduğu dikkati çekmektedir. Çalışan kişilerin sahip oldukları iş ile uğraşma süreleri arasında 1 yıldan daha kısa bir süredir çalışıyor olanların önemli bir paya sahip olması Kadifekale 'den taşınmanın bu kişilerin iş yaşamını etkilediğini göstermektedir. Nitekim katılımcıların % 66'sı Kadifekale 'den taşınmanın iş yaşamlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Önemli oranda ulaşım sorununun iş yaşantılarını etkilediğine vurgu yapanların yanısıra artan masraflara karşılık aileden bir kişinin yeni

bir işe başladığı, aileden birinin işyerini/işini değiştirmek zorunda kalması ve aileden birinin işsiz kalması gibi etkilerin yaşandığı belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların % 53'ü aylık gelirlerinin aile geçimlerini sağlamadığını belirtirken % 18'i de zar zor-kıt kanaat geçindiklerini belirterek yaşam koşullarının zorlaştığına işaret etmişlerdir.

3.2.3.2.Kadifekale'den gelen ailelerin göç öyküsü ve kentlilik düzeyi

Daha önce de belirttiğimiz gibi Kadifekale çok eski dönemlerden bu yana İzmir'e göç ile gelenlerin ilk yerleşim yerlerinden biri olmuş ve çoğunlukla göç hareketleri ile şekillenmiş bir semttir. Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilere uygulanan anketler sonucunda elde edilen bulgular da bu bilgiyi desteklemektedir. Ulaşılan sonuçlar katılımcıların yarıya yakınının (% 42) Mardinli olduğunu göstermektedir. Mardinlileri ise % 13 ile Konyalılar izlemektedir. Mardin ve Konyalıları takiben sırayı % 6 ile İzmirli, % 3,6 ile Diyarbakırlılar, % 3 oranında Erzurumlu, Sinoplu, Manisalı ve memleketi yurtdışı olanlar almaktadır. Yozgatlılar, Karşılar, Tokatlılar, Muşlular, Urfalılar ve Afyonlular ise % 2'lik oranlarla temsil edilmektedir (Şekil 109).

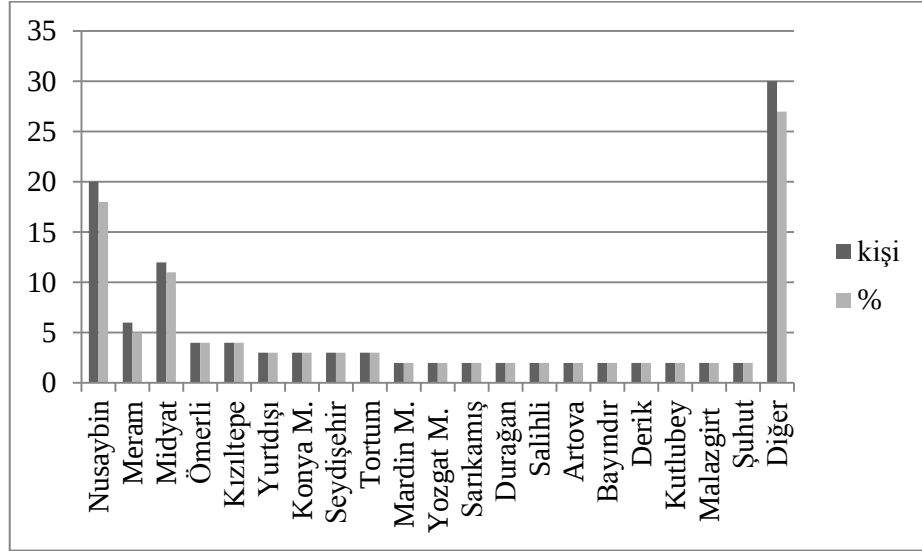
Şekil 109: Anket uygulanan kişilerin memleket bilgisi



Doğum yerinin ilçelere göre dağılımına baktığımızda da çoğunlukla Nusaybin, Midyat, Meram, Ömerli, Kızıltepe, Seydişehir gibi belli ilçelerin ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Bu bakımdan değerlendirildiğinde il bazında Mardin ve Konyalılar

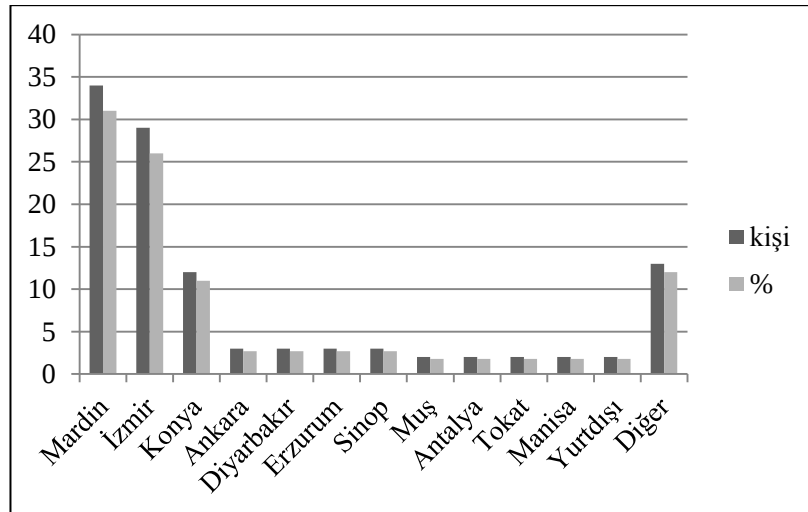
dikkati çekerken ilçe bazında da Mardin'in Nusaybin, Midyat, Ömerli ve Kızıltepe ilçeleri ile Konya'nın Meram ve Seydişehir ilçeleri gibi belli ilçelerin ön plana çıkması hemşeri ilişkilerinin göç sürecine etkisi ile açıklanabilir (Şekil 110).

Şekil 110: Anket uygulanan kişilerin memleket ilçe bilgisi



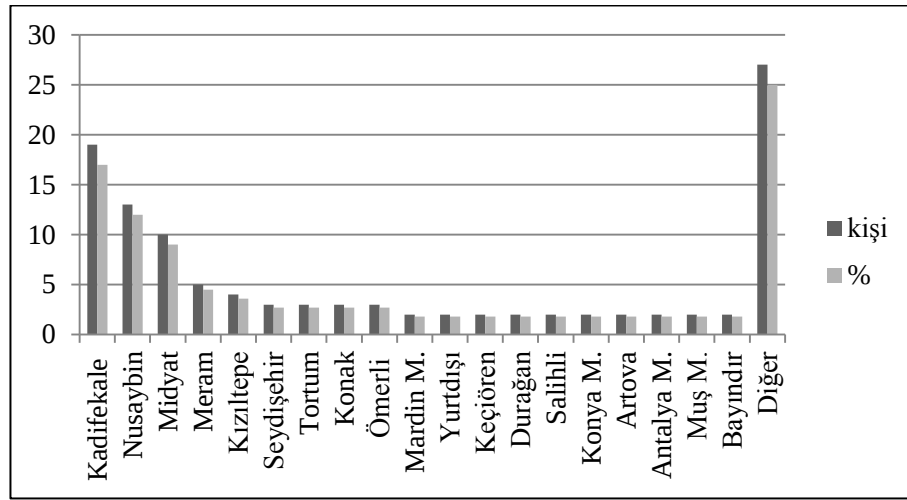
Anket uygulanan kişilerin doğum yeri de en çok Mardin olup (% 31), bu sırayı % 26 ile İzmir doğumlular almaktadır. İzmir doğumlu olanların da çoğunlukla Mardin'den göç ile gelen ailelerin çocukları olduğu yani göç ile gelen bir neslin devamı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Doğum yeri sıralamasında üçüncü sırayı ise % 11 ile Konya doğumlular almaktadır (Şekil 111).

Şekil 111: Doğum yeri



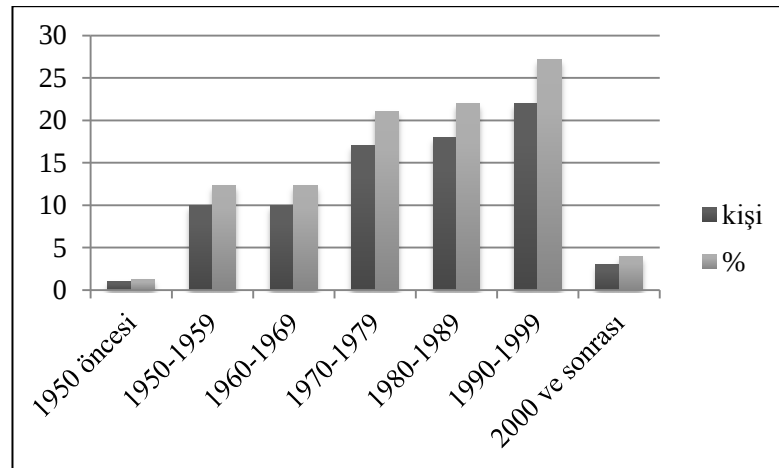
Doğum yeri kriterinin ilçelere göre dağılımında da İzmir'in Konak ilçesi (% 20) ilk sırayı almaktadır. % 20 olarak belirlenen Konak doğumluların % 17'sini Kadifekale doğumlular oluşturmaktadır. Bu bulgu ile de İzmir doğumlu olanların doğrudan göç ile gelip Kadifekale 'ye yerleşen kişilerin neslinin devamı olduğu bilgisi desteklenmektedir. Doğum yeri ilçe sıralamasında konak ilçesini takiben yine Mardin'in Nusaybin, Midyat, Kızıltepe ve Ömerli ilçeleri ile Konya'nın Meram ve Seydişehir ilçeleri ve Erzurum'un Tortum ilçesi ön plana çıkmaktadır (Şekil 112).

Şekil 112: Doğum yeri ilçe



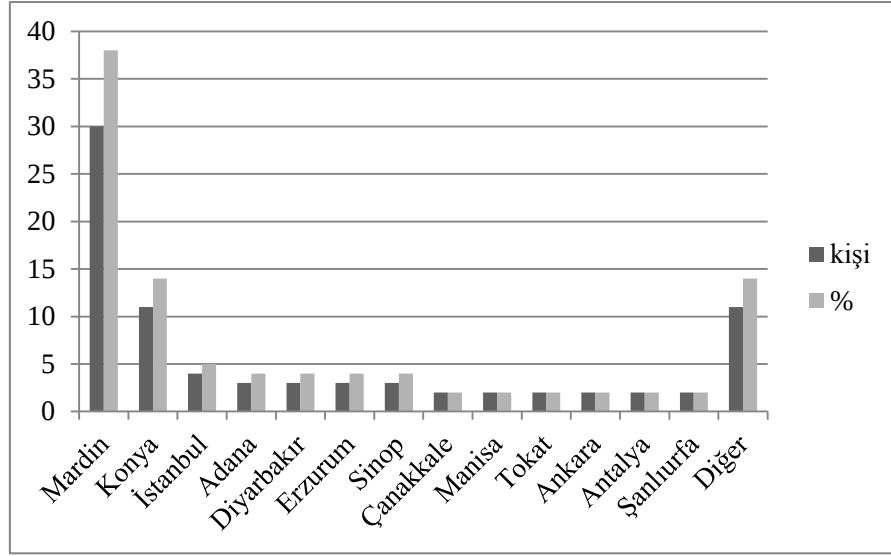
Örneklem grubu içerisinde İzmir'e göç ile gelenlerin göç yıllarına baktığımızda da 1950 öncesinde başlayan göçlerin 2000 ve sonrasında da devam ettiğini, en fazla göçlerin ise 1990-2000 yılları arasında gerçekleştiği belirlenmiştir (Şekil 113).

Şekil 113: Göç yılı



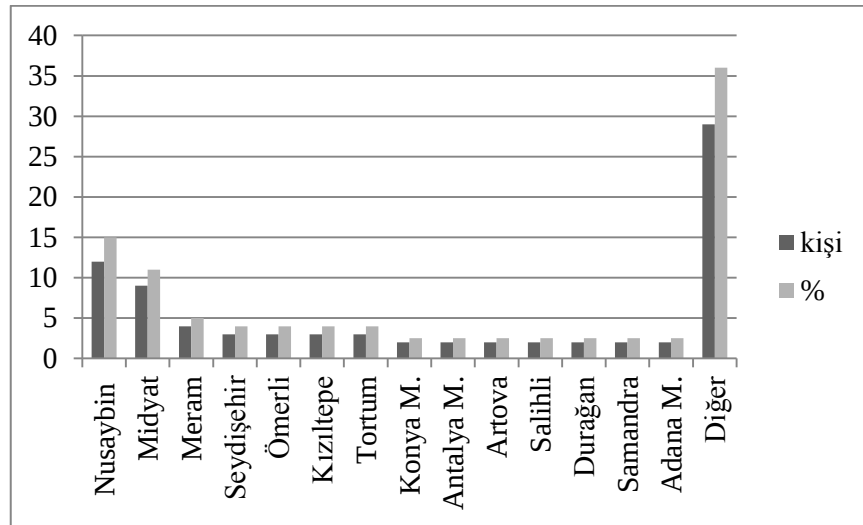
Çoğunlukla Mardin'den göç ile gelenlerin yerleştiği bir semt olan Kadifekale 'den taşınan bu kişilerin İzmir'e ilk göç yıllarının doğu illerimizde terör olaylarının yaşandığı 1990'lı yıllarda artış göstermesi de örneklem grubunun göç öyküsüne ilişkin bilgileri desteklemektedir. Nitekim İzmir'e göç ile gelenlerin göç etmeden önce yaşadıkları il sıralamasında da % 38 ile Mardin ilk sırayı almaktadır (Şekil 114).

Şekil 114: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede yaşıyordunuz? (il)



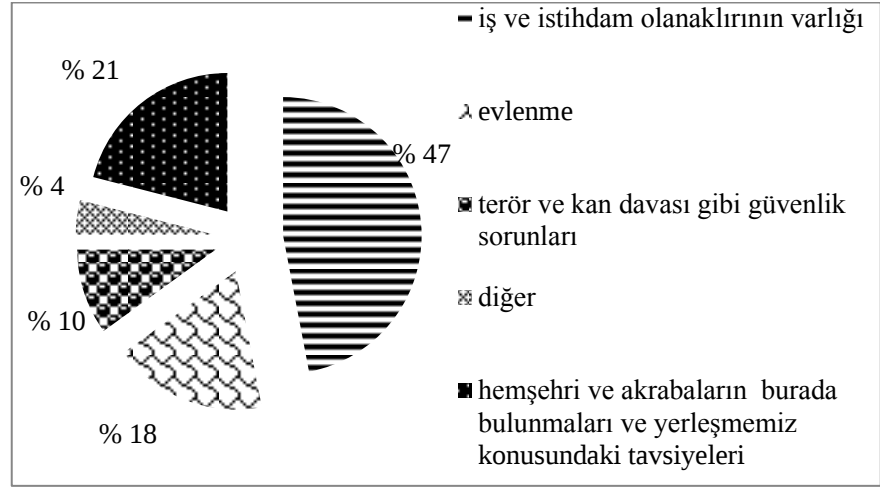
İzmir'e göç etmeden yaşadıkları ilçeler bakımından da tıpkı memleket ve doğum yeri kriterinde olduğu gibi belli ilçeler ön plana çıkmakta, bu da göç sürecinde hemşeri ilişkilerine işaret etmektedir (Şekil 115).

Şekil 115: İzmir'e göç etmeden önce en son nerede yaşıyordunuz? (ilçe)



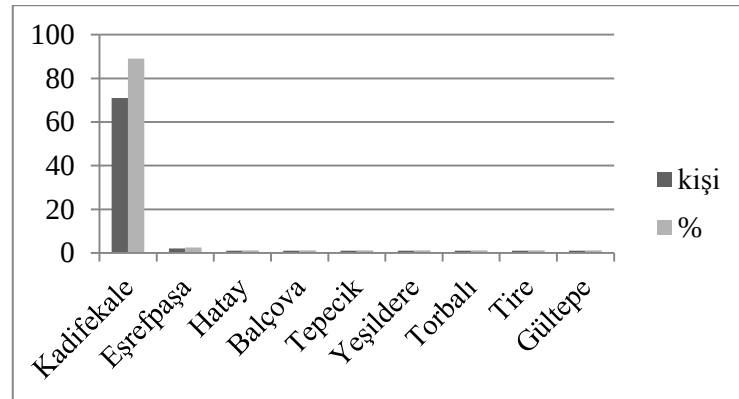
Göç ile gelenlerin göç nedeni çoğunlukla (% 47) **iş ve istihdam olanakları** olarak belirlenmiştir. Hemşeri ve akrabaların varlığı ve yerleşme konusundaki tavsiyeleri % 21 ile ikinci sırayı alırken üçüncü sırada % 18 ile evlilik nedeni yer almaktadır. Evliliğin göç nedenleri arasında önemli bir yerinin olması örneklem grubunun çoğunlukla kadınlardan oluşması ile ilişkilendirilebilir. Dördüncü sırada ise (% 10) terör ve kan davası gibi güvenlik sorunları yer alır. Emekli olduğu ve çocuğunun üniversiteye gelmesi gerekçesiyle İzmir’ e yerleşenler de vardır (Şekil 116).

Şekil 116: Göç nedeni



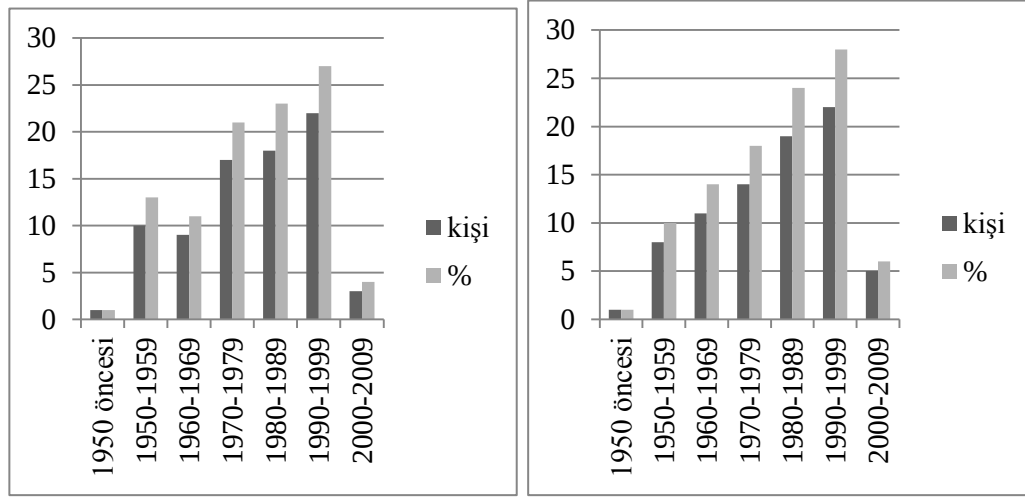
Göç ile İzmir’e gelenlerin İzmir’deki ilk yerleşim yeri de % 89 ile çoğunlukla Kadifekale’dir (Şekil 117). Bu bulgu da Kadifekale’nin İzmir’e göç ile gelenlerin ilk yerleşim yeri olduğunu destekler niteliktedir.

Şekil 117: İzmir’e geldiğinizde yerleştiğiniz ilk semt hangisidir?



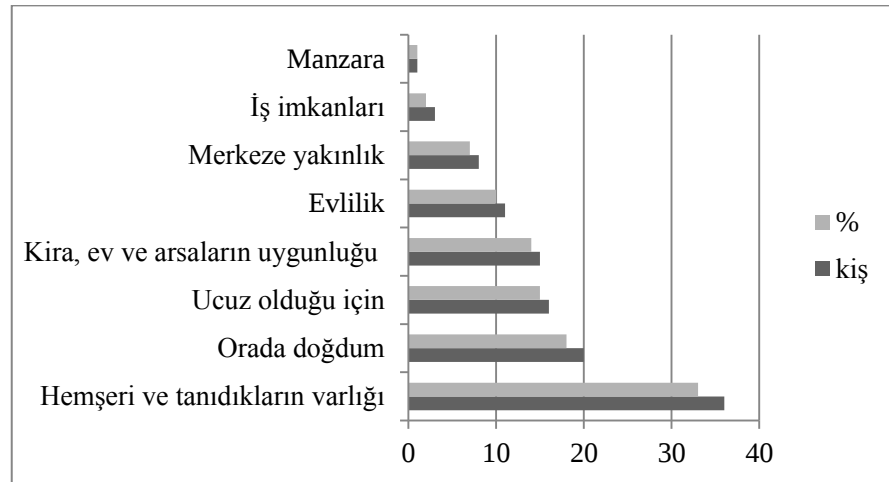
Anket uygulanan kişiler arasında İzmir’e göç ile gelenlerin İzmir’de ilk yerleştikleri semte yerleşim yılı/göç yılları ile Kadifekale semtine yerleşim yılları da birbiri ile büyük ölçüde örtüşmektedir (Şekil 118). Bu sonuç, göç ile gelenlerin doğrudan Kadifekale ‘ye yerleştikleri bilgisini doğrulayan diğer bulgudur.

Şekil 118: (1) Göç ile gelenlerin yerleştikleri ilk semte yerleşim yılı (2) Kadifekale ‘ye yerleşim yılı



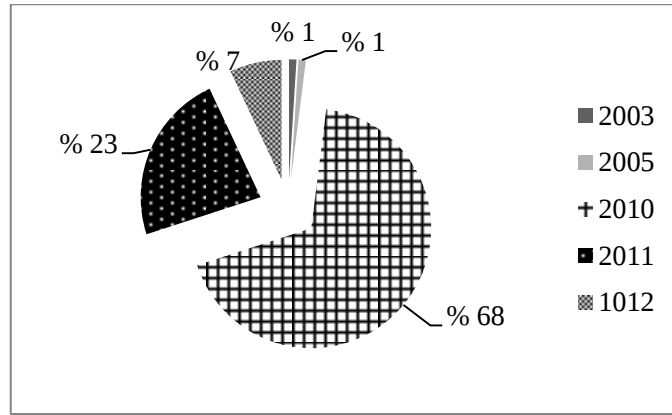
Bununla birlikte az sayıda da olsa İzmir’in Yeşildere, Gültepe, Balçova, Tepecik, Torbalı gibi diğer ilçe ve semtlerine yerleşip sonradan Kadifekale ‘ye gelenler mevcuttur. İlk semt ve Kadifekale ‘ye yerleşim yılı arasındaki nisbi farklılık da buna dayanmaktadır. Kadifekale ‘ye yerleşmeyi tercih etmeleri konusunda ise “*hemşeri ve tanıdıkların varlığı*” (% 33), “*doğum yeri olması*” (% 18), “*ucuz bir yer olması*” (15) ve “*kira ve arsaların ucuzluğu*” (% 14) gibi sebepler ön plana çıkmaktadır (Şekil 119).

Şekil 119: Kadifekale ‘ye yerleşim sebebi



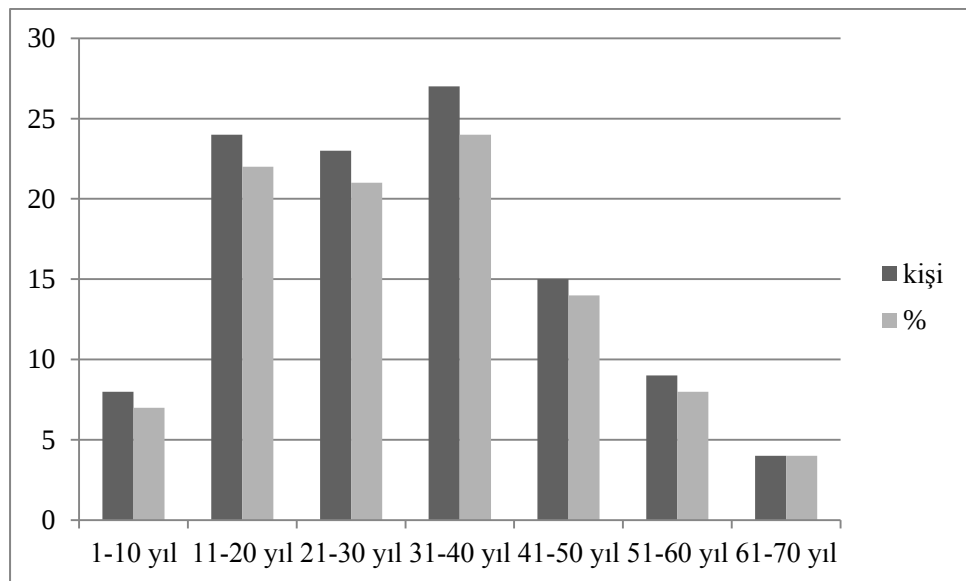
Kadifekale 'den ayrılma yılları ise 2003 (% 1), 2005 (% 1) , 2010 (% 68), 2011 (% 23) ve 2012 (% 7) olarak belirlenmiştir (Şekil 120). Buradan hareketle projeden önce de Kadifekale 'den taşınmış olup proje kapsamında gayrimenkulünün karşılığı olarak Uzundere'deki toplu konutlarına yerleşen kişiler vardır diyebiliriz. Ancak Kadifekale 'den ayrılma tarihleri daha çok (% 98) proje kapsamında kamulaştırma işlemini takiben 2010 yılında başlayıp 2011 ve 2012 yılında devam etmiştir.

Şekil 120: Kadifekale 'den hangi yılda ayrıldınız?



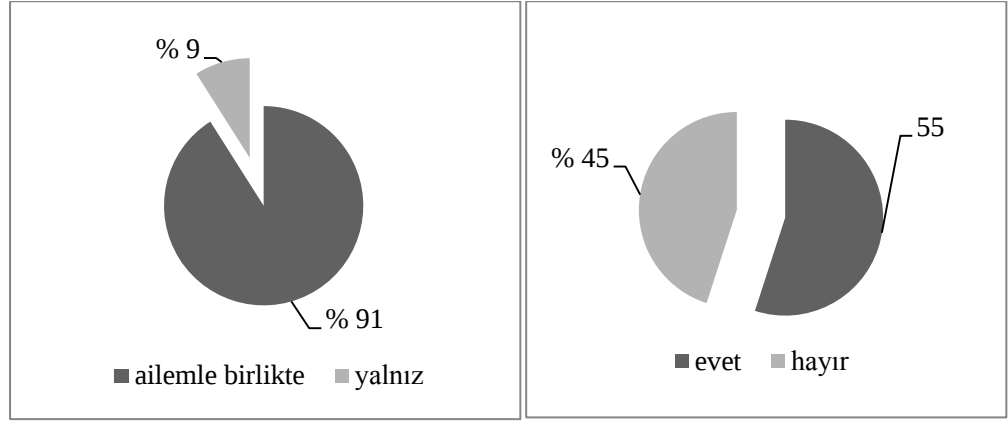
Proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınan bu kişilerin Kadifekale 'de yaşama süresi orayı memleketleri gibi benimsemelerini açıklar biçimde, oldukça uzun bir süreci göstermektedir (Şekil 121).

Şekil 121: Kadifekale 'de yaşama süresi



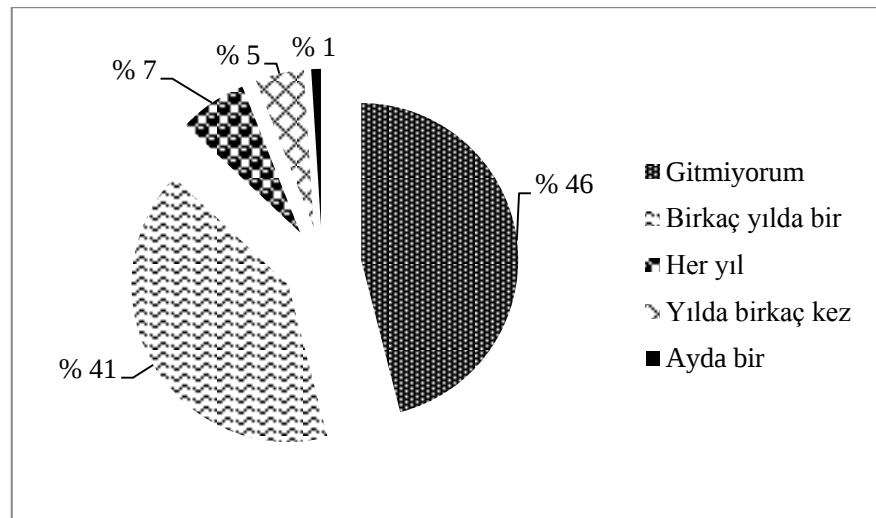
Katılımcılar arasında İzmir’e göç ile gelenlerin % 91’i ailesiyle birlikte göç ettiğini belirtmiş, % 9’u ise yalnız geldiğini söylemiştir. Çoğu ailesiyle birlikte gelmiş olmasına rağmen katılımcıların % 55’i kendilerinden sonra da İzmir’e göç ile gelenlerin olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 122). Kendilerinden sonra gelen kişilerin de çoğunlukla 1. ve 2. derece yakınları (% 91) ile köydeki tanıdıkları (% 9) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 122: (1) Kente kimlerle beraber geldiniz? (2) Sizden sonra gelen oldu mu?



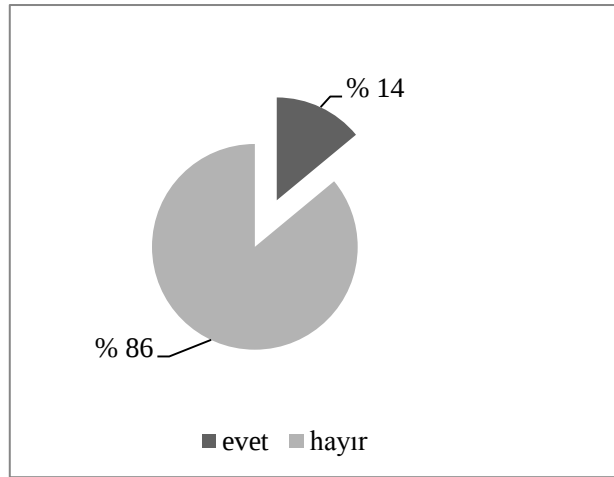
“Memleketinize ne sıklıkla gidiyorsunuz?” sorusuna anket uygulanan kişilerin çoğu (% 48) “gitmiyorum” yanıtını verirken % 42’si “birkaç yılda bir” yanıtını vermiştir (Şekil 123). Bununla birlikte memleketine her yıl ve yılda birkaç kez gidenler de vardır.

Şekil 123: Memleketinize ne sıklıkla gidiyorsunuz?



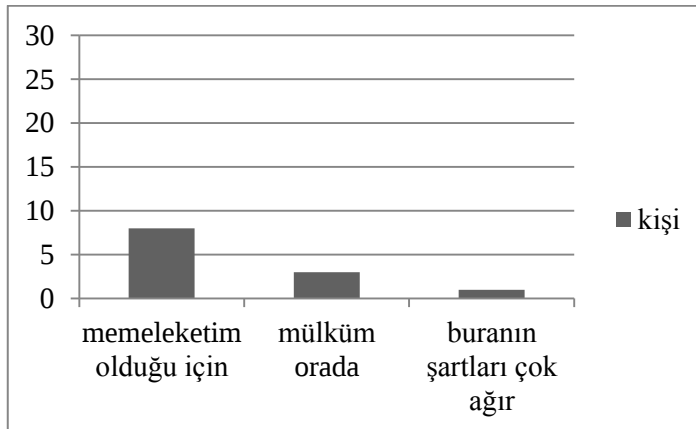
Ayrıca “İzmir’e göç ettikten sonra memleketinize ilk ne zaman gittiniz?” sorusuna alınan yanıtlara göre katılımcılar arasında memleketine hiç gitmeyenler de vardır. “Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna da katılımcıların % 86’sı “hayır” yanıtını vermiştir (Şekil 124).

Şekil 124: Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?



Memleketlerine geri dönmek isteyenler (% 14), bu isteklerini “**memleketim olduğu için, şartlar düzelse giderim**”, “**mülküm orada**” ve “**buranın şartları çok ağır**” ifadeleri ile desteklemişlerdir (Şekil 125).

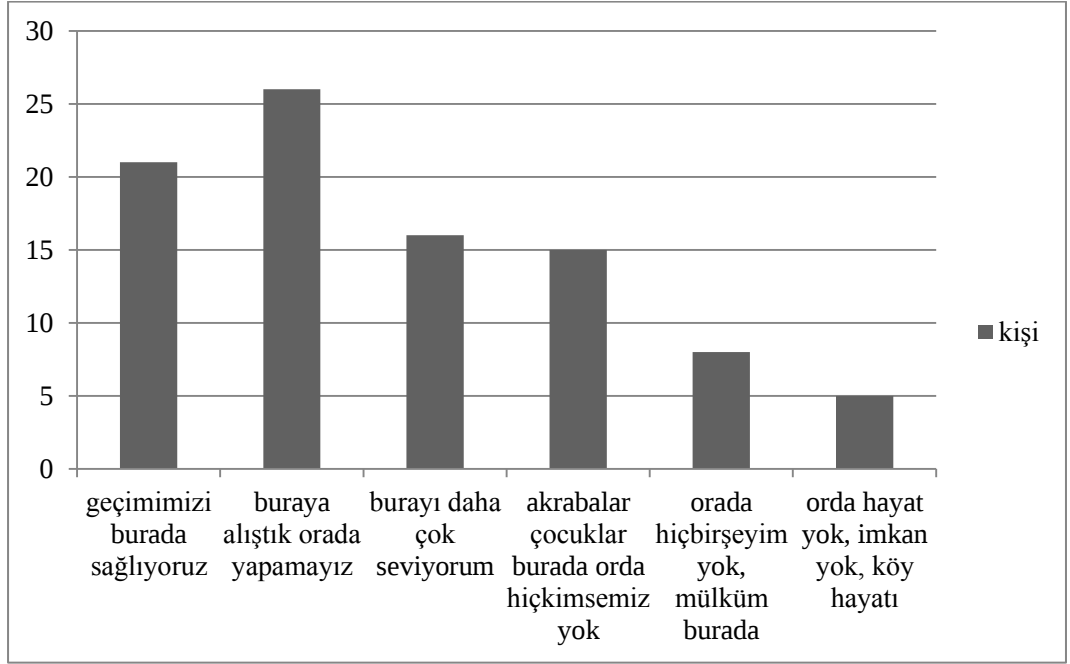
Şekil 125: Memlekete geri dönmeyi düşünmüyorum. Çünkü...



Memleketlerine geri dönmek istemeyenler (%86) ise bu düşüncelerini, “geçimimizi burada sağlıyoruz”, “buraya alıştık, orda yapamayız”, “burayı daha çok

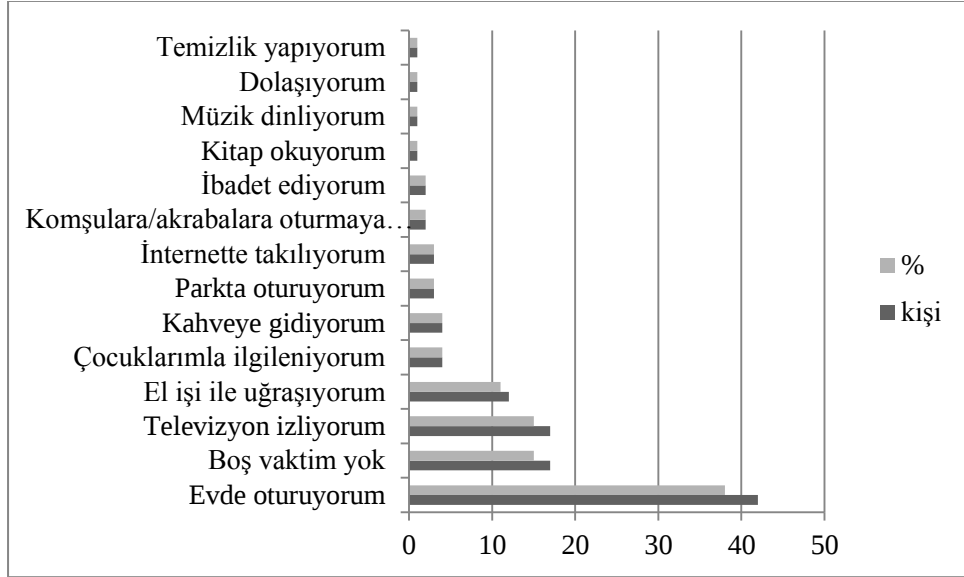
seviyorum”, memlekette kimsemiz kalmadı, çocuklarımız, tanıdıklarımız herkes burada”, “memlekette hayat yok, imkân yok” ve “orada hiçbir şeyimiz yok mülkümüz burada” ifadeleri ile desteklemişlerdir(Şekil 126).

Şekil 126: Memlekete geri dönmeyi düşünüyorum. Çünkü...



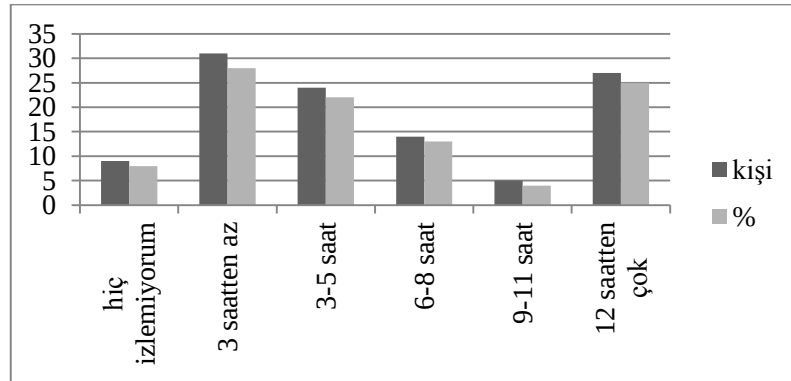
Anket uygulanan kişilerin yaşadıkları ve terk etmeyi istemedikleri bu kente uyum ve kentsel yaşama katılım düzeylerine baktığımızda ise pek çoğunun, aslında kırsal yaşantılarına ait gelenek ve yaşam tarzlarını burada da sürdürdükleri ve kentsel yaşama katılım düzeyinin düşük olduğu söylenebilir. Nitekim anket uygulanan kişilerin boş zaman aktiviteleri sırasıyla evde oturmak, televizyon izlemek, el işi ile uğraşmak, çocuklarla ilgilenmek, kahveye gitmek, parkta oturmak, internette takılmak, akrabalara/komşulara oturmaya gitmek, ibadet etmek, kitap okumak, dolaşmak, müzik dinlemek ve temizlik yapmak olarak belirlenmiştir (Şekil 127). Katılımcıların % 15’i de boş vakitlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Şekil 127: Boş vakitlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

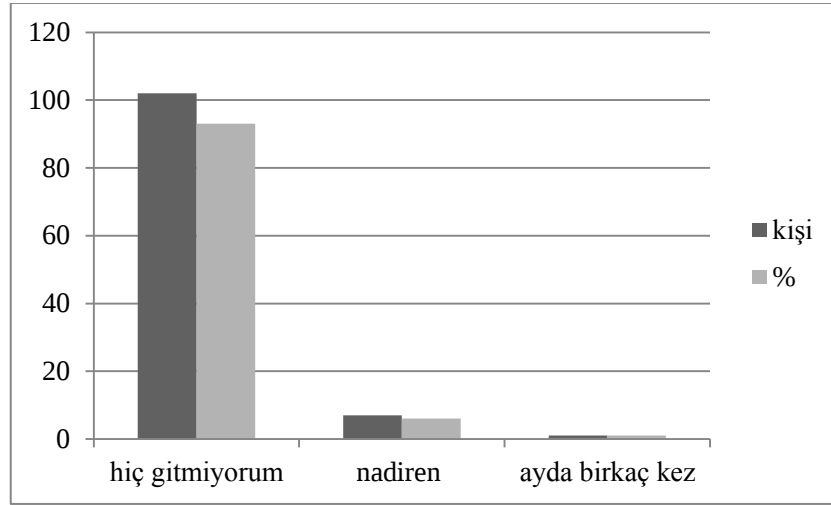


Ayrıca katılımcıların % 25'inin günde 12 saatten çok televizyon izlediklerini belirtmeleri bir günü bütünüyle evde geçirdiklerini ortaya koymaktadır (Şekil 128). En çok izlenen televizyon programları ise sırasıyla Haber, Adını Feriha Koydum, Öyle Bir Geçer Zaman Ki, Evlilik Programları, Kuzey Güney, Muhteşem Yüzyıl, İffet, Fatmagül'ün Suçu Ne? olarak belirlenmiştir. Katılımcıların % 93'ü de sinema, tiyatro gibi aktivitelere hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 129).

Şekil 128: Günde kaç saat televizyon izlersiniz?

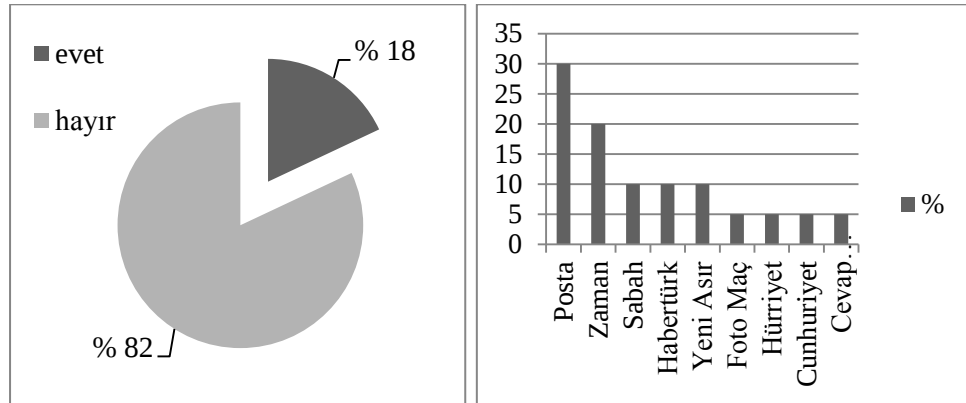


Şekil 129: Sinema, tiyatro gibi aktivitelere ne sıklıkla katılırsınız?



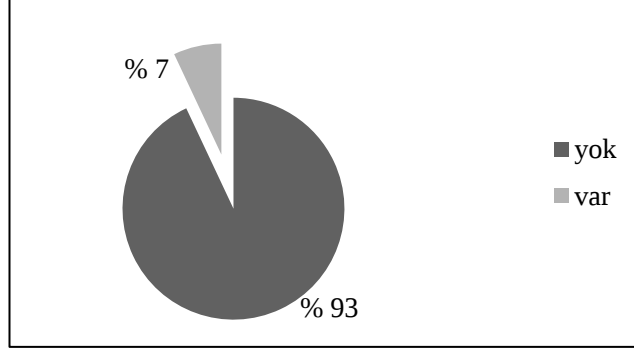
Ayrıca anket uygulanan kişilerin % 82'si gazete okumadıklarını belirtirken, gazete okuyan kişilerin (% 18) okudukları gazeteler arasında “*Posta*”, “*Zaman*”, “*Sabah*”, “*Yeni Asır*”, “*Foto Maç*”, “*Haber Türk*” gazeteleri ön plana çıkmaktadır (Şekil 130).

Şekil 130: Günlük gazete okuyor musunuz? Evet, ise hangi gazeteyi okuyorsunuz?



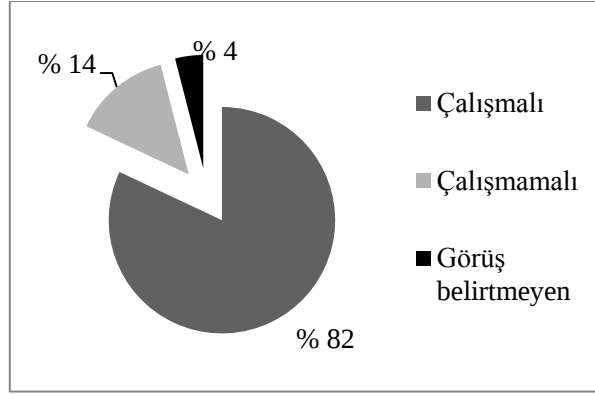
Anket uygulanan kişilerin 102'sinin düzenli bir tatil alışkanlığı yokken yalnızca 8'inin düzenli bir tatil alışkanlığı oluşu belirlenmiştir (Şekil 131). Sosyo-kültürel aktivitelere katılım ile aynı oranda belirlenen düzenli tatil alışkanlığı katılımcıların yalnızca % 7'sinin kentli yaşam standartlarına uygun bir biçimde kendine zaman ayırdığı ve bir kentli gibi yaşadığını göstermektedir.

Şekil 131: Düzenli bir tatil alışkanlığınız var mı?



Çocuklarının hangi mesleğe sahip olmalarını istedikleri sorusuna da anket uygulanan kişilerin % 16'sı herhangi bir yanıt vermemiş, bu konuda görüş belirtenlerin % 62'si eğitim alsın % 22'si iş olsun yeter/fark etmez gibi yanıtlar vermiştir. “Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ise katılımcıların % 4'ü herhangi bir yanıt vermezken, % 82'si kadınların çalışmasını desteklemekte, % 14'ü kadınların çalışmaması gerektiğini düşünmektedir (Şekil 132).

Şekil 132: Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?



Kadınların çalışması ve çocuklarının eğitim alması konusunda daha bilinçli bir eğilimin varlığı ise kentsel yaşama uyum konusunda olumlu bulgular olarak kabul edilebilir.

Özetle Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilerin de büyük oranda İzmir'e göç ile gelen kişilerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç çalışma alanımız olan Kadifekale'nin neredeyse tamamının kente göç ile gelen kişilerden oluştuğu bilgisini desteklemektedir. Çoğu göç ile gelen kişilerden

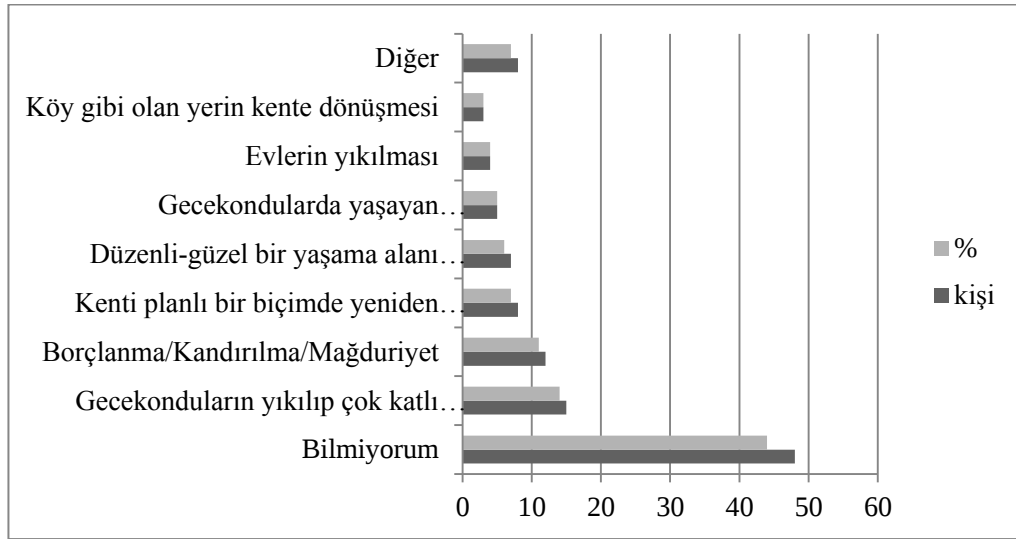
oluşan semt sakinlerinin doğum yeri çoğunlukla Mardin olup Mardin'i İzmir ve Konya izlemektedir. Burada belirtmek gerekir ki İzmir doğumlu olanlar da çoğunlukla Mardin'den göç ile gelenlerin neslinin devamıdır. Doğum yerinin ilçelere göre dağılımında da Mardin'in Nusaybin, Midyat ve Kızıltepe ilçeleri ile Konya'nın Meram ve Seydişehir ilçelerinin ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Göç ile gelen kişilerin doğum yeri ile İzmir'e göç etmeden önce yaşadıkları il ve ilçelere göre dağılımları da büyük ölçüde örtüşmekte, bu ise herhangi bir il veya ilçenin bu göç hareketine kademe olmadığını, göç hareketinin doğrudan İzmir'e yönelik olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Çoğu iş ve istihdam olanakları nedenine dayanan bu göç hareketlerinin hemşeri ilişkileri ile de yakından ilgili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Kadifekale'nin kente göç ile gelenlerin ilk yerleşim yerlerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kente göç ile gelen bu kişiler hemşeri ilişkilerinin de etkisiyle doğrudan Kadifekale 'ye yerleşmiş, ilk yerleşim yerleri olan Kadifekale 'de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdürmüş, pek çok geleneklerini devam ettirmişlerdir. Ek olarak proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınan bu kişilerin Kadifekale 'de yaşama süreleri de Kadifekale'yi memleketleri gibi benimsemelerini destekler biçimde oldukça uzun sürelerle temsil edilmektedir. Nitekim bu kişilerin büyük kısmı da memleketlerine dönmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Kadifekale 'de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdüren bu kişilerin, yaşantılarını Uzundere toplu konutlarına da taşıdıkları, aynı zamanda kent yaşamına da gerektiği ölçüde katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3.3. Kadifekale 'den gelen ailelerin kentsel dönüşüm konusundaki yaklaşımları: beklentiler-sorunlar

Kentsel dönüşüm projelerinin sosyal boyutu, projeden etkilenecek kişilerin sürece katılımı, desteğinin sağlanması ve bu kişiler ile işbirliğine gidilmesi proje uygulama süreçlerinin oldukça önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Uygulanan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nde bu konuda gerekli önemin verilip verilmediği, proje sürecinde halkın memnuniyetinin sağlanıp sağlanmadığını değerlendirebilmek amacıyla anketimizde, Kadifekale 'den gelerek Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilerin kentsel dönüşüm konusundaki bilgi ve eğilimlerini ölçmeye ve bu sürece ilişkin görüşlerini almaya yönelik sorulara da yer verilmiştir. Bu kapsamda anket

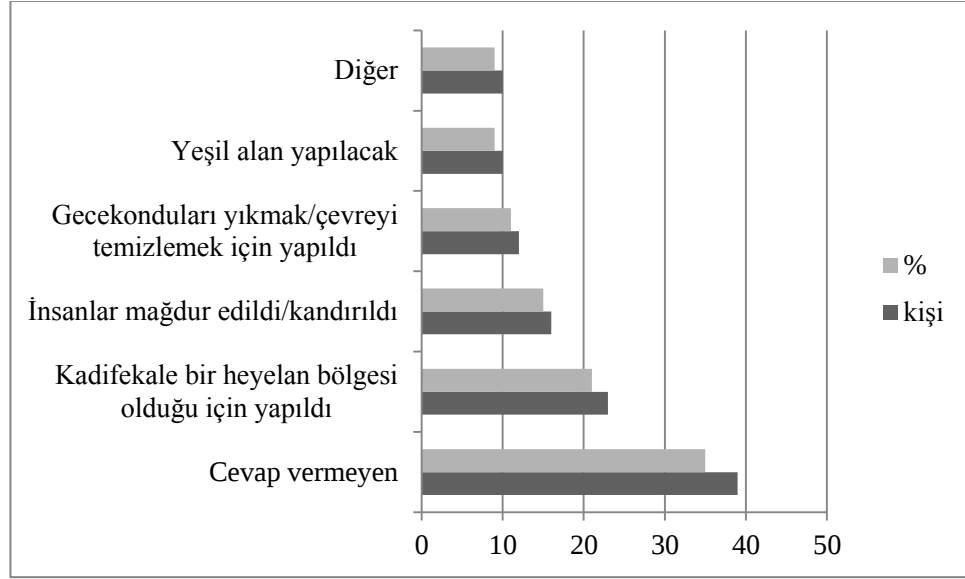
uygulanan kişilere öncelikle kentsel dönüşümün ne anlama geldiği sorulmuş, anket uygulanan kişilerin % 44'ü bu soruya “bilmiyorum” yanıtını verirken, % 14'ü kentsel dönüşümü gecekonduların yıkılıp çok katlı binaların yapılması, % 11'i borçlanma/mağduriyet/kandırılma, % 4'ü evlerin yıkılması gibi olumsuz ifadelerle tanımlarken, % 7'si kenti planlı bir biçimde yeniden organize etmek, % 6'sı düzenli/güzel bir yaşam alanı, % 3'ü de köy gibi olan yerin kente dönüşmesi ifadeleri ile tanımlamışlardır. (Şekil 133).

Şekil 133: Kentsel dönüşüm nedir?



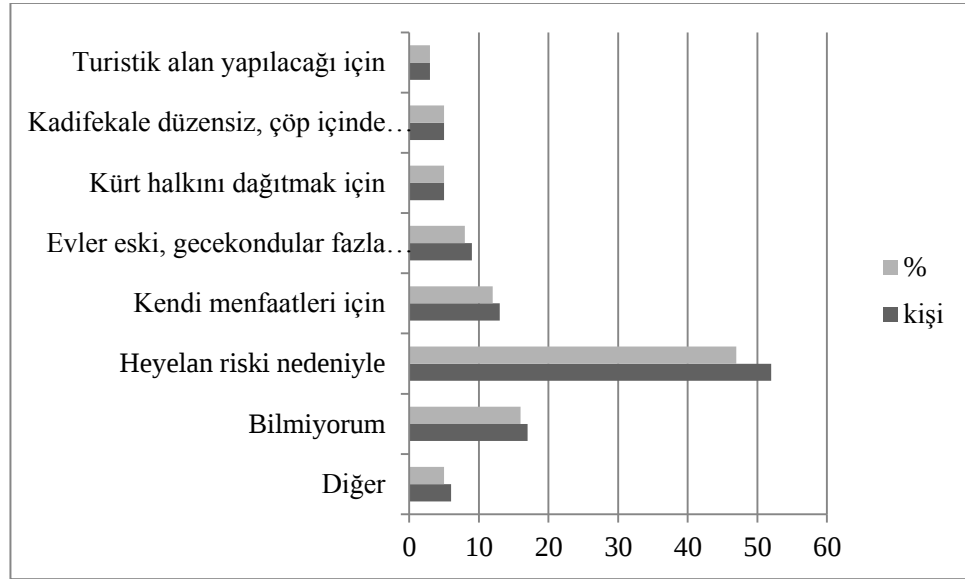
Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda ne bildikleri sorusuna ise süreci birebir yaşamış olmalarına rağmen anket uygulanan kişilerin % 35'i herhangi bir yanıt vermemiştir. % 21'i projenin heyelan nedeniyle yapıldığını, % 11'i gecekonduları yıkmak, çevreyi temizlemek için yapıldığını, % 9'u proje sonucu Kadifekale 'de yeşil alan yapılacağını söylerken % 15'i projeye ilişkin insanların mağdur edildiği/kandırıldığını düşündüklerini söylemişlerdir (Şekil 134).

Şekil 134: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda ne biliyorsunuz?



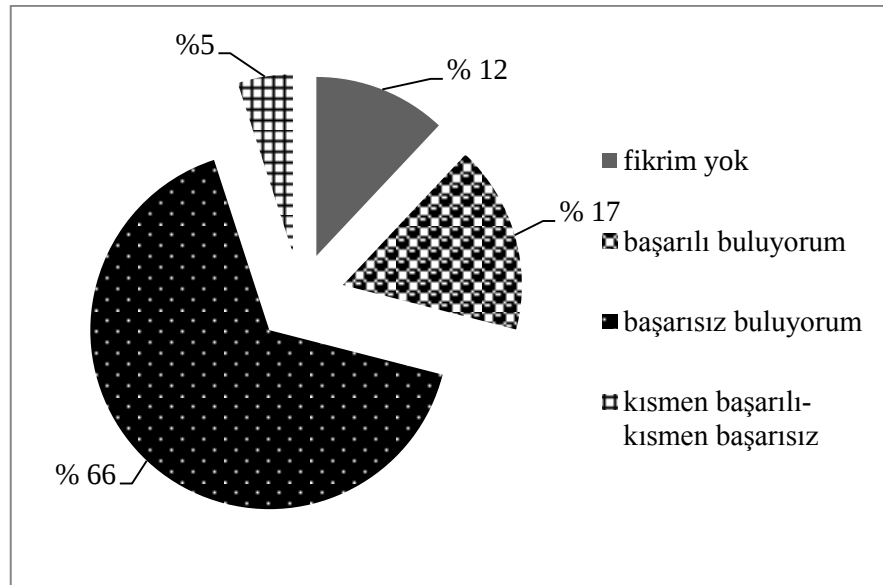
Bu sorunun hemen ardından sorulan “Sizce Kadifekale ‘de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?” sorusuna da katılımcıların % 47’sinin “*heyelan nedeniyle*” yanıtını vermesi bu kişilerin projenin temel gerekçesi konusunda doğru bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Ancak katılımcıların % 16’sı da bu soruya “*bilmiyorum*” yanıtını vermiş, % 14’ü ise bu soruya “*Kendi menfaatleri için*” % 8’i de “*evler eski, gecekondu fazla olduğu için*” böyle bir proje ihtiyaç duyulduğunu belirtmiş, % 5’i ise projenin Kürt halkını dağıtmak amacıyla gerçekleştirildiğini düşündüklerini söylemişlerdir (Şekil 135). Yanısıra bu soruya alına yanıtlar arasında “*insanları kontrol altına almak için*”, “*zenginler Kadifekale ‘ye yerleşmek istediği için*”, “*Kadifekale’yi değerlendirmek için*”, “*Kadifekale’nin değerini kapmak için*”, “*Belediye istediği için*”, “*çok katlı binalar yapmak için*”, “*dolandırmak için*” şeklindeki ifadeler proje sürecinde halkın güven ve desteğinin sağlanamadığını göstermektedir.

Şekil 135: Sizce Kadifekale 'de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?



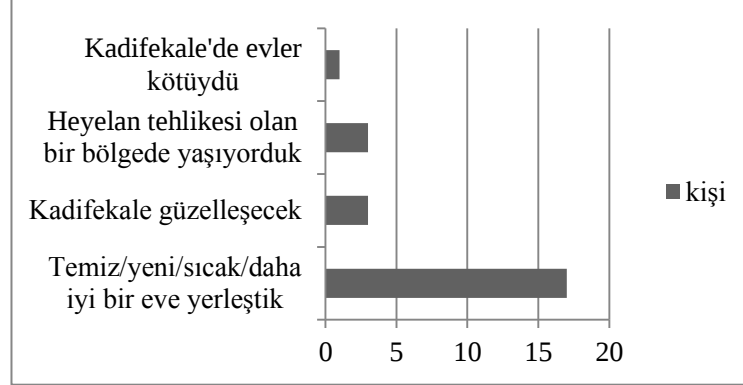
Proje uygulama sürecine birebir dâhil olmalarına rağmen “Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi’ni başarılı buluyor musunuz?” sorusuna, katılımcıların % 12’si “fikrim yok” cevabını vermiş, % 66’sı da projeyi başarısız bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yalnızca % 17’si projeyi başarılı bir proje olarak değerlendirirken % 5’i de kısmen başarılı-kısmen başarısız bulduklarını belirtmişleridir (Şekil 136).

Şekil 136: Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesin, başarılı buluyor musunuz?



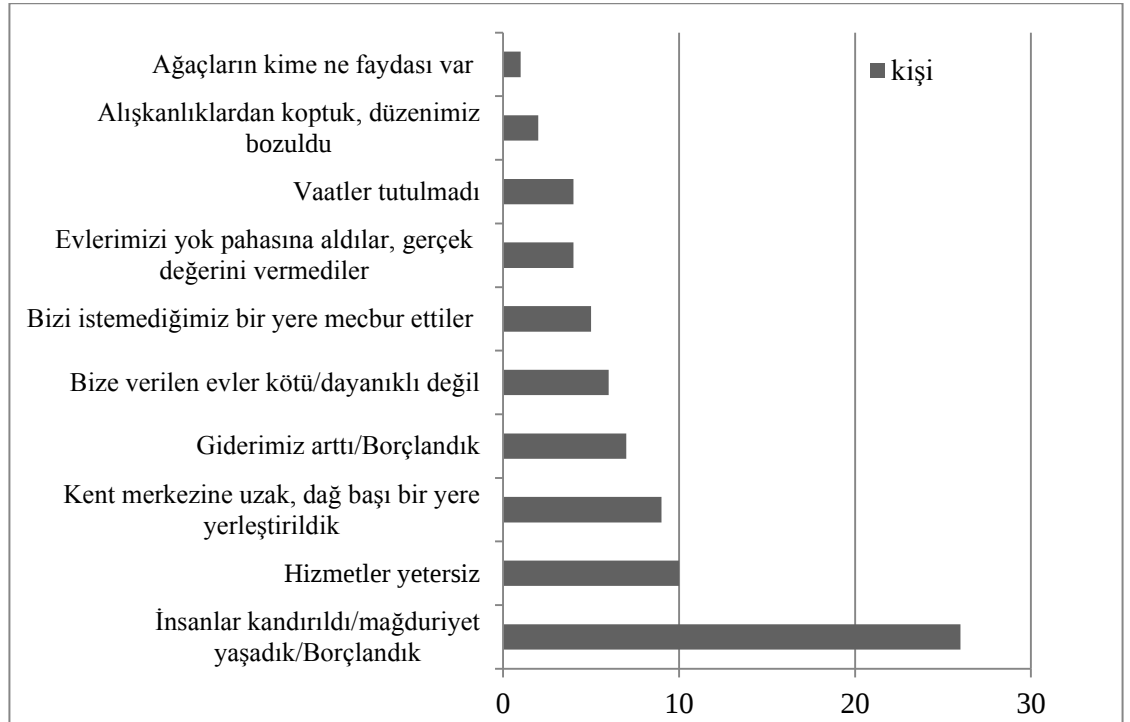
Projenin **başarılı** olduğunu düşünenler (% 17); “*temiz/yeni/sıcak daha iyi bir eve yerleştik*”, “*Kadifekale güzelleşecek*”, “*Heyelan tehlikesi olan bir bölgede yaşıyorduk*”, ve “*Kadifekale ‘de evler kötüydü*” şeklindeki ifadeleri ile projenin başarılı yanlarına işaret etmişlerdir (Şekil 137).

Şekil 137: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarılı buluyorum. Çünkü;



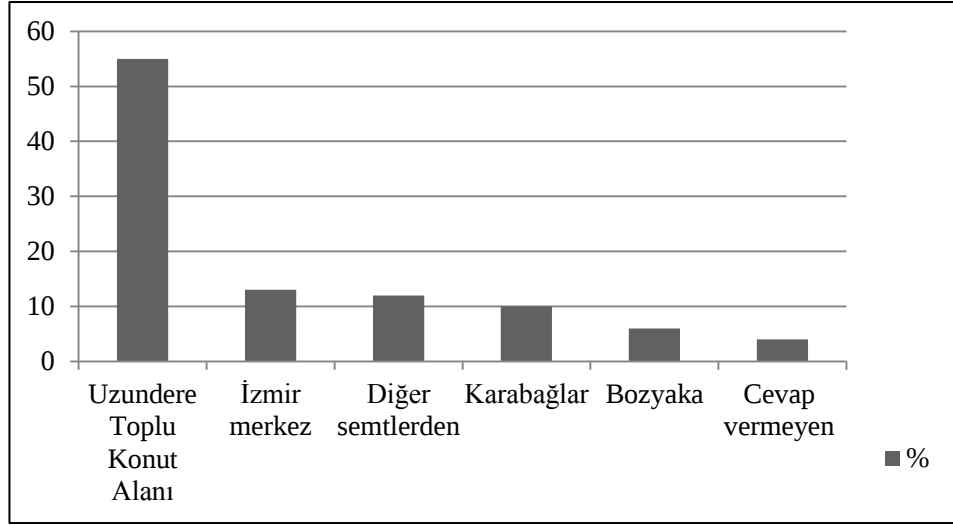
Projenin **başarısız** olduğunu düşünenler ise projeye ilişkin olumsuz görüşlerini en çok “*insanlar kandırıldı, mağduriyet yaşadık, borçlandık*” ifadesi ile vurgulamışlardır (Şekil 138).

Şekil 138: Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarısız buluyorum. Çünkü,



Hizmetlerin yetersiz olduğu konusunda haklı görüşleri ile birlikte anket uygulanan kişilerin % 55'i günlük ihtiyaçlarını Uzundere'den karşılarırken % 13'ü İzmir merkezden, % 12'si Eşrefpaşa, Eski İzmir, Üçkuyular, Çimentepe ve Fahrettin Altay gibi diğer semtlerden, %10'u Karabağlar-Yurtoğlu pazarından, % 6'sı ise Bozyaka'dan karşıladıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 139).

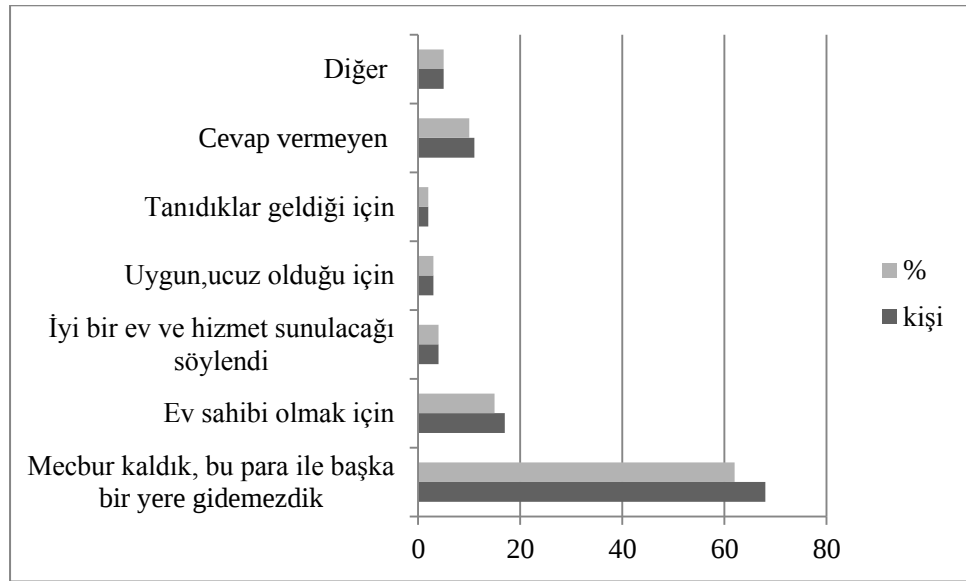
Şekil 139: Günlük ihtiyaçlarınızı nereden karşıyorsunuz?



Sonuçta anket uygulanan kişilerin yarısından fazlasının (% 55) günlük ihtiyaçlarını bulundukları yerden karşıladığını söylemek mümkündür. Günlük ihtiyaçlarını Uzundere'de karşılayanlar, Toplu Konut Alanındaki marketten çok Uzundere'ye gelen seyyar bakkal ve manavlardan alışveriş yaptıklarını ifade etmişlerdir. Örneklem grubunun çoğunluğu ihtiyaçlarını seyyar bakkal ve manavlardan karşılamakla birlikte bulundukları alanın kent merkezine uzaklığı ve ulaşım sorunu nedeniyle seyyar satıcıların da fiyatları arttırdıkları, kimi zaman kötü sebze ve meyvelerin getirildiğini ama mecburen bunlara katlandıklarını ifade etmişlerdir. Burada belirtilmesi gereken diğer bir konu da Uzundere toplu konutlarına yerleştikleri sırada temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir marketin dahi bulunmadığı, bu nedenle seyyar bakkallardan alışveriş yapmak zorunda kaldıkları, seyyar bakkalların da pahalı veya kötü ürün satmalarından dolayı başka semtlere gittiklerini belirten katılımcılar, hizmet sunumu konusundaki yetersizlik/geç kalınlık konusunda şikâyet etmişlerdir (Foto 26, 27, 28, 19). Alanda geç de olsa bir alışveriş merkezinin açılmasıyla sözü edilen sorun büyük ölçüde giderilmiştir (Foto 29).

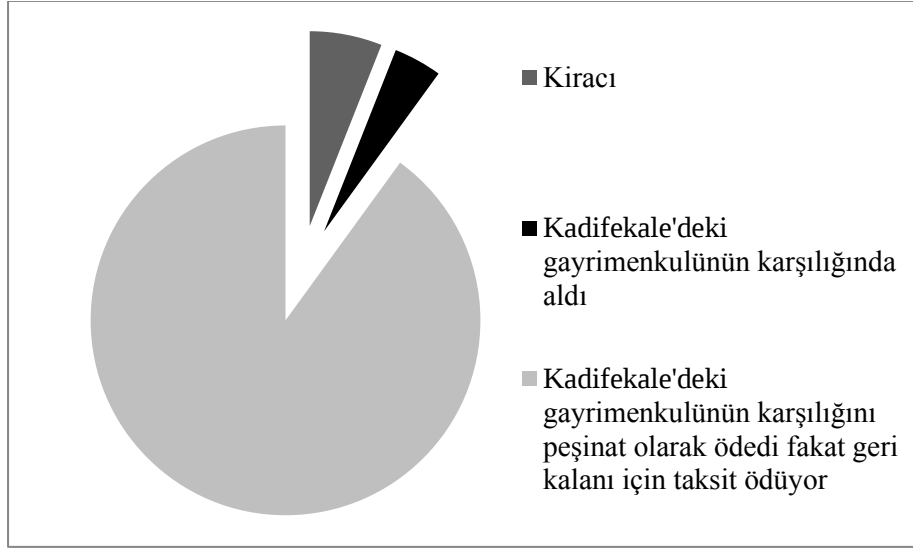
Daha önce de belirttiğimiz gibi Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında boşaltılan alan, afet riski nedeniyle yeniden yerleşime açılmayacağından, proje alan sınırında yaşayan ve burada hak sahibi olan kişilerle uzlaşma sürecinde Uzundere Toplu Konutlarında yer gösterilmiş, bu kişilere, Uzundere'deki yeni konutları, sahip oldukları gayrimenkul değeri üzerinden kalan borçları 15 yıl geri ödemeli olarak tahsis edileceği söylenmiş veya kamulaştırma bedellerini nakit olarak almaları seçenekleri sunulmuştur. Bu süreçte, proje alanında kiracı olarak yaşayanlara da Uzundere Toplu Konutlarında kiracı olarak devam edecek şekilde yer gösterilmiştir. Bu iki seçenek arasında neden Uzundere toplu konutlarına gelmeyi tercih ettikleri sorusuna ise katılımcıların % 59'u "*Bize verdikleri para ile başka hiçbir yere gidemezdik*" yanıtını vermiş, buradan hareketle bu kişilerin bir anlamda Uzundere toplu konutlarına gelmeyi tercih etmek **zorunda** kaldıkları söylenebilir. (Şekil 140).

Şekil 140: Size yöneltilen teklif ya da teklifler karşısında neden Uzundere Toplu Konutlarına yerleşmeyi tercih ettiniz?



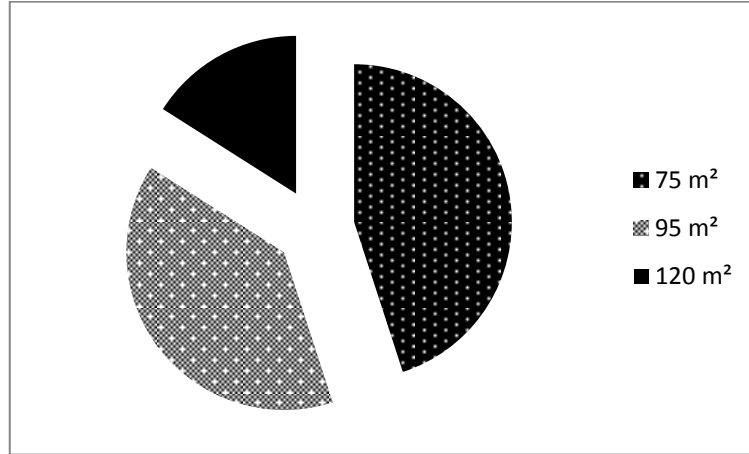
"*Oturduğunuz ev size mi ait/hangi yolla sahip oldunuz?*" sorusuna alınan yanıtlara göre katılımcıların % 6'sı kiracı, % 90'ı oturdukları ev için peşinat ödemiş ve geri kalanı için taksit ödemekte, % 4'ü de oturduğu konutu Kadifekale 'deki gayrimenkulünün karşılığı olarak aldığını belirtmiştir (Şekil 141). Katılımcıların % 90'ının konutları için peşinat ödeyip taksit ödüyor olmaları, çoğunluğun bu süreçte borçlandığı bilgisini desteklemektedir.

Şekil 141: Oturulan eve sahip olma durumu



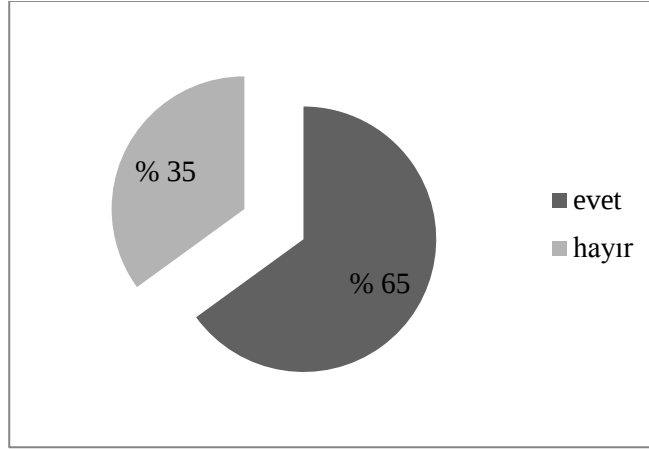
Kadifekale 'den taşınarak Uzundere Toplu Konutlarına yerleşen kişilerin yeni konutlarının büyüklüğü ise çoğunlukla 75 m² olup 75, 95 ve 120 m² arasında değişmektedir (Şekil 142).

Şekil 142: Konut büyüklüğü



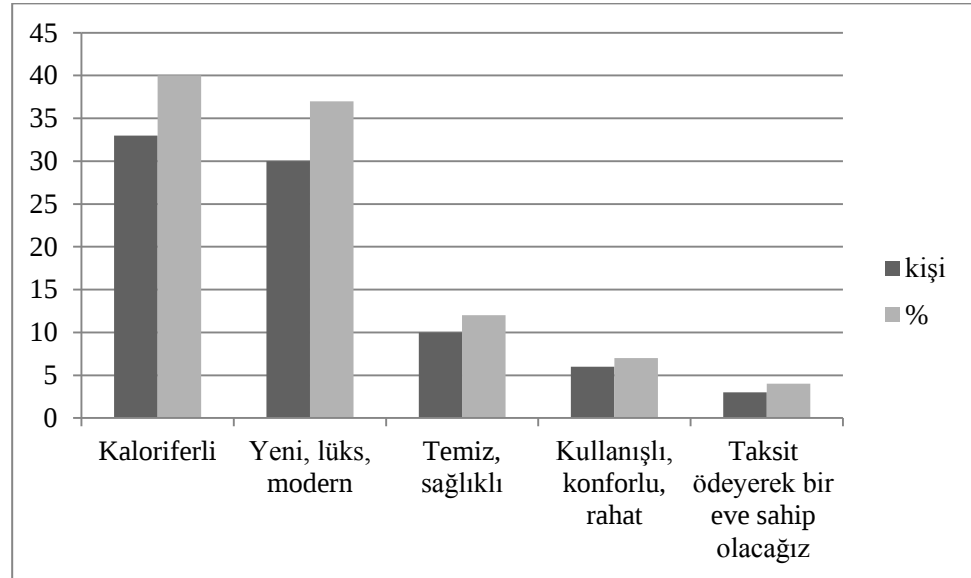
Anket uygulanan kişilerin % 65'i yeni konutlarından memnun iken % 35'i memnun olmadıklarını söylemişlerdir (Şekil 143).

Şekil 143: Oturduğunuz konuttan memnun musunuz?



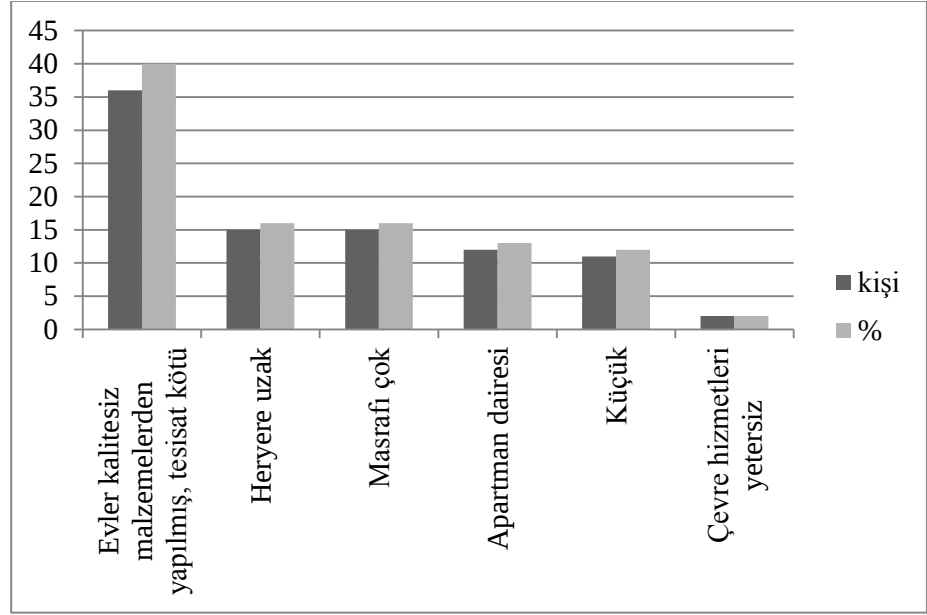
Yeni konutlarının öncekine göre avantajları kaloriferli olması (% 40), yeni ve lüks olması (% 37), temiz olması (% 12) ve kullanışlı, rahat olması (% 7) olarak belirlenmiştir (Şekil 144).

Şekil 144: Yeni konutunuzun önceki konutunuza göre avantajları nelerdir?



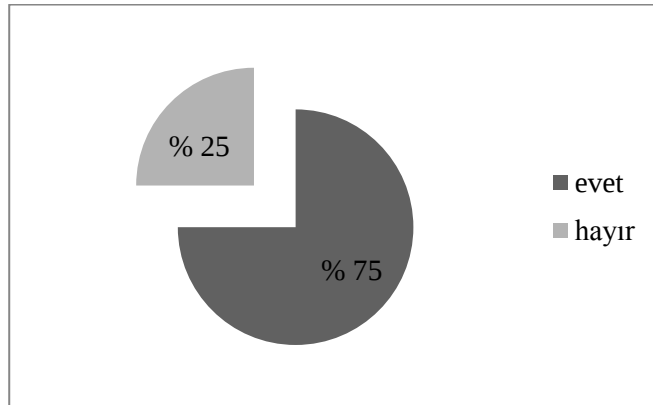
Yeni konutlarının öncekine göre dezavantajları, başta evlerin kaliteli malzemelerden yapılmamış olması olmak üzere her yere uzak olması, masrafının çok olması, apartman dairesi olması, küçük olması ve çevre düzenlemelerinin/hizmetlerin yetersiz olması olarak sıralanmıştır (Şekil 145).

Şekil 145: Yeni konutunuzun önceki konutunuza göre dezavantajları nelerdir?

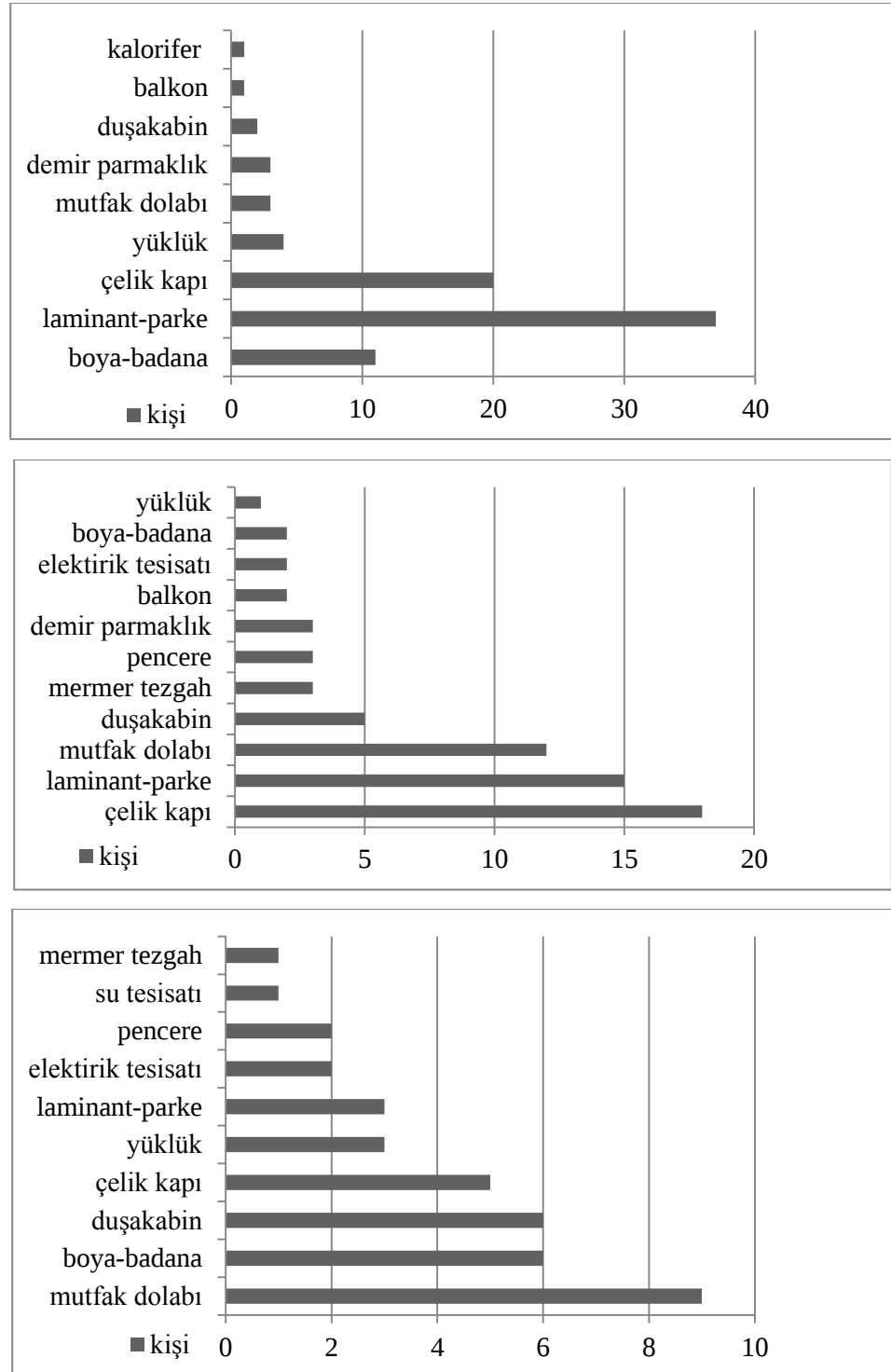


Anket uygulanan 110 kişiden 82'si (% 75) yeni evlerinde değişiklik yaptıklarını ifade ederken 28'i (% 25) herhangi bir değişiklik yapmadıklarını belirtmişlerdir. Yeni taşındıkları evlerinde değişiklik yapmayan 28 aileden 19'u gerek duymadık yanıtını verirken, 4'ü düşünüyoruz, 4'ü istiyoruz ama paramız yok, 12'si de kiracı olduğu için değişiklik yapmadığını belirtmiştir (Şekil 146). Değişiklik yapan kişiler de evlerin kaliteli malzemelerden yapılmadığı ve bu nedenle buna mecbur kaldıklarını ifade ederken aynı zamanda çok para harcamak zorunda kaldıkları konusunda yakınmışlardır.

Şekil 146: Konutunuza taşındıktan sonra değişiklik yaptınız mı?



Şekil 147: Konutunuzda ne gibi değişiklikler yaptınız? (İlk üç değişiklik)

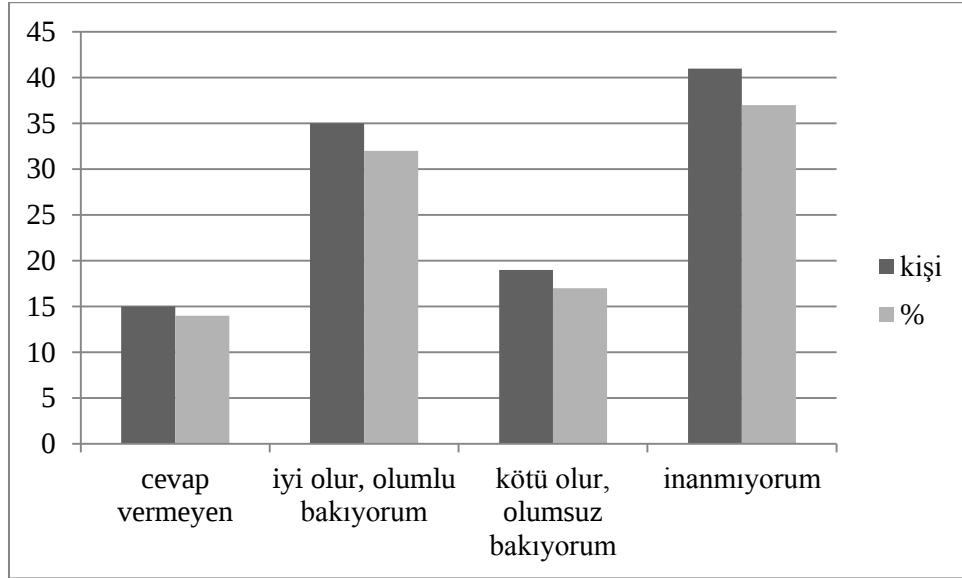


Kadifekale ‘den ayrılan tanıdıklarınız daha çok nerelere yerleştiler sorusuna katılımcıların % 75’i “Uzundere toplu konutlarına” yanıtını verirken % 25’i “İzmir’in

başka bir yerine” yanıtını vermiş, bu soru için alınan ikinci yanıtlar ise Kadifekale ‘den taşınanlar arasında İzmir’den başka bir ile göç edenler ile Kadifekale’nin başka bir yerine yerleşenlerin de var olduğunu ortaya koymaktadır.

Kadifekale ‘de boşaltılan alanın bir rekreasyon alanı olarak sunulacağına inanıyor musunuz sorusuna ise katılımcıların % 14’ü herhangi bir yanıt vermezken % 32’si “*iyi olur, olumlu bakıyorum*”, % 17’si “*olumsuz bakıyorum*”, % 37’si “*inanmıyorum*” yanıtını vermişlerdir (Şekil 148).

Şekil 148: Proje kapsamında Kadifekale’nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağı söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?



Bu konuda alınan görüşler arasında alanda çok katlı site binaların yapılacağı fikri yaygın olup turistik hizmete sunulacağı, turistlere/zenginlere satıldığı, yabancıların gelip burayı kullanacağı ve ağaçların bir faydasının olmadığı ifadeleri projeye güven duyulmadığına işaret eden ifadelerdir.

Özetle Kentsel Dönüşüm Proje sürecini birebir yaşamış olmalarına rağmen katılımcıların yarıya yakını kentsel dönüşümün ne demek olduğu sorusuna “*bilmiyorum*” yanıtını vermişlerdir. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi hakkında ne biliyorsunuz sorusuna da katılımcıların % 35’i herhangi bir yanıt vermemişlerdir. Bu durum, sürece birebir dâhil olmalarına rağmen proje sürecinde yeteri kadar bilgilendirilmediklerini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu sorunun hemen ardından sorulan “*Sizce Kadifekale ‘de bir kentsel dönüşüm projesine neden ihtiyaç*

duyuldu?” sorusuna % 47 oranında alınan “*heyelan nedeniyle*” yanıtı aslında projenin temel gerekçesini bildiklerini gösterirken aynı soruya alınan “*kendi menfaatleri için*”, “*Kürt halkını dağıtmak için*”, “*insanları kontrol altına almak için*”, “*zenginler Kadifekale ‘ye yerleşmek istediği için*”, “*Kadifekaleyi değerlendirmek için*”, “*Kadifekale’nin değerini kapmak için*”, “*Belediye istediği için*”, “*çok katlı binalar yapmak için*”, “*dolandırmak için*”, ifadeleri proje sürecinde halkın güven ve desteğinin alınmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim katılımcıların % 66’sı Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarısız bulduklarını ifade etmişlerdir. Projenin başarısız olduğu düşünenler başta insanların kandırıldığı, mağduriyet yaşadıkları ve borçlandırıldıkları için projeyi başarısız bulduklarını belirtirken ikinci sırada önem kazanan gerekçe, hizmetlerin yetersizliği ile ilişkilendirilmiştir. Nitekim Uzundere toplu konutlarına ilk yerleştikleri aylarda temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir marketin dahi bulunmadığı, bu nedenle seyyar bakkallardan alışveriş yapmak zorunda kaldıkları, seyyar bakkalların da pahalı veya kötü ürün satmalarından dolayı başka semtlere gittiklerini belirten katılımcılar, hizmet sunumu konusundaki yetersizlik/geç kalınlık konusunda şikâyet etmişlerdir. Projenin başarısız olduğunu düşünenlerin diğer gerekçeleri ise sırasıyla kent merkezine uzak bir alana yerleştirilmeleri, giderlerinin artması ve borçlanmaları, kendilerine verilen evlerin kötü olması, dayanıklı olmaması, istemedikleri bir yerde yaşamaya mecbur edildikleri, evlerinin yok pahasına alındığı/gerçek değerinin verilmediği, kendilerine verilen vaatlerin tutulmadığı ve alışkanlıklarından koparak düzenlerinin bozulduğu şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı proje kapsamında Kadifekale ‘de boşaltılan alanın bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağına inanmadıklarını belirtmişlerdir.

Proje kapsamında kendilerine sunulan teklifler karşısında neden Uzundere toplu konutlarına taşındıkları sorusuna ise katılımcıların % 59’unun “*mecburen, bize verdikleri para ile başka bir yere gidemezdik*” yanıtını vermesi bu kişilerin Uzundere toplu konutlarına yerleşmek **zorunda** kaldıklarını, bunun gönüllü bir süreç olmadığını ortaya koymaktadır. Fakat yine de katılımcıların büyük kısmı oturdukları **konuttan** memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yine katılımcıların önemli bir kısmı yeni konutlarında birtakım değişiklikler yaptıklarını belirtmiş, yapılan değişiklikler ise

kendilerine verilen konutların eksik yönlerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır (bknz: Şekil 147).

Son olarak katılımcılara “*Kadifekale’ den ayrılmakla birlikte hayatınızda ne değişti?*” sorusu sorulmuş, bu soruya alınan yanıtlar arasında en sık tekrar edilen üç yanıt “*Maddi sıkıntı yaşıyoruz, çok borçlandık, gelirimiz azaldı, giderimiz arttı*” (% 33), “*Şehir merkezine uzaklaştık, ulaşım koşulları zorlaştı*” (% 25) ve “*Yalnızlaştık*” (% 15) şeklinde olmuştur. Yanı sıra “*Yaşam koşulları (maddi manevi) zorlaştı*”, “*Temel ihtiyaçlarımızı bile karşılayamıyoruz, alt ve üstyapı hizmetlerinin eksik olduğu bir alana yerleştirildik, alışveriş ihtiyaçlarımızı seyyar bakkallardan yüksek ücretlerle karşılıyoruz*”, “*Sürgün edildik, mağdur edildik, her şey kötüleşti*”, “*İş hayatımız ve gelir düzenimiz bu süreçten olumsuz etkilendi*”, “*Burada hiçbir şey yok, cezaevinde gibiyiz*”, “*Taşınma sürecinden olumsuz etkilendik, düzenimiz, huzurumuz bozuldu*”, “*Kadifekale’ de evimiz kendimize aitti, burada değil*”, “*Apartman dairesinde yaşamaya alışkın değiliz*” şeklinde projenin olumsuz etkilerine işaret eden ifadelere ek olarak az sayıda “*Daha düzenli, temiz bir hayata başladık*” ve “*Konforlu, rahat bir hayat yaşıyoruz, kömürle, sobayla uğraşmıyoruz*” şeklinde belirlenen olumlu görüşler de söz konusudur.

3.3.Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi Üzerinden Kadifekale-Uzundere Karşılaştırmalı Bir Coğrafi Analiz

Sağlıksız kentsel yapı ve alanların sağlıklı kentsel yapı ve alanlara dönüştürülmesi amacına hizmet eden kentsel dönüşüm projeleri bugün pek çok kentimizde hayata geçirilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi ülkemizde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin en yaygın uygulama alanı, kentlerimizin temel sorunlarından biri olan gecekondulaşmış alanlardır. Yanı sıra kentsel dönüşüm projeleri afet riski taşıyan, afet veya savaş nedeniyle yıkılan ve/veya koruma ihtiyacı olan kentsel yapı ve alanlara yönelik gerçekleştirilebilir. Tezimize konu olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje uygulama alanı da bir yandan afete maruz ilan edilen, afet riski taşıyan bir alan, bir yandan tümüyle gecekondulaşmış ve gecekondulaşmış sorunun önemli boyutlarıyla özdeşleşmiş bir yerleşim bölgesi, bir yandan da kalesi, tiyatrosu, agorası ile tarihi ve turistik öneme sahip bir alandır. Aynı zamanda bu alan, tarihsel sit alanı olarak belirlenmiş ve alana yönelik koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır. Bu yönüyle Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi’nin birçok gerekçeye dayandığı ve bu alanın

öncelikli proje uygulama alanlarından biri olarak belirlenmesinin başarılı bir girişim olduğu söylenebilir.

Tarihi kültürel değeri açısından korunması gereken fakat yine de yoğun gecekondulaşmaya maruz, yanı sıra coğrafi özellikleri itibariyle yerleşime de uygun olmayan bu alanın proje kapsamında boşaltılarak ağaçlandırılması ve bir rekreasyon alanı olarak planlanması projenin son derece başarılı yönünü oluşturmaktadır. Ancak burada tartışılması gereken konu, proje alanında yaşayan kişilerin yerleştirildikleri yeni yerleşim yeri ile ilgilidir. Kadifekale proje alan sınırında yaşayan kişilerin yerleştirildiği Uzundere toplu konut alanın, sahip olduğu coğrafi özellikleri, bu alanın yerleşime uygun olmadığını düşündürmektedir. Bu nedenle, afet gerekçesi ile Kadifekale 'den taşınan kişilerin yeni yerleştirildikleri alanın coğrafi özellikleri itibariyle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Proje süreci burada yaşayan kişilerin görüşleri ile değerlendirildiğinde, projenin sosyal yönünün de iyi yönetilemediği belirlenmiştir. Bu bölümde karşılıklı analiz yöntemi ile proje süreci bir bütün olarak değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu değerlendirme, alanda gerçekleştirilen gözlem ve görüşmeler ile ilgili bölümlerde yer verilen anket sonuçlarına dayandırılacaktır. Kadifekale Kentsel Dönüşüm proje alanında adı geçen mahallelerde yaşayan kişiler ve proje kapsamında Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişiler olmak üzere iki gruba uygulanan anket sonuçlarına yer verilecek, bunu ifade ederken de 1. ve 2. grup ifadesi kullanılacaktır.

Hem Kadifekale Kentsel Dönüşüm proje alanında adı geçen mahallelere hem de proje kapsamında Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilere uygulanan anket sonuçlarına göre, proje alanında yaşayan kişiler, çoğunlukla eğitim düzeyi düşük kişilerdir. Yalnızca ilköğretim mezunu kişiler ile okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen fakat okul mezunu olmayanların çoğunluğu oluşturduğu düşünüldüğünde, projeden doğrudan etkilenecek olan bu kişilere, kentsel dönüşümün ne demek olduğu, projenin gerekliliği, proje sürecine ikna olmaları, projeye katılım ve desteklerinin sağlanması oldukça zordur.

Kentsel dönüşüm projelerinin çoğunlukla gecekondulara yönelik gerçekleştirildiği ülkemizde, bu alanlarda yaşayan kişilerin eğitim düzeyi bakımından benzer niteliklere sahip olması nedeniyle projelerin sosyal boyutuna önem verilerek

proje sürecine halkın katılımının sağlanması konusuna özen gösterilmelidir. Halkın desteğinin sağlanması, ileride uygulanacak projelerde en az engel ile karşılaşılması bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Her iki gruba uygulanan anket sonuçlarına göre her iki grupta da hane yapısı çoğunlukla “çekirdek aile” olup Kadifekale ’de 5, 6 ve 7 kişinin bir arada yaşadığı ailelere ek olarak 8, 9, 10, 11 kişinin bir arada yaşadığı haneler de örneklem grubu içerisinde önemli bir paya sahiptir. Uzundere toplu konutlarında ise 2, 4 ve 5 kişinin bir arada yaşadığı haneler çoğunlukla olup hane büyüklüğü maksimum 6 ve 7 olarak belirlenmiştir. İki grup arasındaki bu fark proje kapsamında Kadifekale ’den Uzundere toplu konutlarına taşınma sürecinde gerçekleşen mülkiyet bölünmeleri ile açıklanabilir.

Hane büyüklüklerine rağmen hanede çalışan kişi sayısı genellikle hane başına 1 kişidir. Bununla birlikte kimsenin çalışmadığı haneler (% 5-6) de mevcuttur. Ayrıca Kadifekale ’de % 17 oranında belirlenen emekli sayısı Uzundere toplu konutlarında % 25 olarak belirlenmiş, bu ise daha çok emekli kişilerin Uzundere toplu konutlarına taşınmayı tercih ettiklerini düşündürmektedir. Çok az sayıda olmakla birlikte Uzundere toplu konutlarına taşındığı için erken emekli olan kişiler de vardır. Bu durum, alanın konumu ve kent merkezine uzaklığı ile ilişkilendirilebilir. Nitekim Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilere, Kadifekale ’den taşınmanın iş hayatlarına herhangi bir etkisinin olup olmadığı sorulmuş, % 66’sı bu soruya “evet” yanıtını vermiştir. Bunun gerekçesi ise en çok “ulaşım/uzaklık sorunu” olarak belirlenmiştir. Çalışan kişilerin meslek gruplarına göre dağılımında da Kadifekale grubunda % 45’e yakın esnaf grubuna karşılık Uzundere grubunda bu oran % 20 olarak belirlenmiştir. Bu fark Kadifekale’ de yaşayanların bulundukları semtte bakkal, çay ocağı benzeri faaliyetleri sürdürdükleri, ancak proje kapsamında gayrimenkullerinin ellerinden alınmasıyla işlerini de kaybettiklerine işaret etmektedir. Nitekim Kadifekale grubunda kendi işi ile uğraşanların oranı % 52 iken Uzundere grubunda bu oran % 17 olarak belirlenmiştir. Ayrıca Kadifekale grubunda işyeri Kadifekale (% 38) ve Konak’ta (% 17) olanların oranı % 55 iken Uzundere’de bu oran Kadifekale için 0, Konak için % 12 olarak belirlenmiştir. Bu bulguyu destekleyen bir diğer sonuç da Kadifekale grubunda, işyerine ulaşımın büyük ölçüde (% 46) yürüyerek sağlanmasıdır. Uzundere grubunda ise bu oran % 4 olarak belirlenmiştir.

Ayrıca Kadifekale’ de oldukça yaygın diğer iki uğraşı olan midyecilik ve seyyar satıcılığın da Uzundere toplu konutlarında yaşayan kişilerin meslek grupları arasında yok denecek kadar az olduğu belirlenmiştir. Kadifekale ‘den farklı olarak Uzundere toplu konutlarında döşemeci, tanıtım pazarlama, elektrik tesisatı, veteriner, memur gibi mesleki uzmanlık gerektiren iş kollarında çalışan kişilerin varlığı dikkat çekicidir.

Sahip oldukları iş ile uğraşma süreleri de iki grup arasında farklılık göstermekte, bu fark da projenin, bu süreçte Uzundere’ye taşınan kişilerin iş hayatına etkisine işaret etmektedir. Nitekim sahip oldukları iş ile uğraşma süreleri 5 yıldan daha kısa olanların oranı Kadifekale grubunda % 16 iken Uzundere grubunda % 40 olarak belirlenmiş, Uzundere için % 40’ı oluşturan % 22’lik kesim de 1 yıldan daha kısa bir süredir bu iş ile uğraştıklarını belirtmişlerdir. İş ile uğraşma süresine ilişkin elde edilen sonuç, proje nedeniyle Uzundere’ye taşınan kişilerin bu süreçte bir kısmının işini değiştirmesi bir kısmının da artan masraflara karşılık yeni bir işe başlaması ile ilgilidir.

Her iki grubun da aylık geliri çoğunlukla 1000 ile 2000 TL arasında değişmekte, geliri 600 TL’den az olanların oranı Kadifekale grubunda % 23, Uzundere grubunda ise % 5 olarak belirlenmiştir. “Aylık geliriniz geçiminizi sağlıyor mu?” sorusuna da Kadifekale grubunun % 55’i “evet” yanıtını verirken Uzundere grubunun da % 53’ü evet yanıtını vermiş % 26’sı da zar zor/ kıt kanaat geçindiklerini söylemişlerdir. Bu bulgular birbirleri ile ilişkilendirildiğinde Kadifekale’ de yaşamın nispeten ucuz olduğunu ortaya koyarken, aynı zamanda bu kişilerin Uzundere’de artan masraflarına işaret etmektedir.

Her iki grubun da özel araç sahipliği oranı oldukça düşüktür. Ancak, alanda yapılan görüşmeler ve elde edilen anket sonuçlarına göre Kadifekale ‘de yaşayanların bir kısmı ulaşım ihtiyaçlarını yürüyerek karşılayabilmektedir. Bu durum önceden kent merkezine oldukça yakın, ulaşımın kolay olduğu bir alanda yaşayan bu kişilerin proje kapsamında kent merkezinin dışına itildiği ve bu yönüyle de projeden olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Proje alanında yaşayan kişiler çoğunlukla İzmir’e göç ile gelen kişiler olup bu kişiler de çoğunlukla Mardin’den göç ile gelmişlerdir. Her iki grubun göç sebepleri arasında öne çıkan ilk sebep “iş ve istihdam olanakları” olarak belirlenmiştir. Bu kişilerin İzmir’deki ilk yerleşim yeri her iki grup için de % 80’den fazla oranda

Kadifekale'dir. Kadifekale' ye yerleşim sebepleri arasında her iki grup için de en çok tekrarlanan sebep "hemşeri ve akrabaların varlığı" olarak belirlenmiştir. Bu bulgu, hemşeri ilişkilerinin göç süreçlerine etkisi bakımından da anlamlıdır. Esnaf, terzi, seyyar satıcı ve midyeciliğin yaygın olduğu semtte belli mesleklerde yığılmaların varlığı da iş bulma ve göç süreçlerinde hemşeri ilişkilerinin etkisine işaret etmektedir.

Göç yılları 1950 öncesine kadar giden ve tümüyle göç süreçleri ile şekillenen bir semt olan Kadifekale' ye gelenler, ilk etapta mekânsal boyutta gecekondularını oluşturmuş, giyim, yemek, dil/konuşma gibi alışkanlıklarını sürdürmüş, kısacası göç etmeden önceki yaşam tarzlarını büyük ölçüde devam ettirmişlerdir (Foto 5, 6, 7, 8, 9, 10). Proje kapsamında toplu konutlara taşınmaları da alışkanlıklarına zıt düşmesi gerekçesiyle sıkça eleştirilmiştir. Aynı zamanda göç süreçleri ile Kadifekale' ye taşıdıkları hayatlarını proje sürecinde yerleştikleri Uzundere toplu konutlarına da taşıdıkları gözlenmiştir (Foto 30, 31, 32, 33, 34). Burada önem kazanan asıl konu ise, kente göç ile gelen bu kişilerin kentsel yaşama katılımları ile ilgili olup, anket sonuçları ve gözlemlerimiz her iki grubun da büyük ölçüde kentsel yaşam standartlarına uygun olmayan bir yaşam sürdüklerini göstermektedir. Nitekim her iki grubun da boş zaman aktiviteleri evde oturmak, çocuklarla ilgilenmek, televizyon izlemek, kahveye gitmek, komşu ve akrabalara oturmaya gitmek, el işi ile uğraşmak, ibadet etmek, temizlik yapmak ve çok az sayıda internette takılmak, dolaşmak, kitap okumak ve müzik dinlemek ile sınırlıdır.

Boş zaman aktiviteleri açısından iki grup karşılaştırıldığında Kadifekale grubunda "dolaşma" aktivitesinin nispeten fazla olması bu alanın kent merkezine ve körfeze yakınlığı ile açıklanabilirken Uzundere'nin de kent merkezine uzak olması ile ilişkilendirilebilir. Boş zamanlarında evde oturan ve televizyon izleyenlerin Uzundere grubunda nispeten fazla olması da yine bu alanın kent merkezine uzaklığı ve ulaşımın zorluğu ile ilgilidir. Nitekim Kadifekale grubunda 3 saatten az ve 3-5 saat arasında değişen, çok az sayıda da 6-8 saat televizyon izleme oranına karşılık Uzundere grubunda 9-11 saat ve 12 saatten çok televizyon izleyenlerin varlığı Uzundere toplu konutlarına taşınan bu kişilerin sosyal hayattan kopuk bir yaşam sürdükleri ve kent yaşamına katılmadıkları bilgisini doğrulamaktadır. Kadifekale grubundan farklı olarak

Uzundere'dekilerin boş zamanlarında “*parkta oturuyorum*” ifadeleri ise bu kişilerin yaşamlarına katılan yeni bir alışkanlık olup projenin olumlu sosyal etkilerine işaret eder.

Her iki grupta da anket uygulanan kişilerin tamamına yakını sinema, tiyatro gibi aktivitelere katılmadıklarını belirtirken, ayrıca bu kişilerin büyük kısmı da gazete okumamaktadır. Gazete okuyanlar arasında en fazla okunan iki gazete de her iki grup için “*zaman*” ve “*posta*” gazeteleri olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde katılımcıların tamamına yakınının düzenli bir tatil alışkanlığı da yoktur.

Yaşadıkları süreci değerlendirmek adına proje alanı ve çevresinde yaşayanlara ve proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilere uygulanan anket sonuçlarına göre proje alanı ve etrafında yaşayan kişilerin % 32'si, proje sürecini birebir yaşayarak proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınanların da % 44'ü kentsel dönüşümün ne demek olduğunu bilmediklerini söylemişlerdir.

Kadifekale kentsel dönüşüm proje alanı ve çevresinde yaşayanların kentsel dönüşüm tanımları arasında sırasıyla öne çıkan tanımlar “*kentin yenilenmesi/düzenli bir yaşam alanı*”, “*gecekonduların yıkılıp toplu konuta geçilmesi*”, “*yıkım/evlerin yıkılması*”, “*imar yapılandırması*”, “*alışkanlıklardan kopma ve düzenin bozulması*”, “*perişanlık/mağduriyet*” olarak belirlenmiştir. Proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilerin yaptıkları tanımlar arasında öne çıkan tanımlar ise sırasıyla “*gecekonduların yıkılıp çok katlı binaların yapılması*”, “*borçlanma/mağduriyet/kandırılma*”, “*kenti planlı bir biçimde yeniden organize etmek*”, “*düzenli/güzel bir yaşam alanı*” ve “*evlerin yıkılması*” olarak belirlenmiştir.

İki grubun tanımları arasında dikkati çeken fark ise Kadifekale proje alan sınırı ve çevresinde yaşayanlar arasında kentsel dönüşümü “*perişanlık/mağduriyet*” olarak tanımlayanların oranının % 5 olarak belirlenirken bu süreçte Uzundere toplu konutlarına taşınanların yaptıkları tanımlar arasında bu oranının % 11 olarak belirlenmesidir. Yanısıra proje sürecini birebir yaşayan ve proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilerin % 44'ünün kentsel dönüşümün ne anlama geldiği sorusuna “*bilmiyorum*” yanıtını vermeleri proje sürecinde bu kişilerin yeterli ölçüde bilgilendirilmediğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

“*Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi hakkında ne biliyorsunuz?*” sorusuna da her iki grubun % 40'a yakını herhangi bir yanıt vermemiştir. Buradan, bu kişilerin

projeye ilişkin bilgileri olmadığı anlaşılmaktadır. Proje hakkında görüş ifade edenler arasında 1. gruptakilerin Kadifekale’deki evlerin yıkılıp düzenleneceği, bu alanın heyelan tehlikesi olduğu için gerçekleştirildiği ve Kadifekale’nin yeşil alan ve turistik alan olarak düzenleneceği fikirleri yaygın iken 2. grupta Kadifekale’nin bir heyelan bölgesi olması nedeniyle gerçekleştirildiği bilgisinden sonra en sık tekrarlanan yanıt insanların mağdur edildiği, kandırıldığıdır. Bu bakımdan proje sürecinde Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilerin projeye ilişkin olumsuz görüşleri, projeden olumsuz etkilendiklerinin bir diğer göstergesidir.

“*Sizce Kadifekale’de bir kentsel dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?*” sorusuna ise her iki gruptan alınan yanıtlar arasında “*heyelan riski nedeniyle*” ifadesi projenin temel gerekçesinin bilindiğini göstermektedir. Ancak aynı soruya her iki gruptan gelen “*Kürt halkını dağıtmak için ifadesi*”, başka bir ifade ile projenin etnik yapılarına kasıtlı olarak gerçekleştirildiği düşüncesi, halkın desteği konusunda bir engel olarak değerlendirilebilir. Fakat proje alanı ve çevresinde yaşayan kişilere sorulan “*Yaşadığınız bölgenin bir heyelan bölgesi olduğunu biliyor musunuz?*” sorusuna % 66 oranında “*biliyorum fakat önemsemiyorum*” yanıtı ile % 27 oranında “*bilmiyorum*” yanıtı projenin heyelan gerekçesiyle gerçekleştirildiğini bilseler bile bunu desteklemediklerini gösteren bir bulgudur. Nitekim 1. grubun % 60’ı, 2. grubun da % 66’sı Kadifekale kentsel dönüşüm projesini başarısız bulduklarını belirtmişlerdir. Projeyi başarısız bulmalarının nedeni olarak öne çıkan gerekçeler 1. grupta “*insana önem verilmediği*”, 2. grupta ise “*insanların kandırıldığı, mağduriyet yaşadığı ve borçlandığı*” olarak belirlenmiştir.

Kadifekale proje alanı çevresinde yaşayanlara Uzundere’deki toplu konutlara taşınma konusunda ne düşündükleri sorulmuş; katılımcıların % 87’si Uzundere toplu konutlarına taşınma fikrine olumsuz baktıklarını ifade etmişlerdir. Kendilerine yöneltilen teklifler karşısında Uzundere toplu konutlarına yerleşmeyi kabul etmeyi düşünenlerin % 78’i de bunun nedeni olarak “*mecburen, başka şansımız yok*” yanıtını vermişlerdir. Proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınanlara da neden buraya taşınmayı tercih ettikleri sorulmuş, bu grubun da % 59’u “*bu para ile başka bir yere gidemezdik*” yanıtını vermişlerdir. Özetle bu süreçte proje alanından taşınanların yeni

yerleşim yeri çoğunlukla Uzundere toplu konutları olmuşsa da bu durum gönüllü bir sürece dayanmayıp, halkın memnuniyeti sağlanamamıştır.

Son olarak Kadifekale proje alan sınırı ve çevresinde yaşayanlara sorulan “Kadifekale ‘den ayrılmakla birlikte hayatınızda neler değişir?” sorusuna alınan ilk üç yanıt “**maddi sıkıntı yaşarız**”, “**yalnızlaşırız**”, “**düzenimiz, huzurumuz bozulur**” olup Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilere sorulan “Kadifekale ‘den ayrılmakla birlikte hayatınızda neler değişti?” sorusuna alınan yanıt da “**maddi sıkıntı yaşıyoruz, gelirimiz azaldı, giderimiz arttı**”, “**yalnızlaştık**” “**şehir merkezine uzaklaştık**” şeklinde belirlenmiştir. Bu bakımdan projeden beklenen olası olumsuz sonuçların Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilerce yaşandığı belirlenmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde, geçmişten bu yana hızı artarak devam eden kentleşme hareketleri plansız ve denetimden uzak bir biçimde gerçekleşmektedir. Bu nedenle de kentleşme hareketlerine paralel olarak kentsel alanlara ilişkin sorunlar da gün geçtikçe artmıştır. Sözü edilen sorunlar; sağlıklı yapılaşmadan çevresel kapasite fazlası kullanımlara, yönetim ve planlamadan sosyal problemlere çok boyutlu bir dizi soruna işaret etmektedir. Kentsel alanlarda sözü edilen sorunların mevcut yöntemlerle çözülemez hale gelmesi bu sorunların giderilmesinde yeni çözüm arayışlarını gerektirmiş ve bugün kentsel dönüşüm, kentsel sorunların çözümünde yeni bir yöntem olarak gündemdeki yerini almıştır. Ancak burada irdelenmesi gereken asıl konu şudur: Kentsel dönüşüm gerçekten de mevcut sorunları gidermeye yönelik bir çözüm yolu olarak mı kullanılmakta yoksa yeni sorunlara mı yol açmaktadır?

Bugüne dek gerçekleştirilen projeler incelendiğinde, ülkemizde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin çoğunlukla alt gelir grubunun yaşadığı gecekondu alanlarına yönelik olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Temelde alt gelir gruplarının yaşadığı alanlara yönelik başlatılan projelerde rant amaçlı kat yüksekliğinin artırılması, yeşil alan öncelikli planların yerini, konut ve ticari değeri olan yapılara bırakması, uygulanan projelerle oluşturulan yeni alanın eski sakinlerinden çok yeni ve üst gelir grubu kişilere hizmet etmesi, kentsel alanlarda soylulaştırma ve mekânsal ayrışma gibi toplumsal ve mekânsal sorunları derinleştirmesi şeklinde çoğaltılabilecek olumsuz etkiler, bir yandan halkın proje sürecine desteği ve katılımını zorlaştırmakta bir yandan da gelecekte uygulanacak projeler adına güvensizlik oluşturmaktadır.

Çalışma alanımızın içinde bulunduğu İzmir’de yaşanan süreç değerlendirildiğinde hızlı kentleşme süreci başta gecekondu alanlarının hızla geniş alanlara yayılması şeklinde sonuçlanmıştır. 1980’li yıllarda kentte gecekondu ve konut sorununu çözmeye yönelik olarak toplu konut uygulamalarının önem kazandığını söylemek mümkündür. Bu çabaların ardından bugün kent merkez ve çeperlerindeki gecekondu alanlarının planlı müdahalelerle kente kazandırılmasına yönelik çalışmalar ise 2000’li yıllarda planlanan ve hayata geçirilen kentsel dönüşüm projeleridir.

Uygulanan projeler arasında Kadifekale, Yeşildere ve Gürçeşme projeleri başta afete maruz bölgeler olması nedeniyle öncelikli proje alanı olarak belirlenmiş olup aynı zamanda kentin yoğun gecekondur alanlarıdır. Tüm projelerin ortak yönlerine baktığımızda ise Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir örneğinde de kentsel dönüşüm projelerinin çoğunlukla gecekondur alanlarına yönelik olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Tezimize konu olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi 'de bu alanın başta aktif bir heyelan alanı/afete maruz bölge olması nedeniyle planlanmışsa da aynı zamanda bu alan İzmir'in ilk ve en önemli/yoğun gecekondur alanlarından biridir. Yanısıra Kadifekale, İzmir'in ilk kuruluş yerlerinden biri olması, kentin hemen her yerinden görülebilen özel konumu, tarihi su kemeri, tiyatrosu, agora ile bağlantıları ve arkeolojik kalıntılarıyla pek çok tarihi ve kültürel değere sahip önemli bir bölgeyi temsil etmektedir. Bu bakımdan dönüşüm gerekliliği birçok yönden desteklenen bir alandır.

Fiziki coğrafya özelliklerine baktığımızda çevresine göre yüksek bir alanda konumlanmış olan Kadifekale 'de eğim değerleri farklılaşmakla birlikte % 35 civarındadır (Mutlu 2009: 64). Hâkim jeolojik yapıya baktığımızda temelde neojen tortul kayaların killi ve marnlı seviyeleri ile bunları örten volkanik kayalar mevcuttur. Ayrıca bu volkanikler çoğunlukla çatlaklı olup geçirgenlikleri çatlaklarla birlikte artış göstermektedir (G. Tarcan, M.Y. Koca 2001: 290). Jeolojik yapı özellikleri heyelan olayları bakımından yağış özellikleri ile anlam kazanmaktadır. G. Tarcan ve M.Y. Koca 2001'e göre alanda gerçekleştirilen bazı ölçümler ani ve şiddetli yağışlardan sonra artan yağışa rağmen alanın dışına su deşarjı/su drenajında önemli bir artış olmadığını göstermekte, bu ise alanda yağmur suyunun hızla emildiğini göstermektedir. Buna ana su şebekesindeki sızıntı ve atık sular da eklendiğinde çatlak kaya akiferlerine sızan sular temeldeki killi ve marnlı tabakaların özelliklerini değiştirmekte, gözeneklerde yüksek oranda su basıncı oluşturmakta, bu da heyelan oluşumu ile sonuçlanmaktadır (G. Tarcan, M.Y. Koca 2001: 295).

Nitekim Kadifekale ve çevresinde geçmişten bu yana gerçekleştirilen etüt çalışmaları sonucu Bakanlar Kurulu Kararı ile 1978, 1981, 1998 ve 2003 yıllarında “**Afete Maruz Bölge**” ilan edilmiştir. Yerleşime uygun olmayan bu alanın öncelikli proje uygulama alanlarından biri olarak belirlenmesi başarılı bir yaklaşımdır. Nitekim

proje kapsamında alan bütünüyle boşaltılmış, 1/25.000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planında da bu alan bir rekreasyon alanı olarak planlanmıştır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi ülkemizde uygulanan kentsel dönüşüm projelerine yönelik en yaygın eleştiri, uygulanan projelerde rant amaçlı uygulamaların öncelik kazanmasıdır. Tezimize konu olan Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi'nde ise rant amaçlı yeni oluşumlardan söz edemeyiz. Çünkü projenin gerçekleştirildiği alan yeniden yerleşime, yapılaşmaya uygun olmayan aktif bir heyelan alanıdır. Bu nedenle de proje alanında, alanın boşaltılması ile eş zamanlı olarak ağaçlandırma faaliyetleri başlatılmış, yanı sıra sahip olduğu tarihi, kültürel değerleri de yaşatmak ve kent turizmine kazandırmak adına bu alan, bir rekreasyon alanı olarak planlanmıştır ve bu yöndeki çalışmalar devam etmektedir. Tezimize konu olan projede belirlenen iki temel problem; proje kapsamında boşaltılan alanda yaşayan kişilerin yeni yerleşim yerinin sahip olduğu coğrafi dezavantajların dikkate alınmamış olması ve projede halkın destek ve memnuniyetinin sağlanamamış olmasıdır.

Proje kapsamında Kadifekale' den taşınan kişilerin yerleştirildikleri Uzundere Toplu Konut alanı başta kumtaşı ve şeyllerin hâkim jeolojik yapısı, % 35-40'lara varan eğim değerleri ve yıllık yağış ortalamasının % 70'inin akışa geçmesi nedeniyle yerleşime uygunluğu tartışılması gereken bir alandır. Yanısıra Kadifekale gibi kent merkezine oldukça yakın bir alanda yaşayan kişiler proje kapsamında kentin oldukça uzak bir alanına itilmişlerdir. Bu da bu kişilerin yeni yerlerine ilişkin haklı eleştirilerine neden olmuştur. Ek olarak gayrimenkulleri karşılığında kalan borçları 15 yıl geri ödemeli olarak taksitlendirileceği şartıyla Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişiler bu sürede ödemelerine herhangi bir faiz uygulanmayacağını söylediğini fakat ödemelerine faiz uygulaması yapıldığını belirterek kandırıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu süreçte yerlerinden edilmiş olmaları, düzenlerinin bozulması semt sakinlerinin kentsel dönüşümüne olumsuz bakmalarına yol açan diğer faktörlerdir. Bu süreçte yeteri kadar bilgilendirilmemeleri ve ikna edilmemiş olmaları projenin sosyal boyutunun yeteri kadar önemsenmediğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Tez çalışmalarımız kapsamında Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve çevresinde yaşayanlar ile Kadifekale 'den taşınarak Uzundere Toplu Konutlarına

yerleşen kişilere birebir görüşme yoluyla uygulanan, bu bakımdan iki farklı örneklem grubu ile temsil edilen ve projeden önce yaşanan süreç ile projeden sonra yaşanan süreci çok boyutlu yapısıyla değerlendirmeye yönelik olarak uyguladığımız 110+110 toplam 220 anketin sonuçları da projenin eksik kalan yönlerini ortaya koyması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Cinsiyet ve yaş grupları bakımından eşit bir dağılımın önemsendiği anket sonuçlarımıza göre her iki örneklem grubu için katılımcıların büyük kısmı eğitim ve gelir düzeyi düşük kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca hem kadın hem de erkeklerin evlenme yaşının çocuk denilebilecek yaşlarda başladığı ve çok sayıda çocuk sahibi olma eğiliminin olduğu belirlenmiştir. Çocuk ve hanede yaşayan kişi sayısının büyüklüğüne rağmen hanede çalışan kişi sayısı ise genellikle 1 kişidir ve çalışanların çoğu Kadifekale grubunda esnaf, Uzundere Toplu Konutlarında ise işçidir. Bununla birlikte Kadifekale 'deki diğer yaygın meslek türleri midyecilik, terzi işçiliği ve seyyar satıcılık olarak belirlenmiştir. Çalışan kişilerin işyerinin bulunduğu semt de % 38 oranında Kadifekale'dir. İşyerinin çoğunlukla Kadifekale ve Konak'ta bulunuyor olması çalışan kişilerin yarıya yakınının işyerine ulaşımı yürüyerek sağlıyor olmaları ile de desteklenmektedir. Zaten gelir düzeyi düşük olan bu kişilerin proje kapsamında Kadifekale 'den taşınmalarının iş durumlarını da etkilemesi kaçınılmazdır. Kadifekale 'den taşınarak Uzundere Toplu Konutlarına yerleşen kişilere uygulanan anket sonuçlarına göre çalışan kişilerin sahip oldukları iş ile uğraşma süreleri arasında 1 yıldan daha kısa bir süredir çalışıyor olanların önemli bir paya sahip olması Kadifekale 'den taşınmanın bu kişilerin iş yaşamını etkilediğini göstermektedir. Nitekim katılımcıların % 66'sı Kadifekale 'den taşınmanın iş yaşamlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Önemli oranda ulaşım sorununun iş yaşantılarını etkilediğine vurgu yapanların yanısıra artan masraflara karşılık aileden bir kişinin yeni bir işe başladığı, aileden birinin işyerini/işini değiştirmek zorunda kalması ve aileden birinin işsiz kalması gibi etkilerin yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca Kadifekale 'den farklı olarak bu grupta Midyecilik, Seyyar satıcılık gibi uğraşların yok denecek kadar az olduğu, yanısıra emekli olanların da önemli bir paya (% 25) sahip olduğu dikkati çekmektedir. Bununla birlikte katılımcıların büyük kısmı aylık gelirlerinin aile geçimlerini sağlamadığını belirtirken önemli bir kısmı da zar zor-kıt kanaat geçindiklerini belirterek yaşam koşullarının zorlaştığına işaret etmişlerdir.

Hane yapısı genellikle çekirdek aileden oluşmakla birlikte çocuk sayısının çok olmasına rağmen Kadifekale 'den farklı olarak Uzundere toplu konutlarında hanede yaşayan kişi sayısı en fazla 7 olarak belirlenmiştir. Bu durum proje sürecindeki mülkiyet bölünmeleri ve aile bireylerinin ayrı konutlara yerleşmesi ile ilgilidir. Nitekim mülkiyet bölünmeleri kentsel dönüşüm proje uygulama sürecinde karşılaşılan önemli sorunlardandır.

Çalışma alanımız olan Kadifekale'nin neredeyse tamamının kente göç ile gelen kişilerden oluştuğu, alanın göç sürçleri ile şekillendiği söylenebilir. Ayrıca Kadifekale'nin kente göç ile gelenlerin ilk yerleşim yerlerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadifekale 'de Çoğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizden göç ederek gelen kişilerden oluşan semt sakinlerinin doğum yeri çoğunlukla Mardin olup doğum yerinin ilçelere göre dağılımında da Mardin'in Nusaybin, Midyat, Ömerli gibi belli bazı ilçeleri ön plana çıkmaktadır. Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilerin de büyük oranda İzmir'e göç ile gelen kişilerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç çalışma alanımız olan Kadifekale'nin neredeyse tamamının kente göç ile gelen kişilerden oluştuğu bilgisini desteklemektedir. Çoğu göç ile gelen bu kişilerin doğum yeri çoğunlukla Mardin olup Mardin'i İzmir ve Konya izlemektedir. Burada belirtmek gerekir ki İzmir doğumlu olanlar da çoğunlukla Mardin'den göç ile gelenlerin neslinin devamıdır. Doğum yerinin ilçelere göre dağılımında da Mardin'in Nusaybin, Midyat ve Kızıltepe ilçeleri ile Konya'nın Meram ve Seydişehir ilçelerinin ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Her iki grupta da göç ile gelen kişilerin doğum yeri ile İzmir'e göç etmeden önce yaşadıkları il ve ilçelere göre dağılımları da büyük ölçüde örtüşmekte, bu ise herhangi bir il veya ilçenin bu göç hareketine kademe olmadığını, göç hareketinin doğrudan İzmir'e yönelik olarak gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Çoğu iş ve istihdam olanakları nedenine dayanan bu göç hareketleri hemşeri ilişkileri ile de yakından ilgili olduğu belirlenmiştir. Kente göç ile gelen semt sakinlerinin semtteki ilk yerleşim yerleri olan Kadifekale' de de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdürdükleri, sanki memleketlerindeymiş gibi yaşamaya devam ettikleri gözlenmiştir. Kente göç ile gelen bu kişiler hemşeri ilişkilerinin de etkisiyle doğrudan Kadifekale 'ye yerleşmiş, ilk yerleşim yerleri olan Kadifekale 'de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdürmüş, pek çok

geleneklerini devam ettirmişlerdir. Ek olarak proje kapsamında Uzundere toplu konutlarına taşınan bu kişilerin Kadifekale’de yaşama süreleri de Kadifekaleyi memleketleri gibi benimsemelerini destekler biçimde oldukça uzun sürelerle temsil edilmektedir. Kadifekale’de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdüren bu kişilerin, yaşantılarını bu süreçte yeni taşındıkları Uzundere toplu konutlarına da taşıdıkları gözlenmiştir.

Kadifekale ‘de büyük ölçüde kırsal hayatlarını sürdüren bu kişilerin kent yaşamına da gerektiği ölçüde katılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle alanın sosyal boyutu ile de sağlıklı bir kentsel alana işaret ettiği söylenebilir. Fakat aynı zamanda proje kapsamında Kadifekale’den taşınarak Uzundere Toplu Konutlarına yerleşenlerin de kent yaşamına gerektiği ölçüde katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle projenin sosyal boyutunun yetersiz kaldığı söylenebilir.

Sosyo-mekânsal özellikleri itibariyle de değerlendirildiğinde yoğun bir gecekondü bölgesi olan, konut büyüklüğü çoğunlukla 50-100 m² arasında değişen, gecekondü/yığma/betonarme ve müstakil konutların yaygın olduğu, kira bedelleri düşük olan Kadifekale ‘de, zaten afete maruz bir bölgeyi temsil eden bu alanda konut türü ve özellikleri bakımından da sağlıklı yaşam koşullarının hâkim olduğu söylenebilir. Uzundere toplu konut alanındaki mekânsal yapılanmaya baktığımızda ise başta 12 katlı bloklar ve her katta dört dairenin bulunduğu bir mekânsal yapılanma dikkati çekmekte, nitekim Kadifekale proje alanı ve çevresinde uygulanan anket sonuçlarımıza göre katılımcıların % 87’si Uzundere Toplu Konutlarına taşınma fikrine sıcak bakmadıklarını, bunun önde gelen gerekçesi olarak da apartman hayatının alışkanlıklarına uygun olmadığını belirtmişlerdir.

8 Katlı Hastane, Açık Pazar Alanı, Telekom ve Karakol, Semt Merkezi, Cami, Ticaret Merkezi, Spor Alanları, İlköğretim ve Ortaöğretim Tesisleri, Spor Alanı ve Çok Amaçlı Salon, Sağlık ocağı – Eczane gibi hizmetlerin sunulacağı belirtilen Uzundere Toplu Konut alanında Kadifekale’den taşınan kişilerin ilk yerleştirildikleri sürede alanın yalnızca konut ve park alanlarından ibaret olduğu, ilk zamanlarda bu kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir marketin dahi bulunmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle Uzundere toplu konutlarına ilk yerleştikleri aylarda, seyyar bakkallardan alışveriş yapmak zorunda kaldıkları, seyyar bakkalların da pahalı veya kötü ürün

satmalarından dolayı başka semtlere gittiklerini belirten katılımcılar, hizmet sunumu konusundaki yetersizlik/geç kalınlık konusunda şikâyet etmişlerdir. Geçte olsa içerisinde market, kafe ve yemek (pizza-lahmacun vb.) salonları, eczane, oyun salonu, bayan ve erkek kuaförü, kıraathane gibi hizmetlerin sunulduğu bir alışveriş merkezinin açılmasıyla hizmet sunumu konusundaki eksiklikler büyük ölçüde giderilmiştir. Alanda hizmet veren bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Ancak kentsel dönüşüm projeleri planlı süreçlere işaret ediyor ise bu sürecin tamamının bir bütün olarak planlanması gerekmektedir. Bu bakımdan tezimize konu olan Kadifekale kentsel dönüşüm projesinin planlama yönünden de eksik kalan yönleri dikkati çekmektedir. Bu süreçte ikna edilmemiş ve çoğu mecburen Uzundere Toplu Konutlarına taşınmış olan bu kişiler Uzundere konutlarına taşındıkları ilk aylarda, başta temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir marketin bile olmaması, hizmetlerin yokluğu nedeniyle zor günler geçirdiklerini belirtmişlerdir. Başta hizmetlerin tamamlanıp ardından kişilerin taşınması gerekirken önce bireylerin yerleştirilip ardına hizmetlerin getirildiği bir süreç yaşanmıştır. Kentsel dönüşüm planlı bir süreç ise, bu sürecin her aşamasının sağlıklı bir sonuca götürecek biçimde planlanması gerekmektedir.

Kadifekale 'de yaşayanların konut büyüklükleri çoğunlukla 50-100 m² arasında değişirken Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşenlerin yaşadıkları konut büyüklükleri en fazla 75, yanısıra 95 ve 120 m² olarak belirlenmiştir. Katılımcıların büyük kısmı oturdukları **konuttan** memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yeni konutlarının eski konutlarına göre avantajlı yanları sırasıyla kaloriferli olması, yeni, lüks ve modern olması, temiz olması, kullanışlı ve konforlu olması şeklinde belirlenirken, dezavantajlı yönleri sırasıyla evlerin kalitesiz malzemelerden yapılmış olması, her yere uzak olması, masrafının çok olması, apartman dairesi olması, küçük olması ve çevre hizmetlerinin yetersiz olması olarak belirlenmiştir. Yine katılımcıların önemli bir kısmı yeni konutlarında birtakım değişiklikler yaptıklarını belirtmiş, yapılan değişiklikler ise kendilerine verilen konutların eksik yönlerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır (bkz: Şekil 147).

Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve onun çok yakın çevresinde yaşıyor olmalarına rağmen anket uygulanan kişilerin % 40'ı kentsel dönüşüm konusunda

herhangi bir fikirleri olmadığını belirtirken % 35'i kentsel dönüşüm projelerine olumsuz baktıklarını ve yalnızca % 25'i kentsel dönüşüm konusunda olumlu bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Nitekim örneklem grubunun % 32'si de "*Kentsel dönüşüm ne demektir?*" sorusuna "*bilmiyorum*" yanıtını vermiştir. Anket çalışmalarımız proje alanı ve çok yakın çevresinde ve proje kapsamında yıkımların gerçekleştirildiği uygulama aşamasında gerçekleştirilmesine rağmen katılımcıların % 39'u Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi konusunda bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. "*Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi hakkında ne biliyorsunuz?*" sorusuna da katılımcıların önemli bir kısmı yanıt vermezken Kadifekale'nin heyelan tehlikesi olan bir bölge olduğu, Kadifekale 'deki evlerin yıkılıp düzenleneceği, Kadifekale'nin yeşil alan ve turistik alan olacağı yanıtları alınmıştır. "*Sizce Kadifekale 'de bir kentsel dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?*" sorusuna da katılımcıların önemli bir kısmı "*bilmiyorum*" yanıtını vermiştir.

Ayrıca katılımcıların % 30'u projenin heyelan nedeniyle gerçekleştirildiğini bilmelerine rağmen "*Yaşadığınız yerin bir heyelan bölgesi olduğunu ve risk taşıdığını biliyor musunuz?*" Sorusuna % 66 oranında "*biliyorum fakat önemsemiyorum*" yanıtı alınmıştır. Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşenlere uygulanan anket sonuçlarına göre de kentsel dönüşüm proje sürecini birebir yaşamış olmalarına rağmen katılımcıların yarıya yakını kentsel dönüşümün ne demek olduğu sorusuna "*bilmiyorum*" yanıtını vermişlerdir. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi hakkında ne biliyorsunuz sorusuna da katılımcıların % 35'i herhangi bir yanıt vermemişlerdir. Bu durum, sürece birebir dâhil olmalarına rağmen proje sürecinde yeteri kadar bilgilendirilmediklerini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu sorunun hemen ardından sorulan "*Sizce Kadifekale 'de bir kentsel dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?*" sorusuna % 47 oranında alınan "*heyelan nedeniyle*" yanıtı aslında projenin temel gerekçesini bildiklerini gösterirken aynı soruya alınan "*kendi menfaatleri için*", "*Kürt halkını dağıtmak için*", "*insanları kontrol altına almak için*", "*zenginler Kadifekale 'ye yerleşmek istediği için*", "*Kadifekale'yi değerlendirmek için*", "*Kadifekale'nin değerini kapmak için*", "*Belediye istediği için*", "*çok katlı binalar yapmak için*", "*dolandırmak için*", ifadeleri proje sürecinde halkın güven ve desteğinin alınmadığını ortaya koymaktadır.

Yanısıra Kadifekale Kentsel Dönüşüm Proje alanı ve çevresinde yaşayan örneklem grubunun % 60'ı, Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen örneklem grubunun da % 66'sı Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesini başarısız bulduklarını belirtmişlerdir. Kadifekale ve çevresinde yaşayanlar arasında projenin başarısız olduğunu düşünenler başta insana önem verilmediği gerekçesiyle projeyi başarısız bulduklarını belirtirken evlerine, geçim kaynaklarına el konulduğu, düzenlerinin bozulduğu, halkın yeteri kadar bilgilendirilmediği, Kürt halkının dağıtıldığı, yeni yapılan konutlarda da benzer sorunların olduğu ve onlara inanmadıkları/güvenmedikleri gerekçeleriyle projenin başarısız yönlerine dikkati çekmişlerdir. Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşenler arasında projenin başarısız olduğu düşünenler de başta insanların kandırıldığı, mağduriyet yaşadıkları ve borçlandırıldıkları için projeyi başarısız bulduklarını belirtirken ikinci sırada önem kazanan gerekçe, hizmetlerin yetersizliği ile ilişkilendirilmiştir. Projenin başarısız olduğunu düşünenlerin diğer gerekçeleri ise sırasıyla kent merkezine uzak bir alana yerleştirilmeleri, giderlerinin artması ve borçlanmaları, kendilerine verilen evlerin kötü olması, dayanıklı olmaması, istemedikleri bir yerde yaşamaya mecbur edildikleri, evlerinin yok pahasına alındığı/gerçek değerinin verilmediği, kendilerine verilen vaatlerin tutulmadığı ve alışkanlıklarından koparak düzenlerinin bozulduğu şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca her iki grupta da katılımcıların önemli bir kısmı proje kapsamında Kadifekale 'de boşaltılan alanın bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağına inanmadıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bu sonuç da proje sürecinde halkın güveninin sağlanamadığını göstermektedir. Ek olarak Kadifekale proje alanı ve çevresinde yaşayan örneklem grubunun % 87'si proje kapsamında taşınmaları öngörülen Uzundere'deki TOKİ evlerine taşınma konusuna olumsuz baktıklarını belirtmişlerdir. Kadifekale 'den taşınarak Uzundere toplu konutlarına taşınan kişilere ise proje kapsamında kendilerine sunulan teklifler karşısında neden Uzundere toplu konutlarına taşındıkları sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların % 59'unun *"mceburen, bize verdikleri para ile başka bir yere gidemezdik"* yanıtını vermesi bu kişilerin Uzundere toplu konutlarına yerleşmek **zorunda** kaldıklarını, bunun gönüllü bir süreç olmadığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca katılımcı grup içinde Kadifekale’den ayrılmakla yalnızlaşacakları, maddi sıkıntı yaşayacakları, düzen ve huzurlarının bozulacağı şeklinde negatif süreçler yaşayacakları yönündeki öngörüler yaygınlığı belirlenmiştir. Proje kapsamında Kadifekale ‘den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilere de “*Kadifekale ‘den ayrılmakla birlikte hayatınızda neler değişti?*” sorusuna aldığımız yanıtlar bu kişilerin maddi sıkıntı yaşadıkları, gelirlerinin azalarak giderlerinin arttığı, yalnızlaştıkları ve şehir merkezine uzaklaştıkları şeklinde belirlenmiş, beklenen olumsuz sonuçların Kadifekale’den taşınarak Uzundere toplu konutlarına yerleşen kişilerce birebir yaşandığı gözlenmiştir.

Kentlerimizin yaşanabilirliği ve kentsel gelişimin sürdürülebilirliğini sağlamak adına kentsel dönüşüm projelerinin gerekliliği açıktır. Bu bakımdan kentsel dönüşüm projeleri, sağlıklı kentsel alanlar oluşturmak adına fırsat niteliğinde araçlar olarak değerlendirilmelidir. Başarılı sonuçlar elde etmek adına, projeler mekânsal, yönetsel ve sosyal yönden tüm boyutlarıyla bir bütün halinde, detaylı bir biçimde planlanmalı, kentsel sorunları giderme ve sağlıklı kentsel alanlar yaratma hedefini taşımalı, projenin tüm aşamalarında bu hedefe sadık kalınmalıdır. Uygulanacak projelerde detaylı coğrafi analizlere yer verilmeli, projeler bilimsel temellere dayandırılmalıdır. Yanısıra projelerin sosyal boyutu da gereken ölçüde önemsenmelidir. Halkın katılımı sağlanmadan sağlıklı bir kentsel dönüşüm projesinin gerçekleşmeyeceği kesindir. Bu nedenle bir yandan halkın ihtiyaç ve isteklerini karşılayacak, aynı zamanda kentsel yaşam kalitesi ve dokusunu sağlamak adına belirlenen hedefe ulaşacak projelerin hayata geçirilmesi son derece önemlidir. Aksi takdirde projeler, bir yandan mevcut sorunların başka alanlara taşınmasından öteye gidemezken aynı zamanda yeni sorunları da ortaya çıkaracaktır.

KAYNAKLAR

- Akdağ, C. (2009) **Dönüşüm Sürecinde Kentler, Afetler ve Kentsel Projeler**, TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 08–10 Ocak 2009, s:757-766, İzmir
- Akkar, M. (2006) **Kentsel dönüşüm üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye**, Planlama 2006/2, s: 29-38
- Akman, K. (2009) **İstanbul'da Kentsel Farklılaşmalar ve Mekânsal Yansımaları**, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 5, sayı 9, s: 117–127
- Altınok, E. (2006) **Yasadışı Yapılaşan Alanlarda Dönüştürme Kapasitelerinin Tükenişi ve Kentsel Yoksulluk, Çeliktepe Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul
- Altınok, E., Enlil, M. Z. (2008) **Yasadışı Yapılaşmış Alanlarda Kazananlar ve Kaybedenler: “Bir Sona Kalan Dona Kalır” Öyküsü**, Dünya Şehircilik Günü 32. Kolokyumu, s: 1-18, İstanbul
- Altınörs Ç. A. , Yörür E. (2006) **İzmir Onur Mahallesi Örneğinde Farklı Söylemler ve Taraflar Açısından Kentsel Dönüşümün İki Yüzü**, Planlama 2006/3, s: 79-88
- Alver Z. D. (2010) **Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında İntibak Sorunu**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Andrew T. (2010) **Urban Regeneration in the UK**, 2010, London; New York (e book)
- Aras, M. Ö., Alkan, L. (2007) **Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Ankara Kent Makroformu Üzerinde Ekonomik, Politik, Sosyo-Kültürel Etkilerinin İrdelenmesi**, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara
- Aşık R. (2007) **Kentsel Dönüşüme Aktörlerin Bakışı: Zeytinburnu Pilot Projesi Örneği**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Atkinson R. (2010) **Kentsel Dönüşüm, Yerel Halk Katılımı ve Değişim**, Derleyen, Özdemir 2010: 51-78, Nobel yay. Ankara
- Ataöv A. , Osmay S. (2007) **Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım**, METU JFA 2007/2, (24: 2) s: 57-82
- Atay Ç. (1978) **Tarih İçinde İzmir**, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yay. İzmir
- Atay Ç. (1993) **İzmir’in İzmir’i**, ESİAD Yay. İzmir
- Atay Ç. (1991) **Metropolleşmeye Doğru İzmir**, Ege Mimarlık Dergisi 1991/2: 43-45, İzmir
- Avşar M. (2009) **Kentimizin Deprem, Heyelan Ve Taşkın Alanları Açısından İrdelenmesi** TMMOB İzmir Kent Sempozyumu 2009: 57-72, İzmir
- Ayan, M. (1973). **İzmir’de Gecekondu Problemi ve Gültepe Gecekondualarında Sosyo-Ekonomik Bir Araştırma**, İzmir
- Bal E., Altınörs A., Doğmuş O. E. (2005): **Kente Yön Veren Aktörler Temelinde İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım Planı**, Ege Mimarlık, s: 32-36
- Bal, Ö.H. (2008) **İzmir’de Kentsel Dönüşüm Süreci’nin İzmir Cennetçeşme Mahallesi Üzerinden İrdelenmesi**. D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İzmir
- Balamir, M. (2005) **Türkiye’de Kentsel Yenileştirme ve Dönüşüme İlişkin Güncel Öneri ve Modeller**, Mimarlık Dergisi, Mart-Nisan 2005:322
<http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=35&RecID=570>
erişim: 20.03.2013
- Baran H., Çiçek Ü. (2006) **Kadifekale ’de Durum Değerlendirmesi**, İzmir Ticaret Odası, İzmir
- Bayram A.M. (2006) **Kentsel Dönüşüm Sorunu Hakkında: Kentsel Dönüşüm Nedir?**
<http://www.yayed.org/id105-incelemler/kentsel-donusum-yasa-tasarisi-uzerine-a-mufit-bayram.php> erişim:24.02. 2013, s: 1-17

- Bayraktar, E. (2006) **Gecekondu: Kentsel Yenileme**, Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Ankara
- Beyru R. (1973) **18. ve 19. Yüzyıllarda İzmir**, İzmir
- Bilsel, C. (2006) **Kentleri 'Paylaşmak' ? Kentsel Dönüşüm, Çözölen Kentler ve Parçalanın Kamusal Alan**, Mimarlık 327
- Çakır N. (2006) **Günümüzde Kent Dinamiklerinin Kentsel Dönüşöme Etkileri**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Tasarım Programı, Yüksek lisans tezi, İstanbul
- Çetin İ. (2010) **Gecekondunun Kentle Bütünleşme Sürecinde Alan Mekân Faktörü: İzmir Örneğı**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir
- Çopuroğlu, M. A. (2006) **Kentsel Dönüşüm Projeleri: Adana'daki Uygulamalar**, Planlama 2006/2, s: 147-153
- Dayıoğlu O. (2006) **Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri: Süreç Ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneğı**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul
- Deliktaş E. (2008) **Türkiye'de Kentlerin Büyümesi ve ZIPH Kanunu**, 2. Ulusal İktisat Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF İktisat bölümü, 20-22 Şubat 2008, s: 1-9, İzmir
- Dengiz S. (2010). **Belediyelerde Kentsel Dönüşüm Projeleri, İzmir Büyük Kent Bütünö İçin Bir Çözömlöme**. D.E.Ü. Kamu Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), **Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara
- Eğercioğlu Y. (2008) **The Effects Of Improvement Plans On Urban Transformation Process In Illegal Built Up/Squatter Areas In Turkey: İzmir And Ankara Cases**, A Thesis Submitted to the Graduate School of Engineering and Sciences of İzmir Institute of Technology in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor Of Philosophy, İzmir
- Eke, F. (2000) **Gecekondu Alanlarının Değerlendirilmesine İlişkin Çözömler**, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Faköltesi, C. 5, S.1, s.43–54
- Ergun C. , Gül H. (2010) **Barınma Hakkının İhlal Edilmesi Sürecinde Kentsel Dönüşüm Projeleri**, II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, SHUS II (2010): 359-378 <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/ergun.pdf> erişim: 20.04.2013
- Erkan, H. (2009) **Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sosyal Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: İzmir Örneğı**, TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 08–10 Ocak 2009: 421–432
- Erman T. (2002), **Mekânsal Kümelenme, Siyaset ve Kimlik**, Türk Sosyal Bilimler Derneğı, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, İmaj yay., Ankara
- Eronat İ. (1977) **Türkiye'de Konut Sorunu ve Politikası**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yay. No: 111, Ankara
- Dölgeroğlu-Yüksel Y., Göç, Kent ve Gecekondu: Kentte Mekanın Dönüşümü ve Yaklaşımlar Üzerine Yazılar, Birsan yay.1998, İstanbul
- Genç F. N. (2008) **Türkiye' de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü**, Yönetim ve Ekonomi Dergisi,15.Cilt,1.Sayı,s: 115-130 Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa
- Gerckens L. C. (1998) FAICP, **Ten Events That Shaped the 20th Century American City**, Article 151, April 15th, 1998 , <http://plannersweb.com/1998/04/ten-events-that-shaped-the-20th-century-american-city/> erişim 09.04.2013
- Göksu A.F. (2003) **Kentsel Dönüşüm Süreci ve Proje Ortaklıkları** Planlama 2003/3 s:58-64
- Göksu S. (2005) **Kentsel Dönüşüm ya da Eski Şişede Yeni Şarap**, Ege Mimarlık, 2005/1-53, s:9-12
- Göksu E., Bal, E. (2010). **Türkiye'de Neoliberal Mekânsal Gelişim Stratejisi Olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri**, Derleyen Özdemir 2010: 256-284, Nobel Yay. Ankara

- Göktürkler G., Balkaya Ç., Erhan Z. (2008) **Geophysical investigation of a landslide: The Altındağ landslide site, İzmir (western Turkey)**, Journal of Applied Geophysics 65 (2008): 84-96
- Görgülü Z. (2009) **Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz**, TMMOB, İzmir Kent Sempozyumu, 08-10 Ocak 2009, s: 767-780, İzmir
- Görmez K. (2001) **Büyük Kentlerde Kent Planlaması ve Bazı Sorunları**, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2/2001, 133-140, Ankara
- Görün M., Kara M. (2010) **Kentsel Dönüşüm ve Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılması**, Yönetim Bilimleri Dergisi (8:2) s: 141-164
- Göz C.A. (2008) **Kentsel Dönüşümün Esasları ve İskoçya “Whitfield” Örneği**, Yerel Siyaset Dergisi, s: 8-12
- Güler Ç., Çobanoğlu Z. (1997) **Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi**, No: 48, **Gecekondular ve Çevre Sağlığı**, Ankara
- Günay B. (1992) **Kentlerin Yeniden Üretilmesi Süreçleri Üzerine**, Mimarlık 249: 11-14
- Gündoğan Ö. (2006) **Kentsel Dönüşüm, Tarihsel ve Güncel Bir Kırılma Noktası mı? Planlama 2006/2**, s: 39-48
- Güzey Ö. (2009) **Kentsel Dönüşüm, Sulukule’de Kentsel Dönüşüm: Devlet Eliyle Soylulaştırma**, Mimarlık 346, Mart-Nisan 2009
- Hasol D. (2008) **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, YEM yay., İstanbul
- Hague C. (2010) **Küresel Krizde Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek**, Derleyen, Özdemir 2010: 98-105, Nobel yay. Ankara
- Işık Ş. (1999) **İzmir’e Yönelik Göçlerin Coğrafi Boyutları**, Türk Coğrafya Dergisi 34; 383-405, İzmir
- Işık Ş. (2005) **Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri**, Ege Coğrafya Dergisi (14) 2005: 57-71, İzmir
- Işık (2009) **1995-2000 Döneminde İzmir’e Yönelik Göçler**, Türk Coğrafya Dergisi (52): 9-16, İstanbul
- Işıkkaya D. (2008) **Kentsel Çöküntü Bölgelerinin Örgütlenmesi ve Yeniden Kullanımı**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul
- İzmir-Uzundere Toplu Konut Projesi ÇED Raporu (2005), T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara
- İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Revizyonu Açıklama Raporu (2009), İzmir
- İzmir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, **Kadifekale ve Çevresi Heyelan Bilgi Notu** (erişim: Kasım 2011), İzmir
- İzmir Büyükşehir Belediyesi
- İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Şube Müdürlüğü
- Kalağan G., Çiftçi S. (2012) **Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekana Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği ve Yeni Aktörler**, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, cilt 4, no 2, 2012, ISSN:1309-8012, s: 121-133
- Kahraman T. (2006) **İstanbul Kentinde Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Planlama Süreçleri**, Planlama, 2006/2, s: 93-102
- Kara, G. (2007). **Kentsel Dönüşüm Uygulamaları**, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı. Ankara.
- Karadağ A. (2000) **Kentsel Gelişim Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunları ile İzmir**, Ege Koop. Yay. İzmir
- Karadağ A., **Kentsel ekoloji: Kentsel Çevre Analizlerinde Coğrafi Yaklaşım**, Ege Coğrafya Dergisi, 18/(1-2) (2009), 31-47, İzmir
- Karadağ D. (2008) **İzmir-Konak Kentsel Dönüşüm Projesi**, www.arkitera.com.
- Karaman K. (2003) **Türkiye’de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondular Sorunu**, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 4/2003, s: 108-117

- Karasu M. A. (2009) **Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü**, Süleyman Demirel üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c:14, s:3, s:245–264
- Karayığit A. (2005) **Kadifekale'nin Sosyo-ekonomik Profili ve Sorunları**, IZTO, İzmir
- Kayan İ. (2000) **İzmir Çevresinin Morfotektonik Birimleri ve Alüvyal Jeomorfolojisi**, Batı Anadolu'nun Depremselliği Sempozyumu: BADSEM 2000. Bildiriler Kitabı s. 103-111 ISBN 975-585-148-8. İzmir Valiliği, İzmir
- Kayasu S., Yaşar S. S. (2003) **Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Değerlendirme: Kavramlar, Gözlemler**, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu 11–13 Haziran 2003: 20–29
- Kaygalak İ. (2006) **İzmir'de Karşıyaka-Çiğli Aksının Kentsel Gelişim Süreci ve Bu Gelişimi Etkileyen Faktörler**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Kaygalak İ., Işık Ş., (2007) **Kentleşmenin Yeni Ekonomik Boyutları**, Ege Coğrafya Dergisi (16) 2007: 17–37, İzmir
- Kayın E. (2009) **İzmir'de Kentsel-Mimari Kavrayışı Dönüştürmek ve Yeni Başlangıçlar**, TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 08–10 Ocak, 2009, s: 445-451, İzmir
- Keleş R. (1972) **100 soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu**, Gerçek yay., İstanbul
- Keleş R. (1967) **Kooperatifçilik İlkeleri ve Sosyal Konut Politikası Açısından Türkiye'de Konut Kooperatifleri**, Gürsoy Basımevi, Ankara
- Keleş R. (1980) **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Keleş R. (1984) **Yerleşim ve Çevre Bilim Sorunları**, Olgaç Matbaası, Ankara
- Keleş R. (2003) **Urban Regeneration in İstanbul**, Ankara University and Eastern Mediterranean University, Draft paper to be presented to Priority Action Programme, Regional Activity Center
- Keleş R. (2004) **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi yay. Ankara
- Keleş R. (2006) **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi yay. Ankara
- Keleş R. Duru B. (2008) **Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış**, mülkiye 2008, cilt xxxıı, sayı; 261, s: 27-44
- KENTGES, Bütünleşik Kentsel Gelişim Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023, Ankara, Kent Yönetimi İnsan ve Çevre Sorunları Sempozyumu'99, **Kent ve İnsan**, Cilt 1, 2,3, İstaç yay. İstanbul, 1999
- Keskin D., Sürat Ö., Yıldırım Ö. (2003) **Londra'da Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüme Yönelik Çalışmalar, Gelecekte İstanbul'un Dönüşümünde Nasıl Ele Alınabilir?**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Kılıç A. (2006) **Dönüşüm – Kentsel Yenileme Kavramları ve Yaklaşımlar**, Ege Mimarlık 2006/1-56/ s:12-15
- Kıray M. (1998) **Örgütlemeyen Kent İzmir**, Bağlam Yay. İstanbul
- Koca M.Y., Kıncal C. (2004) **Abandoned stone quarries in and around the Izmir city centre and their geo-environmental impacts**, Engineering Geology 75 (2004) 49–67
- Kocabaş A. (2006) **Kentsel Dönüşüm (Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye'deki Beklentiler**, Literatür yay. İstanbul
- Korkut C. (1974) **İzmir Şehrinin Coğrafi Özellikleri**, Türk Coğrafya Dergisi, sayı:26, s: 87-106, Ankara
- Köktürk E., Köktürk E. (2007) **“Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi”**, Bildiriler Kitabı, 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 1-17, Ankara
- Kubat A. S., Özden P. P. (2003) **Türkiye'de Şehir Yenilemenin Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler**, İTÜ Dergisi/a, cilt:2,sayı:1, 77-88

- Kurtuluş H. (2006) **Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak**, Planlama 2006/2, s: 7-11
- Mommaas H. (2004) **Cultural Clusters and the Post-Industrial City: Towards the Remapping of Urban Cultural Policy**, Urban Studies, March 2004, vol.41, No, 3: 507-532
- Mutlu, S. (2007) **Türkiye’de Yaşanan Gecekondulaşma Süreci ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Mutlu E. (2009) **Criteria For A "Good" Urban Renewal Project: The Case Of Kadifekale Urban Renewal Project**, İzmir Teknoloji Enstitüsü, Kent Planlama, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Mutluer M. (2000) **Kentleşme Sürecinde İzmir’de Toplu Konut Uygulamaları ve Sorunlar**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:99, İzmir
- Öktem B. (2006) **Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP’nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul’un Kentsel Dönüşüm Projeleri**, Planlama 2006/2, s: 53-64
- Öner E., Kayan İ., (2006): **İzmir Körfezi Kıyılarında Alüvyon Birikimi ile Karşıyaka ve Bayraklı Kıyılarının Şekillenmesi**. Karşıyaka Kültür ve Çevre Sempozyumu Bildiri Kitabı: 8 – 22, İzmir
- Özçevik Ö. ve diğ. (2007) **İstanbul’da deprem odaklı dönüşüm projesinin ana bileşenlerinin analizi: İETT Blokları örneği**, İTÜ dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım, Cilt:6, Sayı:1, s: 81-94
- Özer M. N. (2004) **Kentleri Nasıl Dönüştürmeli?**, Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu 2004,s:169, İstanbul
- Özdemir S. ve diğ. (2005) **İmar Afları Sonrasında İzmir’de Gecekondulaşma, Sosyo-ekonomik, Mekânsal Bir Çözümleme**, İzmir
- Özdemir D., Özden P. P., Turgut S. (2005) **Kentsel Dönüşümde Avrupa Deneyimi: Kuram ve Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme**, Ege Mimarlık: 22-26
- Özdemir, S. N. (2006) **Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme**, Planlama 2006/2: 121-127
- Özdemir S. Ö. B. (2007) **Mevcut Konut Stokunda Yeniden Yatırım: Hane halkı Davranışının Üst Ölçekte Etkileri**, Planlama 2007/2, s: 35-42
- Özdemir D. (2010) **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları**. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Özden P.P. (2001) **Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği**, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No: 23-24, s: 255-270
- Özden P. P. (2002) **Yasal, Yönetmelik Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul
- Özden P.P. (2006) **Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler**, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 35, s: 215-233
- Özden P. P. (2008) **Kentsel Yenileme**, İmge Kitabevi, Ankara
- Özgen, Y. E. (2005) **“Toplu Konut” ve “Kalıcı konut” Uygulamalarının İzmit Kent Merkezi Bağlamında İrdelenmesi**, 23-25 Mart Deprem Sempozyumu, s: 348-359, Kocaeli
- Roberts P., Sykes H. (2000) **Urban Regeneration, A Handbook**, London (e-book)
- Savcı S.S. (2009) **İ.B.Ş.B. Emlak Yönetimi Daire Başkanlığı Kentsel Dönüşüme Yönelik Afet Riski Azaltma Çalışmaları**, İzmir Afet Riskini Azaltma Sempozyumu, 7-8 Aralık 2009: 247-256, İzmir
- Sekmen S. (2007). **Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Model Önerisi: İzmir Ferahlı Mahallesi Örneği**, D.E.Ü. Şehir ve Bölge Planlama, Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Sevgi C. (1988) **Kentleşme Sürecinde İZMİR ve GECEKONDULAR**, Uzman Yay., İzmir
- Sönmez İ. Ö. (2005) **Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler-Beklentiler-Riskler**, Ege Mimarlık 2005/1-53: 16-21

- Sumet Yer Bilimleri, **Uzundere Toplu Konut Alanı Yeraltı Suyu İnceleme Raporu**, erişim: 06.05. 2013, İzmir
- Şahin S. Z. (2006) **Kentsel Dönüşümün Kentsel Planlamadan Bağımsızlaştırılması/Ayrılması Sürecinde Ankara**, Planlama 2006/2: 111-120
- Şen B. (2006) **Ekonomik Gelişmenin Kültürel Stratejileri: İstanbul Kent Merkezleri ve Tarihi Kentsel Alanların Yeniden Yapılandırılması**, Planlama 2006/2: 65-76
- Şişman A., Kibaroglu D. (2009) **Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları**, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara
- Tallon A. (2010) **İngiltere’de Kentsel Rönesans: Kentlerdeki Yansımaları ve Eleştirel Değerlendirmeler**, Derleyen, Özdemir 2010: 79-97, Nobel Yay. Ankara
- Tarcan G., Koca M.Y. (2001) **Hydrogeological and geotechnical assessments of the Kadifekale landslide area**, Environmental Geology 40 (3) January 2001: 289-299, İzmir
- Turok I. (2010) **Dönüşümün Mücadelesi: Yoksul Mahalleleri Kent-Bölgesindeki Büyümenin Parçası Haline Getirebilmek**, Derleyen, Özdemir 2010: 35-50, Nobel yay. Ankara
- T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, İzmir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, **İzmir İli 2004 Yılı Çevre Durum Raporu**, İzmir
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası (2009) **Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Komisyon Raporu**, Ankara
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentleşme Şurası (2009) **Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar**, Ankara
- Tekinel O., Güvercin Ö. (2000) **Türkiye’de Konut Sorununun Nedenleri, Ekonomik ve Sosyal Boyutu**, Fen ve Mühendislik Dergisi (2), cilt 3, sayı 2, s: 7-17
- Tekeli İ. (2011). **Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm**. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul
- TMMOB Şehir Plancıları Odası, **Değişen Dönüşen Kent ve Bölge**, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyomu (2004), Ankara
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, **Kentsel Dönüşüm Tartışmaları–1(2006)**, dosya 01, Bülten 40, Mayıs-Haziran
- Türksoy H. C. (1996) **İmar Affı mı?**, Planlama 96/ 1-4, s: 9-14
- Ulu A. , Karakoç İ. (2004) **Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi**, Planlama, 2004/3, s: 59-66
- Uslu A., Yetim L. (2006) **Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi**; Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3(2), s: 169-179, Ankara
- Uyan A. (2008) **Kent Merkezlerindeki Konut Alanlarında Çöküntüleşme ve Dönüşüm, “Bursa Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği”**, Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Uzun B. , Çete M. (2005) **Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Yasadışı Yerleşim Sorunlarının Çözümü İçin Bir Model Önerisi**, hkm, jeodezi, jeoinformasyon ve arazi yönetimi dergisi, 2005/2, sayı 93, s: 14-19
- Uzun, C. N. (2006) **Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri**, Planlama 2006/2, s: 49-52
- Ünverdi H. Z. (2005) **“Kentsel Dönüşüm” Bir Kırılma Noktasında mı?** Ege Mimarlık: 30-31
- Ünverdi L. (2006) **Endüstriyel Yer Değiştirme Üzerine Ampirik Bir Araştırma: İzmir Örneği (1950–2000)**, Planlama 2006/3, s: 67-77
- Ünverdi L., Çubukçu K. M. (2007) **İzmir Aktepe-Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Projesi Matematiksel Paylaşım Modeli Alternatifleri Üretimi**, Planlama 2007/2, s: 13-22
- Ülger N. E. (2010) **Türkiye’de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm**, Nobel yay. Ankara

Yazar K. H. (2006) **Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Ankara

Yıldırım A.E. (2006). **Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm**. Planlama Dergisi 2006/1:7-24

Yıldırım K. M., Barışcan N. (2009) **Kent Yenileme**, TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, s: 743-755, İzmir

Yüksel Ö. (2007). **Kentsel Dönüşümün Fiziksel ve Sosyal Mekâna Etkisi: Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi**, Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama, Yüksek lisans tezi. Ankara.

İnternet Kaynakları

3414 Sayılı Yasa, <http://www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/3414SK-meri.pdf> erişim:10.02.2013

Afet Riski Olan Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121215.pdf> erişim: 04.04.2013

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sınır Haritası, <http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/images/50kmHarita.jpg> erişim: 27.02. 2013

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası, erişim: 27.02. 2013

<http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/File/kanunlar/5216BuyuksehirBelediyesiKanunu.pdf>

2981 Sayılı Yasa Metni, http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc067/kanuntbmmc067/kanuntbmmc06702981.pdf erişim tarihi 10.02.2013

Kentsel Dönüşüm Yasası, <http://www.belgeler.com/blg/2t6r/1-09841kentsel-dnm-yasasi> erişim 10.02.2013

2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, <http://www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/2985SAYILIKANUN.pdf> erişim 23.04.2013

5272 Sayılı Belediye Kanunu, <http://www.csb.gov.tr/turkce/dosya/D5272kanun.pdf> erişim 23.04.2013

5393 sayılı Belediye Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> erişim 23.04.2013

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu, www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/5104SAYILIKANUN.pdf erişim 23.04.2013

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Yönetmeliği, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10122&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kuzey> erişim 23.04.2013

2005 yılı, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5366.pdf> erişim 23.04.2013

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121215.pdf> erişim 04.04. 2013

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, <http://www.csb.gov.tr/gm/dosyalar/belgeler/belge547/20120531-1.htm> erişim 23.04.2013

Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı, <http://www.belgeler.com/blg/2t6r/1-09841kentsel-dnm-yasasi> erişim 10.02.2013

775 Sayılı Gecekondu Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.775.pdf> erişim: 18.04.2013

14.06.1948 Tarih ve 5218 Sayılı Yasa, http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc030/kanuntbmmc030/kanuntbmmc03005218.pdf erişim: 20.04.2013

6188 Sayılı Bina Yapımını Teşvik Yasası,
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc035/kanuntbmmc035/kanuntbmmc03506188.pdf erişim: 20.04.2013

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf> erişim: 20.04.2013

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan2.pdf> erişim: 20.04.2013

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan3.pdf> erişim: 20.04.2013

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
www.surdurulebilir.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/.../plan7.pdf erişim: 20.04.2013

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8.pdf> erişim: 20.04.2013

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> erişim: 20.04.2013

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kentleşme Şehirleşme Özel İhtisas Komisyon Raporu,
www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3145/oik661.pdf erişim: 20.04.2013

2981 Sayılı Yasa Metni,
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc067/kanuntbmmc067/kanuntbmmc06702981.pdf erişim: 21.04.2013

5228 Sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu,
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc030/kanuntbmmc030/kanuntbmmc03005228.pdf erişim: 21.04.2013

5431 Sayılı Yasa Metni,
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc031/kanuntbmmc031/kanuntbmmc03105431.pdf erişim: 21.04.2013

6188 Sayılı Kanun,
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc035/kanuntbmmc035/kanuntbmmc03506188.pdf erişim: 21.04.2013

1164 Sayılı Arsa Ofisi Kanununu,
<http://www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/1164SAYILIKANUN.pdf> erişim: 21.04.2013

2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu,
<http://www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/2985SAYILIKANUN.pdf>

3194 Sayılı İmar Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf> erişim: 22.04.2013

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,
www.ankara.bel.tr/index.php/download_file/view/6889/2135/ erişim: 22.04.2013

3414 Sayılı Yasa, <http://www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/3414SK-meri.pdf> erişim: 22.04.2013

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu,
www.toki.gov.tr/docs/mevzuat/5104SAYILIKANUN.pdf erişim: 23.04.2013

5272 Sayılı Belediye Kanunu, <http://www.csb.gov.tr/turkce/dosya/D5272kanun.pdf> erişim: 23.04.2013

Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Proje Yönetmeliği,
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10122&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kuzey> erişim: 23.04.2013

2005 yılı, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5366.pdf> erişim: 23.04.2013

5393 Sayılı Belediye Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> erişim: 23.04.2013

Afet Riski Dönüşüm Uygulama Yönetmeliği,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121215.pdf> erişim: 23.04.2013

<http://www.csb.gov.tr/gm/dosyalar/belgeler/belge547/20120531-1.htm> erişim: 23.04.2013

<http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim: 18.03.2013
<http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim: 10.04.2013
<http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/FaaliyetRaporlari/2006/imardairebaskanligi.pdf> erişim: 23.04.2013
Türkiye İstatistik Kurumu Resmi Web Sitesi www.tuik.gov.tr
http://kentseldonusum.info/index.php?option=com_content&view=article&id=45:zmirin-kentsel-doenuuem-haritas&catid=23:guendem&Itemid=28 erişim 04.04.2013
<http://naziimplanharitalari.jpeg> <http://yusufkuyumcu.wordpress.com/2012/02/16/244/#jp-carousel-270> erişim: 04.04.2013
http://yeniekonomigazetesi.com.tr/haberler_karabaglarda_540_hektar_alan_quotriskliquot_ilan_edildi-l-1-sayfa_id-666-id-138441 erişim 28.04.2013
<http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0> erişim 28.04.2013
<http://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/chp2.html#chp291> erişim: 16.05.2013
<http://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/s292.jpg> erişim: 16.05.2013
<http://www.izmir.bel.tr/izmirdeprem/s291.jpg> erişim: 16.05.2013
<http://www.konak.bel.tr/mahalleler.php?isl=109> (erişim 19.05.2013)
<http://www.izmir.bel.tr/kentseldonusum/vaziyetrekamsiz.jpg> (21.05.2013)
<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?p=84708691&langid=6> (20.05.2013)

FOTOGRAFLAR



Foto 1: Kadifekale'nin konumu (24.12.2011)



Foto 4: 2010 yılında Kadifekale (05.03.2010)



Foto 2: Kadifekale'den İzmir (24.12.2011)

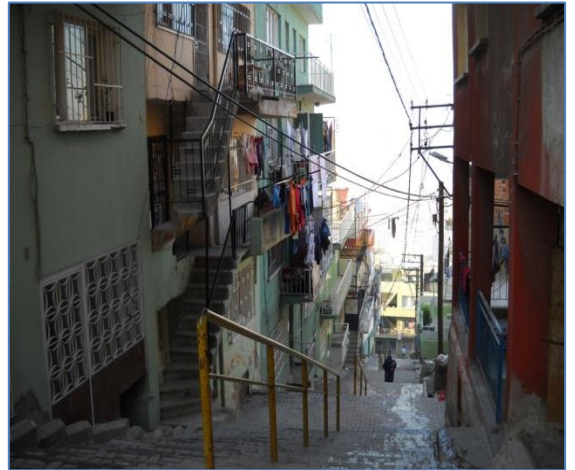


Foto 5: Kadifekale (24.12.2011)



Foto 3: 1865 yılında Kadifekale

Kaynak: <http://eski.izmirimiz.com/data/ima ges1/izmir012.jpg> (erişim 18.05.2013)

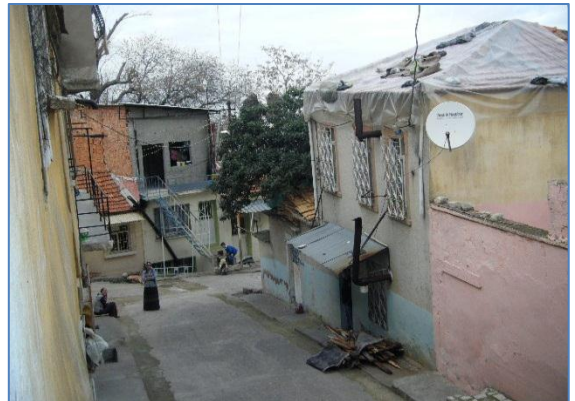


Foto 6: Kadifekale'den bir görünüm (05.03.2010)



Foto 7: Kadifekale'de yaşam (24.12.2011)



Foto 10: Kadifekale'de yaşam (05.03.2010)



Foto 8: Kadifekale'de yaşam (24.12.2011)



Foto 11: Kadifekale'de Midyecilik(24.12.2011)



Foto 9: Kadifekale'de yaşam (24.12.2011)



Foto 12: Kadifekale'de Midyecilik (24.12.2011)



Foto 13: Kadifekale’de seyyar satıcıları
(24.12.2011)



Foto 16: Kadifekale’de kentsel dönüşüm için
gerçekleştirilen yıkımlar (24.12.2011)



Foto 14: Kadifekale’nin seyyar satıcıları
(24.12.2011)



Foto 17: Kadifekale’de gerçekleştirilen
yıkımlar (24.12.2011)



Foto 15: Kadifekale’de gerçekleştirilen
yıkımlar (05.03.2010)



Foto 18: Kadifekale’de gerçekleştirilen
yıkımlar (24.12.2011)



Foto 19: Kadifekale'de kentsel dönüşüm projesinin ardından ağaçlandırılan alanlar



Foto 22: Proje'den sonra Kadifekale (24.12.2011)



Foto 20: Kadifekale'de ağaçlandırılan alanlar (24.12.2011)



Foto 23: Uzundere toplu konutlarının körfeze göre konumu (05.03.2013)

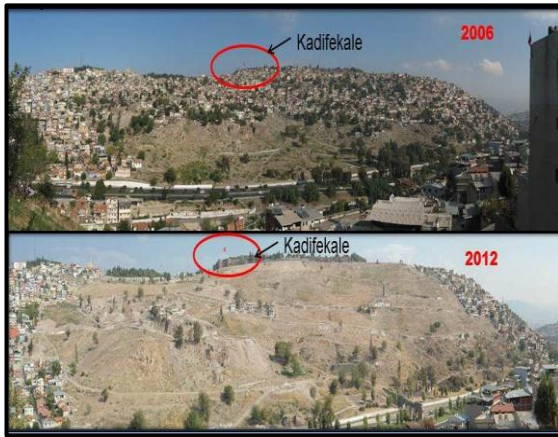


Foto 21: Kadifekale ve çevresinin projeden önceki ve sonraki görüntüleri

Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm ve Yeni Yerleşmeler Müdürlüğü



Foto 24: Uzundere Toplu Konutlarından bir görünüm (Nisan 2012)



Foto 25: Uzundere toplu konutlarından bir görünüm (05.03.2013)



Foto 28: Uzundere Toplu Konut alanındaki seyyar satıcılar (Nisan 2012)



Foto 26: Uzundere Toplu Konut alanındaki seyyar satıcılar (Nisan 2012)



Foto 29: Uzundere toplu konut alanında açılan alışveriş merkezi (05.03.2013)



Foto 27: Uzundere Toplu Konut alanındaki seyyar satıcılar (Nisan 2012)



Foto 30: Uzundere toplu konutlarında yaşam (05.03.2013)



Foto 31: *Uzunere toplu konutlarında yaşam (Nisan 2012)*



Foto 33: *Kadifekale' den Uzunere'ye taşınan yaşam tarzı (Nisan 2012)*

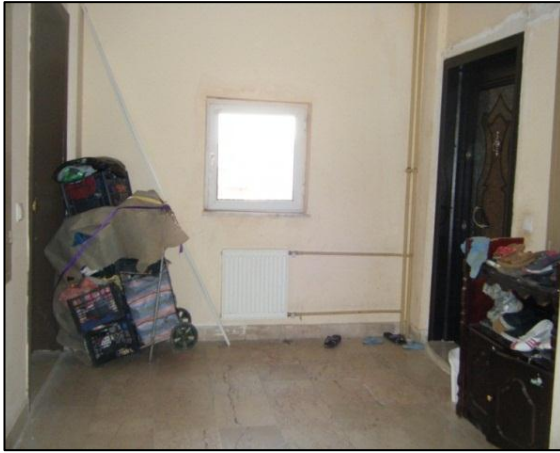


Foto 32: *Kadifekale' den Uzunere'ye taşınan yaşam tarzı (Nisan 2012)*



Foto 34: *Kadifekale' den Uzunere'ye taşınan yaşam tarzı (Nisan 2012)*

Ek 1: Kadifekale sakinlerine uygulanan anket

“İzmir’deki Kentsel Dönüşüm Projeleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Coğrafi Analiz: Kadifekale – Uzundere örneği” konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmamız kapsamında gerçekleştirilen bu anketin amacı **Kadifekale** sakinlerinin demografik profil, göç ve hemşeri profili ile sosyo ekonomik yapı ve kentsel yaşam kalitesini değerlendirmek, yanı sıra kentsel dönüşüm konusundaki beklenti ve yaklaşımlarını belirlemektir. Çalışmamıza vereceğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Arife KARADAĞ – Güldane Mirioğlu

1.Mahalle.....

2.Cinsiyetiniz: ☐ kadın ☐ erkek

3.Yaşınız: ☐ 0 – 20 ☐ 21 – 30 ☐ 31 – 40 ☐ 41-50 ☐ 51-60 ☐ 61 -70 ☐ 71 ve üstü

4a. Medeni durum: ☐ bekar ☐ evli ☐ boşanmış ☐ dul / eşi ölmüş ☐ diğer

4b. İlk evlenme yaşıınız kaçtır?

4c. Nasıl bir nikah yaptınız? ☐ resmi ☐ dini ☐ her ikisi de

5.Öğrenim durumu

☐ Okuma-yazma bilmiyor ☐ Ortaokul mezunu ☐ Üniversite/Yüksekokul

☐ İlkokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Yüksek lisans/Doktora

6a. Doğum yeriniz neresidir? İl:..... ilçe:.....

6b.İzmir doğumlu değilseniz İzmir’e ilk hangi yıl göç ettiniz?

6c. İzmir’e göç etmeden önce en son nerede oturuyordunuz? İl:.....

İlçe:.....

7. Geldiğiniz yerden ayrılma nedeniniz?

- ☐ İş ve istihdam olanaklarının varlığı nedeniyle
- ☐ Terör ve kan davası gibi güvenlik sorunu nedeniyle
- ☐ Hemşehri ve akrabalarının burada bulunmaları ve yerleşmemiz konusundaki tavsiyeleri
- ☐ Evlenme nedeniyle
- ☐ Görev, tayin

8.İzmir’e geldiğinizde yerleştiğiniz ilk semt hangisidir?

Yıl..... Semt.....

9a. Kadifekale’ye kac yılında yerleştiniz?

9b. Kadifekale'ye yerleşme konusundaki öncelikli nedenlerinizi söyleyiniz? (ilk üç neden)

1.....

2.....

3.....

10.Kente kimlerle beraber geldiniz?

☐ Ailemle birlikte ☐ Yalnız ☐ Akrabalarım ile ☐ Diğer.....

11.Sizden sonra gelen oldu mu? ☐ Evet ☐ Hayır

12a.Memleketinize hangi sıklıkla gidip geliyorsunuz?

☐ Gitmiyorum ☐ Yılda birkaç kez ☐ Ayda bir ☐ Daha sık

12b.İzmir'e göç ettikten sonra **memleketinize ilk ne zaman gittiniz?** (yıl olarak)

13 a. Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır

13 b. Neden

14.Hane halkı siz dahil kaç kişiden oluşuyor? Kimlerden oluşuyor.....

15.Eğitim çağında olup eğitime devam eden çocuk sayısı kaç kişi?

16.Şu anda çalışan aile fertleri ne işle meşguller?

	Kendisi						
İş?							
Kaç yıldır bu işi yapıyor?							
Maaş, yevmiyeli, kendi işi,haftalık...							
İşyeri hangi semtte							
İşe hangi taşıtla gidiyor							
Önceki işleri							

UYARI: Tabloda kendisi yazan satırın yanındaki diğer boşluklara ailede çalışan diğer fertlerin kim olduğu yazılacak. **Ayrıca işsiz ise ne kadar süredir işsiz olduğunu aşağıdaki boşluğa yazınız.**

.....

17.İzmir'e geldiğinizde iş bulmada size yardımcı olan var mıydı? Varsa kimlerdir?

.....

18. Ailede tüm çalışanların toplam aylık geliri ne kadar?

☐ 600TL'den az ☐ 601-1000TL ☐ 1001-2000TL ☐ 2001-5000TL ☐ 5001TL+

19. Gelirinizi ailenizin harcamalarına nasıl dağıtıyorsunuz?

20. Aylık geliriniz aile geçimini sağlıyor mu?

☐ Evet

☐ Hayır

21. Hayır ise bu sorunu nasıl çözüyorsunuz?

☐ Yakınlarımdan borç alıyorum

☐ Kredi çekiyorum

☐ Eşyayı satıyorum

☐ Birikimlerimi (altın vb. bozduruyorum)

Diğer.....

22. Evet ise tasarruf edebiliyor musunuz?

☐ Evet

☐ Hayır

23. Tasarruflarınızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz?

☐ Banka faizi ☐ Döviz ☐ Gayrimenkul ☐ Altın vb. ☐ Borsa

☐ Yatırım faizi/Devlet tahvili

☐ Diğer

☐ Tasarruf edemiyorum

24. Oturduğunuz konut kaç katlı ve kaç odalı?

Konut türü Kaç metre kare kullanım alanı Kat sayısı

25. Evinizde aşağıdaki mekânlar var mı ve konumu nedir?

☐ Mutfak, banyo, tuvalet var- evin içinde ☐ Mutfak, banyo, tuvalet var- evin dışında

☐ Mutfak, banyo, tuvalet var- ortak ☐ Diğer

26. Evinizde aşağıdaki altyapı olanaklarından hangisi bulunmaktadır?

☐ Kanalizasyon

☐ Su saati

☐ Elektrik saati

☐ Sabit telefon hattı ☐

Uydu/İnternet

27. Oturduğunuz konutun dükkan, bahçe gibi ek birimleri var mı? ☐ Var ☐ Yok

Var ise bunlardan nasıl yararlanıyorsunuz?

28a. Oturduğunuz ev size mi ait? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Yakınıma ait

28b. Evet ise evinize hangi yolla sahip oldunuz?

☐ Satın aldım

☐ Kendim yaptım/yaptırdım

☐ Miras yoluyla

☐ Diğer

29. Ne zaman yaptınız / aldınız / sahip oldunuz? Yıl

30. Kiracı iseniz; ne zamandır bu konutta oturuyorsunuz ve oturduğunuz konutun kira bedeli nedir? Yıl..... Kira Bedeli

31a. Oturduğunuz konuttan memnun musunuz?

☐ Evet

☐ Hayır

- 31b. Memnun değilseniz **neden?**.....
- 32a. Herhangi bir taşıta sahip misiniz? ☐ Evet(taşıt türü) ☐ Hayır
- 32b. Hayır ise **ulaşım ihtiyaçlarınızı** daha çok nasıl karşılıyorsunuz?
33. Emekli sandığı, SSK, Özel sigorta gibi sosyal güvenceniz var mı? Evet Hayır
34. Çevrenizde hangi sosyal müesseseler var?
- ☐ cami ☐ kütüphane ☐ sağlık ocağı ☐ okul ☐ park
35. Sinema, tiyatro, gösteri gibi aktivitelere **hangi sıklıkla katılıyorsunuz?**
- ☐ Hiç gitmiyorum ☐ Nadiren ☐ Ayda birkaç kez ☐ Haftada bir
36. Günlük gazete okuyor musunuz? ☐ Evet(hangi gazete) ☐ Hayır
37. Günde ortalama kaç saat TV izlersiniz?
- ☐ Hiç izlemiyorum ☐ 3 saatten az ☐ 3-5 saat ☐ 6-8 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saatten çok
38. En çok izlediğiniz televizyon programları nelerdir?
39. Boş zamanlarınızda ne yapıyorsunuz?.....
40. Düzenli bir tatil alışkanlığınız var mı? ☐ Evet ☐ Hayır
41. Geldiğiniz yerdeki **hangi gelenekleri devam ettiriyorsunuz?**.....
42. Komşularınızla en çok tartıştığınız problemler nelerdir?.....
43. Eşinizle akrabalık, hemşerilik gibi bir yakınlığınız var mı? ☐ Evet ☐ Hayır
44. Doğum kontrolü ve aile planlaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
45. Kaç çocuğunuz var?
46. Çocuğunuzun hangi mesleği seçmesini istersiniz?.....
47. Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?.....
48. Sizce hayatta başarılı olmanın şartı nedir?.....
- 2.Kentsel dönüşüm konusundaki bilgi ve eğilimler**
49. Kentsel dönüşüm projeleri konusunda bir fikriniz var mı?
- ☐ Hayır yok
- ☐ Evet var, kentsel dönüşüm projelerine **olumlu** bakıyorum
- ☐ Evet var, kentsel dönüşüm projelerinin daha çok **olumsuz** yönlerini görüyorum
50. Sizce Kentsel Dönüşüm ne demektir?.....

51a. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi hakkında bilginiz var mı? ☐ evet var ☐ hayır yok

51b. Evet ise bu konuda ne biliyorsunuz?

52. Sizce Kadifekale’de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?

53. Yaşadığınız yerin bir heyelan bölgesi olduğunu ve risk taşıdığını biliyor musunuz?

☐ Bilmiyorum

☐ Biliyorum ve buradan taşınmak istiyorum

☐ Biliyorum fakat inanmıyorum / önemsemiyorum

54a. Kentsel dönüşüm; çeşitli nedenlerle risk taşıyan ya da giderek bozulan kentsel alanların ekonomik, toplumsal ve fiziksel koşullarının iyileştirilmesi amacıyla uygulanan eylemlerin bütünü olarak düşünülebilir. **Bu bilgiyi de dikkate aldığınızda Kadifekale kentsel dönüşüm projesi konusunda ne düşünüyorsunuz?**

☐ Başarılı buluyorum

☐ Başarısız buluyorum

☐ Fikrim yok

54b. Projeyi başarılı buluyorsanız **hangi yönleriyle/neden başarılı** buluyorsunuz?

.....

54c. Projenin başarısız olduğunu düşünüyorsanız **neden/ hangi sebeplerle başarısız** buluyorsunuz?

.....

55a. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi nedeniyle buradan taşınan tanıdıklarınız oldu mu?

☐ evet

☐ hayır

55b. Yanıtınız evet ise nereye taşındılar?

☐ Memlekete geri döndüler

☐ Uzundere toplu konutlarına taşındılar

☐ İzmir’in başka bir yerine yerleştiler (uzundere’den başka)

☐ İzmir dışında herhangi bir yere yerleştiler

56. Dönüşüm projesi kapsamında Kadifekale’nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağı söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

.....

57. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi kapsamında size sunulan teklifler nelerdir?

.....

58. Size yöneltilen **bu teklif ya da teklifler/seçenekler konusunda ne düşünüyorsunuz?**

☐ Kabul etmeyi düşünüyorum

çünkü;

☐ Reddetmeyi düşünüyorum çünkü;

59. Kadifekale’den ayrılmanızla birlikte yaşamınızda nelerin nasıl değişeceğini düşünüyorsunuz?.....

60. Uzundere’deki TOKİ evlerine taşınma konusunda ne düşünüyorsunuz?

☐ olumlu

☐ olumsuz

61. Kadifekale kentsel dönüşüm projesinden ne bekliyorsunuz ve proje sonucu kendinizin ve ailenizin yaşamında meydana gelecek olası değişimler sizce nelerdir?

.....

Ekleme istediğiniz başka bir konu var mı ?

.....

Ek 2: Kadifekale ‘den Uzundere Toplu Konutlarına taşınan kişilere uygulanan anket

Ege Üniversitesi - Coğrafya Bölümünde Yüksek Lisans Tez Çalışması olarak sürdürmekte olduğumuz “İzmir’deki Kentsel Dönüşüm Projeleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Coğrafi Analiz: Kadifekale – Uzundere Örneği” konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmamız kapsamında gerçekleştirilen bu anketin amacı **Uzundere - TOKİ** sakinlerinin demografik profil, göç ve hemşeri profili ile sosyo ekonomik yapı ve kentsel yaşam kalitesini değerlendirmek, yanı sıra kentsel dönüşümün etkilerini belirlemektir. Çalışmamıza sağlayacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

1.Toki blok 2.Cinsiyetiniz: ☐ kadın ☐ erkek

3.Yaşınız: ☐ 0 – 20 ☐ 21 – 30 ☐ 31 – 40 ☐ 41-50 ☐ 51-60 ☐ 61 -70 ☐ 71 ve üstü

4a. Medeni durum: ☐ bekar ☐ evli ☐ boşanmış ☐ dul / eşi ölmüş ☐ diğer

4b. İlk evlenme yaşınız kaçtır?

4c. Nasıl bir nikah yaptınız? ☐ resmi ☐ dini ☐ her ikisi de

5.Öğrenim durumu

☐ Okuma-yazma bilmiyor ☐ Ortaokul mezunu ☐ Üniversite/Yüksekokul

☐ İlkokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Yüksek lisans/Doktora

14.Hane halkı siz dahil kaç kişiden oluşuyor? Kimlerden oluşuyor?

.....

15.Eğitim çağında olup eğitimine devam eden çocuk sayısı kaç kişi?

16.Şu anda çalışan aile fertleri ne işle meşguller?

	Kendisi						
İş?							
Kaç yıldır bu işi yapıyor?							
Maaş, yevmiyeli, kendi iş,haftalık...							
İşyeri hangi semtte							
İşe hangi taşıtlarla gidiyor							
Önceki işleri							

17.İzmir'e geldiğinizde iş bulmada size yardımcı olan var mıydı? Varsa kimlerdir?

.....

18. Kadifekaleden taşınmanız siz ya da aile fertlerinden herhangi birinin iş durumunu etkiledi mi? Nasıl?

18. Ailede tüm çalışanların toplam aylık geliri ne kadar?

☐ 600TL'den az ☐ 601-1000TL ☐ 1001-2000TL ☐ 2001-5000TL ☐ 5001TL+

19. Gelirinizi ailenizin harcamalarına nasıl dağıtıyorsunuz?

20. Günlük ihtiyaçlarınızı daha çok nereden karşılıyorsunuz?

20. Aylık geliriniz aile geçimini sağlıyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır

21. **Hayır ise bu sorunu nasıl çözüyorsunuz?**

☐ Yakınlarımdan borç alıyorum ☐ Kredi çekiyorum ☐ Eşyama satıyorum

☐ Birikimlerimi (altın vb. bozduruyorum) Diğer.....

22. **Evet ise tasarruf edebiliyor musunuz?**

☐ Evet ☐ Hayır

23. Tasarruflarınızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz?

☐ Banka faizi ☐ Döviz ☐ Gayrimenkul ☐ Altın vb. ☐ Borsa ☐ Yatırım faizi/Devlet tahvili ☐ Tasarruf edemiyorum ☐ Diğer

33a. Herhangi bir taşıta sahip misiniz? ☐ Evet.....(taşıt türü) ☐ Hayır

33b. Hayır ise **ulaşım ihtiyaçlarınızı** daha çok nasıl karşılıyorsunuz?

34. Emekli sandığı, SSK, Özel sigorta gibi sosyal güvenceniz var mı? ☐ Evet ☐ Hayır

35. Çevrenizde hangi sosyal müesseseler var?

☐ cami ☐ kütüphane ☐ sağlık ocağı ☐ okul ☐ park ☐ alışveriş merkezi

36. Sinema, tiyatro, gösteri gibi aktivitelere **hangi sıklıkla katılıyorsunuz?**

☐ Hiç gitmiyorum ☐ Nadiren ☐ Ayda birkaç kez ☐ Haftada bir

37. Günlük gazete okuyor musunuz? ☐ Evet(hangi gazete) ☐ Hayır

38. Günde ortalama kaç saat TV izlersiniz?

☐ Hiç izlemiyorum ☐ 3 saatten az ☐ 3-5 saat ☐ 6-8 saat ☐ 9-11 saat ☐ 12 saatten çok

39. En çok izlediğiniz televizyon programları nelerdir?

40. Boş zamanlarınızda ne yapıyorsunuz?

41. Düzenli bir tatil alışkanlığınız var mı? ☐ Evet ☐ Hayır

43. Komşularınızla en çok tartıştığınız problemler nelerdir?

44. Eşinizle akrabalık, hemşerilik gibi bir yakınlığınız var mı? ☐ Evet ☐ Hayır

45. Doğum kontrolü ve aile planlaması hakkında ne düşünüyorsunuz?

46. Kaç çocuğunuz var?
47. Çocuğunuzun hangi mesleği seçmesini istersiniz?.....
48. Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?.....
49. Sizce hayatta başarılı olmanın şartı nedir?.....
- 6a. Memleketiniz neresidir? İl:..... İlçe:.....
- 6b. Doğum yeriniz neresidir? İl:..... İlçe:.....
- 6c. İzmir doğumlu değilseniz İzmir'e ilk hangi yıl göç ettiniz?
- 6d. İzmir'e göç etmeden önce en son nerede oturuyordunuz? İl:..... İlçe:.....
7. Memleketinizden ayrılma nedeniniz?
- ☐ İş ve istihdam olanaklarının varlığı nedeniyle ☐ Terör ve kan davası gibi güvenlik sorunu nedeniyle
- ☐ Hemşehri ve akrabalarının burada yerleşmemiz konusundaki tavsiyeleri
- ☐ Evlenme nedeniyle ☐ Görev, tayin
8. İzmir'e geldiğinizde yerleştiğiniz ilk semt hangisidir? Yıl:..... Semt:.....
10. Kente kimlerle beraber geldiniz?
- ☐ Ailemle birlikte ☐ Yalnız ☐ Akrabalarım ile ☐ Diğer.....
11. Sizden sonra gelen oldu mu? ☐ Evet ☐ Hayır
- 12a. Memleketinize hangi sıklıkla gidip geliyorsunuz?
- ☐ Gitmiyorum ☐ Birkaç yılda bir ☐ Yılda birkaç kez ☐ Ayda bir ☐ Daha sık
- 12b. İzmir'e göç ettikten sonra memleketinize ilk ne zaman gittiniz? (yıl olarak).....
- 13 a. Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır
- 13 b. Neden
- 9a. Kadifekale'ye kaç yılında yerleştiniz ve ne kadar süre orada yaşadınız?
- 9b. Önceki yerleşim yeriniz olan Kadifekale'ye yerleşme konusundaki öncelikli nedenlerinizi söyleyiniz?
- 1..... 2..... 3.....
51. Sizce Kentsel Dönüşüm ne demektir?.....
- 52a. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi hakkında ne biliyorsunuz?.....
-
52. Sizce Kadifekale'de bir dönüşüm projesine neden ihtiyaç duyuldu?.....

53a. Bu proje konusunda ne düşünüyorsunuz?

☐ Başarılı buluyorum ☐ Başarısız buluyorum ☐ Fikrim yok

53b. Hangi yönleriyle/neden başarılı buluyorsunuz?.....

53c. Hangi sebeplerle başarısız buluyorsunuz?.....

54. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi kapsamında size sunulan teklifler neler oldu?

.....

57. Size yöneltilen bu teklif ya da teklifler/seçenekler karşısında Uzundere toplu konutlarına yerleşmeyi tercih etmenizin sebepleri nelerdir? Hangi şartla TOKİ konutlarına yerleştiniz?

.....

54. Oturduğunuz ev size mi ait? ☐ Evet ☐ Hayır

28b.Evet ise evinize hangi yolla sahip oldunuz? Kiracı iseniz ne kadar kira ödüyorsunuz?

☐ Belediye Kadifekale'deki ev-arsa-dükkân karşılığında bu evi verdi

☐ Kadifekaledeki evimin karşılığında bu daireye peşinat ödedim kalanı için taksit ödüyorum

☐ Kadifekaledeki evimin karşılığında para aldım burada kira ödüyorum (.....)

☐ Diğer

24. Oturduğunuz konut kaç m² ve kaçodalı? kullanım alanı m² Kat sayısı

29. Oturduğunuz konuttan memnun musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır

30. Önceki konutunuza göre yeni konutunuzun avantaj ve dezavantajları sizce nelerdir?

avantaj.....

dezavantaj.....

31. Konutunuza taşındıktan sonra değişiklik yaptınız mı ? ☐ evet ☐ hayır ☐ düşünüyoruz

32. Evet ise ne gibi bir değişiklik yaptınız?

54a. Kadifekale kentsel dönüşüm projesi nedeniyle Kadifekaleden taşınan tanıdıklarınız daha çok nerelere taşındılar?

☐ Memlekete geri döndüler ☐ Uzundere toplu konutlarına taşındılar ☐ İzmir'in başka bir yerine yerleştiler (Uzundere'den başka) ☐ İzmir dışında herhangi bir yere yerleştiler

55.Dönüşüm projesi kapsamında Kadifekale'nin bir rekreasyon alanı olarak hizmete sunulacağı söyleniyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

.....

58. Kadifekale'den ayrılmanızla birlikte yaşamınızda neler nasıl değişti?.....

ÖZGEÇMİŞ

02.02.1989 tarihinde Hatay’da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Hatay’da tamamladım. 2005 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünde lisans eğitimime başladım. Bu süreçte öncelikle 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Yabancı Dil (İngilizce) hazırlık eğitimi aldım. 2008-2009 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde LLP Erasmus programı kapsamında eğitim için Almanya Bremen Üniversitesi Coğrafya Bölümünde bulundum. 2010 yılında Ege Üniversitesindeki lisans öğrenimimi tamamladıktan sonra aynı yıl içerisinde Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı’nda yüksek lisansa başladım ve 2013 yılında **İzmir’deki Kentsel Dönüşüm Projeleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Coğrafi Analiz: Kadifekale – Uzundere Örneği** adlı yüksek lisans tezimi tamamladım. Aynı süreçte Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Mezunlara Yönelik Pedagojik Formasyon Sertifika Programını da başarı ile tamamladım.

2012 yılı Ocak ayında Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı ile (ÖYP) Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı’na Araştırma Görevlisi olarak atandım ve halen aynı kurumda araştırma görevlisi olarak görev yapmaktayım.

Öz

Günümüzde kentsel dönüşüm kentsel sorunların çözümünde kullanılan yeni yol ve yöntemlerden biridir. Ülkemizde kentsel dönüşümün en yaygın uygulama alanları da temel kentsel sorunlardan biri olan gecekondulu alanlardır. Bu çalışmada, ülkemizde kentsel sorunların temel kaynağı olarak görülen gecekondulaşma sürecini çarpıcı bir biçimde yaşayan İzmir’de uygulanan Kadifekale Kentsel Dönüşüm projesi eleştirel bir yaklaşımla incelenmiştir. Bu çerçevede, söz konusu projenin yer seçimi, mekânsal kullanım detayları, uygulama alanında yaşamakta olan semt sakinlerinin proje konusundaki görüş ve beklentileri, proje süreci ve sonrası alanda gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Abstract

In our day's urban transformation is a new method which is using to solve of urban problems. In our country widespread application areas of urban transformation projects are squatter areas which one of the base urban problems. In this study The Kadifekale urban transformation project examined with a critical approach within the framework of İzmir that evidently experiences the process of squatting observed in our country as the source of urban problems. Within this framework, it is intended to evaluate the choice of location for the project concerned, the details of spatial use and the views and expectations of the neighborhood residents living in the implementation area about the project, the process of the project and it's outcomes within the framework of the research made in the area.